تاشۇاي

كىنو سىنارىيىلار توپلىمى

(1)

شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى

تاشقوای

کنسوسنار پیلەردن تاللانما

(1)

ماتەریال گرۇپىسى
資料組

مەسئۇل مۇھەررىرى: توختى ئايۇپ

نەشرىياتتىن

كىنوچىلىق ــ ھازىرقى زامان ئۇيغۇر ئەدەبىياتىدىكى ئاجىز ھالقا. گەرچە يېقىنقى يىللاردىن بۇيان ئاپتورلىرىمىز بىرمۇنچە كىنو سىناريىلىرىنى يازغان ۋە ئۇنىڭ بەزىلىرى كىنو قىلىنىپ ئىشلەنگەن بولسىمۇ، لېكىن بۇلار خەلقىمىزنىڭ كۆنسېرى يۇكسىلىۋاتقان مەنىۋى ئېھتىياجىنى قاندۇرالمايدۇ.

كىنوچىلىق ئىلمىگە دائىر نەزىرىيىۋى بىلىملەرنى ياخشى ئىگەللەش بىلەن بىللە، تۇرمۇشقا چوڭقۇر چوكۇپ، ھازىرقى رېئال ئىجتىمائى ھاياتنى، سوتسىيالىستىك دەۋر روھىنى ئەكس ئەتتۈرىدىغان كىنو سىناريىلىرىنى كوپلەپ يېزىش ــ كەڭ ئاپتورلىرىمىزنىڭ بۇندىن كېيىنكى مۇھىم ۋەزىپىلىرىدىن بىرى.

كىنو سىناريىسى ئىجادىيىتىگە پېڭىدىن كىرىشكەن ئاپتورلارغا ئەمەلىي ياردەم بېرىش مەقسىدىدە، بۇندىن كېيىن مىللى ئاپتورلار يازغان كىنو سىناريىلىرىنى (تېلېۋىزىيە تىياتىرى، گۇزەل سەنئەت فىلىمىمۇ بۇنىڭ ئىچىدە) «كىنو سىناريىلىرىدىن تاللانما» ناملىق بۇ مەجمۇئەدە داۋاملىق ئېلان قىلماقچىمىز. مەجمۇئەنىڭ بۇ تۇنجى سانىغا مىللى ئاپتورلارنىڭ 4 پارچە ئەسىرى تاللاپ كىرگۈزۈلدى.

نەشرىياتىمىز ئاپتورلارنىڭ بۇ خىلدىكى ئەسەرلىرىنى قارشى ئالىدۇ ۋە ئېلان قىلىنغان ئەسەرلەر توغرىسىدا قىممەتلىك تەنقىدىي پىكىرلەر بېرىشىنى ئۈمىت قىلىدۇ.

مۇندەرىجە

تاشۇاي 1
رەنانىڭ تويى..... 105
شاھزادە ۋە ئۇنىڭ دوستى..... 196
چىلبوردىنىڭ ھالاكىتى..... 257

تۇرغان شاۋۇدۇن

تاشۇاي — 19 - ئەسىرنىڭ ئاخىرى 20 - ئەسىرنىڭ باشلىرىدا (1910 — 1878) قەشقەردە ئوتكەن ئاتاقلىق خەلق مۇزىكانتى، ئۇنىڭ «تاش پەدە»، «يار مۇرادىغا يەتتى»، «ئاشىق ناجان»، «جېنىم جورام»، «ساپ ئېرىق»، «گۈندىپاي 1 - »، «گۈندىپاي 2 - »، «سۇلۇن»، «غوڭ پەدە»، «ياروە»، «قادىر مەۋلان»، «كاۋابى سەھرا»، «لۈەن يالا» قاتارلىق ناخشا - مۇزىكىلىرىنى ئۇيغۇر خەلقى ھازىرغا قەدەر قىزغىن سۆيۈپ ئېيتىپ كەلمەكتە.

تاشۇاي ئوز زامانىسىدا كامالەتكە يەتكەن ئاتاقلىق راۋاپچى ئىدى، ئۇ راۋاپ چېلىش ماھارىتىنى ئوستۇرۇش بىلەن بىللە، «مۇناجات»، «ئەجەم»، «ئەجەم تەلقىسى» قاتارلىق خەلق مۇزىكىلىرىنى رەتلەپ سىستېمىلاشتۇرۇشتىن تاشقىرى قەشقەر را - ۋابىنىڭ* ئار، پەدىلىرىنى كوپەيتىپ، ئېپادىلەش سەۋىيىسىنى ئوستۇرۇشكە توھپە قوشقان.

مەن تاشۇاينى 60 - يىللارنىڭ باشلىرىدا يولداش قۇربان

ئىبراھىم ئارقىلىق ئۇگىنىپ، ئۇنىڭ ھاياتى توغرىلىق بىرمۇ كىنو سىنارىيىسى يېزىشنىڭ زورۇرلۇگىنى ھىس قىلغان ھەم قىسمەن ئىزلىنىشتىمۇ بولغان ئىدىم. 1979 - ۋە 1980 - يىل - لىرى ئەمەت ئومەر بىلەن ھەيرەت ئابدۇللانىڭ ئايرىم - ئايرىم ئېلان قىلغان «تاشۋاي» ناملىق ئوچېركلىرى مېنىڭ ئەينى يىللاردىكى ھەۋىسمنىڭ قايتا قوزغىلىشىغا تۈرتكە بولدى. مەن ئەمەت ئومەر، قۇربان ئىبراھىملارنىڭ يارىدىمى بىلەن تاشۋاينىڭ ھاياتىنى يەنمۇ چوڭقۇرلاپ ئۇگىنىپ، شۇ ئاساستا «تاشۋاي» ناملىق رادىيو دىرامىسىنى يېزىپ، رادىيودا ئېلان قىلدىم. ئۇ رادىيو دىرامىسى تاشۋاينىڭ ھاياتىنى سىنارىيەلەشتۈرۈشنىڭ ئا - ساسىنى قۇردى. بۇ سىنارىيىنى يېزىپ چىقىش جەريانىدىمۇ ئەمەت ئومەر، قۇربان ئىبراھىملارنىڭ يارىدىمى كوپ بولدى. شۇڭا بۇ ئىككى پىشقەدەم ئۇستازلارغا ئالاھىدە رەھمەت ئېيتىمەن.

ئاپتور

قاينام - تاشقىنلىق ئۇرۇمچى شەھرى، ياز

پېتىۋاتقان قۇياشنىڭ ئاخىرقى نۇرلىرى قەۋەتلىك بىنالارنىڭ دەرىزە ئەينەكلىرىدە ئەكس ئېتىپ، شەھەرنى تېخىمۇ گۈزەل تۇسكە كىرگۈزگەن.

ئاسفالىتلىق يوللاردا چوڭ - كىچىك ماشىنىلار ۋە ئاپتوبۇزلار ئۇيان - بۇيان ئوتۇشمەكتە. كوچا ساقچىسى بوتكىدا ئولتۇرۇپ ئالا - يېشىل چىراقلار ئارقىلىق ئۇلارنى ھەر تەرەپكە يولغا سالماقتا.

ھەيۋەتلىك خەلق تىياتىرى

ئۇنىڭ ئالدى ئادەم بىلەن لىق تولغان بولۇپ، ئىككى تەرىپىدە كىچىك ماشىنىلار قاتار تىزىلغان، كىشىلەر ئالدا - رىشىپ تىياتىرخانا ئىچىگە كىرمەكتە.

شۇ چاغدا چاچلىرى كۆمۈشتەك ئاقارغان 60 ياشلار چامىسىدىكى، يۈزلىرى كەك، گەۋدىلىك بىر كىشى تىياتىر-خانا ئالدىدا پەيدا بولدۇ. ئۇ ئىشىك ئالدىدا توختاپ، بېلىتىنى چىقىرىپ، بېلەت تەكشۈرگۈچىگە كۆرسىتىدۇ - دە، ئىچكىرىگە قاراپ ماڭىدۇ. بۇ «تاشۇاي» مۇزىكىسىنى ئۇزگەر-تىپ ئىشلەپ ئاكورتلاشتۇرغۇچى پىشقەدەم مۇزىكانت ئىدى.

تىياتىرخانا ئىچى

ئۇيۇن ئاللىقاچان باشلىنىپ كەتكەن بولۇپ، سەھنىدە قەددى - قامىتى كېلىشكەن بىر قىز خۇددى تال چۈنقىتەك ئېگىلگەن ھالدا داپچى يىگىتنىڭ رېتىملىق چېلىۋاتقان دېپىغا تەڭكەش قىلىپ شوخ ۋە نەپىس ھەركەتلەر بىلەن «ئۇزۇمچىلىك ئۇسۇلى»نى ئىجرا قىلىۋاتاتتى.

پىشقەدەم مۇزىكانت تىياتىرخانا خىزمەتچىلىرىنىڭ ياردىمى بىلەن ئالدىنقى قاتارغا بېرىپ ئولتۇرىدۇ. ئۇسۇل ئاياقلىشىپ، چاۋاك ئاۋازى كوتىرىلىدۇ. پەردە يېپىلىپ، پەردە ئالدىغا سۇر كاستۇم - يوپكا كىيىپ، قۇلىغىغا گۈل قىستۇرالغان ئېلانچى قىز چىقىدۇ ۋە نوۋەتتىكى سەنئەت نومۇرىنى ئېلان قىلىدۇ:

— مۇزىكا ... «تاشۇاي»... ئاپتونوم رايونلۇق ناخشا ئۇسۇل ئومىگىنىڭ ئورکىستىرى ئورۇنلايدۇ.

پەردە ئېچىلىپ، سەھنىنى لىق تولدۇرۇپ ئولتۇرغان مۇزىكانتلار كۆرۈنىدۇ. قولىغا دېرىژورلۇق تاياقنى تۇتقان دېرىژور سەھنە ئالدىغا كېلىپ، كىشىلەرگە ھورمەت بىلدۈر-گەندىن كېيىن مۇزىكانتلارغا قاراپ دېرىژورلۇق تاياقنى سىلكىيدۇ. ھەيۋەتلىك «تاشۇاي» مۇزىكىسى خۇددى يەر تەكتىدىن قاينىاپ چىقىۋاتقان بۇلاقلاردەك يېقىملىق سادا

بېرىپ، ئاستا - ئاستا كوتىرىلىدۇ.

پىشقەدەم مۇزىكانت ھايا‌جانلانغان ھالدا ئورنىدىن قىمىرلاپ قويمىدۇ - دە، كوزەينەكنى سول قولى بىلەن كوتىرىپ قويۇپ، پۈتۈن زېھنى بىلەن سەھنىگە تىكىلىدۇ.

مۇزىكىنىڭ كىرىش قىسمى تۈگەپ، ساتارنىڭ مۇڭلۇق ئاۋازى بىلەن ئېغىر ئازاپ - ئوقۇبەتلىك ئوتمۇش بايان قىلىنىشقا باشلىغاندا ياشانغان كىشى تېخىمۇ ھايا‌جانغا كېلىپ كوزلىرىگە ياش ئالىدۇ. ساتارنىڭ مۇڭلۇق ساداسىغا ئەگىشىپ خىيالغا چوكىدۇ، كوز ئالدىدا ئۇزاق ئوتمۇش ئېكرانى ئېچىلىدۇ.

ئېكراندا ھېيتكا جامەسىنىڭ ھەيۋەتلىك مۇنارىسى ئەكس ئېتىپ، "1830 - يىل" دېگەن خەت كورۇنىدۇ.

ھېيتكا ئالدىدا بىر توپ كىشى 13 ياشلىق بىر ئوغۇلنىڭ بېرىلىپ چىلىۋاتقان راۋابىنى تىڭشىماقتا. بۇ ئوغۇل كىنونىڭ باش قەھرىمانى تاشۋاي بولۇپ، شۇ كورۇنۇش ئۇستىگە كىنونىڭ ئىسمى بېرىلىدۇ.

«تاشۋاي»

كورۇنۇش ئاستا يېراقلىشىپ قەشقەر بازىرىنىڭ ھەر خىل كورۇنۇشلىرى كورسىتىلىدۇ، ئۇنىڭ ئۇستىگە ئەرتىسلەر ۋە فىلىمنى ئىشلەشكە قاتناشقان خادىملارنىڭ ئىسىملىگى بېرىلىدۇ.

1. ھېيتكانىڭ يان تەرىپىدىكى كىچىك چايخانا ئالدى

قۇياش ئولتۇرۇپ، ئەتراپنى گۈگۈم پەردىسى قاپلىغان چاغ. ئىزغىرىن شامال ئۇشقۇرتماقتا، تاشۋاي سىمىز چايچى ئايال بىلەن بىللە چايخانىنىڭ ئالدىكى ئوچاقتىن چوڭ قازاننى قومۇرۇپ چايخانىغا كوتىرىپ ئەكىرىۋېتىپ چىقىدۇ.

چايچى ئايال چايخانىنى قۇلۇپلاۋېتىپ: ئەمسە ئوچاق ساڭا قالدى، بۇ سېنى ئاچچىق شامالدىن پانالايدۇ، ئىچىگە چۈشۈپ يېتىۋەر، ئەگەر سەن بىلەن ياخشىراق تونۇشلۇغۇم بولغان بولسا، چايخانىنىمۇ ئېچىپ بەرگەن بولاتتىم، بىراق ھازىرچە كوڭۈل توختىتالمىدىم، رەنجىمە بالام، — دەيدۇ ۋە تاشۋايغا بۇرۇلۇپ قارايدۇ.

تاشۋاي سەمىمىلىك بىلەن: مۇشۇنچىلىك قانات ئاستىغا ئالغانلىقلىرىغىمۇ رەھمەت ئاچا، سىلىلا خالىسىلا ئوتلىرىنى قالاپ، سۇلىرىنى توشۇپ، ئومۇر بويى خىزمەتلىرىنى قىلىشقا رازىمەن، — دەيدۇ.

چايچى ئايال تاشۋايغا ئىچ ئاغرىتىپ بېشىنى سىلايدۇ:

— ھەي يېتىمچىلىك، خۇدا ھېچكىمنى ئاتا ـ ئانىسىدىن ئايرىمىسۇن، — دەيدۇ ـ دە، يولىغا راۋان بولىدۇ.

تاشۋاي چايخانا لەمپىسىنىڭ تۈۋرۈگىگە ئېسىپ قويغان راۋاپنى قولىغا ئېلىپ، ئوچاقنىڭ بېشىغا كېلىپ ئولتۇرىدۇ، قولىغا زەخمەك ئېلىپ، تارلارنى چىرىتىدۇ.

تارلاردىن يۇرەكنى ئەزگۈدەك مۇڭلۇق ساداياڭرايدۇ.

ناخشا

مۇساپىرلارنىڭ يوقتۇر ماكانى،
قەيەرگە بارسا ئوتەر بىچارە.
يەتمەس ھېچ كىشى ئۇنىڭ ئاھىغا،
ھەركىم ئوز ھالى بىلەن ئاۋارە.
دەرتمەن ئەھلىگە ئېيتسا دەرتمەن دەرت،
دەردىمگە دەردىڭ بولماس ياماق دەر.
جاھان توزەلمەي، توزەلمەس يامان،
ياخشى ـ يامانىنى بۇندا كىم بىلەر؟

ناخشا ساداسی ئىچىده قەشقەرنىڭ غۇربەت ئارقا كوچىلىرى، كوچىلاردىلا تۇغۇلۇپ يېتىپ قالغان يېتىم-يېسىرلار كورۇنىدۇ. غەرپ ئىزغىرىنى بۇلۇتلۇق ئاسماندىن توزۇپ چۈشۈۋاتقان قارلارنى ئۇچۇرىدۇ. بارغانسېرى ئاقىرىپ كېتىۋاتقان كوچىلاردا ئادەملەر ئايىغى شالاڭلايدۇ.

2. گۈلەخ، كېچە

شەھەردىكى چوڭ بىر مونچىنىڭ كۆللىرىنى توكىدىغان ئورەك (گۈلەخ) ئەتراپىغا ئوي-ماكانسىز يېتىم-يېسىر، قېرى-چورە، مېيىپ-تىلەمچىلەر يىغىلغان. بەزىلىرى كۆلگە مىلىنىپ شىرىن ئۇيقۇغا كەتكەن، بەزىلىرى توزۇغان كۆللەر-دىن بىرام بولۇپ، باشلىرىنى پۇركەپ جىم ياتماقتا.

شۇ چاغدا بىر ياقتىن كىچىك بالىنىڭ "ۋايجان، ۋاي ئانام، ۋاي ئاتام" دەپ نالىغان يىغا ئاۋازى ئاڭلىنىدۇ. كۆلگە يېرىم كومۇلۇپ بېشىنى ئەسكى چاپىنى بىلەن پۇركىۋالغان بارات (13 ياش) ئاۋازغا قۇلاق سالىدۇ ۋە يېنىدا ياتقان مومىن ئاكىنى (50 ياش) تۇرتۇپ ئويغىتىدۇ:

— مومىن ئاكا، مومىن ئاكا!

مومىن ئاكا ئويغىنىپ: نىمە بولدى؟

بارات: ئاڭلاۋاتامسەن؟ بۇ نىمە ئاۋاز؟

مومىن: ھوي، بۇ كىچىك بالىنىڭ ئاۋازىغۇ؟!

بارات: تايىنلىق، بىزدەك بىر يېتىم-يېسىر بولسا كېرەك.

مومىن: بۇ ئاۋاز يېقىنلا يەردىن چىقىۋاتىدۇ، يۈر ئۇنى قۇتقۇزۇۋالايلى.

بارات: شۇنداق قىلايلى.

ئىككىسى ئورنىدىن تۇرىدۇ.

3. چايخانىنىڭ ئالدى

يىغا ئاۋازى ئاستا ـ ئاستا پەسىيىپ جىمىيدۇ، مومىن ئاكا بىلەن بارات چايخانا ئالدىغا كېلىپ ئەتراپقا ھەيران-لىق بىلەن نەزەر تاشلايدۇ.

مومىن ئاكا: نىمە بولدى، جىمىپ قالدىڭغۇ؟

بارات: بەلكىم مۇزلاپ ھالىدىن كەتكەندۇ، مۇشۇ ئەت-راپنى ياخشى ئىزلەپ باقايلى.

ئىگراش ئاۋازى پەس، لېكىن ناھايىتى ئىنىق تەكرار-لىنىشقا باشلايدۇ، مومىن ئاكا بىلەن بارات ئوچاق ئالدىغا كېلىدۇ. ئىگراش داۋاملىشىدۇ.

مومىن ئاكا ئوچاق ئىچىگە قاراپ: ھاي، ئادەمىۋى-سەن، جىنمۇ؟ ــ دەيدۇ.

تاشۇاي ئوچاق ئىچىدە تۇرۇپ جالاقلاپ تىترىگىنىچە: ــ مەن ئادەم ئاكا، خۇدا ھەققى رەھىم قىلىپ قۇتقۇزۇڭ!ساڭلار، مەن نارىسىدىدىن يانمىسا، خۇدايىمدىن يانار، ــ دەيدۇ يالۋۇرۇپ.

مومىن ئاكا: چىق بۇياققا.

تاشۇاي: پۇت ـ قولۇم توڭلاپ يىغىلىپلا قالدى، ئۇر-نۇمدىن تۇرغۇچىلىگىم يوق.

مومىن: ئەمىسە قولۇڭنى سۇن.

تاشۇاي قولىنى سۇنىدۇ. مومىن ئاكا ئوچاقتا ئېڭىشىپ، بىر قولىدا راۋاپ تۇتۇۋالغان تاشۇايىنى تارتىپ چىقىرىدۇ. ئۇنىڭ پۇتلىرى توڭلاپ ئۆيۈشۈپ كەتكەنلىكتىن يەرگە دەسسىيەلمەيدۇ، شۇنداقتىمۇ قولىدىكى راۋاپىنى تاشلە-مايدۇ.

ــ ھالىڭغا باقماي راۋاپ كوتىرىۋالغىنىڭنى قارا، ــ دەيدۇ مومىن ئاكا غودۇڭشىپ، ــ راۋابىڭنى بۇنىڭغا بەر، مەن

سېنى هاپاش قىلاي.

بارات تاشۇاينىڭ قولىدىكى راۋاپنى ئالىدۇ، مومىن ئاكا ئۇنى هاپاش قىلىدۇ.

4. گۈلەخ

بارات بىلەن مومىن ئاكا گۈلەختە كۆلگە كومۇلگەن تاشۇاينىڭ يېنىدا ئولتۇرۇپ، ئۇنىڭ ئېسىگە كېلىشىنى كۈتىدۇ، تاشۇاي ئاستا ـ ئاستا ئېسىگە كېلىپ، ممدىرلاشقا باشلايدۇ.

مومىن ئاكا تاشۇايغا قاراپ: قانداق، پۈت ـ قولۇڭ ئىللاي دەۋاتامدۇ، ـــ دەيدۇ.

تاشۇاي: خېلى ئىللىپ قالدىم.

مومىن ئاكا: بىزنىڭ يوتقىنىمىز ئەنە شۇنداق خاسىيەتلىك، بۇ قەشقەر شەهىرىنىڭ يېتىم ـ يېسىرلىرىنى ئوز قوينىدا ئىللىتىدۇ، قىشتىن ئامان چىقىرىدۇ.

تاشۇاي: بۇ قەيەر؟

مومىن ئاكا: بۇ گۈلەخ.

تاشۇاي: هەقىقەتەن ياخشى يەر ئىكەن، بۇرۇنراق بىلگەن بولساڭ، چايچى خوتۇننىڭ ئوچىغىدا جان قىينىماپ يۈرمەسكەنمەن، رەهمەت سىلىگە.

مومىن ئاكا تاشۇايغا باراتنى كورسىتىپ تۇرۇپ: ـــ رەهمەتنى بۇنىڭغا ئېيتە، ئەگەر ئۇ ئاۋازىڭنى ئاڭلاپ مېنى ئويغاتمىغان بولسا، مەن بۇ رەهمىتىڭگە ئېرىشەلمەيتتىم. تونۇشۇۋال، بۇنىڭ ئېتى بارات، مېنىڭ ئېتىم مومىن.

تاشۇاي هاياجان بىلەن تەكرارلايدۇ: بارات، مومىن ئاكا!

مومىن ئاكا: هە، ئوزەڭنىڭ ئېتىچۇ بالام؟

تاشۇاي: تاشۇاي.

مومن ئاكا: ئاتا ـ ئاناڭ يوقمۇ؟

تاشۇاي: يوق.

بارات: هەممىز ئوخشاش ئىكەنمىز.

تاشۇاي: ئانام كىچىگىمدىلا ئولۇپ كېتىپتىكەن، دادام-نىڭ تۇغىنىنىگە ئىككى يىلچە بولدى، شۇندىن بۇيان تالادا قالدىم، ــ دەپ كوز يېشى قىلىدۇ.

مومن ئاكا: بولدى كوڭلۇڭنى بۇزما، بۇندىن كېيىن ئويۇڭ مانا مۇشۇ گۇلەخ بولىدۇ. مۇنۇ ياتقانلارنىڭ هەممىسى ئاكاڭ، بارات بىلەن ئىككىلار تەڭ ئىكەنسىلەر، يېقىن دوست بولۇڭلار، ئومۇرۇڭايەت ئايرىلماڭلار.

تاشۇاي: سىلە بىزگە ئاتا بولسىلا.

مومن ئاكا: خوپ بالىلىرىم، مەن سىلەرگە ئاتا بولاي.

تاشۇاي چوچۇپ ئەتراپقا قارايدۇ: هەي، مېنىڭ راۋابىم...

بارات: مەن ئېلىۋالغان، مانا.

ئۇ، راۋاپنى تاشۇايغا ئۇزىتىدۇ.

مومن ئاكا راۋاپنىڭ گۈللۈك نەقىشلىرىگە زوقلىنىپ: ــ كوتىرىۋالغان نىمەڭنى قارا، سوغاقتا توڭلىغانلارنىمۇ راۋاپ چالدى، دەپ قويمىدىغان. سەن ئۇ راۋاپنىمۇ، بۇ راۋاپنىمۇ تەڭلا چالىدىغان ئوخشايسەن، ــ دەيدۇ. هەممە كۈلۈشىدۇ.

تاشۇاي: بۇ دادامدىن قالغان راۋاپ، ئۇزەمدىن ئايرىغىم كەلمەيدۇ.

مومن ئاكا: داداڭ راۋاپچىمىدى؟

تاشۇاي: ئۇستا راۋاپچى ئىدى، ئۇ چالغان پەدىلەردىن بىرنەچچىسى هىلىمۇ يادىمدا.

بارات هەيران بولۇپ: سەنمۇ چېلىشنى بىلەمسەن؟
تاشۇاي: ئانچە ـ مۇنچە بىلىمەن.
مومىن ئاكا: ئۇنداق بولسا بىر چېلىپ باق، ئاڭلايلى.
تاشۇاي راۋابنى تەڭشەيدۇ ـ دە، تارلارغا ئەپچىللىك بىلەن زەخمەك ئۇرىدۇ. راۋاپ ئاۋازىدىن گۈلەخ بىردىنلا جانلىنىپ كېتىدۇ. ھەمىمەيلەن گەۋدىسىنى كوتىرىپ قۇلاق سالىدۇ.

مومىن ئاكا ھاياجانلىنىپ: قېنى ناخشىسىنمۇ ئېيتە، ــ دەيدۇ. تاشۇاي ناخشا ياڭرىتىدۇ. مومىن ئاكا ئۇسۇلغا چۈشىدۇ، ناخشا رېتىمغا تەڭكەش قىلىنىپ بارماقلار قارسىلدايدۇ.

ناخشا: («ۋاي دەرت ئەلەم» ئاھاڭىدا)
زارە خەتمە ئاش بولدى،
باي ـ بېگىملەر باش بولدى.
ئۇلار ئۈچۈن ئاش بولدى،
غېرىپلارغا تاش بولدى.

ۋاي دەرت ـ ئەلەم، يادوس،
دەردۇ ـ ئەلەم، يادوس.

تامدا پاختەك، كولدە ئۇدەك،
ماشنى چاپناپ كېلىدۇ.
باي ـ غوجاملار نەزىرگە،
ئۇيقۇنى تاشلاپ كېلىدۇ.

ۋاي دەرت ـ ئەلەم، يادوس،
دەردۇ ـ ئەلەم، يادوس.

ناخشا ـ ئۇسۇل بارغانسېرى ئەۋجىگە چىقىپ، سامانى تىترىتىپ، ئۇزلۇكسىز ياڭرايدۇ.

مومىن ئاكا كوپچىلىككە قاراپ: بۇرادەرلەر، بۇ بالىغا بىرئاز پۇل يىغىش قىلىپ بېرەيلى، يالاڭ ـ ياياق ئىكەن، بىر ئاياق كىيىمۇالسۇن، قانداق دەيسىلەر، ـــ دەيدۇ.

كوپچىلىك: بۇ ياخشى گەپ بولدى، ـــ دەپ يانچۇق ـ لىرىنى ئاختۇرۇشىدۇ.

5. ئاياق ـ كىيىم بازىرى. كۈندۈز

مال ساتقۇچىلار نىڭ خېرىدارلارنى چاقىرىپ توۋلاش ـ لىرى، بازارغا كەلگەنسىلەرنىڭ قىي ـ چۇلىرى، ئىشەكلەرنىڭ ھاڭراشلىرى، مەددالارنىڭ قولىنى قۇلىغىغا قويۇپ دوس تار ـ تىشلىرى، ھەر خىل پاراڭ، كۈلكە چاخچاق...

قولتۇغىغا راۋاپنى قىستۇرۇۋالغان تاشۋاي بىلەن بارات خۇددى ئاكا ـ ئۇكىلاردەك بىر بىرىنىڭ قولىنى تۇتۇشقان ھالدا بازارنى ئايلانماقتا، ئۇزۇنارا سوزلەشمەكتە.

تاشۋاي: بارات، گۈلەختكىلەر نىمە دېگەن ياخشى.

بارات: قانداق دەيسەن؟

تاشۋاي: تىلەمچىلىك قىلىپ جان بېقىۋاتقان بولسىمۇ بىر بىرىگە غەمخورلۇق قىلىشنى بىلىدۇ... بىلەمسەن، ئۇلار ئۇزۇنارا يىغىش قىلىپ، ماڭا ئاياق ئېلىۋال دەپ جۇل ـ جۇل كىيىملىرىنىڭ يانچۇغىدىن ئاخىرقى تىيىنلىرىنى ئېلىپ بەرگىنىدە يۈرىگىم يېرىلىپ كەتكۈدەك بولدى.

بارات: كەمبەغەلنىڭ كۆڭلى باي دېگەننى ئاڭلىمىغان ـ مىدىڭ. دۇنيادا ئەڭ نامرات كىشىلەرلا شۇنداق بولىدۇ. چۈنكى ئۇلار ئاق دىل، سەمىمى كىشىلەر.

تاشۋاي: شۇنداق بولسىمۇ، بۇ ئۇلۇغ مىللەت خەلقىگە

كەلمەيۋاتىدۇ. ياخشىسى بۇنىڭغا ئازراق يەيدىغان نەرسە ئالغاچ كېتىپ ئۇلارغا بەرسەك دەيمەن.

بارات: ئۇنداق قىلساڭ ئۇلارنى رەنجىتىپ قويمىسەن، ئۇلارنى خوشال قىلمەن دىسەڭ، ئۇلارنىڭ دىگىنىنى قىل.

6. كونا ئايال - كىيىم يايمىسى

ئىككى دوست ئەسكى ئاياقلارنى دوۋىلەپ قويۇپ سېتىۋاتقان بىر سېتىقچىنىڭ ئالدىغا كېلىدۇ.

سېتىقچى: كېلىڭلار ئۇكىلىرىم، مانا بۇ ئاياقلارنى تاللاپ كورۈڭلار، — دەيدۇ ۋە تاشۋاينىڭ پۇتىغا قاراپ چوچۇپ كېتىدۇ، — ۋۇي سېنىڭ پۇتۇڭدا ئايال يوق ئىكەنغۇ، مانا بۇ دەل سەن كىيىدىغان ئاياقلار، قېنى تاللا.

تاشۋاي بىلەن بارات بىر بىرىگە قارىشىپ قويۇپ ئاياقلارنى تاللاشقا كىرىشىدۇ، تاللانغان ئاياقنى تاشۋاي پۇتىغا كىيىپ بېقىپ، بولىدىغانلىغىنى ئېيتىدۇ ۋە ساتقۇچىنىڭ دىگىنى بويىچە پۇلنى ساناپ بېرىپ، ئاياقنى كىيىۋالىدۇ.

7. رېھىم ناۋاينىڭ ناۋايخانىسى

رېھىم ناۋاي (50 ياش) ئاپپاق نانلارنى دەستىلەپ قويۇپ، نەقىشلىك راۋاپنى قولىغا ئېلىپ، خەلق ئاھاڭلىرىدىن بىرنى چېلىپ ئولتۇرىدۇ.

ناۋايخانا ئالدىدىن ئوتۇپ كېتىۋاتقان تاشۋاينىڭ كوزى رېھىم ناۋاينىڭ نەقىشلىك راۋابىغا چۈشۈشى بىلەن باراتنى تارتىپ توختىتىپ ناۋايخانا ئالدىغا كېلىدۇ.

رېھىم ناۋاي راۋابىنى ئاستىغا ئىلىپ قويۇپ، تاشۋايغا قاراپ: نان ئالامسەن، — دەيدۇ.

تاشۋاي ئەيمىنىپ ئارقىغا چېكىنىدۇ. شۇ چاغدا ناۋايـ
نىڭ كوزى تاشۋاينىڭ قولتۇغىدىكى راۋاپقا چۈشىدۇ. ئۇ
قايتا گەپ ئاچقىچە بارات جاۋاپ بېرىدۇ.

— بۇ ئاغىنەم سىزنىڭ راۋابىڭىزغا قاراۋاتىدۇ.

رېھىم ناۋاي قىزىقىپ: بېرى كىلە بالام، قورقما، سەن ئۇزەڭ راۋاپ چالامسەن؟

تاشۋاي تارتىنىپراق ئۇنىڭ ئالدىغا بېرىپ: ئانچە-مۇنچە چالىمەن، — دەيدۇ.

رېھىم ناۋاي: ناھايىتى ياخشى، قېنى دۇكانغا كىرىڭلار، بىر پەدە ئاڭلاپ قالاي، — دەيدۇ.

ئىككى دوست ناۋايخانىغا كىرىدۇ.

8. ناۋايخانا ئىچى

رېھىم ناۋاي تاشۋاينىڭ قولىدىكى راۋاپنى ئېلىپ تىرىڭلىتىپ قويۇپ: ياخشى سادا بېرىدىكەن، — دەيدۇ - دە، يېنىغا قويۇپ ئۇزىنىڭ راۋابىنى ئۇزىتىدۇ، — قېنى مېنىڭكىنى كورۇپ باق.

تاشۋاي راۋاپنى تارتىنىپراق ئالىدۇ - دە، زەخمەكنى ئەجەم تەلقىسىگە ئۇرىدۇ.

رېھىم ناۋاي تاشۋاينىڭ يەڭگىل ۋە ئېنىق زەخمەڭ ئۇرۇشىغا، ماھىرلىق بىلەن پەدە بېسىشلىرىغا قاراپ ھەيران قالىدۇ. يۇرىگىگە كېلىپ تەككەن سادانىڭ مۇڭىدىن كوز-لىرىگە ياش ئالىدۇ. تاشۋاي ناخشا ياڭرىتىدۇ.

ناخشا:

ئاتالىقلار، ئانالىقلار،
دەستە - دەستە گۇل ئىكەن.

ئاتاسىزلار، ئاناسىزلار،
كويۇپ ئوچكەن كۆل ئىكەن.

ئاتالىقلار ئاتام دېسە،
ئاقىدۇ ياشىم.
ئانالىقلار ئانام دېسە،
قاتىدۇ باشىم.

ناخشا ئاخىرلىشىپ مەرغۇلغا ئوتىدۇ، ئوز قەلبىنى ئىزھار قىلىۋاتقان ناخشا مۇڭىدىن تاشۋاينىكىمۇ كوزلىرىدىن يېپى ئۇزۇلگەن مونچاقتەك ياش قۇيۇلىدۇ. ناۋاي بۇقۇلداپ يىغلايدۇ، باراتمۇ ئوزىنى باسالماي قالىدۇ. بۇ چاغدا ناۋايى خانا ئالدى تاماشچىلار بىلەن تولىدۇ. بەزىلىرى دۇكانغا كىرىشكە باشلايدۇ. بارا - بارا دۇكاندا پۇت قويغۇدەك يەر قالماي قالىدۇ.

مەرغۇل ئاخىرلاشقاندىن كېيىن تاشۋاي راۋاپنى يېنىغا قويۇپ ياشقا تولغان كوزلىرىنى يەرگە تىكىدۇ.

رېھىم ناۋاي تاشۋاينى باغرىغا باسىدۇ.

رېھىم ناۋاي: خۇدا قولۇڭغا دەرت بەرمىسۇن، پات - پات كېلىپ تۇر. راۋابىڭنىڭ خۇش ساداسى بىلەن مىسكىن كوڭلۇم ئېچىلسۇن، — ئۇ تاشۋاينىڭ سۇلغۇن چىرايىغا سەپ - سېلىپ، — يىتىمۇسەن بالام؟

تاشۋاي بېشىنى ئىكەپ: ھەئە.

رېھىم ناۋاي: نەدە تۇرۇۋاتسەن؟

تاشۋاي باراتنى كورسىتىپ تۇرۇپ: بۇلار بىلەن بىللە گۇلەختە.

رېھىم ناۋاي نادىن بىرنەچچىنى ئېلىپ تاشۋاينىڭ قولتۇغىغا قىستۇرۇپ تۇرۇپ: بۇ نانلارنى يە، قوسىغىڭ ئاچقاندا يەنە كەل.

تاشۋاي: رەھمەت.

تاشۋاي ئورنىدىن تۇرۇپ راۋابنى قولتۇغىغا قىستۇرىدۇ، ئۇنىڭغا ئىچى ئاغرىغان كىشىلەر يانچۇقلىرىنى ئاختۇرۇپ ئۇنىڭغا پارچە تېمىنلارنى تەڭلەيدۇ:

— ئۇكام بۇنىمۇ ئېلىۋال.

— ئۇكام بۇنىمۇ ئېلىۋال.

— ئۇكام بۇنىمۇ ئېلىۋال.

تاشۋاي ھودۇقىغان قىياپەتتە: رەھمەت، ماڭا پۇلنىڭ لازىمى يوق، — دەيدۇ.

رېھىم ناۋاي: ئېلىۋال بالام، ئارتۇق دولەت باشنى يارمايدۇ.

تاشۋاي ئىلاجسىز پۇللارنى ئېلىپ يانچۇغىغا سېلىۋاتقاندا توپ ئالدىدا ۋ ياشلار چامىسىدىكى چىرايلىق كىيىنگەن لەيلىگۈل پەيدا بولىدۇ.

لەيلىگۈل تاشۋايغا پۇل تەڭلەپ: بۇنىمۇ ئېلىۋېلىڭ ئاكا، — دەيدۇ.

تاشۋاي ئۇنىڭغا ھەيرانلىق بىلەن تىكىلىدۇ.

رېھىم ناۋاي لەيلىگۈلنى تاشۋايغا تونۇشتۇرۇپ: بۇ خوشنىمىز ئومەر بايىنىڭ قىزى، ئىسمى لەيلىگۈل، بەك ياخشى قىز، ئۇنىڭ قولىنى قايتۇرما، ئېلىپ قوي، — دەيدۇ.

تاشۋاي ھاياجانلانغان ھالدا تىترەپ تۇرغان قوللىرى بىلەن لەيلىگۈل ئۇزاتقان تەڭگىلەرنى ئالىدۇ: رەھمەت سىزگە.

لەيلىگۈل: راۋاپنى بەكلا ياخشى چالىدىكەنسىز.

تاشۇاي بارات بىلەن بىللە يولغا راۋان بولىدۇ، توپ-لاشقان كىشىلەر ئۇلارنىڭ ئارقىسىدىن قاراپ قالىدۇ.

9. رېھىم ناۋاينىڭ ناۋايخانىسى، كەچقۇرۇن

رېھىم ناۋاي دۆكىنىدا يالغۇز ئولتۇرۇپ، راۋاپ چال-ماقتا، ئۇ راۋاپنىڭ مۇڭلىرىدىن ئېزىلىپ چېلىشتىن توختايدۇ ۋە خىيالغا چوكىدۇ.

رېھىم ناۋاي: ھىلىقى بالا نىمە بولۇپ كەتتى، نەچچە كۈن بولدى كېلىپمۇ قويمىدا؟.....ھەي پەلەك! شۇنداق چىرىچەن بالىلار خانۇ-ۋەيران بولۇپ يۈرسىدۇ، ھە،... توختا، مەن ئۇلارنى بىر يوقلاپ كېلەي، بىر-ئىككى پەدە راۋاپنى ئاڭلىساممۇ ھساپ.

10. گۈلەخ

بۇگۈن بۇ يەرگە بازارىدىكى يېتىم-يېسىرلارنىڭ ھەممىسى يىغىلغان بولۇپ، تاشۇاي چالغان راۋاپنىڭ جارا-لىق ساداسىغا جور بولۇپ خوشال ناخشا ئېيتماقتا، ئۇسۇل ئويناماقتا.

گۈلەخقە يېتىپ كەلگەن رېھىم ناۋاي سورۇنغا خوشال-لىق بىلەن كوز تاشلايدۇ، كەيپىياتنى بۇزماسلىق ئۈچۈن بىر چەتكە كېلىپلا ئولتۇرۇپ، ناخشىغا قولاق سالىدۇ.

ناۋانىڭ 1-مەشرىپى ئېيتىلىدۇ.

باقسام بۇ جاھانغا ھەممىدە دەردۇ-ئەلەم بار،
ھەر ئادەمنىڭ كوڭلىدە مىڭ قايغۇ-غەم بار.
غەمسىز كىشىنى تاپقىلى بولۇرمۇ كىشى ئىزلەپ،
بۇ غەملى دىلىم ئېيتىدۇ قايغۇ-ئەلەمسىز كىم بار؟

11. مونچىنىڭ ئارقىسىدىكى يان كوچا

ياموللىنىڭ جۈمەش قاتارلىق بىرقانچە يايىسى ئاتلىرىنى كوچىدا بولۇشىچە چاپتۇرۇپ كەلمەكتە.

12. گۈلەخ

يايىلار توپ-توغرا گۈلەخقە باستۇرۇپ كېلىدۇ. ئۇسۇل ئويناۋاتقانلارنىڭ ئۈستىدە قامچا ئويناپىدۇ، مومىن ئاكا تاشۋاينى دەرھال ئارقىسىغا ئوتكۈزۈۋالىدۇ. نەغمە توختاپ، ھەممە پاتپاراق بولۇپ كېتىدۇ.

جۈمەش ئېغىزدۇرۇغىنى چاياپ، تىپىرلاپ تۇرغان ئات ئۈستىدە قامچىسىنى پۇلاڭلاتقان ھالدا كورەڭلىك بىلەن كوپچىلىككە: جامائەت ھەر قايسىڭىز ئۈستىدىن ياموللغا ئەرز قىلىشتى، "تېرىق تۇلۇمدا، يېتىم بۇلۇڭدا" دىگەننى بىلىشەمسەن، نېمىشقا ھالىڭغا قاراپ ئىش تۇتۇشمايسەن؟ — دەپ تووۋلايدۇ.

مومىن ئاكا: ئەپۇ قىلىڭ ھورمەتلىك تەقسىرىم، ئالەمجاناپلارنىڭ بىئارام بولىدىغانلىغىنى بىلگەن بولساق، بۇنداق قىلماسكەنمىز.

جۈمەش مومىن ئاكىغا ھۇرپىيىپ: سەن قېرى خېلى گەپتانكەنسەنغۇ، ئېيتە "زارە خەتمە ئاش بولدى" دىگەن ھىلىقى ناخشاڭدا كىملەرنى تىللاۋاتىسەن؟ ئېيتە، چاپسان ئېيت!

مومىن ئاكا: بۇ ئەزەلدىن ئېيتىلىپ كېلىۋاتقان ناخشا.

جۈمەش: ھۇ خۇمپەر! ھەر قايسىڭنىڭ كوڭلىدە نىمە غۇم بارلىغىنى بىلمەيمىزمۇ؟ ئەھۋالغا قارىغاندا ھەممىڭ باشلىغى سەن ئىكەنسەن، چىقە بۇياقتا!

جۇمەش مومىن ئاكىغا قارىتىپ ئېيتىپ دېۋېتىپ، قامـ
چىسىنى ئۇنىڭغا شىلتىيدۇ. شۇ چاغدا تاشۋاي چاپىنىنى
ئاتقا قارىتىپ سىلكىيدۇ. ئات ئۇركۇپ ئارقىغا داجيدۇ،
باشقىلارمۇ چاپانلىرىنى پۇلاڭلىتىپ چۇقان سالىدۇ، يايلار ـ
نىڭ ئاتلىرى ئۇركۇپ قاچىدۇ. كىشىلەر ئۇلارنىڭ كەينىدىن
مازاق قىلىپ كۈلىدۇ، ئىسقىرتىدۇ، چۇقان سالىدۇ.

جۇمەش يىراقلاپ كېتىۋېتىپ: قاراپ تۇرۇش، ھەر ـ
قايسىڭ ئەتىلا ئۇزەڭنى تۇرمىدە كۆرىسەن، ــ دەپ پوپۇزا
قىلىدۇ.

مومىن ئاكا: تۇرمە بىز ئۈچۈن گۈلەختىن ياخشىراق،
ھەممىتىڭگە رەھمەت، ــ دەپ توۋلايدۇ.

ھەممە كۈلىدۇ، ئاتلارنىڭ قارىسى يوقىلىدۇ.

13. گۈلەخ

ھەممەيلەن چىرايلىرى تۈتۈلغان ھالدا مومىن ئاكىنىڭ
ئەترايىغا يىغىلغان.

مومىن ئاكا جىددى تۇس ئېلىپ، ساقاللىرىنى سىلاپ
تۇرۇپ:

ــ يېتىمنىڭ ئاغزى ئاشقا تەگمىسە بۇرنى قانايتۇ دې ـ
گەندەك، قارىمامدىغان بۇ يولسىزلىقنى، يېتىملار شۇنداقمۇ
بوزەك قىلىنامدۇ؟

ــ خان ئوت قويسا گەپ يوق، پۇقرانىڭ چىراق
يېقىشىغىمۇ يول قويۇلمايدۇ، دېگەن شۇدە، ــ دەيدۇ بايانىن
جىم ئولتۇرغان رېھىم ناۋاي كىشىلەرنىڭ ئوتتۇرىسىغا بەلۋە ـ
غىنى يېيىپ، ئېلىپ كەلگەن نانلىرىنى قويغاچ، ــ قېنى،
قوسىغىڭلارمۇ ئېچىپ قالغاندۇ.

مومىن ئاكا قولىنى كوكسىگە قويۇپ، رېھىم ناۋايغا
تازىم قىلىپ تۇرۇپ: ئۇزلىرىنىڭ بۇ تاشلاندۇق پاناھىمزغا

قەدەم تەشرىپ قىلغانلىقلىرىغا دىققەت قىلماپتۇق، ــ دەيدۇ.

رېھىم ناۋاي: ھېچقىسى يوق، قېنى ناندىن ئېلىشسىلا، ــ دەيدۇ.

مومىن ئاكا نانىنى پارچىلايدۇ، ھەممىسگە بىر پارچىدىن تەقسىم قىلىدۇ.

مومىن ئاكا قىزىقچىلىق قىلىپ: بىزنىڭ مېھماندارچىلىغىمىز مانا مۇشۇنداق رېھىم ئاخۇن، "ئالسىلا، باقسىلا" بىلەن ئانچىمۇ كېلىشىپ كېتەلمەيمىز، ــ دەيدۇ.

ھەممەيلەن قاقاقلاپ كۈلۈشىدۇ.

ــ ئاچ ـ زېرىنلىق كىشىنى نېمە كويغا سالمايدۇ، ــ دەيدۇ بىر پوتى مېيىپ بىر كىشى، ــ كەمبەغەللىكنىڭ بىر تويغىنى، بىر باي بولغىنى دېگەندەك، مۇشۇ بىر پارچە نان بىلەن خېلىغىچە جان باقمىز.

بارات ئېغىر خۇرسىنىپ: تاشۇاينىڭ راۋابى بىزگە ھەممىنى ئۇنتۇلدۇرغان ئىدى. ئەمدى بۇ ئىشقىمۇ چىچەك چىقتى، كۈنىمىز تەس بولىدىغان بولدى ـ دە.

تاشۇاي ئۆزىنى چوڭ ئادەملەردەك تۇتۇپ: راۋاپ چالسام مەنمۇ پۇتۇن قايغۇنى ئۇنتۇپ كېتەتتىم، ئەمدى مېنىڭ كۆڭلۈمۇ پەرىشان بولىدىغان بولدى.

رېھىم ناۋاي بىردىنلا: مېنىڭ بىلەن كېتەمسەن؟ ــ دەيدۇ.

تاشۇاي ھاڭ ـ تاڭ بولۇپ، مومىن ئاكا بىلەن باراتقا قارايدۇ، رېھىم ناۋاي گېپىنى داۋاملاشتۇرىدۇ:

ــ چاخچاق ئەمەس، راست دەۋاتىمەن، مېنىڭكىگە بارساڭ بىرىنچىدىن، كەڭ ـ كۇشادە راۋاپ چالالايسەن، ئىككىنچىدىن، ساڭا ھۇنەر ئوگىتىمەن، مېنىڭ ئىزىمنى بېسىپ نا-

ۋاي بولۇپ قالسەن.

تاشۋاي خىيال سۇرگەن ھالدا يەنە مومىن ئاكا بىلەن باراتقا كوز تاشلايدۇ.

بارات: بولدى، كەتكىن ئاداش. بۇ خانۇ-ۋەيرانچىلىقتىن سەن بولساڭمۇ قۇتۇل.

مومىن ئاكا: كەتكىن بالام، بۇ كىشىنىڭ بالا-چاقىسىمۇ يوق، بالا بولغىن.

14. رېھىم ناۋاينىڭ دۇكىنى

رېھىم ناۋاي تونۇردىن قىپ-قىزىل گىرىلىرنى سويۇپ پەشقۇنغا تىزىشقا باشلايدۇ.

شۇ ئەسنادا مومىن ئاكا بىلەن بارات دۇكانىنىڭ ئالدىدا پەيدا بولىدۇ. رېھىم ناۋاي ئۇلارغا قاراپ سالام بېرىدۇ:

ــ ئەسسالامۇئەلەيكۇم، ئوبدان تۇرۇشۇپتىلا.

ــ ۋائەلەيكۇم ئەسسالام، ــ دەيدۇ مومىن ئاكا، ــ ئىشلىرىغا خۇدا بەركەت بەرسۇن.

ــ ئېيتقانلىرى كەلسۇن، ــ دەيدۇ رېھىم ناۋاي، ــ قېنى، دۇكانغا كىرىڭلە.

15. ناۋايخانا ئىچى

مومىن ئاكا بىلەن بارات ئەھمەلنىڭ يېنىغا قويۇلغان ئۇزۇن ئورۇندۇققا كېلىپ ئولتۇرىدۇ. رېھىم ناۋاي ئۇلارغا نان ئۈشتۇپ چاي قويىدۇ.

رېھىم ناۋاي: قېنى ئېلىڭلا.

مومىن ئاكا چايدىن بىر ئوتلاپ: بىزنىڭ ئوغۇل كورۇنمەيدىغۇ؟

رېھىم ناۋاي: ئۇنى ئەتىگەندىلا چاچلىرىڭنى ئالدۇرۇپ ھاممامغۇ چۈشۈپ، كىيىملىرىڭنى ئالماشتۇرۇپ كەلگىن، دەپ يولغا سېلىۋەتكەن ئىدىم، كېلىدىغان ۋاقتى بولۇپ قالدى، كورگىلىرى كېلىپ قاپتۇ ـ دە.

مومىن ئاكا: ئۇ كېتىپ يۈرىگىمىزنىڭ يېرىمى كېتىپ قالغاندەك بولۇپ قالدى، كېچىچە ئۇنىڭ گېپىنى قىلىشتۇق. بولۇپمۇ بارات بەكلا شۇكلىشىپ كەتتى.

دەل شۇ چاغدا ئىشىك ئېچىلىپ باشتىن ـ ئايىغىچە يېڭى كىيىنگەن ئاق يۈزلۈك، قارا كوزلۇك كېلىشكەن بىر بالا ئىشىكتىن كىرىپ كېلىدۇ. ئۇنى بىر قاراشتا رېھىم ناـ ۋايمۇ تونالماي قالدۇ، ئۇ ئىشىكتىن كىرگەن پېتى غۇلىچىنى كەڭ يېيىپ "مومىن ئاكا، بارات!" دېگىنىچە ئۇلارغا ئۆزىنى ئاتىدۇ. بارات ئۇنى قۇچاقلايدۇ، مومىن ئاكا تاشۋاينىڭ ئىككى قولىدىن تۇتۇپ ئوزىگە قارىتىدۇ:

ــ قارىغىنا شۇنداق چىرايلىق يىگىت بولۇپ كېتىپسەن، ئادەم ئەسكىسى ئەمەس، كىيىم ئەسكىسى دىگەن مانا مۇشۇـ دە، ئاتاڭغا رەھمەت ئېيت.

تاشۋاي ھاياجانلانغان ھالدا رېھىم ناۋايغا قاراپ:

ــ رەھمەت، ــ دەيدۇ.

16. ناۋايخانىنىڭ ئۇن تاسقاش ئويى

تاشۋاي تارتقىدا ئۇن تاسقىماقتا. تارتقا ئاستىدىن ئۇن قارەڭ توكۈلمەكتە. تاشۋاي تارتقىنىڭ رېتىمىغا تەڭـ كەش قىلىپ ناخشا ئېيتماقتا.

ئەجەپ بىر زامان بولدى،
ئالەم چورگىلەي دەيدۇ.

يۇرەكتىكى زەرداپ سۇ،
قانغا ئورۇلەي دەيدۇ.
بولدى سەرگەردان يېتىم،
بۇ زۇلۇم دەستىدە ئەل.
قالدى چوللەردە جەسەت،
قانۇ ـ ياشتىن ئاقتى سەل.

ناخشا توۋەندىكى كورۇنۇشلەر بىلەن بىرلەشتۇرۇلىدۇ. تارتقا ئۇزلۇكسىز تارتىلىدۇ. تارتقا ئاستىدىن ئۇن ئۇزلۇكسىز قۇيۇلىدۇ. شۇ ھالەتتە تاشۋاينىك 20 نەچچە ياشلار چامىسىدىكى قامەتلىك يىگىت بولۇپ يېتىشكەن كورۇنۇشى ئېكراندا پەيدا بولىدۇ ۋە بىرسىنىك "تاشۋاي" دەپ توۋلىشى بىلەن ئۇ، چاقناپ تۇرغان ئوتكۇر كوزلىرىنى ئىشىك تەرەپكە تىكىدۇ.

ئىشىك ئېچىلىپ بۇرۇتلىرى خەت تارتقان بىر يىگىت كىرىپ كېلىدۇ. بۇ بارات ئىدى.

تاشۋاي ئىشىنى توختىتىپ قىزغىنلىق بىلەن: كەل بارات، ــ دەيدۇ.

بارات: ئىشىك تېخى تۇگمىدىمۇ؟

تاشۋاي: تىرىكچىلىكىنىك ئىشى تۇگەمدۇ؟ بولدى، ئەتىنىك تەييارلىقى ئاساسەن پۇتتى، يۇر ھويلىغا چىقايلى.

17. رېھىم ناۋاينىك ھويلىسى

بارات بىلەن تاشۋاي ھويلىغا چىقىپ، ئىككى ئېغىزلىق ئويىنىك ئالدىدىكى تال باراڭىنىك ئاستىغا كېلىپ ئولتۇرىدۇ. باراڭدىكى ئەمدىلا چېكىلىشكە باشلىغان ئۇزۇملەر غۇژمەك ـ

غۇزمەك بولۇپ پەسكە ساڭگىلىغان. تامنىڭ ئارقىسىدىن ئومەر باينىڭ قوراسىدىكى ھەر خىل مۇلىك دەرەخلەرنىڭ بۇلۇق شاخلىرى، ئۇنىڭ نېرىسىدا بولسا، ھەيۋەتلىك ئويلىرنىڭ نەقىشلىق پىشايۋانلىرى ئېنىق كۆرۈنۈپ تۇرىدۇ.

بارات ئەتراپنى زوق بىلەن كۆزىتىدۇ، تاشۋاي ئاستىدىن ناۋاينىڭ نەقىشلىق راۋابىنى ئالىدۇ.

تاشۋاي: بىرەر پەدە ئاڭلىغىمۇ كېلىپ قالغاندۇ؟

بارات : راۋابىڭنى بەك سېغىندىم ئاداش.

تاشۋاي: نىمىگە چېلىپ بېرەي؟

بارات: يېقىندىن بۇيانقى يېڭىلىقلىرىڭدىن ئاڭلايلى.

تاشۋاي «يار مۇرادىغا يەتتى»گە چالىدۇ.

18. ئومەر باينىڭ ھويلىسى

ئومەر باينىڭ پىشايۋانلىق، كوپ ئېغىزلىق ئويلىرىنىڭ ئەڭ چېتىدىكى بىر ئىشىك ئاستا ئېچىلىپ، قەددى-قامىتى كېلىشكەن بىر قىز چىقىدۇ-دە، راۋاپ ئاۋازى كەلگەن تەرەپكە كوز تىكىدۇ. ئاندىن پىشايۋاننىڭ پەلەمپىيىدىن پەسكە چۈشۈپ مۇلىك دەرەخلەر ئارىسىغا كىرىپ كېتىدۇ، بۇ لەيلىگۈل ئىدى.

19. رېھىم ناۋاينىڭ ھويلىسى

تاشۋاي پۈتۈن دىققىتى بىلەن بېرىلىپ راۋاپ چالماقتا. ۋۇجۇدى يايرىغان بارات تاشۋايدىن سۈيۈنۈپ، ئۇنىڭ پەدىلەر ئۈستىدە تېز ھەركەتلىنىۋاتقان چىۋەر بارماقلىرىغا تىكىلىدۇ، ھاياجاندىن كوزلىرىگە ياش تولۇپ، ئۆچۈق ھاۋاغا قارايدۇ، ئاندىن شىلدىرلاپ توپا چۈشۈۋاتقان پاسىل تامغا

كوزى چۇشدۇ - دە، چرايىنى بىردىنلا ھەيرانلىق ئالامتى قاپلايدۇ.

20. پاسىل تام ئۈستىدە

پاسىل تام ئۈستىدىن شىلدىرلاپ توپا چۈشۈپ، قوش-قوش ئالتۇن ئۈزۈكلەر سېلىنغان نازۇك بارماقلار كورۈندۇ، ئۇ بارماقلار ئاستا - ئاستا تامنىڭ بۇ تەرەپ قىرغىغا يېتىپ بىشىش بىلەن لەيلىگۈلنىڭ كوكۈلنى مەپتۇن قىلغۇچى نۇرلۇق جامالى كورۈندۇ. بىر جۈپ شەھلا كوزى باراتتىنىڭ كوزلىرى بىلەن ئۇچرىشىپ قېلىپ، دەرھال غايىپ بولىدۇ.

21. رېھىم ناۋاينىڭ ھويلىسى

بارات ھەيران بولۇپ تاشۇايغا قارايدۇ، تاشۇاي پۈتۈن زېھنى بىلەن راۋاپ چېلىشقا كىرىشىپ كەتكەنلىكتىن ھىچنىمىنى سەزمەيدۇ.

مۇزىكا ئاخىرلىشىدۇ. تاشۇاي تەرلىرىنى سۈرتۈپ دوستىغا قارايدۇ: قانداق، بولغىدەكمۇ؟

بارات: بوپتۇ، ناھايىتى ياخشى بوپتۇ، مەن ئىلگىرى ساتارىغا بۇلبۇل قوندۇرۇپتۇ دىگەن سوزلەرنى ئاڭلاپ، ھەيران بولۇپ بۇلبۇل ساتارغا قانداقمۇ قونسۇن؟ دەپ يۈرەتتىم، مەن بۇگۈن راۋاپقا بۇلبۇلنىڭ قانداق قونغانلىغىنى ئۆز كوزۈم بىلەن كوردۇم.

تاشۇاي قاقاقلاپ كۈلىدۇ: سەن تولىمۇ چاخچاقچى بولۇپ كېتىپسەن.

بارات: ياق چاخچاق ئەمەس، بۇلبۇلنىڭ باغ تەرەپتىن ئۇچۇپ كەلگەنلىگىنى ناھايىتى ئېنىق كوردۇم.

تاشۇاي ئومەربايىنىڭ قۇراسى تەرەپكە لىپ قىلىپ

قارايدۇ ـ ده، يۈزى ئوت ئالغاندەك قىزىرىپ كېتىدۇ.

بارات تاشۇايغا تىكىلگىنىچە پىخىلداپ كۈلۈپ: قاز ـ داق، راستمىكەن، مەن ھەرگىز يالغان سوزلىمەيمەن.

تاشۇاي: مەن بۇ سىرنى ھېچكىمگە تىنمىغان ئىدىم.

بارات: ماڭا بولسمۇ ئېيتىشىك كېرەك ئەمەسمۇ؟

تاشۇاي: ئېيتىشنى ھەرقانچە ئويلىساممۇ، كۆڭلۈم ئۇنىمىدى، چۈنكى بۇ ئىشنىڭ ئايىغى چىقىشغا كۆزۈم يەتمەيدۇ. شۇڭا يېپىقلىق تۇۋاقنىڭ يېپىقلىق تۇرغىنى ياخشى، دېدىم.

بارات قايىللىق بىلەن باش لىڭشىتىپ: مەيلى، ھىلى بولسمۇ ئېيتىپ بەر، بۇ زادى قانداق ئىش؟ ــ دەيدۇ.

تاشۇاي دوستىغا قاراپ پەس ئاۋازدا ئەھۋالنى بايان قىلىشقا باشلايدۇ:

ــ ياز كىرگەندىن بۇيان مېنىڭ كەچلىك مەشغۇلىيىتىم كۆپىنچە ئوگزىدە ئوتەتتى، سالقىن شامالىلىق جىمجىت كېچىدىكى يۇلتۇزلۇق ئاسمان كۆڭلۈمگە ئارام بېرەتتى، ھەسسىياتلىرىمنى غىدىقلاپ، قەلبىمدە ئاجايىپ شىرىن ئاھاڭلارنى بارلىققا كەلتۈرەتتى.....

(ئەسلىمە)

22. ئوگزە ئۈستى، ئايدىڭ كېچە

تاشۇاي كېچە ئاسمىنىغا تىكىلگىنىچە، ئولتۇرۇپ راۋاپ چالدۇ. تارلاردىن «ساپ ئېرىق» پەدىسى ياڭرايدۇ.

23. ئومەر باينىڭ قورالسى

تاشۇاينىڭ بايانى: ئەنە شۇ چاغدا مۇشۇ قورالدىكى بىر ئىشىك ئېچىلىپ شۇ چىرايلىق قىز چىقىپ كەلدى ـ دە،

مانا مۇشۇ تامنىڭ تۆۋەنكى بىر تۈپ توغاچنىڭ يېنىغا كېلىپ، ئۇنىڭ يوپۇرماقلىق شاخلىرىنى دالدا قىلغان ھالدا جىمجىت ئولتۇرۇپ سازىمغا قۇلاق سېلىشقا باشلىدى.

مەن تارلار ئۈستىدە زەخمەكنى ئويناتتىم تۇرۇپ خىيال سۈرەتتىم: "توۋا، ئۇ، سازغا شۇنچە ئاشىقمىدۇ؟..."

بايان داۋاملىشىدۇ: كۈنلەر ئوتتى، ئۇنىڭ تارتىنىشىمۇ ئاستا-ئاستا يوقالدى. ئۇ توغاچ شاخلىرىنىمۇ دالدا قىلمايدىغان بولدى. ئۇ ماڭا ئېنىق كورۇنۈپ تۇرىدىغان بىر تۈپ توغاچنىڭ تۆۋىدە ئايدەك جامالىنى نامايەن قىلىپ چولپان-دەك كوزلىرىنى چاقنىتىپ، ماڭا تىكىلىپ تۇرىدىغان بولدى.

24. لەيلىگۈلنىڭ بىر جۈپ كوزى

لەيلىگۈلنىڭ شەھلا كوزلىرى ئېكرانغا لىق تولۇپ كورۈنىدۇ. بايان داۋاملىشىدۇ.

— ئاھ، بۇ كوزلەر شۇنداق نۇرانە، شۇنداق سېھىرلىك ئىدى. ئۇ مېنىڭ قەلبىمدە ئوچۇرۇش مۇمكىن بولمايدىغان بىر ئوتنى ياندۇردى. ۋۇجۇدۇمنى يالقۇنلىتىپ، قەلبىمنى ئو-زىگە باغلىدى. مەن قەلبىمدە كەزگەن تۈيغۇلارنى نازۇك تارلاردىن ئەكس ئەتكەن شوخ كۈيلىرىمگە مانا مۇنداق جور قىلدىم.

25. ئوگزە ئۈستى

تاشۇاي لەيلىگۈلگە تىكىلگىنىچە راۋابىغا زەخمەك ئۇرىدۇ «لەيلىگۈل» ئاھاڭى ياڭرايدۇ.

(ناخشا)

تاشۇاي: ئالما ساتقىلى چىقسام،
قىزىلنى تاللايدۇ.

ئالەمدە كىشى يوقتەك ــ لەيلىگۈل،
كۆڭلۈم سىزنى خالايدۇ.

بايان: كىم بىلسۇن مېنىڭ ناخشامغا ئۇلىشىپلا باغ تەرەپتىن ئۇنىڭمۇ جۇشقۇن ئاۋازى ياڭرىدى.

26. ئومەر بايىنىڭ بېغى

لەيلىگۈل:

ئوگزەڭگە چىقىۋاپسەن،
يەر توۋىنىگە قاراپ.
ئالدىڭدىن تولا ئوتتۇم ـ ئوتتۇم،
بۇلبۇلۇڭ بولۇپ سايراپ.

27. ئوگزە ئۈستى

تاشۋاي: ئاسمىنىڭدا ئاي بولۇپ
جىمى ئالەمنى تەڭ كورسەم.
پىيالەڭدە چاي بولۇپ
لەۋلىرىڭنى كويدۇرسەم.

28. ئومەر بايىنىڭ بېغى

لەيلىگۈل: ئەجەپ ئوخشاپتۇ بۇ توغاچ،
ئوستەڭ بويىدا بولغاچ.
ئارزۇمىزغا قانارمىز،
تام خوشنا يېقىن بولغاچ.

(ئاخىرقى ئىككى مىسرا بىرلىكتە ئېيتىلىدۇ)

قىز ناخشىسىنى ئاخىرلاشتۇرۇپ، يەرگە ئېگىشىپ بىر بوپىنى ئالىدۇ ـ دە، تاشۋايغا قارىتىپ ئوگزىگە ئاتىدۇ.

29. تاشۇاينىڭ هوجرىسى

تاشۇاي چىراق يورۇغدا بوپىنى يېشىدۇ، ئۇنىڭدىن كەشتىلەنگەن يىپەك ياغلىق بىلەن تاشۇايغا ئاتاپ تىكىلگەن بىر قۇر كىيىم چىقىدۇ. تاشۇاي هاياجانلانغان هالدا ئۇلارنى باغرىغا باسىدۇ، كوز ئالدىدا لەيلىگۈلنىڭ كىچىگىدە ئۇنىڭغا پۇل تەڭلىگىنى غىل-پال سۆرەتلىنىپ ئوتىدۇ.

(ئەسلىمە تۈگەيدۇ)

30. ئۇزۇم بارىڭى ئاستى

تاشۇاي سوزىنى ئاياقلاشتۇرۇپ باراتقا تىكىلىدۇ: دەسلەپكى ئەھۋال مانا مۇشۇنداق ئاداش.

— هە، — دەيدۇ بارات چوڭقۇر خىيالغا چوكۇپ، — كېيىنچۇ؟

تاشۇاي: بۇ توغرىلىق گەپ ئېچىشتىن بۇرۇن رېھىم ئاتامنىڭ ئەھۋالى توغرىلىق سوزلەشكە توغرا كېلىدۇ. مەن بىر كۈنى دۇكانغا كىرىپ ئۇن تاسقاي دىسەم، ئۇننىڭ ئانچە تايىنى يوق....

(ئەسلىمە)

31. ناۋايخانا ئىچى، كۈندۈز

ئەمبەلدە پۇكلىشىپ تۇرغان قۇرۇق تاغار كورۈنىدۇ. تاشۇاي تاغارغا كوز تاشلايدۇ-دە، تونۇر بېشىدا تىزلىنىپ ئولتۇرۇپ قاينام-تاشقىنلىق بازارغا خىيالچان تىكىلىپ تۇرغان رېھىم ناۋايغا قاراپ: ئاتا ئۇن تۈگەپ قالدىمۇ نىمە؟ — دەيدۇ.

رېھىم ناۋاي قانداقتۇر بىر ئىچكى ئەلەمدىن تۇرۇلۇپ تۇرغان سۇلغۇن چىرايىى بىلەن تاشۇايغا قارايدۇ ۋە دۇدۇقـ

لاپ تۇرۇپ: مەن شۇنىڭ غېمىنى قىلىۋاتىمەن. ئۇنىڭ ئومىر باينىڭ دۇكىنىدىن قەرزگە ئېلىۋاتقىنىمىزغا ئۇچ ئاي-دىن ئاشتى. ئۇچ ئاي جەريانىدا بۇ قەرز ئۇچ قاتلىنىپ ئەسلىدىكىسىدىن 6 ھەسسە ئېشىپ كەتتى. ھازىر بۇنى تو-لاشكە پۇتۇن دۇكىنىمىز بىلەن ئىككى ئېغىزلىق ئويىمىزمۇ چېقىش قىلمايدىغاندەك تۇرىدۇ. بېشىمنىڭ ئىچىمۇ قاتتى، تېشىمۇ قاتتى، ــ دەيدۇ.

تاشۇاينىڭ چىرايى تاتىرىپ كېتىدۇ: بۇنى ماڭا نە-مىشقا دېمەيلا؟

رېھىم ناۋاي ئۇلۇغ-كىچىك تىنىدۇ ۋە قاتتىق يوتە-لىپ كېتىدۇ. ئۇ ھاسىراپ تۇرۇپ: سېنى بىئارام قىلغىچە-لىك دەرتنى ئۆزۈمىلا تارتقىنىم ياخشى، ــ دەيدۇ.

تاشۇاي: بولدى ئاتا، مەن بۇنىڭ ئامالىنى قىلىپ كۆرەي.

تاشۇاي سىرتقا چېقىشقا ھازىرلىنىدۇ، بۇۋاي ھاڭ-تاڭ بولۇپ ئۇنىڭغا قارايدۇ.

رېھىم ناۋاي: نېمە قىلماقچى بولۇۋاتىسەن؟

تاشۇاي: نېمە قىلىشنى ئۆزۈمۈ بىلمەيمەن، ئاغىنىلىرىم بىلەن مەسلىھەتلىشىپ كۆرەي.

32. بازار

تاشۇاي ئادەملەر مغىلداپ تۇرغان قاياق بازاردىن ئوتۇپ ئومىر باينىڭ ئۇن دۇكىنىنىڭ ئالدىغا كېلىدۇ.

33. ئومىر باينىڭ ئۇن دۇكىنى

ئومىر باي دۇكان خىزمەتچىسىگە دەپتەرلىرىنى ۋاراق-لىتىپ، سودا-سېتىق ئەھۋالىنى كوزدىن كەچۈرمەكتە.

ـــ مانا بۇ رېھىم ناۋاينىڭ، ـــ دەيدۇ خىزمەتچى دەپتەردىكى بىر بەتنى كورسىتىپ.

دۇكانغا يېقىنلىشىپ كەلگەن تاشۇاي رېھىم ناۋاينىڭ ئىسمىنى ئاڭلاپ، ئۇزىنى بىر چەتكە ئېلىپ خۇددى بازارنى تاماشا قىلىۋاتقان كىشى قىياپىتىدە تۇرۇپ، دۇكاننىڭ ئىچىگە قۇلاق سالىدۇ. دۇكاندىن ئومەر باي بىلەن خىزمەتچىسىنىڭ سوھبىتى ئاڭلىنىدۇ.

ئومەر باي: ئۇ قايتا ئۇن ئېلىشقا كەلمىدىمۇ؟

خىزمەتچى: ياق، مەن ئۇنىڭغا قەرزنى سۇيلەپ كىشى ئەۋەتتىم.

ئومەر باي تېرىكىدۇ: ئەخمەق، دۇنيادىكى چوڭ بېلىقلارنىڭ ھەممىسى كىچىك بېلىقلارنى يېمىش ئارقىلىقلا چوڭىيىپ باردۇ. ئۇنى يېمىش ئۈچۈن ئەلۋەتتە ئۇرۇكۇتۇۋەتمەسلىك كېرەك.

ـــ بىراق، ـــ دەيدۇ خىزمەتچى ئوز گېپىدە چىڭ تۇرۇپ، ـــ ئۇنىڭ ھازىرغىچە قەرزگە ئالغان ئۇنىنىڭ قىممىتى دۇكىنى بىلەن ئىككى ئېغىزلىق ئويىنى قورالىرى بىلەن قوشۇپ ئېلىۋېلىشىمىزنىڭ ئىمكانىيىتىنى يارىتىدۇ.

ئومەر باي: بۇ ھازىرلانغان شەرت ئۇنىڭ ئوز گوشنى ئوز يېغىدا قورۇش ئىمكانىيىتىنى يارىتالمايدۇ، مەن ئۇنىڭ پۇتۇن روزغارىنى ئوتكۇزۇۋېلىش بىلەن بىللە، شاگىرتى بىلەن ئۇزىنى بىر ئومۇر قۇلدەك ئىشلىتەلەيدىغان قىلىپ قەرزگە بوغۇشۇم كېرەك. چۈشەندىڭمۇ؟

خىزمەتچى: چۈشەندىم.

ئومەر باي: ئۇنداق بولسا، سەن ئۇنىڭغا ئوز غەمخورلۇغۇڭنى يەتكۈز. ئۇ ھەممىنى توپلاپ بېرىمەن، دەپ ئاۋارە

بولمسۇن، قانچىلىك تاپسا، شۇنچىلىك بەرسۇن، ئۇنىنمۇ ئېلىپ تۇرسۇن.

خىزمەتچى باينىڭ يەمگە قايىل بولۇپ كۇچۇكلىنىپ ھىجىيىدۇ.

ئومەر باينىڭ بۇ ھىلە - مىكىرلىك سوزى تاشۇاينىڭ يۈرىگىگە نەشتەردەك سانچىلىدۇ. ئۇ غەزەپ ۋە ئەلەم ئىچىدە دۇكان ئالدىدىن غايىپ بولىدۇ.

34. ھاممالار بازىرى

تاشۇاي خىلمۇ - خىل نەرسىلەرنى يۈدۈپ توشۇۋاتقان ھاممالار بازىردا پەيدا بولۇپ، ئىسىل كىيىنىۋالغان كىشىلەرگە ئىش سوراپ ئىلتىجا قىلىدۇ. ئېغىر يۈكلەرنى كوتىرىدۇ.

35. تاشۇاينىڭ ھوجىرىسى، كەچ

تاشۇاي چىراق يورۇغىدا رېھىم بوۋاينىڭ ئالدىغا بىر مۇنچە پۇل - داچەننى توكىدۇ - دە، ھېرىپ كەتكەنلىگىدىن توشەككە ئوزىنى تاشلايدۇ، رېھىم بوۋاي ئۇنىڭغا قاراپ پىشىنى ئېغىتىدۇ.

36. ھاممالار بازىرى

تاشۇاي يۈك توشۇشنى داۋاملاشتۇرىدۇ.

37. تاشۇاينىڭ ھوجىرىسى، كەچ

رېھىم بوۋاي تاشۇاينىڭ داچەنلىرىنى ئالقىنىغا ئېلىپ تۇرۇپ كوزلىرىگە ياش ئالغان ھالدا تاشۇايغا قارايدۇ:

— بالام، تولا زورۇقۇپ كەتمە، سېنىڭ بۇ داچەنلىرىڭ بىزنىڭ قەرزىمىزگە ياماقمۇ بولالمايدۇ.

تاشۇاي: ئەمسە قانداق قىلمىز؟

ربهم بوۋاي: بېشىمىزغا كەلگەننى كوردۇق، ياسىنغا كەلمەي پۈتۈن روزىغارىمىزنى ئوتكۈزۈۋېتىپ گۈلەخكە بارارمىز.

تاشۇاي: بىز روزىغارىمىزنى بايغا ئوتكۈزۈۋەتكەندىن كېيىنمۇ باي بىزنى ئومۇرلۈك قۇلدەك ئىشلىتىدۇ. بۇ، بايىنىڭ قارارى.

بوۋاي چوچۇپ كېتىدۇ: بايىنىڭ قارارى؟ بۇنى سەن نەدىن بىلدىڭ؟

38. ئوگزە ئۈستى

يۇلتۇزلۇق كېچە، ئون بەش كۈنلۈك تولۇن ئاي شەرقتىن كوتىرىلدۇ. تاشۇاي ئىككى قۇلنى بېشىغا قويۇپ ئورۇن - كوپىسىگە يولەنگىنىچە ئاسمانغا تىكىلىپ خىيالغا چوكىدۇ.

ئۇشتۇمتۇت تونۇك بېسىغا بىر چالما چۈشىدۇ. تاشۇاي چوچۇپ ئەتراپقا قارايدۇ. باغدىن پىخىلداپ كۈلگەن ئاۋاز ئاڭلىنىدۇ. تاشۇاي باغ ئىچىگە قارايدۇ. سۇ بويىدىكى توغاچ تۈۋىدە لەيلىگۈل كورۈنىدۇ.

(لەيلىگۈل مۇزىكىسى چېلىنىدۇ)

تاشۇاي ھاياجانلىنىپ: لەيلىگۈل، ــ دەپ پەس ئاۋازدا چاقىرىدۇ.

لەيلىگۈل ئۇنى قولى بىلەن شەرەتلەپ: بۇ ياققا چۈشۈگىن، ــ دەيدۇ.

تاشۇاي چەبدەسلىك بىلەن پەسكە سەكرەپ چۈشىدۇ.

39. توغاچ تۈۋىدە

تاشۇاي بىلەن لەيلىگۈل بىر بوسۇنىڭ قوللىرىنى مەھكەم تۇتقان ھالدا قىزغىن پاراڭلاشماقتا.

لەيلىگۈل: نەچچە كۈندىن بۇيان ئىمجەپ كورۇنمەي كەتتىڭىزغۇ؟

تاشۇاي: دادىڭىزنىڭ بىلىپ قېلىشىدىن ئەنسىرىدىم.

لەيلىگۈل: نىمە؟ دادام...؟

تاشۇاي: دادىڭىز ئۇننى نېسىگە بېرىش ئۈسۈلى بىلەن بىزنى بىرمۇنچە قەرزگە بوغۇپ قويۇپتۇ.

لەيلىگۈلنىڭ كوزى غەزەپ ئوتى بىلەن چاقناپ كېتىدۇ: تولىيەلىدىڭلار مۇ؟

تاشۇاي: ئۇنى تولەش تەس.

لەيلىگۈل: قانچىلىك پۇلكەن؟

تاشۇاي: ناۋايىلىق دۇكىنى بىلەن ئىككى ئېغىزلىق ئويمىزنى قوشۇپ بەرگەندىن كېيىنمۇ يەنە بوۋاي بىلەن ئىككىمىز بىر ئومۇر ئىشلىشىمىز كېرەك.

لەيلىگۈل: ياق، پۇلنى تولۇبتىش كېرەك.

تاشۇاي: تۇت يۇز سەر پۇلنى نەدىن تاپىمىز؟!

لەيلىگۈل خىيالغا چوكىدۇ. ئۇنىڭ كوز ئالدىغا دادىسىنىڭ يوغان ساندۇغى كېلىدۇ: باي ئۇ ساندۇقتا گۈلگەلىرى ئېچىلغان هالدا داچىنلەرنى جاراڭلىتىپ توكىدۇ...

— تۇت يۇز سەر ئانچە جىق پۇل ئەمەس، — دەيدۇ لەيلىگۈل پىچىرلاپ، — ئۇنى مەن تەييارلاپ بېرەي، بولامدۇ؟

تاشۇاي هاياجانلىنىپ لەيلىگۈلنىڭ قولىنى تۇتىدۇ:

— بۇ ئاسان ئىش ئەمەس لەيلىگۈل.

لەيلىگۈل بىردىنلا ئوزىنىڭ قولىدىكى قوش-قوش ئالتۇن ئۈزۈكلەرگە كوزى چۈشىدۇ ۋە ئۈزۈكلەرنى قولىدىن بىر-بىرلەپ سۇغۇرۇپ، تاشۇايغا تەڭلەيدۇ: مانا بۇلار يېتەمدۇ؟

تاشۇاي: باھاسىنى بىلمەيمەن.

قىز قۇلىغىدىكى ھالقىسىنى ۋە بويىنىدىكى مارجانلىرىنىمۇ چىقىرىپ تاشۇايغا بېرىدۇ. تاشۇاي ھاياجانلانغان ھالدا كوزلىرىگە ياش ئالىدۇ.

40. زىبۇ - زىننەتلەر دۇكىنى، سەھەر

تاشۇاي لەيلىگۈلنىڭ سوغىلىرىنى پۇلغا ئالماشتۇرىدۇ.

41. تاشۇاينىڭ ھوجرىسى

تاشۇاي پۇلنى رېھىم ناۋايغا بېرىدۇ.

42. رېھىم ناۋاينىڭ ھويلىسى

تاشۇاي ئۇزۇم بارىڭى ئاستىدا راۋابنى تىرىڭلىتىپ، «سۇلۇن» مۇزىكىسى ئۇستىدە باش قاتۇرماقتا، سىرتتىن چىرايىي گۈلدەك ئېچىلغان رېھىم بوۋاي كىرىپ كېلىدۇ.

— ئوغلۇم! ئىشىك ئالدىغا بىر ھارۋىدا ئۇن ئەپكېلىپ قويدۇم، چۈشۈرۈۋالغىن.

تاشۇاي ھاياجانلىنىپ ئورنىدىن تۇرىدۇ: ئوھوي، ھىساۋات بۇغۇلۇپ بوپتۇدە!...

(ئەسلىمە تۈگەيدۇ)

43. ئۇزۇم بارىڭى ئاستى

بارات: لەيلىگۈل نىمە دېگەن ياخشى قىز - ھە؟ ئۇ، سىلەرنى دادىسىنىڭ تومۇر چاتقىلىدىن قۇتۇلدۇرۇپ قاپتۇ.

تاشۇاي: شۇنداق، لەيلىگۈل ناھايىتى ياخشى قىز، لېكىن ئومەر باي ئۇنى ماڭا بېشىمنى تاشقا ئۇرساممۇ بەرمەيدۇ.

بارات: مېنىڭچە لەيلىگۈلمۇ سېنىڭدىن بولەك كىشىگە تەگمەيدۇ. بولدى، كوپ خىيال قىلما، ھەي...ئىچىڭ

پۇشۇپ قالدى ـ هە؟ يۇر، بولمسا كوچىنى بىرئاز ئايلە ـ نىپ كېلەيلى.

ئىككىسى ئورنىدىن تۇردىۋ.

44. ھېيتكار ئالدىدىكى بازار

تاشۇاي بىلەن بارات ئوز ئالدىدىكى يىمەكلىكلەرنى ماختاپ، بەس ـ بەس بىلەن توۋلىشۇاتقان تىجارەتچىلەر ئارىسىدىن ئوتتىۋ.

ئۇلارنىڭ ئالدىدا بىر تىلەمچى ئوغۇل پەيدا بولۇپ، كىچىككىنە ئالقانلىرىنى ئۇلارغا سوزدىۋ: ئالتۇن بويلىرىنىڭ سەدىقىسى ئاكىلار، خۇدايىم بالا ـ قازادىن ساقلىغاي.

تاشۇاي ئۇنىڭغا تەڭگە ئۇزىتتىۋ، بالا تەڭگىنى ئېلىپ دۇئاغا قول كوتىرىدىۋ.

بارات بىلەن تاشۇاي يەنە ئىلگىرىلىمەكتە. ئۇلارغا يەنە نۇرغۇن قوللار ئۇزىتىلماقتا.

ـــ نىمە دېگەن كوپ تىلەمچى، ـــ دەيدۇ تاشۇاي تە ـ لەمچىلەرگە قاراپ ئېچىنىپ.

ـــ مانا بۇ تىلەمچىلەرنىڭ ھەممىسگە سەدىقە بېرىش توغرا كەلسە، سۇلايمان پادىشانىڭ غەزنىسى بولسىمۇ توشماس، ـــ دەيدۇ بارات.

ئىككىسى بىر بىرىگە قاراپ كۇلۇشىدۇ. ئۇلارنىڭ دىققىتىنى تونۇش بىر ئاۋاز ئوزىگە تارتىدۇ.

ـــ توۋا گۇناھى يەر، سەدىقە بالانى....

ـــ مومىن ئاكا! ـــ تاشۇاي باراتنىڭ قولىنى تۇتۇپ، ئاۋاز كەلگەن تەرەپكە تارتىدۇ.

تېخىمۇ قېرىپ مۇكچىيىپ قالغان مومىن ئاكا داق يەردە تىزلىنىپ ئولتۇرۇپ كىشىلەردىن سەدىقە تىلىمەكتە

ئىدى.

تاشۋاي بىلەن بارات ئىتتتىك ئۇنىڭ ئالدىغا بارىدۇ:

— مومىن ئاكا!

— مومىن ئاكا!

مومىن ئاكا ئۇلارنى كورۇپ چىرايىغا كۇلكە يۇگۇرىدۇ:

— بارمۇ سىلەر بالىلىرىم؟

تاشۋاي: بار ئاكا، ئىشىگى قانچە بولسا، يېغىرى شۇنچە دىگەندەك ھەرقايسىمىز ئوز تىرىكچىلىگىمىزنىڭ دەردى بىلەنلا بولۇپ كەتتۇق.

بارات: مەن ھازىر ھامماللىق قىلىۋاتىمەن، سەمەن تەرەپتە بىر ئاغىنەمنىڭ بىر ئېغىزلىق ئويىدە تۇرىمەن، سىلىنى ئاپىرىۋالاي دەپ كوپ ئىزلىدىم، تاپالمىدىم. نەلەردە يۇرۇۋاتىدىلا؟

مومىن ئاكا شېئىر بىلەن جاۋاپ قايتۇرىدۇ:

قەلەندەر شاھىدۇرمەن ئالەم ماڭا ۋەيرانىدۇر،
پايتەختىم گۇلخانە، ئوردام قەلەندەرخانىدۇر.
ئۇچەيلەن قاقاقلىشىپ كۇلۇشىدۇ.

تاشۋاي: ئاڭلىشىمچە چىلتەنلىرىمدە بىر مەزگىل تۇرغان ئوخشايدىلا؟

مومىن ئاكا: شۇنداق بالام، ئارزۇيۇمچە بولسىغۇ ئىمامىلىرىم تەرەپكىمۇ كەتكەن بولاتتىم، بىراق كوڭۇل ئوز يۇرتىنىلا تارتىدىكەن، ئاخىرى يېنىپ كەلدىم.

بارات: ياخشى قىپتىلا، ئەمدى مەن بىلەن تۇرسىلا، قوپسىلا، بىز تەرەپكە كېتەيلى.

مومىن ئاكا: رەھمەت بالام، مەن ئوز كۇنۇمنى ئوزەم ئالالايمەن، ئويلۇك - ئوچاقلىق بولىدىغان ۋاقتىمۇ بولۇپ

قالدى، كوپرەك تۇرمۇشۇڭنى ئورۇنلاشتۇرۇشنىڭ كويىدا بول.

تاشۋاي: سىلى باراتتىڭگە بارسىلا، مەنمۇ قاراپ تۇرمايمەن. قولۇمدىن كېلىشىچە ياردەملىشىمەن، قويسىلا.

شۇ ئەسنادا يېراقتىن چاڭ كوتىرىلىدۇ، كىشىلەرنىڭ ھەممىسى شۇ تەرەپكە قارىشىدۇ. ھەش - پەش دېگىچە يامۇل ئەمەلدارى جۇمەش ئېتىنى چاپتۇرغىنىچە توپقا يېقىنلاپ كېلىدۇ. ئۇنىڭ كەينىدە بولسا، ئىگەرلىگەن ئۇزۇن ئاغامچىنىڭ بىر ئۇچىغا ئىككى قولى باغلانغان بىر دېخان ئات بىلەن تەڭ يۈگۈرۈپ كېلىمەكتە ئىدى.

جۇمەش توپقا يېقىنلىشىپ، سۈرئىتىنى ئاستىلىتىپ تۇۋلايدۇ ۋە ئەتراپتىكىلەرگە قامچا شىلتىيدۇ:

— قېچىش، ئولۇمتۇك چۈمۈلىلەر، بىكار ئېتىمنىڭ ئاستىدا قېلىپ، ئولۇشمەن!

كىشىلەر ئۇنىڭ قامچىسىدىن ئوزىنى قاچۇرۇپ، چەتكە چىقىشقا ئىنتىلسىمۇ، لېكىن ئەھۋالنى بىلىشكە قىزىققان ئارقىدىكى كىشىلەرنىڭ قىستىشى بىلەن ئاتنىڭ ئالدىغا بېرىپ قالىدۇ.

جۇمەش ھوكىرەپ: قېچىش، دىدىم قېچىش! بولمىسا ھەممەڭنىڭ كاللىسىنى قامچام بىلەن تىتىۋېتىمەن، — دەيدۇ ۋە قامچىسىنى پۇلاڭلىتىپ ئېتىنى دۈپتىدۇ. ئات كوپچىلىك ئارىسىدىن يول تاپالماي ئوز ئورنىدا تىپىرلاپ كىشىنگەنچە ئاياقنا تىك تۇرىدۇ. جۇمەش يېقىلىپ كېتىشكە تاس قالىدۇ. كىشىلەر كۈلۈشۈپ كېتىدۇ. جۇمەش ئوغىسى قاينام چىشلىرىنى غۇچۇرلىتىدۇ.

شۇ چاغدا چىرايلىق كىيىنگەن سېمىز بىر كىشى

جامائەتكە قاراپ توۋلايدۇ. بۇ ئومەر باي ئىدى.

ئومەر باي: سىلەر نىمشقا ھوكۈمەت كىشىسىنىڭ يولىغا كاشىلا بولىسىلەر، ئوتتۇڭلار بۇياقتا!

جۇمەش ئومەر بايىنى كورىدۇ - دە، يۈزىدە تەبەسسۇم پەيدا بولۇپ، ئۇنىڭغا بېشىنى ئېگىپ سالام ئىشارىسى قىلىدۇ.

— جۇمەش ئۇكام، — دەيدۇ ئومەر باي خوشامەتكۈيلۈق بىلەن ھىجايغانچە ھىلىقى ئادەمنى ئىما قىلىپ، — زىقى توشقان بىر تەلۈە قولىڭىزغا چۈشۈپتۇ - دە.

— شۇنداق، — دەيدۇ جۇمەش غادىيىپ، — ئۇ ئالۋاڭ - سېلىقلارنى تولىمەسلىكتىن تاشقىرى مەن بىلەن تەڭشىپ جامائەتنى ئىسيان كوتىرىشكە قۇتراتتى.

— خانىڭ بۇيرۇغى ۋاجىپ، — دەيدۇ ئومەر باي، — بۇنىڭغا ئۇ قارشىلىق قىلغان ئىكەن، ئەلۋەتتە تېگىشلىك جازاسىنى تارتىشى كېرەك.

— كوپچىلىك! — دەپ توۋلايدۇ ئاتقا سورىتىلگەن كىشى دادىنى ئېيىتىپ، — بىز ھەممىمىز يامۇل بەگلىرىنىڭ ئاچسا ئالقىنىدىكى، يۇمسا سقىمىدىكى كىشىلەر، بىزنىڭ ئەمىر - پەرمانلارنى ئىجرا قىلماسلىققا ئامالىمىز يوق، بىراق قازاندا بارى چومۇشكە چىقىدۇ، بىر كۈنى بىرسى ئۇت - سامان، دەپ كەلسە، بىر كۈنى بىرسى ئۇن - كېپەك، دەپ كېلىدۇ، ھەتتا قوي، توخۇ، تۇخۇممۇ دەپ كېلىدۇ... "بولمىغۇرنى بولدۇرالمىدىم، خۇرجۇن - قاپىغىنى تولدۇرالمىدىم" دىگەندەك ئۇزىمىزنىڭ كىگىز - كېچەك، ئوي - جايىمىزنى سېتىپمۇ بۇ ئالۋاڭ - ياساقنى تۈگىتەلمىدۇق. ئەمدى بىزنىڭ قۇرۇق سوڭەك تېنىمىز بىلەن تۇمشۇغىمىزغا كېلىپ قالغان جېنىمىز

قالدى، ئالسۇن بۇنى، جېنىمنى ئالسۇن! — غەزەپلەنگەن دىخان چىڭ تۇگۇلگەن ئىككى مۇشتىنى كوكسىگە ئۇرىدۇ.

جۇمەش دىخانغا تۇڭلايدۇ: ئۇنىڭنى ئوچەر!

دىخان: مېنىڭ قورقىدىغان يېرىم قالمىدى، يامىنىغا كەلسە، جانغا كېلەر.

ئومەر باي: قېنى جۇمەش باي، بۇنى ۋاقتىدا ئېلىپ ماڭسىلا، ئۇ گۇندىخانىنىڭ تۇت تېمى بىلەن سوزلەشسۇن.

— پوش! پوش! — جۇمەش تىپىرلاپ تۇرغان ئېتىغا قامچا ئۇرىدۇ، ئات يۇلقۇنۇپ، قولى ئاغامچا بىلەن باغلانغان دىخاننى يىقىتىپ سۆرەپ ئېلىپ ماڭىدۇ، كىشىلەر ئارىسىدا سەراسىمە كوتىرىلىدۇ، مومىن ئاكا يۇگۇرۇپ چىقىپ ئاتنىڭ تىزگىنىگە ئېسىلىدۇ، ئات تىپىرلاپ توختايدۇ.

جۇمەش غەزەپ بىلەن: ئولگۈڭ كېلىۋاتامدۇ خۇمپەر! قويۇپ بەر تىزگىننى!

مومىن ئاكا غەزەپتىن تىترەپ: شۇنداقمۇ زالىملىق بولامدۇ؟ باج - سېلىقلىرىڭنى تولەش بىلەن قۇرۇق قاخشال بولۇپ قالغان كىشىنى ئاجىز بالا - چاقىلىرىدىن ئايرىپ تۇرمىگە ئېلىپ كېتىپ بارغىنىڭ ئازدەك، ئەمدى ئۇنى ئېتىڭغا سورىتىپ جېنىدىنمۇ ئايرىماقچىمۇ بولۇۋاتامسەن؟ ۋۇي خۇمپەر!

جۇمەش غەزەپتىن بويۇن تومۇرلىرى كوپۇپ، بىر مۇمىن ئاكىغا، بىر توپىغا مىلتىپ ياتقان دىخانغا قارىغانچە تۇرۇپ قالىدۇ، ئەتراپتىن كىشىلەرنىڭ نارازىلىغى ياڭرايدۇ.

تاشۇاي: مومىن ئاكىنىڭ دېگىنى توغرا، كىشىنى شۇنچىمۇ بوزەك قىلغان بارمۇ؟!

بارات: ئاش بەرگەنگە مۇشت بېرىپتۇ، نان بەرگەنگە

پەشۇا، دىگەن شۇدە!

مومىن ئاكا ئاتىنىڭ تىزگىنىنى مەھكەم تۇتقانچە كوپ چىلىككە قاراپ: جامائەت! بۇ خۇمپەرنى ئاشۇ دىخاننى قويۇۋەتمىگىچە قويۇپ بەرمەيلى، چىڭ تۇرۇڭلار!

كوپچىلىك: شۇنداق فلايلى، دىخاننى قويۇپ بەر!

جۇمەش مومىن ئاكىغا غەزەپ بىلەن تىكىلىپ: نىمە تىلىڭنى چاينايسەن، ئىسيان كوتەرمەكچى بولۇۋاتامسەن، مېنىڭ تىلىڭنى ئوپكەڭ بىلەن قوشۇپ سوغۇرۇۋالىدىغان ئادەم ئىكەنلىگىنى بىلمەمسەن؟ بوشات يولنى!

مومىن ئاكا: نوچى بولساڭ مېنى دەسسىتىپ ئوتۇپ كەت.

جۇمەش بىردىن ۋەھشىلىشىپ ئېتىغا قامچا ئۇرىدۇ؛ ــ سېنىڭ جېنىڭ ئۇنچىۋالا قەدىرلىك نەرسە ئەمەس!

ئات يۇلقۇنۇپلا ئوزىنى بىرچەتكە ئاتىدۇ "ۋاي" دىگەن ئاۋاز بىلەن تەڭ قى ـ چۇ كوتىرىلىدۇ، جۇمەش دىخاننى سورىگەنچە توپنى يېرىپ چىقىپ كېتىدۇ. كىشىلەر ئارقىسىدىن غەزەپ بىلەن ۋاقىرىشىپ قالىدۇ. بارات بىلەن تاشۋاي قانغا مىلىنىپ ئوڭدا ياتقان مومىن ئاكىنىڭ يېنىغا يۇگۇرۇپ كېلىپ بېشىنى قۇچىغىغا ئالىدۇ.

تاشۋاي: مومىن ئاكا!

بارات: مومىن ئاكا!

مومىن ئاكا بىرنەرسە دىمەكچى بولغاندەك لەۋلىرىنى مىدىرلىتىدۇ، لېكىن بىردىنلا بوشىشىپ، بېشى بىر يانغا ئاغىدۇ. تاشۋاي بىلەن بارات مومىن ئاكىنىڭ جەسىدىگە ئوزىنى تاشلاپ يىغلىشىدۇ.

(مۇزىكا كوتىرىلىدۇ)

تاشۇاي راۋابنى قۇچاقلىغان ھالدا بىر نۇقتىغا تىكىلىپ، خىيال سۈرىدۇ.

ئۇنىڭ كوز ئالدىدىن:

يالاڭغىداق يۇرۇپ چايخانىدا يۇندا تۇكۈپ يۈرگەن چاغلىرى ....

گۈلەختە كۆلگە كومۈلۈپ يېتىپ، بارات بىلەن مومىن ئاكىغا: بۇ يەر ھەقىقەتەن ياخشى يەر ئىكەن، بۇرۇنراق بىلگەن بولساڭ، چايچى خوتۇنىنىڭ ئۇچىغىدا ئوت قالاپ جان قينىماپ يۈرمەسكەنمەن دېيىشلىرى ....

جۈمەشنىڭ گۈلەختە مومىن ئاكىغا دېۋىيلەپ: سەن قېرى گەپتان ئىكەنسەنغۇ، ئېيتە "زارە خەتمە ئاش بولدى"، دېگەن ھىلىقى ناخشاڭدا كىملەرنى تىللاۋا تىسەن ... ئېيتە ... چاپسان سوزلە، دەپ دېۋىيلەشلىرى ....

ئومەر بايىنىڭ خىزمەتچىسىگە: مەن ئۇنىڭ پۇتۇن روزغارىنى ئوتكۈزۈۋېتىلىش بىلەن بىللە ئىككىسىنى بىر ئومۇر قۇلدەك ئىشلىتەلەيدىغان قىلىپ قەرزگە بوغۇشۇم كېرەك، چۈشەندىڭمۇ؟! دەپ توۋلاشلىرى ....

جۈمەشنىڭ سىلىق تولىيەلمىگەن دېخانىنى ئاتقا سوردىپ ئېلىپ كېلىشى ....

بىچارە دېخانىنىڭ داتلىنىشى ....

جۈمەشنىڭ ئېتىغا قامچا ئۇرۇپ توپنى يېرىپ ئوتۇشى، مومىن ئاكىنىڭ ئاتنىڭ ئايىق ئاستىدا قېلىپ قانغا مىلىنىپ يېتىشى، ...

تاشۇاي ئېغىر خۇرسىنىپ راۋابنىڭ تارلىرىغا زەخمەك ئۇرىدۇ. بارماقلىرى پەردىلەر ئۈستىدە ئويناپىدۇ ..... راۋابتىن

چىققان سادا بىلەن بىردىنلا ئۇنىڭ كوزلىرى نۇرلىنىپ كېتىدۇ، چۈنكى ئۇنىڭ راۋابىدىن ئاجايىپ يالقۇنلۇق بىر مۇزىكىنىڭ دەسلەپكى بىخلىرى تۇغۇلغان ئىدى. ئۇ چەكسىز ھاياجانغا چۆمۈلگەن ھالدا قانلىرى قاينىپ، زەخمەكنى ئۇزلۇكسىز ئۇيناتتى. پەدىلەر ئۇزلۇكسىز بىسىلىدۇ... تاڭ سۈزۈلۈپ شەرق تەرەپتىن سۇبھى قۇچاق يايىدۇ، زەخمەك ئۇزلۇكسىز ئۇرۇلىدۇ... مەشھۇر «تاشۇاي» مۇزىكىسى بارلىققا كېلىدۇ.

تاشۇاي مۇزىكىسى ئۇزلۇكسىز ياڭرايدۇ. مۇزىكا سادا-سى ئىچىدە ئىكراندا توۋەندىكى كورۇنۇشلەر ھاسىل بولىدۇ.

46. تۇمەن بويى

ياش راۋاپچىلار دەريا بويى ۋە تاللىقلاردا «تاشۇاي» نى ياڭراتماقتا.

47. ھەزرەت سەيلىسى

بىر توپ ياش شەرۋەت كولى بويىدا «تاشۇاي» نى ياڭراتماقتا، كىشىلەر ئولىشىپ زوق بىلەن ئاڭلىماقتا.

48. بىپايان يېزا

يېزىنىڭ پاخال بىسىلغان بىر ئوگزىسىدە ئەمدىلا 9—10 ياشلارغا كىرگەن بالا «تاشۇاي» نى چالماقتا.

49. توي

تويلۇق كىيىملىرىنى كىيىشكەن جامائەت، ئالدىغا تىزىلغان ھەرخىل يىمەكلىكلەرنى ئۇنتۇغان ھالدا تاشۇاي چېلىۋاتقان «تاشۇاي» نى ئاڭلىماقتا.

50. ئوگزه ئۇستى، ئايدىك كېچه

لەيلىگۇل تاشۇايغا يولىنىپ ئولتۇرۇپ «تاشۇاي» نى ئاڭلىماقتا.

51. ناۋايخانا، كۇندۇز

رېھىم ناۋاي تاشۇاي چالغان «تاشۇاي» نى ئاڭلاپ، ھىسسىياتىنى باسالماي، بۇقۇلداپ يىغلىماقتا.

(مۇزىكا تۇگەيدۇ)

52. ئۇمەر باينىڭ مېھمانخانىسى

نەچچە قەۋەت كوپىنىڭ ئۇستىدە كېرىلىپ ئولتۇرغان جۇمەش سوزلىمەكتە:

— ئالەمنىڭ ھەممە يېرىنى «تاشۇاي» دېگەن بىر ساز قاپلاپ كەتتى، ئاڭلىسام ئۇنى پەيدا قىلغان كىشى سىلەرنىڭ خوشنىمىش، ئۇنى "ناۋاي" دېگەنىدەك قىلامدۇ نىمە؟ خەۋەرلىرى بارمىكىن؟

ئۇمەر باينىڭ خوشامەتكوي چىرايى كورۇنىدۇ:

— بىر زامانلاردا ئۇ گۇلەختە كۆلگە كومۇلۇپ، ھېيتكا ئالدىدا نان تىلەپ يۇرىدىغان بىر يېتىمچى ئىدى، خۇدانىڭ ئۇلتىپاتى بىلەن رېھىم دېگەن ناۋاينىڭ ئويىگە كېلىپ قېلىپ شۇ ئىشلارنى قىلىپ يۇرۇپتۇ، مەن ئۇنى ھازىرغىچىلىك تۇزۇك كورۇپ باقمىدىم. ئەگەر سىلىگە كورۇشۇش زورۇر بولسا، ھازىرلا ئەپكەلتۇرۇپ بېرىمەن.

— رەھمەت، — جۇمەش ئۇمەر باينا ئېگىلىدۇ، — مەن يولدىن ئوتۇپ كېتىۋېتىپ، مۇنداقلا كىرگەن ئىدىم. ئۇ بالىنىڭ راۋابىنى ئاڭلاپ بېقىش خىيالىمۇ يوق ئەمەس، خۇدا نېسىپ قىلسا ئايىردىم ۋاقىت چىقارمەن، خەير.

53. ئومەر باينىڭ هويلىسى

جۇمەش بىلەن ئومەر باي كۆلۈشكەنچە هويلىغا چىقىدۇ. دە، پەلەمپەيدىن چىقىۋاتقان لەيلىگۈل بىلەن دوقۇرۇشۇپ قالىدۇ. جۇمەش ئۇنىڭغا بىر نەزەر تاشلاش بىلەنلا بىر پەس قېتىپ تۇرۇپ قالىدۇ. لەيلىگۈل ئوڭايسىزلانغان هالدا ياغلىغى بىلەن يۈزىنى يېپىرىم توساپ، يانغا بۇرۇلىدۇ-دە، ئوز هوجرىسىغا كىرىپ كېتىدۇ. ئومەر باي بۇ ئىشنى كورۈپ كوڭلى يايراپ كېتىدۇ ۋە مەغرۇرلانغان قىياپەتتە:

— بۇ مېنىڭ قىزىم، — دەيدۇ.

— مەنمۇ شۇنداق ئويلىدىم، — دەيدۇ جۇمەش هىلىگەرلىك بىلەن هىجىيىپ، — كوز تەگمىسۇن، ناھايىتى پاكىز چوڭ بوپتۇ.

ئومەر باي خوشامەتكويلۇق بىلەن كۆلىدۇ، جۇمەشمۇ قاقاقلاپ كۆلىدۇ.

— خوش ئەمسە، — دەيدۇ جۇمەش قىز كىرىپ كەتكەن هوجرىدىن كوزىنى ئۇزمەي، — ئايىرىم بىر كېلەرمەن. ئاشۇ تاشۋاي دېگەننى هازىر قىلىپ قويارلا.

ئومەر باي: بېشىم بىلەن، بىراق ۋاقتىنى ئېنىق ئېيتقان بولسىلا، تاساددىپلىق بولۇپ قېلىپ، ئۇنى تاپالماي قالمايلى.

جۇمەش: ئۇ گۇمانلۇككە كەچتە.

ئومەر باي: ئوبدان.

54. ئومەر باينىڭ هوجرا ئويى

ئومەر باي خوشال هالدا ئايالى زۇمۇرەخان ئولتۇرغان ئويگە كىرىدۇ.

زۇمۇرەخان ئېرىگە لاپ ئېتىپ قاراپ: نىمانچە گۈلقەلبرى ئېچىلىپ كەتتى، — دەيدۇ.

— ۋاي خوتۇن، — دەيدۇ ئۇمەر باي ھەجايغانچە، — بەخت بىزنىڭ دەرۋازىمىزنى قاقماقچى بولۇۋاتىدۇ.

زۇمۇرەخان: نىمە بەخت ئۇ؟

ئۇمەر باي: قىزىمىزغا جۇمەبايىنىڭ نەزىرى چۈشۈپ قالدى.

زۇمۇرەخاننىڭ يۈزى بىردىن تۇتۇلىدۇ: ئاشۇ خوتۇن ئېلىپ، خوتۇن قويۇپ يۈرىدىغان لۇكچەك قىمارۋازمۇ؟ ئۇنداقلارغا چۈشۈپ قالغان قىزىم يوق.

ئۇمەر باي يالۋۇرۇپ: خوتۇن، مەن ئەر خەقلەرنى نىمە بىلىمەن؟ قىزىڭنىڭ بەختىنى كوزلىسەڭ، بۇنداق ئىشلارنى ماڭا قويۇپ بەر، مەن ئىشنى كۆڭلۈمدىكىدەك جوندەسەم بولىمامدۇ؟

زۇمۇرەخان: جونسەيسىدىغان نىمە ئىشكەن بۇ، قىزىم ئۇنىڭ تەڭتۈشى ئەمەس.

ئۇمەر باي: بالا بالاغەتكە يەتسىلا، ياش چېقىشتۇرۇپ ئولتۇرۇشنىڭ ھاجىتى يوق، ئىككىمىزنىڭ ئارىسىدىمۇ توپ-توغرا 15 ياش پەرق بارغۇ، بۇنى قانداق چۈشەندۈرىسەن؟

زۇمۇرەخان: مەن جۇمەش توغرىلىق سوزلەۋاتىمەن. نامى پۈتۈن قەشقەردە پۇر بولۇپ كەتكەن ئەسكى ئۇ.

ئۇمەر باي: ئەستاغپۇرۇللا، نىمانداق كاجلىق قىلىدىغانسەن؟!

زۇمۇرەخان: ئاخىرىغىچە كاجلىق قىلىمەن.

ئۇمەر باي تەرىنى تۇرۇپ:

— مەن قارار قىلىدىكەنمەن، سېنىڭ نىمە ھەددىڭ؟! ئانچىكىم بولسا ۋار - ۋار قىلىدۇ تېخى.

ئومەر باي ئارقىسىغا بۇرۇلۇپ، ئىشىكنى جاڭگىدە يېپىپ چىقىپ كېتىدۇ. زۇمۇرەخان يېپىلغان ئىشىك خۇددى يۇرەگىگە كېلىپ تەككەندەك قاتتىق چوچۈيدۇ - دە، قولىنى كوكسىگە ئاپىرىدۇ.

55. لەيلىگۈلنىڭ ھوجرىسى، كېچە

لەيلىگۈل توشىگىدە ئىلاندەك تولغىنىپ ھېچ ئۇخلىيالمايدۇ.

ئۇنىڭ كوز ئالدىدا تاشۇايىنىڭ كۆلۈمسىرەپ تۇرغان سىياقى گەۋدىلىنىدۇ: ئۇ راۋابىنى چالماقتا، «لەيلىگۈل» ناخشىسى ياڭرىماقتا. قىز ئوزىنى باغدا كوردۇ. تاشۇايغا جور بولۇپ ئۇمۇ ناخشا ئېيتماقتا.

لەيلىگۈلنىڭ يۇزىنى بەخت كۆلكىسى قاپلايدۇ، ئۇ كۆلۈمسىرىگىنىچە كوزلىرىنى يۇمىدۇ. تاشۇاينىڭ راۋابى ياڭرايدۇ، («سۇلۇن» پەدىسى چېلىنىدۇ).

لەيلىگۈل راۋاپ ئاۋازىنى ئاڭلاپ كوزلىرىنى ئاچىدۇ، يۇزلىرى نۇرلىنىپ بېشىنى كوتىرىدۇ.

— تاشۇاي! ئۇ مېنى چاقىرماقتا ...

لەيلىگۈل ئورنىدىن تۇرۇپ ئىشىكنى ئاستا ئېچىپ، پۇتىنىڭ ئۇچىدا دەسسەپ باغ تەرەپكە ماڭىدۇ.

56. رېھىم ناۋاينىڭ ئوگزىسى

تاشۇاي تولۇن ئايغا تىكىلگەنچە «سۇلۇن» پەدىسىنى زوق بىلەن چالماقتا.

تۇيۇقسىز ئۇنىڭ يېنىغا بىر چالما كېلىپ چۈشىدۇ، تاشۇاينىڭ قوللىرى پەدە بېسىشتىن توختاپ ئۇمىتلىك كوز-

لىرى ئومەر باينىڭ بېغىغا تىكىلدۇ.

57. ئومەر باينىڭ بېغى

لەيلىگۈل پىخىلداپ كۈلگىنىچە دەرەخلەر ئارىسىدىن چىقىپ، ئوگزىدىكى تاشۇايغا تەبەسسۇم بىلەن قارايدۇ ۋە ئۇنى باققا چۈشۈشكە ئىشارە قىلىدۇ.

58. ئومەر باينىڭ مېھمانخانا ئويى

زۇمۇرەخان قاتتىق غەزەپلەنگەن ھالدا ئومەر بايغا توۋلىماقتا: سىلە ئەزەلدىن شۇكرى قىلمايدىغان ئادەم، بىرنى ئىككى، ئىككىنى تۆت قىلمەن، دەپ، نۇرغۇنلىغان كىشىلەرنىڭ بېلىنى سۇندۇردىلا، ھەتتا ئاران كۈن ئېلىۋاتقان رېھىم ناۋايىنىڭمۇ ئويلىرىنى تارتىۋېلىشقا ئاز قالدىلا، بۈگۈن يەنە شۇ نەپسى بالانىڭ كەينىگە كىرىپ ئوز قىزىمىزنىڭ بەختىگىمۇ ئولتۇرماقچى بولۇۋاتىدىلا، مەن قىزىمنى ئېلىپ نەگە كەتسەم كەتتىم.

زۇمۇرەخان ئورنىدىن تۇرىدۇ، ئومەر باي ئۇنىڭ ئالدىنى توسايدۇ. زۇمۇرەخان ئۇنى ئىتتىرىۋېتىپ، ئىشىكنى ئېچىپ چىقىپ كېتىدۇ.

59. ئومەر باينىڭ بېغى

تاشۇاي راۋاپ چالماقتا، لەيلىگۈل ئۈسۈل ئويناپ ناخشا ئېيتماقتا:

لەيلىگۈل: مۇھەببەت باغىدا قەددىم،
شامال سويگەن قىزىل غۇنچە.
چاڭلىداپ ئاشىقى بۇلبۇل،
مېنى مەپتۇن قىلار شۇنچە.

تاشۇاي: مۇھەببەت باغدا جانان،
بويۇك سەرۋە، ئۇزەك بىر گۈل.
يۇرەككە ياقمساك گەر ئوت،
بولارمۇ ئاشىقى بۇلبۇل.

لەيلىگۈل: غەزەلخان بولمسا بۇلبۇل،
كىرەرمۇ جىلۋىگە ھەر گۈل.
ئاشارمۇ قىممىتى گۈلنىك،
قونماي بەرگىگە بۇلبۇل؟

60. ئۈمەر بايىنىڭ مېھمانخانىسى

ئۈمەر باي ئەمدىلا ئۇزىنى تۇتۇۋالغا ئوخشۇ-لى ئوچكەن زۇمۇرەخان كىرىپ كېلىدۇ:

— لەيلىگۈل يوق.

— ھە؟! — ئۈمەر باي ئورنىدىن سەكرەپ تۇرىدۇ.

61. پىشايۋان

ئۈمەر باي لامپا كوتەرگەن، زۇمۇرەخان ئۇنىڭ كەي-نىدىن ئەگەشكەن ھالدا پىشايۋاندىن ئالدىراپ ئوتۇپ لەي-لىگۈلنىڭ ھوجرىسىنىڭ ئىشىگىنى ئاچىدۇ.

62. لەيلىگۈلنىڭ ھوجرىسى

لامپا كوتەرگەن ئۈمەر باي بىلەن زۇمۇرەخان لەيلە-گۈلنىڭ تۇشىگىگە يېقىنلىشىدۇ، يوتقىنى بىر تەرەپكە قايرىلە-غان ئادەمسىز تۇشەك كۆزگە چېلىقىدۇ. ئۈمەر بايىنىڭ كۆزلىرى پاقىراپ، بۇرۇنلىرى مىدىراپ، پىشانىسىدىن تەر تامچىلايدۇ.

63. ھويلا

ئۈمەر باي بىلەن زۇمۇرەخان ھويلىغا چىقىدۇ. باغ

تەرەپتىن لەيلىگۈلنىڭ جاراڭلىق كۈلكىسى ئاڭلىنىدۇ، ئومەر باي بىلەن زۇمۇرەخان سوئال نەزىرى بىلەن بىر - بىرىگە قارىشىدۇ، كۈلكە يەنە تەكرارلىنىدۇ. ئومەر باي بىلەن زۇمۇرەخان ھەيرانلىق بىلەن باغ تەرەپكە ماڭىدۇ، دەرەخلەرنىڭ ئارىسىدىن ئۇلارنىڭ كوزىگە ئىككى گەۋدە كورۈنىدۇ. ئومەر باي بىلەن زۇمۇرەخان ئىككى گەۋدىگە يېقىنلىشىپ، مۇرىنى مۇرىگە تىرەشىپ ئولتۇرغان تاشۇاي بىلەن لەيلىگۈلنى كورۈپ چوچۇپ كېتىشىدۇ، شۇ ئەسنادا لەيلىگۈلنىڭ جاراڭلىق كۈلكىسى يەنە تەكرارلىنىدۇ. ئومەر باي غەزەپتىن تىترەپ كېتىدۇ - دە، لامپىنى زۇمۇرەخانغا بېرىپ قويۇپ قويغا ئېتىلغان قاپلاندەك ئۇلارغا تاشلىنىدۇ. ئىككى ياش چوچۇپ ئورنىدىن تۇرىدۇ. ئومەر باي ئېتىلغىنچە تاشۇاينىڭ ياقىسىغا ئىككى قوللاپ ئېسىلىپ كاچاتلايدۇ:

— ۋۇ كىشىنىڭ رىسقىغا ئولتۇرغان تۇز كور مۇناپىق، ۋۇ ئاشقا چۇشكەن ئىپلاس چۈشەن!

لەيلىگۈل چىداپ تۇرالماي ئاتىسىنىڭ قولىغا ئېسىلىدۇ:

— بۇنى ئۇرۇشقا بولمايدۇ، مېنى ئۇرۇڭ، مېنى ئۇرۇڭ.

ئومەر بايىنىڭ قوللىرى تىترىگىنىچە تاشۇاينىڭ ياقىسىدىن بوشاپ غەزەپلىك كوزلىرى قىزىغا تىكىلىدۇ.

ئومەر باي دۇدۇقلاپ: سەن ... سەن، — دېگىنىچە پۈتۈن ۋۇجۇدى لاغىلداپ تىترەپ قىزىغا ئېتىلىدۇ، ئايالى ئۇنىڭ ئالدىنى توسايدۇ.

زۇمۇرەخان يالۋۇرۇپ: پىتنىڭ ئاچچىقىدا چاپانىنى ئوتقا سېلىشقا بولمايدۇ، ئويغا كىرىپ سوزلىشەيلى.

ئومەر باي ئاچچىغىنى باسالماي قىزغا دىۋەيلەيدۇ:
— ۋۇ كوكلى پەس ئەقىلسىز، ئوز ئېتىۋارىڭنى بىلمەي نېمە قىلىپ يۈرىسەن؟ مەن سېنىڭ پۇت - قولۇڭنى چېقىۋېتىپ، ياتقۇزۇپ باقمەن!

ئومەر باي قىزنىڭ ئۇرۇش ئۇچۇن ئەتراپىنى تىمىسقىلاپ بىرنەرسە ئىزلەيدۇ، ئانا چوچۇقەن هالدا قىزنىڭ ئارقىسىغا ئوتكۇزۇۋالىدۇ، تاشۋاي تاقەت قىلىپ تۇرالماي گەپكە ئارىلىشىدۇ:

— باي ئاكا، بىگۇنا بالىنى بېهوده ئازاپلىمسىلا.

ئومەر باي تاشۋايغا بۇرۇلۇپ: نارسىده بالىنىڭ بېشىنى ئايلاندۇرۇشقا نېمە هەققىڭ بار. يوقال كوزۇمدىن. (لەيلىگۇلگە قاراپ) ماڭ سەنمۇ، نېمە بېزىرىپ تۇرىسەن؟!

لەيلىگۇل هوجرىسىغا ماڭىدۇ، تاشۋاي هويلىسىغا چۇشۇش ئۇچۇن تامغا ئارتىلىدۇ. ئومەر باي لەيلىگۇلنى هوجرىسىغا كىرگۇزىۋېتىپ ئىشىكىگە قۇلۇپ سالىدۇ.

ئومەر باي: سەن ئەقىلسىزنىڭ كۇنى ئەمدى مۇشۇنداق ئوتىدۇ، — دەيدۇ - دە، تاشۋاي تەرەپكە قاراپ، — سەن بىلەن تېخى سوزلىشىمەن، ۋۇ يېتىم ئوغلاق، تۇفى!

ئومەر باي ئەسەبىلەشكەن هالدا ئىشىك ئالدىدا لاپا تۇتۇپ قېتىپ تۇرۇپ قالغان ئايالىغا ۋاقىرايدۇ:

— كىرە سەنمۇ!

64. رېھىم ناۋايىنىڭ قوراسى

تاشۋاي ئۇزۇم بارىكى ئاستىدا بېشىنى چاڭگاللاپ بىر هازا ئولتۇرىدۇ - دە، ئورنىدىن تۇرۇپ ئۇيان - بۇيان ماڭىدۇ ۋە ئومەر بايىنىڭ قوراسى تەرەپكە تىكىلگىنىچە خىيالغا چوكىدۇ.

65. ناۋايخانا، تاك يورۇغان چاغ

نان راسلاۋاتقان رېھىم ناۋاي زوگۇل قىلىۋاتقان تاشـ
ۋايغا نەسىھەت قىلماقتا:

ــ ئوغلۇم سەن مېنى بىلمەمدىكىن دىمىگىن، مەن ھەمـ
مىنى بىلىپ تۇرۇۋاتىمەن. ئاتىنىڭ تىزگىنىنى ئارقىغا بۇرىغـ
نىڭ ياخشىمىكىن.

تاشۋاي ئۇقمىغانغا سالىدۇ: گېپىڭنى چۈشەنمەيۋاتـ
مەن ئاتا.

رېھىم ناۋاي بىر ئاز قىزىشىپ: خۇپسەنلىك قىلما، ئاخشامقى نىمە ۋاراڭ - چۇرۇڭ؟

تاشۋاي ئوڭايسىزلىنىپ بېشىنى تۆۋەن سالىدۇ، رېھىم ناۋاي گېپىنى داۋاملاشتۇرىدۇ:

ــ ئۇ سېنى رام قىلۋالدى، ئەمما ئۇ ئىشىنىڭ ئاقىۋـ
تى ئاخشامىلا كورۇلدى، شۇڭا مەن ساڭا ئىشنى مۇشۇ يەردە توختىتىشىڭنى نەسىھەت قىلىمەن.

تاشۋاي ئۇندىمەي جىم تۇرىدۇ.

رېھىم ناۋاي يوتىلىپ تۇرۇپ: مەن سېنىڭ ئاتاڭ، مېنىڭ ئومۇرۇم ئانچە ئۇزاققا بارمايدۇ. ئېغىر زىق بارغانسېرى نەپەسلىمنى قىسىپ، يۈرەكنىڭ ئېغىشىمۇ ئەۋج ئېلىپ كېتـ
ۋاتىدۇ.

تاشۋاي: ئاتا كوڭلىڭىزنى چۈشىنىمەن.

رېھىم ناۋاي: لېكىن مەن سېنى كوزۇمنىڭ ئوچـۇغىدا جەزمەن ئويلۇڭ - ئوچاقلىق قىلىمەن.

تاشۋاي: ئاتا مەن سىلىنى تەڭلىكتە قويۇشنى خالـ
مايمەن.

رېھىم ناۋاي: سەن ياخشى بالا، شۇنىڭ بىلەن بىللە

قولۇڭدىنمۇ ئىش كېلىدۇ، سېنىڭ پەدىلىرىڭ يېتىملارنىڭ قەلبىنى سوزلىمەكتە، خەلقنىڭ قەلبى ساڭا تەشنا، سەن خەلقنىڭ كۆڭلىنى چۈشەن.

تاشۇاي: خوش ئاتا.

رېھىم ناۋاي: سېنىڭ بەڭۈاش كوڭلۇڭنىڭ كەينىگە كىرىپ، خەلقنىڭ بۇ ئارزۇ - ئۈمىدىنى ئاقلىيالماسلىغىڭ ھەممە خەقنى ئېچىندۇرىدۇ. ئوھو - ئوھو. (قاتتىق يوتىلىدۇ)

تاشۇاي دەرھال كېلىپ بوۋاينىڭ دۇمبىسىگە يەڭگىل مۇشتلايدۇ.

تاشۇاي: ئازراق چاي قۇيۇپ بېرەيمۇ ئاتا؟

رېھىم ناۋاي يوتەلدىن توختاپ: بولدى، ئاۋارە بولما.

رېھىم ناۋاي تونۇرغا تۈز سېپىشكە باشلايدۇ، تاشۇاي خالتىلارنى قېقىشتۇرۇپ، رېھىم ناۋاينىڭ نان يېقىشىغا يارەملىشىدۇ، دەل شۇ چاغدا ئىشىك تاراققىدە ئېچىلىپ قەھرى - غەزەپكە كەلگەن ئۇمەر باي كىرىپ كېلىدۇ.

ئۇمەر باي: ھەي ئىپلاس يېتىم ئوغلاق، مېنىڭ شەنىمگە داغ چۈشۈرۈشكە قانداق پېتىنىڭ بارماتىسەن؟!

تاشۇاي ئۇنىڭغا تىكىلگىنىچە جاۋاپ بەرمەيدۇ.

ئۇمەر باي: تېخى ئالىيسەنغۇ! سېنى ھوكۈرەتكەن ئاشۇ راۋاپقۇ. مەن ئۇنى پاچاق - پاچاق قىلىۋەتمەيدىغان بولسام ....

ئۇمەر باي ئاسقىدىكى نەقىشلىك راۋاپقا ئېتىلىدۇ، تاشۇاي ئۇنىڭ قولىنى تۇتۇۋالىدۇ. رېھىم ناۋايمۇ يۈگۈرۈپ كېلىپ ئۇنىڭ ئالدىنى توسايدۇ.

رېھىم ناۋاي: غوجام پەيلىلىرىدىن يانسىلا، نىمە قىلسىلا قىلسىلا، راۋاپ ساق قالسۇن، تاشۇاي ئۇچۇن مەن ناماقۇل.

ئومەر باي: سەن ئىپلاس قېرىمۇ بارمۇ؟ ئېيتە، تاشۋاي ئۇچۇن سەن قانداق ناماقۇل بولسەن!

رېھىم ناۋاي: مەن ئۇنىڭغا گېپىمنى يېگۈزەلەيمەن غوجام، بىر نوۋەت ئەپۇ قىلسىلا، بۇ ئىش ئىككىنچى تەكرارلانمىسۇن.

ئومەر باي: ئەگەر تەكرارلىنىپ قالسچۇ؟

رېھىم ناۋاي: ئۇ چاغدا نېمە قىلسىلا ئىختىيار ئۆزلىرىدە.

ئومەر باي: ئىككىنچى تەكرارلىنىپ قالسا، ئويلىرىگە ئۆت قويۇپ، ئىككىنى زىندانغا سالدۇرىمەن، ئۇقتۇڭمۇ؟

رېھىم ناۋاي: خوش غوجام.

ئومەر باي تاشۋايغا قاراپ: ئۇقتۇڭمۇ ھەي نان قېپى، تاشۋاي: ئۇقتۇم.

ئومەر باي: ئەگەر بۇ گەپ ئەلە ـ مەلىگە تاراپ كېتىپ مېنىڭ شەنىمگە شەك كەلگۈدەك بولسا، ئەسلا كەچۈرمەيمەن.

رېھىم ناۋاي: بۇنىڭغا مەن كېپىللىك قىلىمەن غوجام. يېپىقلىق قازان جەزمەن يېپىقلىق بويىچە قالىدۇ.

ئومەر باي تاشۋايغا قاراپ: ساڭا شۇنى ئېيتتىم قويايـ كى، تاش، بۇنىڭدىن كېيىن بۇ ئەتراپتا راۋاپ چالغۇچى بولما.

تاشۋاي: خوپ.

ئومەر باي ئارقىسىغا بۇرۇلۇپ ئىشكنى جاكىدە يېپىپ چىقىپ كېتىدۇ. بۇۋاي چىرايى تاتارغان ھالدا ئۈك قولى بىلەن سول كۆكسىنى بېسىپ تامغا يولىنىپ قالىدۇ. تاشۋاي ئالـ دىراپ ئۇنىڭ ئالدىغا كېلىپ ئۇنى يولىمەكچى بولىدۇ.

تاشۋاي: نېمە بولدى ئاتا؟

رېھىم ناۋاي: قوي مېنى تۇتما، (ئېغىر ـ ئېغىر نەپەس

ئالدۇ) مەن هازىر خاپىلىق كوتىرەلمەيدىغان بولۇپ قالدىم. يۈرەك... يۈرەك چىدىمايدۇ.

تاشۇاي رەڭگى ئوچكەن هالدا بىر پىيالە چاي ئەپكەلىپ، بوۋايغا سۇنىدۇ. بوۋاي ئوڭ قولى بىلەن يۈرىگىنى باسقانچە چايغىمۇ قارىماي ئولتۇرۇپ قالدۇ.

66. ئۇزۇم بارىكى ئاستى

رېھىم ناۋاي باراڭ ئاستىغا سېلىنغان توشەكتە ئېغىر-ئېغىر نەپەس ئېلىپ ياتماقتا... تاشۇاي يەلپۈگۈچ بىلەن ئۇنى ئاستا يەلپۈمەكتە.

بارات 18 ياشلار چامىسىدىكى بىر يىگىتنى باشلاپ كىرىپ كېلىدۇ.

— ئەسسالامۇ ئەلەيكۇم!

ئىككى ياش بوۋايغا تەڭلا سالام بېرىدۇ، بوۋاي كوز ئىشارىسى بىلەن سالامنى قوبۇل قىلىدۇ.

بارات بوۋايغا ئېگىلىپ: مىجەزلىرى يوقمۇ ئاتا؟

رېھىم بوۋاي ئۇزۇپ - ئۇزۇپ سوزلەيدۇ: ئاھ بالام، يۈرىگىم ياخشى ئەمەس. قىمىر قىلدۇرماي ئېغىپلا تۇرىدۇ... ياخشى كەپسىلە، ئولتۇرۇڭلار، تاشۇايغا مېنىڭ بىر ۋەسىيىتىم بار ئىدى، سىلەرمۇ هەغدا بولۇپ قېلىڭلار.... تاشۇاي، ئالدى بىلەن بۇلارغا چاي تەييارلا بالام.

تاشۇاي چاي تەييارلىغىغا كىرىشىدۇ.

رېھىم ناۋاي ياش يىگىتنى كۆرسىتىپ: بۇ ئوغۇل كىم بولىدۇ؟

بارات: بۇ مەن بىلەن بىللە هاممالىق قىلىدىغان بالا، ئىسمى روزى، تاشۇاينىڭ راۋاپ خۇمارلىرىدىن بىرسى.

رېھىم ناۋاي: كىشىدە هەۋەس بولغانلىقىڭ ئوزى

ياخشى. تاشۇايمۇ بىر زامانلاردا ھەۋەسكار ئىدى، مانا ئەمدى ھەم چالالايدىغان، ھەم ئېيتالايدىغان، ھەم ئىجات قىلالايدىغان قابىل بىر كىشى بولۇپ يېتىشتى. شۇنىسى، زامان ياخشى - ياماننى پەرق ئەتمەيدىكەن، مەن ئۇنى كىچىگىدىن كوز قارچۇغۇمدەك ئاسراپ، ئۇنىڭدىكى ھەۋەسنىڭ ئوسۇپ يېتىلىپ مۇۋە بېرىشى ئۈچۈن كەڭ ئىمكانىيەت ياراتتىم، مەن كوز يۇمسام، ئۇنىڭغا تەس بولىدىغان بولدى. (كوزىگە ياش ئالدۇ)

تاشۇاي داستىخان تەييارلايدۇ، ئۇنىڭ ئۈستى ئاپپاق نان ۋە مەي بولۇپ پىشقان ئۈزۈملەر بىلەن تولىدۇ. تاشۇاي ناننى ئۈشتۈپ، يىگىتلەرنى چايغا تەكلىپ قىلىدۇ، يىگىتلەر نان بىلەن ئۈزۈمنى ئارىلاشتۇرۇپ يەپ، چايدىن ئوتلايدۇ. رېھىم ناۋاي گېپىنى داۋاملاشتۇرىدۇ.

— مەن، — دەيدۇ ئاران - ئاران نەپەس ئېلىپ، — كوزۈمنىڭ يورۇغىدا تاشۇايىنى ئوي - ئۇچاقلىق قىلىپ قويماقچى ئىدىم. بىراق ئومرۇم بۇنىڭغا يەتمەيدىغاندەك تۇرىدۇ. شۇڭا مەن بىر ھوججەت تەييارلاپ قويدۇم، مۇبادا مەن ئۇ دۇنياغا سەپەر قىلسام، مانا مۇشۇ ئىككى ئېغىزلىق ئوي بىلەن دۇكان تامامەن تاشۇايغا قالىدۇ. ئۇ مېنىڭ ئىزىمنى بېسىپ، چىرىغىمنى ياندۇرۇپ، كەسپىمنى داۋاملاشتۇرىدۇ. سىلەر بۇنىڭ شاھىدى بولۇش بىلەن بىللە، ئاكا - ئۇكىلار - دەڭ يېقىن ئوتتۇڭلار، بىر بىرىڭلارغا ھەمكارلىشىڭلار، مېنىڭ دەيدىغىنىم شۇ، تەييالانغان ھوججەت مانا، (بوۋاي ياستۇ-غىنىڭ ئاستىدىن قاتلانغان قەغەزنى ئالىدۇ) بۇنىڭدا مېنىڭ قولۇم بار... بۇنى تاشۇاي سەن ئېلىپ قوي.

تاشۇاي كوڭلى يېرىم بولۇپ يىغلاپ تاشلايدۇ، بارات

بىلەن روزىنىڭ كۆزلىرىگىمۇ ياش تولدۇ.

رېھىم ناۋاي تاشۋايغا قاراپ: يىغلىما، مەن تېخى ھايات‌تۇ، مۇبادا مەن تۇغقىپ كېتىپ، روزىغارىمىزغا خىرىس قىلىدىغان بىرسى چىقمىپ قالسا، ئەنە ئاشۇ ھوججەتنى كورسەت.

تاشۋاي تېخىمۇ يىغلاپ كېتىدۇ. بوۋاي ئۇلۇغ- كىچىك تىنىدۇ - دە، ئۇشتۇمتۇت يوتىلىپ كېتىپ نەپىسى تۇتۇلۇپ تۇغۇلۇپ قالىدۇ. ئوغۇللار جىددىلىشىپ بوۋاينىڭ بېشىغا كېلىدۇ. بوۋاي قايتا نەپەس ئالالمايدۇ، پۇت- قولى بوشىشىپ ئىگىگى چۈشۈپ كېتىدۇ. تاشۋاي ئۇنىڭغا ئوزىنى تاشلاپ "ۋاي ئاتام" دەپ ئاۋازىنىڭ بارىچە توۋلايدۇ، كوزلىرىدىن بۇلۇقلاپ ياش توكۈلىدۇ.

67. ئومەر باينىڭ ھويلىسى، قۇياش ئولتۇرۇۋاتقان چاغ

ئومەر باينىڭ دەرۋازىسى قېقىلىدۇ. ئومەر باي ئويىدىن ئىنتىك چىقىپ دەرۋازىنى ئاچىدۇ. باشتىن - ئاخىر يېگى كىيىنگەن جۈمەش بايغا سالام بېرىدۇ.

—كەلسىلە - كەلسىلە، دەيدۇ ئومەر باي خوشامەت كۈلكىسىنى كۈلۈپ،— يوللىرىغا قاراپ كوزۈم تېشىلەي دىدى، ھىلىمۇ كەپتىلا.

—مەن ۋەدە قىلغان ئىشنى ئەزەلدىن ئورۇنلاپ كەلگەنمەن،— دەيدۇ جۈمەش كورەڭلەپ.

—ۋەدىگە ئەمەل قىلىش كىشىنىڭ ئېتىۋارى بىلەن مۇناسىۋەتلىك ئىش،— دەيدۇ ئومەر باي خوشامەتكويلۇق بىلەن،— پەقەت ئالىجانابلارلا شۇنداق قىلالايدۇ.

ئۇلار كۈلۈشۈپ پەلەمپەينىڭ ئالدىغا كەلگەندە تاشۋاي ۋە ئۇنىڭ ئاغىنىلىرىنىڭ يۇرەكنى پارە قىلىدىغان دەرد-

جده بوزلاپ يىغلاشلىرى ئاڭلىنىدۇ، جۇمەش توختاپ ئۇنىڭغا قۇلاق سېلىپ ئومەر بايغا قارايدۇ:

— بۇ يىراقتا بىرسى قازا تاپقان ئوخشىمامدۇ؟

ئومەر باي خوشياقمای: ھە، ربھم ناۋاي تۇگىشىپتۇ،— دەيدۇ.

جۇمەش: ئۇنداقتا تاشۋاينىك راۋابىنى ئاڭلىمايدىغان بوپتۇقتە.

ئومەر باي خودۇكسىپ: ئۇنىك راۋابى قۇرۇسۇن،.... قېنى ئويگە مەرھەمەت،— دەيدۇ.

جۇمەش پەلەمپەيدىن كۆتىرىلىۋېتىپ لەيلىگۈلنىك ھوجرىسىغا لاپ ئېتىپ قارايدۇ، ئۇنى دەرىزىدىن كورۇپ تۇرغان لەيلىگۈلنىك چىرايىنى غەزەپ بولۇتى قاپلايدۇ:

— ئىپلاس.

68. ئومەر بايىنىك مېھمانخانىسى

جۇمەش تورده ئولتۇرۇپ، بىر پارچە سوگەكنى ئىشتەي بىلەن غاجىلىماقتا.

خوشامەت كۆلكىسى بىلەن يۈزلىرى پۈرلەشكەن ئومەر باي ئۇنىڭغا ھەدەپ خوشامەت قىلماقتا:

ئومەر باي: قانداق، شورپىدىن بىر چىنە كەلتۇرۇلسۇنمۇ؟

جۇمەش: قېنى، مالال كورمىسلە مەيلى.

ئومەر باي سىرتقا قاراپ تىۋۇلايدۇ: ھەلىمخان، شورپا ئېلىپ كىرسىلە.

ھەلىمخانىنىك ئاۋازى: خوش، مانا ھازىر.

ھەلىمخان ئىككى پىيالە شورپا ئېلىپ كىرىپ داستىخانغا قويىدۇ - دە، چىقىپ كېتىۋېتىپ: خوشامەتكويلۇق بىلەن ئەقلىنى يوقاتقان ئەخمەق باي، گۈلدەك لەيلىگۈلگە

تاپقان ئادەمنى قارىمامدىغان، چوشقىغۇ- چوشقا،— دەپ غو- دۇڭشيدۇ.

69- پىشايۋان، قاراڭغۇ چۈشكەن پەيت

ھەلىمخان پىشايۋاننىڭ تۈۋرۈگىگە يولەنگىنىچە رېھىم ناۋاينىڭ قوراسىغا قاراپ خىيال سۈرەمكتە:

— بىچارە تاشۇاينىڭ بېشىغا ئۈستىلەپ دەرت كەلدى، گۈلدەك لەيلىگۈلمۇ تۈگىشىپلا كەتتى، خېنىمۇ ئورۇن تۈتۈپ يېتىپ قالدى، مۇبادا تاشۇايمۇ پۈلدار كىشى بولسا ئىدى، بۇ سەۋدالار يۈز بەرمەس ئىدى، بارلىق گۈنا يوقسۇزلۇقتا، يوقسۇزلۇق تاشتىن قاتتىق دېگەن مانا مۇشۇدە. ئاھ خۇدا. نىمىشقىمۇ كىشىلەرنى ئوخشاش يارىتىپ بىرىنى بىرىگە بېقىندى قىلىپ قويغان بولغىيدىڭ؟!

ھەلىمخاننىڭ كۆزلىرىگە ياش تولدۇ، لەيلىگۈلنىڭ ھوجرىسىنىڭ دەرىزىسى ئاستا تىرىقلايدۇ، ھەلىمخان چوچۇپ دەرىزىگە قارايدۇ.

— ھەلىمخان ئاچا!

لەيلىگۈلنىڭ پەس ئاۋازدا چاقىرىشى ئاڭلىنىدۇ، ھەلىمخان دەرھال دەرىزە ئالدىغا كېلىدۇ، دەرىزىدىن كۆزلىرى ياشقا تولغان لەيلىگۈلنىڭ سۈلغۇن چىرايى كۆرۈنىدۇ:

— ئاچا، ئاۋۇ چوشقا يەنە نىمىگە كەپتۇ؟

ھەلىمخان ئېھتىياتلىنىپ: بىلمىدىم، بىراق قەدىمىدىن بىر شۇملۇق يېغىپ تۇرىدۇ، خېنىم.

لەيلىگۈل: ئاچا، مەن سىلىدىن ئوتۈنەي، ماڭا ئىچىلىرى ئاغرىۋۇن، مەن ھاياتىمنىڭ بېھۇدە غازاڭ بولۇپ كېتىشىنى خالىمايمەن، ماڭا ياردەم قىلسىلا.

ھەلىمخاننىڭ كۆزلىرى ياشقا تولدۇ.

— خېنىم، مېنىڭ قولۇمدىن نېمىمۇ كېلىدۇ، دەيلا،....
مەن ھەر قايسىڭلارنىڭ ئايىغى ئاستىدىكى خەس.

لەيلىگۈل: ئۇي ئىچىدە بولۇۋاتقان گەپلەردىن مېنى تولۇق خەۋەردار قىلسىلا، ئاندىن.... (بىر ئاز ئويلىنىۋېلىپ) نېمە قىلىش كېرەكلىگىنى يەنە مەسلىھەتلىشىمىز.

ھەلىمخان: ئوبدان، خېنىم.

70. مېھمانخانا دەرىزىسىنىڭ ئالدى، كەچ

ھەلىمخان دەرىزە تۈۋىدە ئوزىنى دالدىغا ئېلىپ، ئوي ئىچىگە قۇلاق سالماقتا. ئوي ئىچىدىن ئومەرباي بىلەن جۈمەش-نىڭ سوھبىتى ئاڭلانماقتا.

جۈمەش: سىلىنى كۆپ ئاۋارە قىلدىم، مېھماندوستلۇق-لىرىغا نېمە دەپ جاۋاپ قايتۇرۇشنى بىلمەيۋاتىمەن.

ئومەر باي: سىلىدەك ئوردا ئادەملىرىنىڭ بوسۇغىمىزغا ئاياق بېسىشلىرىنىڭ ئوزى بىز ئۈچۈن بەخت.

جۈمەش: ھەر ھالدا كۆڭلۈمدە بار، ئوي ئوچاقلىق بولۇۋالسام، مەنمۇ ئوز ئادەمگەرچىلىگىمنى كورستىمەن، دېگەن ئويۇم بار.

ئومەر باي: رەھمەت.

جۈمەش: شۇنىسى مۇۋاپىق قىز تېپىلمايۋاتىدۇ، تېپىل-غانلىرىغا "ياق" دەپ سالامدىكىن، دەپ ئەنسىرەپ ئەلچى-پەلچى ئەۋەتىشكە پېتىنالمايۋاتىمەن.

ئومەر باي: سىلىگىمۇ ياق دېيەلمىدۇ، سىلىدە پۇلمۇ، ھوقۇقمۇ، يۈزمۇ، ئابرويىمۇ بار، سىلىلا لايىق تاپسىلا ھەر-قانداق كىشى جان دەپ قىزىنى بەرمەمدۇ.

جۈمەش: بۇ سوزلىرى راستمۇ؟

ئومەر باي: ئەلۋەتتە راست.

جۇمەش: ئەمسە بىر-ئىككى كۈن ئىچىدە ئەلچى ئەۋەتسەن.

ئومەر باي: قەيەرگە؟

جۇمەش: مۇشۇ ئويگە.

ھەلىمخان توك تەپكەندەك چوچۇپ ئورنىدىن تۇرىدۇ- دە، ئوي ئىچىگە نەزەر سالىدۇ. ئومەر باي قاقاقلاپ كۈلگىنىچە:

— مەن بۇنى بۇرۇنلا پەم ئەتكەن ئىدىم، بوپتۇ، گېپىمىز گەپ، — دەيدۇ.

جۇمەش ئورنىدىن تۇرۇپ ئومەر بايغا تازىم قىلىدۇ:

— رەھمەت.

— بىراق، دەيدۇ ئومەر باي چوڭقۇر ئويغا چوككەن ھالدا، — بىر دوقالنى تازىلىۋەتمەي بۇ مەقسەتكە يەتكىلى بولمايدۇ.

— نىمە دوقال ئۇ؟— جۇمەش سەگەكلىشىدۇ.

ئومەر باي: يېقىندىن بۇيان تاشۇاي ئوگزىگە چىقىپ راۋاپ چېلىۋېرىپ قىزىمنىڭ بېشىنى ئايلاندۇرۇۋالغان ئوخشايدۇ.

— تاشۇاي؟ — جۇمەشنىڭ كوزلىرى چەكچىيىپ كېتىدۇ،— ئۇنىڭدا شۇنچىلىك بىگىسى بارمىكەن، سىلىنى رازى قىلغۇدەك پۇلى بارمىكەن، سىلىگە باراۋەر تۇرغۇدەك ئورنى، يۇزى بارمىكەن؟

— ئۇ بىر يېتىم ئوغلاق، — دەيدۇ ئومەر باي،— بىراق قىزىمنىڭ مايىللىغى قاتتىق، ئىككىسى گەپنى بىر قىلىپ دۇرۇكلىدە قېچىپ كېتىۋىدىكىن دەپ ئەنسىرەيمەن.

جۇمەشنىڭ كوزلىرىگە قان تولىدۇ: مېنىڭ چېرىكلىرىم-

نىڭ ئۇچقۇر ئاتلىرىدىنمۇ تېز چاپالارمۇ؟ بۇ ئۇنىڭ ئۈخ-
لاپ چۈشى.

ئۇمەر باي ئوز سوزلىرىنىڭ تەسىرىدىن مەمنۇن بولۇپ روھلىنىپ كېتىدۇ.

— شۇنداق بولسىمۇ، ھېزى بولۇپ بىرنەچچە كۈندىن بۇيان قىزمىنى ھوجىرىسىدا سولاپ بېقىۋاتىمەن.

— بۇ ناھايىتى ياخشى، — جۇمەشنىڭ يۈزىگە كۈلكە يۈگۈ-
رىدۇ، — سىلە قالتىس دانا ئادەم.

ئۇمەر باي: ئەمدىكى گەپ تاشۋاينى بۇ يەردىن يوقىتىش، بولمىسا ئۇ بىر تۇپ يىتىمچىلارنى ئارقىسىغا سېلىۋېلىپ، توينى بۇزىدۇ، ھەرقايسىلىرىنىڭ شەنىگە تىل تەككۈزىدۇ.

جۇمەش قوشۇمىسىنى تۇرۇپ ئويلىنىپ قالىدۇ:

— سىلىچە قانداق بىر تەرەپ قىلساق بولار؟

ئۇمەر باي: ياخشىسى ئۇنىڭغا تۈرمە كېرەك، ھەن ئۇنىڭ ئۇستىدىن نارىسىدە قىزمىغا يامان نىيەتتە بولۇپ، يۇز - ئابرويۇمنى تۆكۈشنى قەستلىدى دەپ يامۇلغا ئەرز بېرىمەن.

جۇمەش: بۇمۇ بىر گەپ، ناۋايىلارنىڭ ساھىپ تەگبە-
رىنمۇ ئىشقا سالايلى، ئۇ "تاشۋاي رېھىم ناۋاينىڭ ئوغلى ئەمەس، بەلكى چاكىرى، شۇڭا ئۇ مىراس ئىگىسى بولالمايـ
دۇ" دەپ ئەرز قىلسۇن، شۇنىڭ بىلەن مال - دۇنيادىنمۇ ئايرىپ، بىراقلا ئىككى پۇتىنى بىر ئوتۇككە تىقايلى. بۇ ئىشلارنى مەن ئوزەم ئەپلەي، خوش ئەمسە مەن كەتتىم.

ئۇمەر باي: بۇ ئىشتا قىلچىمۇ ۋاقىت ئوتكۈزۈشكە بولمايدۇ. ئەرز يېزىشقا قاچان بولسىمۇ ئولگۈرىمىز، تاشۋاي-

نى ئالدىدىن توتۇشقا بۇيرۇق بەرسىلە.

جۇمەش: بۇ ئەلۋەتتە شۇنداق بولىدۇ، خوش. (ئورنىدىن تۇرىدۇ)

71. ئومەر بايىنىڭ ھويلىسى، كەچ

ئومەر باي جۇمەشنى ئۇزىتىپ، دەرۋازىنى قۇلۇپلايدۇ-دە، ئويگە قاراپ ماڭىدۇ ۋە كېتىۋېتىپ دەيدۇ:

— مانا ئەمەسمۇ، ھوكۇمەت ئادىمى دېگەن تىغى قايرىلماس خەنجەر، ئۇنى كۆيۈغۇل قىلا- قىلمايلا ئۇنىڭ دەستىسىنى قولۇمغا ئېلىشقا نائىل بولدۇم. ئەمدى بۇ خەنجەرنى كوزلىگەن يەرگە سېلىشقا بولىدۇ. مېنىڭ كاللام قاپاق ئەمەس، نادان خوتۇن ئۇقمايدۇ-دە، بۇنى ھا- ھا... ھا... ھا....

ئومەر باي ئويگە كىرىپ كېتىدۇ، ھەلىمخان ھوجرىسىدىن يۇگۈرۈپ چىقىپ لەيلىگۇلنىڭ دەرىزىسىنى چېكىدۇ. لەيلىگۇل دەرىزىگە كېلىدۇ.

ھەلىمخان ئالدىراپ: ئىش چاتاق، بۇلار تاشۇاينى تۇرمىگە تاشلاتقۇزىدىغان بولدى.

لەيلىگۇل: ئاھ، بۇ قانداق ۋەھشىلىك! جېنىم ئاچا چاپسان چىقىپ، تاشۇايغا ئېيتسىلا، ئۇزىنى دالدىغا ئالسۇن، جېنىم ئاچا بولسىلا.

— ھەلىمخان مېڭىشقا تەمشىلىشىگە ئوي ئىچىدىن ئومەر بايىنىڭ ئاۋازى ئاڭلىنىدۇ:

— ھاي ھەلىمخان، نىمىشقا داستىخاننى يىغىشتۇرۇۋەتمەيدىلا؟

— مانا ھازىر!

ھەلىمخان ئالدىراپ مېھمانغا كىرىپ كېتىدۇ. لەيـ

لىگۈل كوزلىرىدە غەزەپ ئۇچقۇنى چاقنىغان ھالدا دەرىزىدىن يۇلتۇزلۇق ئاسمانغا باقىدۇ: ئاھ زالىم پەلەك!
ناخشا ياڭرايدۇ:

پۇلدار ئاتام پۇل غېمىدە،
پۇلغا مېنى ساتماقچىمۇ؟
سولىتىپ يارىمنى ئۇ،
كۆڭلى ئامان تاپماقچىمۇ؟
ئاشىغىم بولسا خاراپ،
مەن تۇرالمايمەن قاراپ.
بولسام شېھىت شۇ بىولدا گەر،
تاپقاي مېنى كىمدىن سوراپ؟

ناخشا ساداسى ئىچىدە ئىكرايدا تۇۋەندىكى كورۇ-نۇشلەر ھاسىل بولىدۇ.

72. تاشۋاينىك قوراسى

ئۇزۇم بارىكى ئاستىدا تاشۋاي بېشىنى چاڭگاللاپ مۇڭلىنىپ ئولتۇرماقتا، بارات، روزى قاتارلىق بىرقانچە ياش بەللىرىگە ئاق باغلىغان ھالدا ئۇن - تۇنسىز ئۇيان-بۇيان ماڭماقتا.

73. يامۇل ئىشخانىسى

جۇمەش بىر قانچە چېرىككە پەرمان بېرىدۇ، چېرىكلەر پەرماننى بىجا كەلتۈرىدىغانلىغىنى بىلدۈرۈپ چىقىپ كېتىدۇ.

74. چوڭ كوچا

چېرىكلەر ئاتلىرىنى چاپتۇرۇپ كەلمەكتە.

(ناخشا تۈگەيدۇ)

75. تاشۇاينىڭ قوراسى

ھەلىمخان پاسىل تامدىن ئاتلاپ چۈشىدۇ، يىگىتلەر ھەيران بولۇپ ئۇنىڭ ئالدىغا بارىدۇ.

بارات: نىمە؟ بىر ئىش بولدىمۇ؟

ھەلىمخان: مەن تاشۇاي بىلەن كۆرۈشمەكچى، جىددى گەپ بار.

تاشۇاي ئورنىدىن تۇرۇپ ھەلىمخاننىڭ ئالدىغا كېلىدۇ:

— مانا مەن ھەلىمخان ئاچا.

ھەلىمخان تاشۇاينىڭ قولىغا پىچىرلايدۇ، تاشۇاينىڭ قوشۇمىسى تۇرۇلۇپ، چىرايىنى غەزەپ ئالامىتى قاپلايدۇ.

ھەلىمخان: ئەمىسە مېنىڭ ۋەزىپەم ساقىت بولدى، ھەر ھالدا جىددىرەك بولالا.

ھەلىمخان تامدىن ئارتىلىپ چىقىپ كېتىدۇ، تاشۇاي خىيالغا چوكۈپ تۇرۇپ قالىدۇ، بارات بىلەن روزى ئۇنىڭ ئالدىغا كېلىدۇ.

— نىمە گەپكەن ئۇ؟

ئاتلارنىڭ تۇياق تېۋىشى ئاڭلىنىپ، قوراللانغان ئون نەچچە چېرىك قوراغا كىرىپ كېلىدۇ، تاشۇاي بارات بىلەن روزىغا ئۇلارنى كورسىتىپ: مانا مۇشۇ گەپ،— دەيدۇ.

بارات: بۇ نىمە گەپ بولۇپ كەتتى؟

بارات چېرىكلەرگە قاراپ: سىلە نىمەر قىلىشماقچى؟

چېرىكلەر: نېرى تۇرۇش!

چېرىكلەر باشقىلارنى چەتلەشتۈرۈپ، تاشۇاينى ئوتتۇرىغا ئېلىشىدۇ. چېرىك باشلىغى تاشۇايغا قاراپ:

— سەن رېھىم ناۋاينىڭ بالىسىما؟

تاشۋاي: بۇ سوئالىڭ نېمىگە ئالاقىسى بارىكەن؟

چېرىك: گەدەنكەشلىك قىلماي بىر ئېغىز گەپ بىلەن جاۋاپ قىل.

تاشۋاي: ئەلۋەتتە مەن رېھىم ناۋاينىڭ بالىسى.

چېرىك باشلىغى: يالغان، سەن ئۇنىڭ چاكىرى، بۇنى ناۋايلارنىڭ ساھىپ تەگبىرى ئىسپاتلاپ بىزگە ئەرز قىلدى. سەن مىراس ئىگىسى بولالمايسەن، دۇكان ۋە ئىككى ئېغىز- لىق ئوي بۇگۇنىدىن باشلاپ ناۋايلارنىڭ ساھىپ تەگبىرىگە مەنسۇپ.

بارات: بۇ توغرا ئەمەس، رېھىم ناۋاي جان ئۈزۈش ئالدىدا تاشۋاينىڭ پۈتۈن تەئەللۇقاتقا ئىگىدارچىلىق قىلىشى توغرىلىق ھوججەت قالدۇرۇپ كەتكەن.

چېرىك باشلىغى: بىز بۇيرۇقنى ئىجرا قىلغۇچىلار، نارازىلىغىڭ بولسا يامۇلغا ئەرز قىل، مانا بۇ يامۇلنىڭ يارلىغى.

ئۇ بىر پارچە قەغەزنى باراتنىڭ كوزىگە تەڭلەيدۇ، ئاندىن تاشۋايغا قاراپ: سەن يۇرتىمىزنىڭ مەلۇم موتە- ۋەرىنىڭ نارىسىدە قىزىغا يامان نىيەتتە بولۇپ، ئۇنىڭ شەنىگە داغ كەلتۈرۈشكە ئۇرۇنغانلىغىڭ ئۈچۈن ھەپىسىگە ئېلىنىدىڭ، (چېرىكلەرگە قاراپ) باغلاش بۇنى!

چېرىكلەر دەرھال تاشۋاينى باغلاشقا كىرىشىدۇ، بارات باشلىق ياشلار چېرىكلەرگە دېۋىنىدۇ.

بارات: تارت قولۇڭنى.

كوپچىلىك: تاشۋاينى قويۇۋەت!

چېرىكلەر قوراللىرىنى ئىشقا سېلىپ ئۇلارنىڭ ئالدىنى توسىدۇ، قولى باغلانغان تاشۋاي: ھۇ... زالىملار! سەنلەر

ماڭا توهمەت چاپلماقچىمۇ؟
چېرىكلەر: هەممىڭ چىقىش! ئىشىك يېچەتلىنىدۇ!

76. توي ئولتۇرۇشى، كۈندۈز

چۈچىلىق يىپەك رومالغا پۈركىنىۋالغان لەيلىگۈلنى چوردىدەپ ئولتۇرغان قىزلار ناخشا ئېيتىشىپ ئۇسۇل ئويناماقتا.

بودۇنە بولۇپ ئۆچتۇم مەن،
شال بويىغا چۈشتۇم مەن.
تەلىيىمنىڭ يوقىدىن،
بىر يامانغا چۈشتۇم مەن.

يارنىڭ يولىگى ياردىن،
ياري بولمىسا قايدىن.
غۇنچە بويلىرىڭ زىلۋا،
شېرىن سوزلىرىڭ ئاندىن.

ئاق لەيلى قىزىل لەيلى،
يارنىڭ بارمىكىن مەيلى.
بولسا، بولمىسا مەيلى
مەن يارنىڭ قەلەندەرى.

قىزلاردىن بىرى ئۇسۇل ئويناپ كېلىپ، لەيلىگۈلنى تارتىدۇ. لەيلىگۈل قېتىپ قالغاندەك قىمىرلاپمۇ قويمايدۇ، يېنىدىكىلەر ئۇنى "قوپە، ئوز تويۇڭدا ئويناپسەن قانداق گەپ" دەپ قولتۇغىدىن تۇتۇشىغا، دەرت-ئەلەم بىلەن

ئۇنسىز يىغلاپ ئولتۇرغان لەيلىگۈلنىڭ يىغىسى كۆچىيىپ، بىردىنلا ھۇشسىزلىنىدۇ. قىزلار چۇقۇرىشىپ ئۇنى ئوردۇالىدۇ. سىرتتىن ھەلىمخان يۈگۈرۈپ كىرىدۇ.

— نىمە بولدى؟

— ياماڭ بولدى، — دەيدۇ بىر قىز، — سۇ ئەپكېلىڭ، يۈزىگە چاچايلى.

ھەلىمخان سۇ ئېلىپ كېلىپ، لەيلىگۈلنىڭ يۈزىگە چاچىدۇ، لەيلىگۈل ئەندىكىپ ھۇشىغا كېلىپ پىچىرلايدۇ.

— ماڭا ئازراق ئارام بېرىڭلار.

قىزلار بىر بىرىگە قارىشىدۇ، ھەلىمخان قىزلارغا قاراپ:

— سىلەر سورۇننى بۇزماڭلار، خېنىمنى نېرىقى ئۆيگە ئەچىقىپ قويايلى، — دەيدۇ.

ھەممە: شۇنداق قىلايلى، — دېيىشىدۇ - دە، لەيلىگۈلنى كوتىرىپ سىرتقا قاراپ ئېلىپ ماڭىدۇ.

77. قىزلار ئولتۇرۇۋاتقان ئۆينىڭ ھويلىسى

موللا ۋە بىرقانچە سوۋەتلىك كىشى جۇمەشنى چوردەكەن ھالدا قىزلار ئولتۇرۇۋاتقان ئۆيگە كىرىپ كېلىدۇ - دە، كوپ ئوتىمەي بېشىپ چىقىپ، بىر قىزنىڭ كورسىتىشى بىلەن يان ئۆينىڭ ئىشىگىنى ئاچىدۇ.

جۇمەش: قېنى موللام مەرھەمەت!

موللام: ئوزلىرى باشلىسىلا.

بىرىنچى بولۇپ جۇمەش ئۆيگە قەدەم باسىدۇ.

78. يان ئوي

ئالاھىدە بېزەلگەن ئۆينىڭ بىر تەرىپىدە ئۇستىگە

يوتقان، يۇزىگە چۈچىلىق يېپىشقاق ياغلىق يېپىلغان بىر گەۋدە كورۇنىدۇ، ھەممە ئويگە كىرىپ بولغانىدىن كېيىن جۇمەش باشلاپ كىرگەن قىزغا قاراپ كوز ئىشارىسى بىلەن ئۇنى ئويغىتىشنى بۇيرۇيدۇ. قىز ئاستا بېرىپ تىزلىنىپ ئولتۇرۇپ "لەيلىگۇل، لەيلىگۇل" دەپ چاقىرىدۇ - دە، ياغلىقنى ئاستا قايرىپ چوچۇپ ئورنىدىن تۇرۇپ كېتىدۇ ۋە "ئەمەس، ئەمەس" دەپ پىچىرلايدۇ.

— ھە؟ — جۇمەش كوزلىرىگە قان تولغان ھالدا سەكرەپ سۇپىغا چىقىدۇ - دە، گەۋدىسىگ ئۇستىدىن ياغلىق، يوتقانلارنى بىراقلا ئېلىۋېتىدۇ، "خۇمپەر!" دەپ توۋلىۋېتىدۇ.

ھەممە ھەيران بولغىنىچە ئادەمسىز تۇشەككە قاراپ قېتىپ تۇرۇپ قالىدۇ.

79. تۇمەن بويى، كۇن ئولتۇرۇشقا ئاز قالغان چاغ

تۇمەن دەريانىڭ ئىگىز دوڭلۇگ ئارىسىدىن ئېقىپ ئوتكەن قىسمى، ئەتراپ تاللىق، چاچلىرى چۈۋۈلغان لەيلىگۇل ھاسراپ - ھومۇدىگەن ھالدا تاللىق ئارىسىدىن چىقىپ دولقۇنلۇق دەريانىڭ لېۋىگە كېلىپ سۇغا تىكىلىدۇ، سۇ يۇزىدە ئۇنىڭ شولىسى كورۇنىدۇ.

80. تاللىق

ئومەر باي تاللىق ئارىسىدا پەيدا بولىدۇ، تاللىق ئارىسىنى بىرمۇ - بىر ئىزلەپ يۇرۇۋاتقان چېرىكلەر يانچە مېڭىپ ئومەر بايغا ئۇرۇلۇپ كېتىدۇ. ئومەر باي غەزەپكە كېلىدۇ:

— بۇ نىمە ھاڭۋاقتىلىق؟ ۋۇ نان قېپىلار!

چېرىكلەر ھەجىيىشىپ ئومەر بايغا تازىم قىلىدۇ:

ـ ئەپۇ قىلسىلا باي ئاكا!
ئومەر باي: قانداق، بىرەر ئىز ـ دېرىكى يوقمۇ؟
چېرىك: يوقسۇ باي ئاكا، ئەتراپنى شۇنچە كۆزەتـ سەكمۇ، بىرەر شەپە چىقمىدى.

81. تۇمەن بويى

لەيلىگۈل دەريا دولقۇنلىرىغا تىكىلگىنىچە پىچىرلىماقتا:
ـ ئاھ تۇمەن، نېمە دېگەن گۈزەلسەن، مەن سېنىڭ بويۇڭدا تۇغۇلۇپ ئوسكەن بولسامۇ، سېنى ناھايىتى ئاز كوردۇم، مەن ساڭا ئاداققى دەمدە تىكىلمەكتىمەن، كىم بىلمىدۇ، بەلكىم بىرقانچە مىنۇت ئوتمەي سەن بىلەن ئەبەتلىك قۇچاقلىشارمەن. ئۇلار مېنى ھەر تەرەپتىن تولۇق قورشاۋغا ئېلىشتى، مېنىڭ قارارىم سېنىڭ قوينۇڭدىن ئارام جاي تېپىش، ئاھ تۇمەن!....
لەيلىگۈلنىڭ كوزلىرى ياشقا تولمىدۇ ۋە شىلدىرلىغان ئاۋازدىن چوچۈپ ئارقىسىغا قارايدۇ، ئۇنىڭ ئالدىدا خۇرجۇن كوتەرگەن بىر ئەر كىشى كورۈنمىدۇ.
لەيلىگۈل: نېمە ئادەمسەن؟
ناتونۇش كىشى بېشىدىن تۇماقنى ئالمىدۇ، ئۇنىڭ ئۇزۇن ئىككى تال چېچى تېقىمىغچە ساڭگىلاپ چۈشىدۇ. لەيلىگۈل ئۇنىڭغا قاراپ كوزلىرى بىردىن نۇرلىنىپ كېتىدۇ ـ دە، "ھەلىمخان ئاچا" دېگىنىچە ئۇنىڭ باغرىغا ئوزىنى ئاتىدۇ. ئىككىسى يىغلىشىپ قاتتىق قۇچاقلىشىدۇ. ھەلىمخان يىغلاپ تۇرۇپ: جېنىم خېنىم! نېمە بوپ كەتتىلە؟
لەيلىگۈل: ئاچا، سىلە مېنىڭ ئوز ئاچام، دۇنيادا ئېڭ كەمبەغەل كىشىلەردىلا ئەڭ ئىللىق يۈرەك بارلىغىنى

ئەمدى تېخىمۇ چۈشىنۈاتىمەن، ئاچا مېنى ھەرگىز خېنىم دېمىسىلە، ئەڭ ئاداققى نەپىسىمدە بولسىمۇ، ئاغزىلىرىدىن سىڭلىم دېگەن شۇ يېقىملىق سوزنى ئاڭلاپ باقاي، سىڭلىم دېسىلە.

ھەلىمخان: سىڭلىم! ــ دەيدۇ، ئىككىسى قۇچاقلىشىپ، قاتتىق يىغلىشىدۇ.

ھەلىمخان: سىڭلىم كۆڭۈللىرىنى بۇزمىسىلا، ياخشى مەسلىھەتلىشەيلى، مەن بارات، روزىلار بىلەن ئۆچراشتىم، ئۇلارمۇ يوشۇرۇن ھالدا سىلىنى ئىزلىمەكتە.

لەيلىگۈل ھاياجانلىنىپ: ئاھ خۇدا، ماڭمۇ نىجاتلىق يولى ئېچىلىدىغان ئوخشايدۇ، ئۇلار بىلەن قانداق ئۇچرىشىمىز؟

ھەلىمخان: مانا بۇ خۇرجۇندا ئەرەنچە كىيىملەر بار، دەرھال كىيىنسىلە، بىر ئامال قىلىپ سىلىنى بىرەر پانا جايغا ئورۇنلاشتۇرۇپ قويسام، ئالاقىنى ئۈزۈم ئورنىتىمەن.

لەيلىگۈل: ئاچا سىلە نېمە دېگەن پاراسەتلىك، نېمە دېگەن جاسارەتلىك، بۇ ياخشىلىقلىرى ئۈچۈن بېشىم ئامان بولسا، ئالدىلىرىدا قۇل بولۇپ ئىشلەشكە رازىمەن.

ھەلىمخان: مەن شۇ چاغدىمۇ خىزمەتلىرىگە تەييار.

لەيلىگۈل: ياق بىز ئادەم ئىشلەتمەيدىغان بولىمىز، تاشۋاي ئوتۇن يېرىپ، سۇ توشۇپ بەرسە، تاماقنى ئۈزۈم ئېتىۋېرىمەن، سىلە ئوينىڭ توردە ئولتۇرۇپ مېھمان بولىدىلا.

ھەلىمخان كوزىگە ياش ئېلىپ: بولسىلا خېنىم، تېزرەك كىيىنسىلە، ــ دەيدۇ.

لەيلىگۈل تاللىق ئارىسىغا كىرىپ ئەمدىلەتمن كىيىنىشكە

باشلىغاندا يىراقتىن ئومەر باينىڭ قارىسى كورۇنمىدۇ، ئۇ لەيلىگۈلنى تونۇپ: مانا لەيلىگۈل، بولۇڭلار، چاققان تۆتۈڭلار! ــ دىگىنىچە لەيلىگۈلگە قاراپ ئېتىلىدۇ. لەيلىگۈل قاچىدۇ. ھەلىمخان چەبدەسلىك بىلەن ئومەر باينىڭ ئالدىنى توسۇپ، پېشىغا يېپىشىدۇ، ئومەر باي ۋاقىراشنى داۋاملاشتۇرۇپ يۇلقۇنىدۇ، تاللىق ئارىسىدىن چېرىكلەر يۈگۈرۈشۈپ چىقىدۇ.

ھەلىمخان باينىڭ پېشىغا چىڭ يېپىشقانچە: چاپسان قېچىڭ سىڭلىم، ئوزىڭىزنى تېز دالدىغا ئېلىڭ! ــ دەپ ۋاقىرايدۇ.

لەيلىگۈل قاچقىنىچە دەريا كېسىپ ئوتكەن چوققىغا چىقىپ قالىدۇ ۋە ئارقىسىغا بۇرۇلۇپ تەمكىن قىياپەتتە:

ــ ھەممەڭ توختاش! بىر ماڭدام چامدىنۇچى بولساڭ، ئوزەمنى دەريا‌غا تاشلايمەن، ــ دەپ توۋلايدۇ.

شۇ ئەسنادا جۇمەش ئېتىنى چاپتۇرغىنىچە يېتىپ كېلىپ چېرىكلەرگە: ھەممەڭ قىمىرلىما! ــ دەپ بۇيرۇق قىلىدۇ.

ھەممەيلەن جىم بولىدۇ، ھەلىمخاننىڭ قوللىرىمۇ ئومەر باينىڭ پېشىدىن بوشايدۇ، ئومەر باي ئۇنىڭغا يىرگىنىش بىلەن ئالىيىپ، قوسىغىغا تېپىدۇ، ھەلىمخان يىقىلىدۇ، بىراق جىددىيلىكتە ھېچكىمنىڭ ئۇنىڭ بىلەن كارى بولمايدۇ، ئۇ ئاستا ئورنىدىن تۇرۇپ كوپچىلىك ئارىسىغا قوشۇلۇپ كېتىدۇ.

جۇمەش: قېنى باي ئاتا، لەيلىقىزغا ئوزلىرى بىر نىمە دىسىلە، ــ دەيدۇ ئومەر بايغا قاراپ.

ئومەر باي گەپ قىلىشقا ئەدىلا تەمشەلگىنىدە، "قىزىم!" دەپ توۋلىغىنىچە زۇمۇرەخان يېتىپ كېلىدۇ،

لەيلىگۈل: ئانا، بېنىمغا كەلمەڭ! مەن يولۇمنى تاللاپ بولدۇم، يېقىنلاشسىڭىز ئوزەمنى دەريا‌غا تاشلايمەن،ــ دەپ توۋلايدۇ.

زۇھۇرەخان قەدىمنى ئاستىلىتىپ: قىزىم، ئوندىق قىلما! ئاناڭنىڭ سوزىنى ئاڭلا،ــ دەيدۇ يالۋۇرۇپ.

لەيلىگۈل: كوڭلىڭىزنى چۈشىنىمەن، بىراق سىزنىڭ مېنى قۇتقۇزۇپ قېلىش نىيىتىڭىز ئاشۇ ناكەسكە قايتا چۈشەپ تۇتۇپ بېرىش بىلەنلا ئايانىدۇ. مەندە پەقەت بىرلا يۇرەك بار، ئۇنى ھەرگىز ئىككىگە بولگىلى بولمايدۇ!

باي غەزەپ بىلەن توۋلايدۇ: تۇتۇڭلار ئۇنى!

جۇمەشمۇ بۇيرۇق قىلىدۇ: تېز بولۇڭلار!

چېرىكلەر لەيلىگۈلگە قاراپ ئېتىلىدۇ، لەيلىگۈل ئوزىنى دەريا‌غا تاشلايدۇ. دەريا سۈيى ئورکەشلەپ، چاقماق چېقىپ ھاۋا گۈلدۈرلەيدۇ، خور ياڭرايدۇ.

خور: تولغىنىپ ئاققان تۇمەنلىك ئورکىشى،
سەل ئەمەس، سانسىز ئوغۇل-قىز كوز يېشى.

قوشتى ئورکەش ئورکىشىگە لەيلىگۈل،
چۈشتى پەسكە ئېگىلىپ ئەلنىڭ يېشى.

يولىڭىز ئىسيان كونا دەۋران ئۈچۈن،
روھىڭىز ئىلھام تۇمەن پالۋان ئۈچۈن.

جىسمىڭىز ئاچقاي تۇمەنده گۈل-چىچەك،
سەيلىتەر ئۇندا ئوغۇل-قىز كېلەچەك.

82. تۇرمە، كەچكۈز، كۈندۈز

ئىگىز تام بىلەن قورشالغان تۇرمە ئىچىدە پەس

تاملىق پەنجىرىگە تومۇر رىشاتكا بېكىتىلگەن زىچ كامىرلار كورۈنىدۇ، كامىرلارنىڭ رىشاتكىلىق دەرىزىلىرىدىن قارشى تەرەپتىكى يالغۇز كىشىلىك كامىرغا تىكىلىپ تۇرغان نۇرغۇن كىشىلەرنىڭ باشلىرى كورۈنىدۇ.

83. يالغۇز كىشىلىك كامىر

چاچ-ساقاللىرى ئوسۇپ كەتكەن تاشۇاي پۇتىغا سېلىنغان گۈندىپاي (كوتەك)نى تەسلىكتە سورەپ تومۇر رىشاتكىلىق دەرىزە ئالدىغا كېلىدۇ. قوشۇمىلىرى تۇرۇلۇپ قالىدە مۇنۇ سوزلەر جاراڭلايدۇ:

— بىگۇنا كىشىلەرنىڭ قان-ياشلىرى بىلەن زەيلەشكەن بۇ تۇرمىگە تاشلانغىنىمغا تۆت ئايدىن ئاشتى، بىر قېتىممۇ سىرتقا چىقمىشىمغا يول قويۇلمىدى، بەلكىم مەن بىلەن كورۈشمەكچى بولغان دوستلىرىمنىمۇ يول قويۇلمىغاندۇ. دوستلىرىم، مېھرىۋان لەيلىگۈلۈم نىمە كويلاردا يۈرۈۋاتىدىغاندۇ؟ مەن ئۇلارنىڭ ئەھۋالىنى بىلمىگەندەك ئۇلارمۇ مېنىڭ ئەھۋالىمنى بىلمىمەيدۇ، لېكىن مەن ئىجات قىلىۋاتقان گۈندىپاي ناخشىلىرى بۇ تۇرمىنىڭ تاملىرى ئۈستىدىن ھالقىپ ئوتۇپ، مېنىڭ ۋە تۇرمىداشلىرىمنىڭ ھاياتىنى كەڭ جامائەتچىلىككە تونۇشتۇرۇشقا قەتئى ئىشىنىمەن.

«گۈندىپاي 1-» دىماق ئاھاڭى بىلەن باشلىنىپ ئاستا-ئاستا كوتىرىلىپ، ئورکىستر تەڭكەش قىلىندۇ، تۇرمە ئاسمىنى لەرزىگە كېلىدۇ.

84. كوللېكتىپ كامىر

مەھبۇسلار تاشۇاينىڭ ناخشىسىنى زوق بىلەن تىڭ-

شماقتا.... تاشۇايغا جور بولۇپ ئېيتماقتا.

85. يالغۇز كىشىلىك كامىر

تاشۇاي: «گۈندىپاي 1 -»نى ياڭراتماقتا.

چاپلاشقاندەك رۇدىپاي
پۇتقا چۈشتى گۈندىپاي.
ۋاپاسىز بۇ زاماننىڭ،
ئەسلى رەھىمى شۇ بولغاي.

86. كوللېكتىپ كامىر

ناخشا ئارىلىغىدا چاچ - ساقاللىرى ئوسۇپ، ئىككى كوزدلا پىلدىرلاپ تۇرغان بىر كىشى كورۇنمدۇ، بۇ سېلىق تولىيەلمىگەنلىگىدىن جۇمەش تەرىپىدىن تۇتۇپ كېلىنگەن ھىلىقى بىچارە دېخان بولۇپ، تاشۇاينىڭ ناخشىسى ئۇنىڭغا قاتتىق تەسىر قىلمدۇ، ئۇ كوز ياشلىرىنى توختىتالماي قالمدۇ.

دېخان: ئەجەپ بەلەن ناخشىكەنا!

1 - مەھبۇس ئۇھ تارتىپ: بىچارە، پىغانىنى باسالمايۋاتمدۇ.

2 - مەھبۇس: ئۇ خۇددى بۇلبۇلنىڭ ئوزى، ئۇنى قەپەزدىن قۇتۇلدۇرۇش كېرەكتى.

1 - مەھبۇس: ئەگ بولمىغاندا ئارىمىزغا قوشۇۋالساقمۇ ياخشى بولاتتى، ئامال يوقتە.

دېخان: ئۇنى ئارىمىزغا ئەپكېلىۋېلىشقا راستلا ئامال بولماسمۇ؟

2 - مەھبۇس ئويلىنىپ: ئەپكېلىۋېلىش مۇمكىن، بۇنىڭغا پۇل كېرەك.

3 - مەھبۇس: شۇنداق، پۇل كېرەك، گۈندىپايلار باشلىغىغا پارە بېرىش كېرەك.

1 - مەھبۇس: بىزدىن بۇ نەھەكلەرنى رازى قىلغۇدەك پۇل چىقامدۇ؟

دىخان: ھەممە مەھبۇسلار يېغىش قىلساقچۇ.

2 - مەھبۇس: ئۇ چاغدا بەلكىم بىر گەپ بولۇپ قالار.

3 - مەھبۇس: ئەمىسە، سەن يېغ ئاكا، مانا مېنىڭ يېنىمدا بىرنەچچە تەڭگە باركەن.

دىخان ئۇنىڭ قولىدىن بىرنەچچە تەڭگىنى ئالىدۇ، ھەش — پەش دېگىچە تەڭگە تۇتقان قوللار ئۇنى ئوردۇالىدۇ. ئۇ خوشاللىق بىلەن دوپپىسىنى تۇتىدۇ، دوپپىغا تەڭگىلەر شاراقلاپ قۇيۇلىدۇ.

دىخان: "كوپ تۇكۇرسە كول بولار" دىگەن مۇشۇدە، قېنى بىر ئۇرۇنۇپ باقايلى.

87. تۇرمە سەينىسى

قېرى گۈندىپاي چىلەكتە تاماق كوتىرىپ كېلىدۇ - دە، تاشقاينىڭ تۇرمىسىگە قاراپ ماڭىدۇ.

88. كوللېكتىپ كامىر

مەھبۇسلار دەرىزىگە يېپىشىپ: ئەنە كەلدى، — دىيىشىدۇ، ئىشىك ئالدىدا قېرى گۈندىپاي پەيدا بولىدۇ.

گۈندىپاي تەرىنى تۇرۇپ: قېنى قاچىلىرىڭنى ئەپكېلىمىسەن! خۇددى تويدىن تويۇپ كەلگەندەك نېرىقاپ تۇرۇشسەنغۇ؟

دىخان: ساڭا بىرنىڭ بىر گېپىمىز بار ئىدى.

گۈندىپاي: نېمە گەپ ئۇ؟ ئېيتە.

دىخان: سىلەرنىڭ چوڭلار بىلەن كورۈشسەك دەيمىز.

گۈندىپاي: نىمە قىلماقچىسەن؟

دىخان: ئەنە ئاۋۇ تۇرمىدە ياڭغۇز يېتىۋاتقان كىشىنى ئازىمىزغا ئەپكېلىپ بېرىشكە يارىدىم قىلالامدىكىن؟

گۈندىپاي: ئۇ شۇنچىلىك ئېتىۋارلىق ئادەممۇ؟

1 - مەھبۇس: ئۇ راۋاپ چېلىشتا پۈتۈن قەشقەردە داڭ چىقارغان يىگىت، ئۇنىڭ "تاشۋاي" دىگەن سازىنى ئاڭلىغان بولغىيدىڭ؟

گۈندىپاي: ساز ئاڭلىمىغىنىمغا 50 - 40 يىل بولدى، مېنىڭ سازىم ھەرقايسىڭنىڭ تاياق ۋە كېسەل ئازاۋىدىن ئىگىراشلىرىڭ، خالاس.

3 - مەھبۇس: ئۇنداق بولسا سەن تېخىمۇ كۈچسەك بولغىدەك.

2 - مەھبۇس: سىرتتا ئۇنىڭ بارات دىگەن ئاغىنىسىدا راۋابى بار، ئەگەر شۇ راۋاپنىمۇ ئەپكەلدۈرۈپ بېرەلسەك بىزنى تېخىمۇ رازى قىلاتتىڭ.

دىخان دوپپىدىكى پۇللارنى شاراقشىتىپ كوز - كوز قىلىپ قويىدۇ.

گۈندىپاي دوپپىدىكى تەڭگىلەرگە كوز قىرىنى تاشلاپ:

— خوپ، ئەپكەل پۇلۇڭنى.

دىخان: ئاۋال چوڭىڭنىڭ ۋەدىسىنى ئېلىپ چىق.

گۈندىپاي: بۇنىڭغىمۇ مەيلى، تۇتۇش قاچىلىرىڭنى.

ھەمەيلەن قاچىلىرىنى تۇتۇشىدۇ، گۈندىپاي چىلىگىنى قۇرۇقداپ بولۇپ سىرتقا ماڭىدۇ. مەھبۇسلار ئۇنىڭ كەينىدىن قاراپ، ئۇ توغرىلىق ھۇلاھىزىگە چۈشىدۇ.

1 - مەھبۇس: توڭلۇق قىلغىنى بىلەن ئازراق ئادەم-

گەرچىلىگىمۇ بارەك قىلمىدۇ، بۇ قېرىنىڭ.

3 ـ مەھبۇس: راست، مەن ئۇنىڭ مەھبۇسلارنى ئۇرۇپ ـ تىللىغىنىنى كورۈپ باقمىدىم.

4 ـ مەھبۇس: ئۇ ھەممە ئادەمگە ئوخشاشلا تۇڭلۇق بىلەن مۇئامىلە قىلمىدۇ، چوڭلىرى ئالدىدىمۇ ھەجىيىپ كەتمەيدۇ.

دىخان: بۇنىڭمۇ بىر دەردى بولسا كېرەك.

شۇ ئەسنادا گۈندىپاي بىر مانجۇنى باشلاپ چىقىدۇ، مانجۇ ھىلىگەرلىك بىلەن تۇرمىنىڭ ئالدىغا كېلىدۇ.

مانجۇ: ئاڭلىسام ھەرقايسىڭلارنىڭ ئەرز ـ تەلەپلىرىڭلار بارەك قىلمىدۇ، بىز يوللۇق تەلەپنى ئەزەلدىن چەتكە قاققان ئەمەس، بىراق سىلەرنىڭ بۇ تەلەپلىرىنى بۇقۇرى قانداق ئويلىشىدىكەن؟

دىخان دوپپىسىغا تولدۇرۇۋالغان پۇلنى شاراقلىتىپ: ـ بۇ ئاز بولسىمۇ ھەرقايسىلىرىغا قىلغان ئىلتىماسىمىز، ـ دەيدۇ.

مانجۇ: ئىلتىماسىڭ چوڭ ـ كىچىگى بولمايدۇ. بۇ ئىلتىماسىڭلار ئۈچۈن مەنمۇ رەھىمىتىمنى ئايماي، يامىنىغا كەلسە، يۇقۇرىغا ئوزەم بىر نەمە دەي، قېنى ئۇ يىگىتنى بۇ يۇرتداشلىرىڭ يېنىغا ئەكېلىپ قوي.

گۈندىپاي ئاچقۇچلىرىنى شاراقلىتىپ، تاشۋاينىڭ يېتىقان كامىرىغا قاراپ ماڭىدۇ، دىخان دوپپىسىدىكى تەڭگىلەرنى مانجۇنىڭ ئۇزۇن چاپىنىنىڭ ئېتىگىگە توكىدۇ. مانجۇ ھەجايىنىچە ئۇنى يانچۇقلىرىغا سىقىمداپ سېلىپ سىرتقا قاراپ ماڭىدۇ ۋە تاشۋاينى ئېلىپ چىقىۋاتقان گۈندىپاي بىلەن دوقۇرۇشۇپ قېلىپ، ئۇنىڭغا ئىككى تال تەڭگىنى تاشلاپ بېرىپ يولىغا راۋان بولىدۇ.

89. كوللىكتىپ كامىر

تاشۇاي كىشىلەر بىلەن خوشال قۇچاقلىشىدۇ، قېرى گۈندىپاي ئىشىكنى قۇلۇپلاپ ئۇن - تۈنسىز سىرتقا ماڭىدۇ.

2 - مەھبۇس ئۇنىڭ كەينىدىن توۋلايدۇ:

— هاي، راۋاپىنى ئەپكېلىپ بېرىشنى ئۇنتۇپ قالـمىغىن جۇمۇ!

90. گۈندىپاينىڭ ياتمىغى، كەچ

تاشۇاي «گۈندىپاي 2 - »نى چالماقتا. بۇنى مۇڭلىنىپ ئاڭلاۋاتقان گۈندىپاي كوز يېشىنى توختىتالماي قالىدۇ، مۇزدكا ئاياقلىشىدۇ. گۈندىپاي پىيالىدە تاشۇايغا چاي ئۇزىتىپ تۇرۇپ:

— سەن بۇ راۋابنىڭ بىلەن 50 يىللىق خۇمارىمنى يەشتىڭ،— دەيدۇ.

تاشۇاي: قانداق دەيلا؟

گۈندىپاي: مېنىڭ تۇرمىگە كىرگىنىمگە 50 يىلدىن ئاشتى، قىلغان جىنايىتىم — يوقسۇللۇق ۋە ئامالسىزلىقتىن 13 ياش ۋاقتىمدا بىر كىشىنىڭ يانچۇغىغا قول سېلىشلا بولدى. ئۇ مېنى تۇتۇۋالدى، تۇرمىگە ئەپكېلىپ بەردى، مېنى سورايدىغان ھېچكىم بولمىدى، ئاتا - ئانام، ئۇرۇق - تۇققىنىم بولمىغاچقا ئىز - دېرىگىم قىلىنمىدى، نۇرغۇن دەۋرلەر ئوتتى، باشقا ھېچقانداق گۇناھىم بولمىغاچقا ئۇلار مېنى گۈندىپاي قىلىپ قويىۋېشتى...

گۈندىپاي كوزىگە ياش ئالىدۇ.

تاشۇاي: ئاھ، دەرخ!...

گۈندىپاي: راۋابنىڭ شۇ ئېچىنىشلىق ھاياتىنى ئەسلەتتى، كوز يېشىم دەريا بولۇپ ئاقتى. ئەنە شۇ قايغۇ

ئىچىده سېنى ئويلىدىم، سەنمۇ مەندەك گۇناسىز ئادەمكەنسەن.

تاشۇاي: كوكۇللىرىنى بۇزمىسلا ئاتا!

گۇندىپاي: ئاخىرى ئويلاپ شۇنداق قارارغا كەلدىم، مېنىڭ بېشىمغا كەلگەنلەر سېنىڭ بېشىڭغا كەلمىسۇن، ساڭا يارىدىم قىلاي، بۇگۈن ئاخشام قېچىپ كەت.

تاشۇاي ھاياجانلىنىپ: راستما ئاتا؟

گۇندىپاي: بىراق قەشقەردە تۇرما، يىراق بىر يەرگە كەت.

تاشۇاي: ماقۇل.

گۇندىپاي: ئوشۇقچە ئاۋارە بولماسلىقىڭ ئۈچۈن يەنە بىر شۇمخەۋەرنىمۇ سەمىگە سېلىپ قويماي.

تاشۇاي چوچۇپ: نىمە شۇمخەۋەر ئۇ؟

گۇندىپاي: سېنىڭ مەشۇغۇڭ قازا تاپتى.

تاشۇاي قاتتىق توۋلىۋېتىدۇ: ھە؟!

گۇندىپاي كوزلىرىگە ياش ئېلىپ بېشىنى تۆۋەن سالىدۇ، تاشۇاي بېشىنى چاڭگاللاپ يىغلاپ تاشلايدۇ.

گۇندىپاي: سەۋر قىل بالام.

تاشۇاي يىغلاپ تۇرۇپ گۇندىپايىنى قۇچاقلايدۇ: دەرت-ئەلەمنىڭ ھەممىسلا ماڭا كېلەمدۇ؟

گۇندىپاي: بۇ ۋاپاسىز دۇنيا كىمنى خوش قىلغان؟ چىداملىق بول بالام، پەقەت چىداملىق ئادەملا ھەممىنى يېڭىدۇ.

تاشۇاي ئاستا-ئاستا ئوزىنى باسىدۇ ۋە ياشقا تولغان كوزلىرى بىلەن گۇندىپايغا تىكىلىدۇ:

— ئۇنىڭ قانداق قازا تاپقانلىغىدىن ئېنىقراق خەۋەرلىرى بارمىكىن؟

گۇندىپاي: بۇ پۈتۈن قەشقەردە بىر داستان.

تاشۇاي: داستان؟

گۈندىپاي: داستان بولغاندىمۇ، «غېرىپ - سەنەم»، «تاھىر - زوھرە» لەردىن مىڭ ھەسسە تەسىرلىك داستان، بىر باينىڭ قىزىنىڭ ساڭا ئوخشاش بىر يوقسۇل ئۇچۇن ئۆزىنى قۇربان قىلىشى ئاسان گەپمۇ؟!

تاشۇاي: مەن ئۇچۇن؟! ئاھ سويۈملۇگۈم، كوز نۇرۇم! (گۈندىپايغا) قېنى سوزلەپ بەرسىلە، مەن سويۈملۇگۈمنىڭ پاك مۇھەببەت يولىدا قانداق قازا تاپقانلىغىنى تولۇق ئاڭلاي.

گۈندىپاي: سەن تۇرمىگە ئېلىنىپ كوپ ئوتمەي ئومەر باي قىزىنى جۈمەشكە تەي قىلىپ بەردى، تەي ناھايىتى چوڭ داغدۇغا بىلەن ئوتتى، ئۇنىڭغا دارىن جاناپلىرىمۇ قاتناشتى. بىراق نىكا ئوقۇيدىغان مەزگىلدە قىز يوق.

گەپ مۇشۇ يەرگە كەلگەندە لەيلىگۈل ئۆزىنى دەريا‌غا تاشلىغانىغا قەدەر بولغان ئاساسلىق كورۇنۇشلەر غىل - پال كورىستىپ ئوتۇلىدۇ.

تاشۇاي بېشىنى چاڭگاللاپ قاتتىق يىغلايدۇ:

— ئەمدى مېنىڭ ھايات ياشىشىمنىڭ نىمە لەززىتى بولسۇن؟ لەيلىگۈلنى تۇمەن دەريا‌سىنىڭ ئاستىدىن تېپىشىم، ئۇنىڭ بىلەن مۇراد - مەقسىدىمگە يېتىشىم كېرەك.

گۈندىپاي قوپاللىق بىلەن: ئەخمەق، سەن ئۇنىڭغا بولغان مۇھەببىتىڭنى ئۇلىمەي تۇرۇپمۇ ئىپادە قىلالمامسەن؟! مەسىلەن، سەن ئۇنىڭ مازىرىغا چىراق يېقىپ، بېشىدا يىغلاپ ئوز راۋابىڭ ئارقىلىق ئۇ توغرىلىق كىشىلەر سويۈپ ئوقۇيدىغان غەزەللەرنى يارات...

تاشۇاي: مەن چەتكە چىقىپ كەتسەم، ئۇنىڭ مازارىنى قانداقمۇ تاۋاپ قىلالايمەن؟

گۈندىپاي: بۇ زامانىنى مەڭگۈلۈك دەمسەن؟! دارىن

دىگىنىڭمۇ ئولمەمدۇ، تۇرمىدىن چىقتىڭ، بولدى قۇتۇلدۇڭ، بىرنەچچە ئاي ياكى بىرنەچچە يىلدىن كېيىن يۇرتقا قايتىپ كېلىشكە ئىمكانىيەت تۇغۇلىدۇ. ئەمسە بۇگۈن سەن ئازات. چېرىكلەر ئۇخلىغاندىن كېيىن ماڭمەن.

تاشۇاي: رەھمەت سىلىگە.

ئىككىسى قۇچاقلىشىدۇ.

91. باراتنىڭ ئويى، توخۇ چىللىغان چاغ

بارات بىلەن تاشۇاي جىددى يول تەييارلىقىنى قىلغاندىن كېيىن ئاستا تالاغا چىقىدۇ ۋە چوڭ يولنى بويلاپ يۇرۇپ كېتىدۇ.

92. تاققا تۇتاش تاغىر ساي، كۈندۈز

ئۇزۇنغا سوزۇلغان توگە كارۋانلىرى سايلىقتىن ئوتۇپ ئالغا ئىلگىرىلىمەكتە. كىولدۇمىلارنىڭ بىرخىل رىتىمدا جاراڭلىشىغا ئەگىشىپ "ياھۇ" مۇزىكىسى ياڭرىلىدۇ.

توگىگە مىنىۋالغان تاشۇاي يىراقلارغا تىكىلگىنىچە ناخشا ياڭرىتىدۇ:

ئاي ئالدىمدا، كۈن كەينىمدە،
يار، دەپ يىغلايمەن.
خۇدا بەرگەن ئامانەتنى،
ئال دەپ يىغلايمەن.

ئىگىز - ئىگىز چوققىلاردا،
چىراق كويىدۇ.
چىراق ئەمەس يارنىڭ ئوتى،
يۇرەك كويىدۇ.

توگه کارۇنى ئاستا - ئاستا يىراقلىشىپ كوزدىن غايىپ بولىدۇ.

93. ئاپپاق غوجا گۈمبىزى ئالدى، ياز

ھەر يىلى 5 - 6 - ئايلاردا ئېلىپ بېرىلىدىغان كەڭ كولەملىك ھەزرەت سەيلىسى داۋام قىلماقتا.

گۈمبەزنىڭ ئالدى - ئارقىسى، مەسچىت - قەۋرىستانلىق، شەرۋەت كولى بويىدىكى دەل - دەرەخلەرنىڭ ئاستى ھەرخىل كىيىنگەن ئەر - ئايال تاماشىچىلار ۋە ھەرخىل يىمەكلىك - لەرنى سېتىۋاتقان تىجارەتچىلەر بىلەن تولغان.

داۋازلىق، سېھىرگەرلىك، قوچاق ئويۇنى، چىغرىق ئويۇنى قاتارلىق ھەرخىل ئويۇنلار كىشىلەرنى ئوز ئەتراپىغا توپلايدۇ.

شۇ ئەسنادا راۋاپ بىلەن چېلىنىۋاتقان «گۈندىپاي 2 -» پەدىسى ياڭراشقا باشلايدۇ، كوپچىلىك راۋاپ ئاۋازى كەلگەن تەرەپكە قارايدۇ.

توپ ئارىسىدىكى چاچ - ساقىلىنى پاكىز ياساتقان كىشى (جۈمەش تۇرمىگە سولاتقان دىخان) ئالدىراشلىق بىلەن توپ ئىچىدىن قىسىلىپ چىقىپ كىشىلەر ئارىسىدا راۋاپ چېلىۋاتقان روزىنىڭ يېنىغا كېلىدۇ.

— يىگىت،— دەيدۇ دىخان ساز ئايىقلاشقاندىن كېيىن،— سەن بۇ پەدىنى نەدىن ئۆگىنىۋالدىڭ؟

روزى: قانداق دەيلا؟

دىخان: بۇ تاشۋاينىڭ پەدىسىغۇ؟

روزى: شۇنداق، مەن بۇنى تۇرمىدىن چىققانلاردىن ئۆگىنىۋالدىم.

دىخان: شۇنداق، بۇنى تاشۋاي تۇرمىدە ئىجات

قىلغان.

روزى: سىلە قانداق بىلىدىلا؟

دىخان: مەن تۇرمىدە تاشۋاي بىلەن بىللە ياتقان.

روزىنىڭ كوزى نۇرلىنىپ كېتىدۇ، باشقىلارمۇ ھايا - جانلىنىپ دىخانغا ھورمەت تۇيغۇسى بىلەن قارايدۇ.

ئاممىا 1: تاشۋاينى تۇرمىدىن قېچىپ كېتىپتۇ دېگەن سوز بار، بۇ راستمۇ؟

دىخان: بۇنىڭغا ب ر يىلدىن ئارتىپ قالدى، بىراق ئۇنىڭ ھىلىغىچە نەدە تۇرۇۋاتقانلىغىنى ھېچكىم بىلمەيدۇ.

ئاممىا 2: نەدە بولسا، خۇدايىم بېشىنى ئامان قىلسۇن.

روزى: جاماىئەت ئۇنى قاتتىق سېغىندى، ئۇنىڭدەك سازەندە دۇنياغا ئىككىنچى كېلەمدۇ - يوق. بۇ ناتايىن. ئامال بولسا بىللە ئوتكىنىمىز ياخشى ئىدى.

دىخان: ئۇنىڭ بېشى ئامان بولسىلا ئاخىرى بىر كۈن قايتىپ كېلىدۇ.

روزى: مەن ئۇنىڭ بار يېرىنى بىلسەملا، جەزمەن ئۇنىڭ ئالدىغا باراتتىم.

دىخان ھاياجانلىنىپ: شۇنداقمۇ؟

روزى: شۇنداق.

دىخان روزىنىڭ قۇلىغىغا پىچىرلاپ: ئۇنداق بولسا ساڭا مەن بىر يول كورسىتەي.

94. ئەنجان شەھىرىگە قاراشلىق يان كوچا،

ياز، كۈندۈز

ئاددىلا سىلىنغان مەسچىتنىڭ پەشتاقلىق مۇنارلىرى كورۈنۈپ تۇرغان يان كوچىنىڭ ئىككى تەرىپى ساماۋار-خانا ۋە ھەرخىل يىمەكلىك دۇكانلار بىلەن تولغان

بولۇپ، بازار قىزغان.

كىيىنىشىدىن ھەرخىل تەبىئىغە ماسلۇپلىمىغى بىلىنىپ تۇرغان خىلمۇ-خىل قىياپەتتىكى كىشىلەر بازار كەزمەكتە. بەزىلىرى ساماۋارخانىلارغا ئاقماقتا.

دەل شۇ چاغدا بازاردىكى ۋاك-چۇڭنى بېسىپ مۇڭلۇق راۋاپ ئاۋازى كۆتۈرىلىدۇ. ھەمىيلەن راۋاپ ئاۋازى كەلگەن تەرەپكە قارايدۇ. بەزىلىرى راۋاپ چېلىنىۋاتقان چايخانىغا يېقىنلىشىدۇ.

چايخانىنىڭ ئىشىگى ئۈستىدە «سالىمخاننىڭ ساماۋارخانىسى» دىگەن خەت يېزىلغان سۈرەتلىك تاختا كورۈنىدۇ.

95. چايخانا ئىچى

تاشۋاي بوگلۇك ئۈستىدە بەدەشقان قۇرۇپ، راۋاپ چېلىپ، ناخشا ئېيتماقتا. چايخانىغا لىق تولغان ھەرخىل ياشتىكى كىشىلەر ئالدىغا قويۇلغان چايلىرىنى ئىچىۋاتقان ھالدا تاشۋاينىڭ ناخشىسىنى بىرىلىپ ئاڭلىماقتا:

ناخشا: لاچىن سوققان توشقاننىڭ، ئادارگۇل،
جاڭگالدا ئۇۋاسى بار.
مەن غېرىپ مۇساپىرنىڭ، ئادارگۇل،
بۇ يۇرتتا نىمەسى بار.

ئاتامغا نىمە دەپ يىغلاي، ئادارگۇل،
ئانامغا نىمە دەپ يىغلاي.
ئېتىمنىڭ ئالدىدىن ئاشقان، ئادارگۇل،
ساماندەك سارغىيىپ يىغلاي.

ناخشا ئارىلىغدا ناخشىنى بېرىلىپ ئاڭلاۋاتقان كىشىلەر-نىڭ قىيافىسىدىكى ئايرىم-ئايرىم كۆرسىتىلىدۇ. سالىخجان ئاكا ۋە ئۇنىڭ يان ئۈيىدىكى ساماۋار ئالدىدا چاي تەييارلاۋاتقان قىزى گۈلچېھرەنىڭ ھاياجانلىق چىرايىمۇ ئېنىق كۆرۈنىدۇ.

ناخشا ئاخىرلىشىدۇ، ھەممە ئۆز ھاياجانىنى باسالماي تاشۋايغا ھورمەت بىلدۈرۈپ ئۇرۇنلىرىدىن تۇرۇپ كەينى-كەينىدىن ئاپىرىن ئوقۇيدۇ.

— ئاپىرىن، ئاپىرىن!

— قولىڭىزغا دەرت بەرمىسۇن، قەشقەر بۇلبۇلى!

96. چايخانىغا قاراشلىق ناۋايخانا

تاشۋاي چىرايلىق قىزىرىپ پىشقان گىردىلەرنى تونۇردىن سويىماقتا. سالىخجان ئاكا بىر گىردىنى قولىغا ئېلىپ زوقلىنىپ: گىردىلىرىڭىز قەشقەر ئانارىنىڭ ئۆزى بوپتۇ ئوغلۇم، — دەيدۇ.

— ياق،— دەيدۇ تاشۋاي كەمتەرلىك بىلەن جاۋاپ بېرىپ،— ماختىمىچىلىغى يوق.

— سىز مۇشۇنداق چىرايلىق گىردىلىرىڭىز، يېقىملىق راۋابىڭىز، مۇڭلۇق ناخشىلىرىڭىز بىلەن تاشلىنىپ قالغان ساماۋارخانامنىڭ خېرىدارلىغىنى بەكمۇ ئاشۇرۇۋەتتىڭىز،— دەيدۇ، سالىخجان ھاياجان بىلەن،— مەن خەلقى ئالەم ئالدىدا سىز بىلەنلا ماختىنىمەن.

— ئۇنداق دېمەسىلە،— دەيدۇ تاشۋاي،— سىلىدەك مېھرىۋان كىشىنىڭ بولغانلىغىدىن بىزمۇ خوشال، مانا، بارات ئىككىمىزنىڭ ئويلىرىدە يېتىپ-قوپۇپ يۈرۈۋاتقىنىمىزغا بىر يىلدىن ئېشىپ قالدى، يات كىشىنىڭ،

ئۇنىڭ ئۇستىگە ئوزگە ئەلدىن سەرگەردان بولۇپ كەلگەن كىشىنىڭ بۇنداق غەمخورلۇقىغا ئىگە بولۇشى ئاسان ئەمەس.

— مەن سىزنىڭ بۇنداق تەكەللۇپلۇق سوزلەرنى قىلمىشە - ئىزنى ياقتۇرمايمەن، — دەيدۇ سالىمجان قىزىشىپ، — چۈنكى مەن سىزگە ئەمەس، سىز ماڭا پايدا كەلتۈرۈۋاتىسىز، سىزگە مېنىڭ ئويۇم ئومۇرلۇك ئوچۇق.

— كۆڭۈللىرىگە رەھمەت، — دەيدۇ تاشۇاي كۈلۈۋە - سىرەپ.

97. چايخانا ئىچى، كەچ

پانار يورۇتۇلغان چايخانىدا سالىمجان ئاكا بىلەن گۈلچېھرە، چىنە - چەينەكلەرنى يىغىشتۇرۇپ، ئۈستەللەرنى سۈرتمەكتە.

سالىمجان ئاكا گۈلچېھرەگە قاراپ: بولدى قىزىم، قالغىنىنى ئوزەم يىغىشتۇرۇۋېتەي، سەن تاشۇاي ئاكاڭغا ناۋات سېلىپ بىر چەينەك چاي دەملەپ ئەپكىرىپ بەر.

گۈلچېھرە: ماقۇل ئاتا.

گۈلچېھرە چاي دەملەپ ئېلىپ چىقىپ كېتىدۇ. سالىمجان ئاكا ئۈستەللەرنى سۈرتۈشنى داۋاملاشتۇرىدۇ.

كوڭلىدىن مۇنۇ سوزلەر كېچىدۇ: گۈلچېھرەمۇ چوڭ بولۇپ قالدى، كوڭلۈمگە پۈككەنلىرىنى بارات بىلەن مەسلىھەتلىشىپ باقسام قانداق بولىدىكىن؟

سىرتتىن بارات كىرىپ كېلىدۇ.

بارات: ھارمىغايلا ئاتا.

سالىمجان ئاكا: كېلىڭ بالام، بۇگۈن ئەجەپمۇ كەچ قالدىڭىز.

بارات: يۇڭ بېسىلىدىغان ھارۋىلار كېچىكىپ

كېلىپ قالدى، ئاتا.

سالىخجان: ئاشۇ ئىشنى قىلمىسىڭىزمۇ، چايخانىدا سىزگە چۈشلۈق ئىش تېپىلاتتى. ھامما ئېلىنىڭ نەرىگە شۇنداق خۇشتار بولۇپ قالدىڭىزكىن تاڭ، بىلەلمىدىم.

بارات كۈلۈپ: ھامما ئېلىنى مېنىڭ كونا كەسىپىم، مەن ئۇ ئىشقا ئادەتلىنىپ قاپتىمەن، بىرەر كۈن يوق كوتەرمىسەم دۇمبەم قىچىشىپ، كوڭلۇمۇ بارام بولۇپ قالىدۇ. ھا،ھا،ھا....

سالىخجان قاقاقلاپ كۈلگىنىچە: بۇ ئادەتلىنىشكە باغلىق ئىش، مەنمۇ ئۆزەم چاي دەملەپ ئىچمىگىچە باشقىلارنىڭ چېيى خۇمارىنى باسالمايدۇ، شۇڭا مەن چايخانىدىن ئايرىلالمايمەن.

ھەر ئىككىسى قاقاقلاپ كۈلۈشىدۇ.

98. تاشۇاينىڭ ھوجرىسى

ئىشىك ئېچىلىپ نان، چەينەك ۋە چىنە قويۇلغان پەتنۇسنى كوتەرگەن گۈلچېھرە كىرىپ كېلىدۇ.

راۋابنى تۇتقىنىچە خىيال سۈرۈپ ئولتۇرغان تاشۇاي بېشىنى كوتىرىپ، راۋابنى يېنىغا قويۇپ، ئەدەپ بىلەن ئورنىدىن تۇرىدۇ:

— كېلىڭ گۈلچېھرە.

گۈلچېھرە تارتىنچاقلىق بىلەن پەتنۇسنى ئۈستەل ئۈستىگە قويۇپ، ئىشق ئوتى يالقۇنلاپ تۇرغان كوزلىرىنى تاشۇايدىن قاچۇرغان ھالدا:

— چاي ئىچىڭ تاشۇاي ئاكا، — دەيدۇ.

تاشۇاي تەشەككۇر بىلدۈرۈپ، ئوستەلنىڭ يېنىغا كېلىدۇ، گۈلچېھرە چىنىگە چاي قۇيۇپ، قوللىرى تىترىگىنىچە تاشۇايغا ئۇزىتىدۇ.

تاشۇاي گۈلچىھرەنىڭ چىنىدىكى چاينى داۋالغۇتۇپ، ئۇزلۇكسىز تىترەپ تۇرغان قوللىرىغا قاراپ ھەيرانلىق بىلەن كۆزىگە تىكىلىدۇ.

ئۇياتچانلىق بىلەن يەرگە بېقىپ تۇرغان بۇ كۆزلەردىن ئاجايىپ كۈچلۈك ئىشق يالقۇنىنى كۆرگەن تاشۇاي ھاڭ-تاڭ بولۇپ تۇرۇپ قالىدۇ، ئۇنىڭ كۆز ئالدىدىن لەيلىگۈلنىڭ خۇددى شۇنداق شەھلا كۆزلىرى لىپ قىلىپ ئوتىدۇ. گۈلچىھرەنىڭ خۇددى لەيلىگۈلدەك ئۇنىڭ راۋابىنى تەشنا-لىق بىلەن ئاڭلاۋاتقان كورۇنۇشلىرى بىر-بىرلەپ ئوتىدۇ. تاشۇاي كورۇنۇشلەر تەسىرىدىن ھاياجانلىنىپ، بىر ھازا تۇرۇپ قالىدۇ-دە، گۈلچىھرەنىڭ تىترەپ تۇرغان قوللىرى-دىن چىنىنى ئالىدۇ، ئۇنىڭ قوللىرىنىمۇ تىترەك باسىدۇ، چاي داۋالغۇپ ئۇستەلگە توكۈلىدۇ.

99. چايخانا ئالدى، كۈندۈز

روزى، تاھىر كارۋان قاتارلىق بىرقانچە كىشى چايخانا ئالدىغا كېلىدۇ. "سالىخجانىڭ ساماۋارخانىسى" دىگەن خەت يېزىلغان سۈرەتلىك تاختا ئۇلارنىڭ كوز ئالدىدا گەۋدىلىنىدۇ.

تاھىر كارۋان روزىغا چايخانىنى ئىشارە قىلىپ: مانا مۇشۇ چايخانا، ــ دەيدۇ.

ھەممەيلەن چايخانىغا قاراپ ماڭىدۇ.

100. ناۋايخانا

تاشۇاي نانغا خېمىر يۇغۇرۇش ئۈچۈن ئەمىلگە ئۇن توكىدۇ. چايخانا ئىچىدىن قەشقەر راۋابىنىڭ مۇڭلۇق ئاۋازى كېلىدۇ.

ئاشۇاي هاڭ - تاڭ بولغىنچە راۋاپ ئاۋازىغا قۇلاق سالىدۇ:
— ئەجەبا، قەشقەر راۋابىنىڭ ئاۋازى كېلىدا؟!
چايخانا ئىچىدىن راۋاپقا تەڭكەش ناخشا ياڭرايدۇ.
ناخشا: سېنى ئەنجاندا دەپ ئاڭلاپ،
بېلىمنى شويىندا باغلاپ.
قول سېلىپ چىقىپ كەلدىم،
باياۋان چوللىدە يىغلاپ.
تاشۇاي ناخشىنى ئاڭلىغانسېرى كوزلىرى نۇرلىنىپ، يۈزىنى ئىللىق تەبەسسۇم قاپلايدۇ.
— ئاھ، بۇ روزىغۇ! مېنىڭ قەشقەرلىگىم، مېنىڭ دوستۇم، مېنىڭ ئىنىم!
تاشۇاي ئالدىراپ قوللىرىنى پەشتامىسىغا سۈرتىدۇ.

101. چايخانا ئىچى

ئىشىكتىن ئېتىلىپ كىرىپ كەلگەن تاشۇاي چايخانىدا راۋاپ چېلىپ ئولتۇرغان روزىنى كورۈپ، ئۇزىنى باسالماي توۋلايدۇ.
— روزى!
روزى ئورنىدىن چاچراپ تۇرۇپ، راۋابىنى ئۈستەل ئۈستىگە قويىدۇ - دە، "تاشۇاي ئاكا!" دېگىنىچە تاشۇايغا قاراپ ئېتىلىدۇ، تاشۇايمۇ يۈگۈرۈپ كېلىدۇ، ئىككى دوست چايخانىنىڭ ئوتتۇرىسىدا چىڭ قۇچاقلىشىدۇ.

102. تاشۇاينىڭ هوجرىسى

ناشۇاي بىلەن بارات، روزى، تاهىر كارۋان قاتارلىقلار قىزغىن پاراڭلاشماقتا.
تاهىر كارۋان كۆلۈمسىرەپ: مەن سىلەرنى بۇ يەرگە

ئەپكېلىپ قويغانلىغىمنى قاتتىق سىر قىلىپ ساقلاپ كەلگەن ئىدىم، كېيىنچە روزى نەدىن بىلىپ قالدىكىن، ئاكا، مېنىمۇ ئەنجانغا ئالغاچ بارغان بولساڭ، تاشۇاي ئاكاملارنى بىرلا كورۇڭۋېلىپ قايتىپ كەلگەن بولسام، ئارمىنىم قالمايتتى، دەپ تۇرۇڭالدى.

روزى تاشۇايغا قاراپ: سەندىن ئايرىلغان شۇ كۈندىن باشلاپ، تا ھازىرغا قەدەر سېنى ئەسلىمىگەن بىرمۇ كۈنۈم يوق. ئەتىدىن تا كەچ كىرگىچە ۋاقتىم بولسلا سېنىڭ پەدىلىرىڭنى چالىمەن، شۇڭا كېيىنچە ئالاھىدە سورۇنلارغا تەكلىپ قىلىنىدىغان ئۇستا راۋاپچىلار قاتارىغا كىرىپ قالدىم.

ھەممەيلەن خوشال كۈلۈشىدۇ.

تاھىر كارۋان تاشۇايغا قاراپ: سېنىڭ پەدىلىرىڭ ھازىر قەشقەردە روزىغا ئوخشاش نەچچە مىڭلىغان راۋاپچىلارنى قاتارغا قوشتى. قايسى تەرەپكىلا قارىساڭ راۋاپ كوتىرىپ يۈرگەن باللارنى كورىسەن. ھەممىسلا سېنىڭ پەدىلىرىڭگە چالىدۇ. «تاش پەدە»، «ساپ ئېرىق»، «سۇلۇن»، «ئاشناجان»، «يار مۇرادىغا يەتتى»، «قادىرمەۋلان»، «غوڭ پەدە» ھە ھىلقى ھەپسىدە ئىشلىگىنىڭ نىمىدى؟

تاشۇاي ئاغزىنى ئومەلىشگە بارات جاۋاپ بېرىدۇ.

— «گۈندىپاي ناخشىلىرى»

تاھىر كارۋان: ھە توغرا، «گۈندىپاي ناخشىلىرى»، بۇلارنى بىلمەيدىغان ئادەم يوق.

روزى: پەدىلىرىڭنى چالغانسېرى ساڭا بولغان سېغىنىشىمىز ئېشىپ، سېنىڭ پارىڭىڭغا چۈشۈپ كېتىمىز.

تاھىر كارۋان: شۇنداق، نەچچە مىڭلىغان كىشىلەر سېنىڭ يولۇڭغا تەقەززا بولۇپ تۇرۇپتۇ.

تاشۋاي هاياجانلىنىپ كوزلىرىگە ياش ئالدۇ، بارات يۇرتقا بولغان كۆچلۈك سېغىنىش بىلەن ئۇلۇغ - كىچىك تىنىپ قويىدۇ. تاشۋاي ئۇنىڭغا لاپ ئېتىپ قارايدۇ - دە، روزى بىلەن تاھىر كارۋانغا يۈزلىنىپ: بىزمۇ يۇرتىنى سېغىنـ دۇق، بىزنىڭمۇ يۇرتنى ئويلىمىغان، گېپىنى قىلمىغان بىرمۇ كۈنىمىز يوق. مېنى دەپ باراتمۇ مەن بىلەن بىللە سەرسان بولۇپ يۈرگىنىگە بىر يىلدىن ئاشتى، بۇ ئارىلىقتا مەن يۇرتقا قايتىشنى قانچە ئويلىغان بولساممۇ بۇنىڭ ئامالىنى قىلالماي يۈرگەن ئىدىم، بۈگۈن سىلەرنىڭ يۇرتىنىڭ سالـ مىنى ئېلىپ كېلىشىڭلار بىزنىڭ يۇرتقا بولغان سېغىنىشىمىزنى تېخىمۇ ئاشۇرۇۋەتتى، "تاشمۇ چۈشكەن يېرىدە ئەزىز" دەپـ تىكەن، نىمە كورسەك ئوز يۇرتىمىزدا كورەيلى، بىزمۇ سىلەر بىلەن بىللە كېتەيلى.

دەل شۇ چاغدا ئىشىك ئېچىلىپ، پەتنۇستا چاي كو- تەرگەن گۈلچېھرە كىرىپ كېلىدۇ. ئۇ، گەپنىڭ ئاخىرىنى ئاڭلاپ قېلىپ، داڭ قېتىپ تۇرۇپ قالىدۇ ۋە تەشۋىشكە تولغان كوزلىرى بىلەن تاشۋايغا تىكىلىپ قارايدۇ - دە، پەتنۇسنى ئالدىغا قويغاندىن كېيىن كەينىگە بۇرۇلۇپ، غەمكىن قىياپەتتە چىقىپ كېتىدۇ.

103. سالىخجان ئاكىنىڭ ھويلىسى

تاشۋاينىڭ ھوجرىسىدىن چىققان گۈلچېھرە بۈگۈرگىنىچە ھويلىنى كېسىپ ئوتۇپ چايخانىنىڭ ھويلا ئىشىگىنى ئاچىدۇ.

104. چايخانا

ساماۋار ئالدىدا تۇرغان سالىخجان ئاكا كوزلىرى تەشـ ۋىش ئىچىدە چاقناپ تۇرغان گۈلچېھرەگە:

— نىمە؟ تاشۋاي كېتىمەن دەمدا؟!

105. سالىخجان ئاكىنىڭ ئوي ئىچى

تېمىغا "ئىران" نۇسخىلىق گىلەم تارتىلىپ ئاددىلا جاھازلانغان ئويدە سالىخجان ئاكا تاشۋاي بىلەن چاي ئىچىپ ئولتۇرۇپ پاراڭلاشماقتا.

سالىخجان ئاكا: ھەممە يەر خۇدانىڭ يېرى "بىرچوڭ-نىڭ سوزىنى ئاڭلا، بىر كىچىكنىڭ...." دەپتىكەن، مەن ئەقىل - ئىدرەكتە ساڭا يەتمىسەممۇ، ساڭا بولغان كويۇمچانلىغىم ۋەجىدىن نەچچە ۋاقىتتىن بېرى كوڭلۇمگە پۈكۈپ يۈرگەن سوزلىرىمنى سەمىگە سالماقچىمەن.

تاشۋاي سالىخجان ئاكىنىڭ سوزلىرىگە ئەدەپ بىلەن قۇلاق سالىدۇ. سالىخجان ئاكا سوزىنى داۋاملاشتۇرىدۇ: مەنىڭ دۇنيالىقتا گۈلچېھرەدىن باشقا ھېچ كىشىم يوق، مېنىڭ پۈتۈن تەلۇقاتىم شۇنىڭغا قالىدۇ، ئۇنىڭغا ھازىرغىچە سەدىچىلىك بىر لايىق كىشى چىققىنى يوق، مەن ئىككىلارنىڭ بېشىنى بىر قىلىپ قويۇشنى كوڭلۇمگە پۈكۈپ يۈرگەن ئىدىم، توت كۈنلۈكلا ئومرى قالغان مەندەك بىر بوۋاينىڭ كوڭلىنى قايتۇرمىساڭ، مەن ساڭا ئاتا بولۇپ قالسام.

تاشۋاي سەممىلىك بىلەن: مەن ئاتا - ئانامدىن كىچىكلا يېتىم قېلىپ سەرسان بولۇپ يۈرگىنىمدە رېھىم ئىسمىلىك بىر كىشى ماڭا ئاتىلىق مېھرىنى بېرىپ مېنى تەربىيىلەپ قاتارغا قوشقان ئىدى، مەن ئۇ كىشىنى ئومرۇم بويى ئۇنتۇمايمەن، بېشىمغا كۈن چۈشۈپ ئوز يۇرتۇمدىن ئايرىلغاندا سىلىمۇ ماڭا ئاتا بولۇپ، سەرگەردانلىغىمنى بىلىندۇرمىدىلە، شۇڭا مەن سىلىنى 2 - ئاتام دەپ بىلىمەن، سىلىنىمۇ رېھىم

ئاتامنىڭ قاتاردا يۈرگىمده ساقلايمەن. بىراق كونىلاردىن قالغان "ئات ئايلىنىپ ئوقۇرنى تاپار" دىگەن سوز بار ئىكەن، يۈرت مېنى كېچە - كۈندۈز سېغىنىدۇرۇۋاتىدۇ، مەن يۈرتۇمدىن ئايرىلالمىغىدەكمەن، كوكۈللىرىگە ئالمىسىلا ئاتا.

سالىخجان ئاكا ئېغىر خۇرسىنىپ چوڭقۇر خىيالغا چوكىدۇ. گۈلچېھرە چاي كوتىرىپ كىرىپ كېلىدۇ.

سالىخجان ئاكا گۈلچېھرەگە قاراپ: قىزىم، تاشۇاي ئاكاڭ ئوز يۈرتىغا قايتماقچى. بىز ئۇنى بۇنداقلا ئۇزىتىپ قويساق بولمايدۇ. مەن گوش، سەۋزە تېپىپ كېلىپ، ئوز قولۇم بىلەن بەتتە پولو ئېتىپ بېرەي، بىزنىڭ ئاخىرقى خوشلىشىشىمىز شۇنداق ئوتسۇن، — دەيدۇ - دە، سىرتقا قاراپ ماڭىدۇ.

گۈلچېھرە چاي تولدۇرۇلغان پىيالىنى تاشۇايغا ئۇزدىشدۇ - دە، بىردىن يۇزىنى يانغا ئوروپ بوقۇلداپ يىغلۇۋېتىدۇ.

106. تاقىرساي، كۈندۈز

تىنجىق ئىسسىق كوتىرىلىپ تۇرغان كەڭ تاقىر سايدا كولدۇملىق توگە كارۋىنى قاتار تىزىلىپ كەلمەكتە.

قاتارنىڭ ئالدىدىكى ئىككى توگىگە مىنگەن تاشۇاي بىلەن بارات هايا جاندىن كوزلىرى نۇرلانغان هالدا ئوزئارا سوزلەشمەكتە.

— ئاھ، قەشقەر! بۇرنۇمغا قەشقەرنىڭ هاۋاسى ئۇرۇلۇۋاتىدۇ، — دەيدۇ تاشۇاي هايا جان بىلەن.

— يۈرتقا يېقىنلىشىپ قالدۇق، — دەيدۇ بارات خوشال كۈلۈپ.

— بىر يېرىم يىل، — دەيدۇ تاشۇاي شېئر ئوقۇغاندەك

هەسسىياتتا، — بۇ بىر يېرىم يىل ئۇزگە ۋەتەندە قانچىلىك تەسلىكتە ئوتمىدى؟! مەن جۇدالىق ئىچىدە ئوتكەن بۇ بىر يېرىم يىلنىڭ قايسى مىنۇتىدا قەشقەرنى ئەسلىمىدىم؟! ئاھ قەشقەر؟ ئاھ، كىندىك قېنىم تامچىلىغان يۇرت!

107. داۋان

توگە كارۋىنى ئىگىز داۋاندىن چۈشمەكتە.

108. بۇلاق بويى

كارۋان داۋاندىن چۈشۈپ، يول بويىدىكى چوڭ بىر قۇرام تاشنىڭ تۈۋىدىن بۇلدۇقلاپ ئېتىلىپ چىقىۋاتقان بۇلاق بويىدا توختايدۇ. هەممەيلەن توگىدىن چۈشۈپ، يۈز-قوللىرىنى يۇيۇپ، سۇزۇك سۇنى ئوچۇملاپ تۇرۇپ باغرى قانغىچە ئىچىشىدۇ. هاياجانغا تولغان تاشۋاي راۋابىنى قولىغا ئېلىپ، بارات، داۋۇت، تاهىر كارۋان قاتارلىقلارغا قاراپ:

— تىڭشاڭلار، مېنىڭ ۋەتەنگە تەقدىم قىلغان يېڭى پەدەمنى دەيدۇ - دە، تارىلارغا زەخمەڭ ئۇرىدۇ.

ناخشا: هەر شەنبە چىقىپ يەيتتىم،
مەي باغلىغان ئۈزۈمەڭنى.
يىل ئوتتى چىقالمادىم،
نە قىلاي غېرىپلىقنى.

كاۋابى سەھرا
يېيىپ كەلدۇق ئەي باللا

راۋاپنى چالاي ئوزۇم
يىغلايدۇ قارا كوزۇم.

كىشىنىڭ يۈرتىغا بېرىپ،
ئوتمىدى مېنىڭ سوزۇم.
كاۋابى سەھرا
يېيىپ كەلدۇق ئەي باللا.

109. ھېيتكا ئالدىدىكى چايخانا، ياز، كەچقۇرۇن

تاشۋاي چايخانا ئالدىدىكى بۇگلۇكتە بارات، روزىلار بىلەن يانمۇ-يان ئولتۇرۇپ «غوڭ پەدە»گە چالماقتا. بۇگلۇك ئەتراپىنى سانجاق-سانجاق بولۇپ قورشىۋالغان كىشىلەر تاشۋاينىڭ پەدىسىنى زوق بىلەن ئاڭلىماقتا.

شۇ چاغدا ھېيتكانىڭ بىر تەرىپىدە ھەيۋەت كېينى-ۋالغان جۈمەشىنىڭ سورۇن تەلەتى كورۇندۇ. كوزلىرىنى چەكچەيتىكەن ۋە چىشلىرىنى غۇچۇرلاتقان ھالدا يېنىدىكى نەۋكىرىگە پىچىرلايدۇ:

— بۇ يالاڭتوشنى جەزمەن ئۇجۇقتۇرۇپ تاشلاش كېرەك. نەۋكەر: ھازىرلىمۇ؟

جۈمەش: قاپاقۋاش! ئۇنى قانداق ھازىر جايلىغىلى بولسۇن! ئىشەنچلىك، قاۋۇل چېرىكلەردىن ئون نەچچىنى توپلا، ئۇنىڭ خالى قالغان ۋاقتىدىن پايدىلىنىپ...، دەيدۇ-دە، ئۇنى يوقتىتىش ئىشارىسىنى قىلىپ ئالقىنىغا مۇشتلايدۇ.

110. جۈمەشىنىڭ ئويى، كەچقۇرۇن

جۈمەشىنىڭ ئىشىگى قېقىلىدۇ، ئىشىك ئېچىلىپ جۈمەشىنىڭ بېشى كورۇنىدۇ: — ھە؟

ۋەزىپە تاپشۇرۇۋالغان نەۋكەرنىڭ چىرايى كورۇنىدۇ.

— تاشۋاي ھەزرەتتە ئىكەن، — پىچىرلايدۇ چېرىك.

— هىم، — دەيدۇ جۇمەش بېشىنى ئىكەپ، — ھەممىڭلار تەق بولۇڭلار.

111. ئاپپاق غوجا گۈمبىزىنىڭ كەينىدىكى زاراتلىق، ئايدىڭ كېچە

كەڭ شېھىتلىقتىكى ھەر خىل قەۋرە تاشلىرى، تۇلۇق-لار، گۈمبەزلەر ئاي نۇرىدا غۇۋا تۇسكە كىرگەن.

ئەنە شۇ شېھىتلىقنىڭ چېتىگىرەك جايلاشقان بىر قەۋرىنىڭ يېنىدا بىر كىشى تىزلىنىپ ئولتۇرۇپ ئوز ھەس-رىتىنى توكمەكتە. بۇ تاشۋاي ئىدى.

ئۇنىڭ كوزىدىن ئاققان ياش مەڭزىنى بويلاپ كوكسىگە توكۇلىدۇ.

— ھى...ھى...ھى...ھى...

كىنايە ئارىلاش ئاچچىق كۇلكە تاشۋايىنى ئوزىگە كەلتۇرىدۇ. ئۇ ئارقىسىغا بۇرۇلۇپ، بېلىگە تايىنىپ تىكىلىپ تۇرغان جۇمەشنى كورىدۇ.

— يىگىت، — دەيدۇ جۇمەش ئاچچىق كۇلۇپ، — خۇدا ئىككىمىزنى بۇ جاناننىڭ ئولۇگىگە كۇندەش قىلىپ ياراتقان ئىكەن، بۇگۇن ئىككىمىزنىڭ بىرى جەزمەن بۇ جاناننىڭ يېنىغا راۋان بولىمىز.

جۇمەش يىگىنى شمايلاپ تاشۋايغا يېقىنلىشىدۇ، تاش-ۋاي ئورنىدىن ئارسلاندەك چاچراپ تۇرۇپ، ھايات-مامات جېڭىگە تەق بولۇپ تۇرىدۇ.

ئۇلار ئۇشتۇمتۇت بىر بىرىگە قوشقاردەك ئېتىلىدۇ، مۇشتقا مۇشت، باشقا-باش تېگىپ ئاياقلار ئاستىدا توپا كوتىرىلىدۇ. كۇچلۇك قولىلار بىر بىرىنىڭ بەللىرىگە يېپە-شىپ، پۇتلار بىر بىرىگە چىرمىشىدۇ-دە، جۇمەش يامىشقا

چىقىپ يىقىلدۇ. تاشۋاي ئۇنىڭ ئۇستىگە مىنىپ تۇرۇپ، سول قولى بىلەن گېلىنى سىقىپ، تاشتەك تۇرۇلگەن ئوڭ مۇشتىنى ئىشقا سالىدۇ. جۇمەشنىڭ ئېغىز-بۇرنىدىن ئوقتەك قان كېتىدۇ-دە، "ياردەم" دەپ توۋلىۋېتىدۇ، شۇئان ئەتە-راپتا موكۇنۇپ تۇرغان 6-7 لۇكچەك ئېتىلىپ چىقىدۇ، تاشۋاي ئۇزىنى ئوڭشاپ بولغىچە ئۇنىڭ باش-كوزىگە مۇشت ياغدۇرىدۇ. تاشۋاي يىقىلدۇ، لۇكچەكلەر ئۇنى قاتتىق ئوك-چىلىك ئاياقلىرى بىلەن بىر ھازا تېپىپ-دەسسەشكەندىن كېيىن، ياقىسىنى يىرتىپ، يۇرىگىنى تۇتۇپ كورىدۇ. قول-پۇتلىرىدىن تۇتۇپ ئۇستى ئوچۇق بىر گورگە تاشلىۋېتىپ كېتىپ قالىدۇ.

شۇ چاغدا پوچۇق گۇمبەزنىڭ ئارقىسىغا يوشۇرۇنۇپ، ئەھۋالنى باشتىن-ئاياق كورۇپ تۇرغان قېرى گوركا ئەتە-راپتا چوچۇپ-چوچۇپ قارىغانچە تاشۋاي تاشلانغان ئوچۇق گورنىڭ ئالدىغا كېلىدۇ.

112. تۇمەن بويى، كۇندۇز

ئەسكى گەمە ئىچىدە يۇزلىرى ئىششىغان، كوكەرگەن تاشۋاي كېسەل ئازاۋىدىن چىشلىرىنى چىڭ چىشلىگىنىچە بىر نۇقتىغا تىكىلىپ، بورا ئۇستىدە ئوڭدا ياتماقتا. ئۇنىڭ يېنىدا دوستى بارات كوزلىرى لىق ياشقا تولغان ھالدا ئۇ-زىنى ئەيىپلىمەكتە.

—ھەي .... نىمشقىمۇ ئەقىلسىزلىق قىلغاندىمەن، سېنى يالغۇز قويۇۋەتكىچە سەن بىلەن بىللە بارغان بولسام، ئىش بۇنچىلىك بولۇپ كەتمەستى، مۇشۇ مۇشتلىرىم بىلەن ئىككى-ئۇچكە تېتالايتتىمغۇ ... (ئۇ مۇشتى بىلەن بېشىغا ئۇرۇپ بۇقۇلداپ يىغلاپ كېتىدۇ) كەچۇر تاشۋاي، مەن

ئەپسىلىك، مەن ئاغىنىدارچىلىق بۇرچۇمنى ئادا قىلالمىدىم .... خەپ جۇمەش!

باراتنىڭ غەزەپلىك كوزلىرىدىن قىساس ئۇچقۇنلىرى چاقنايدۇ، تاشۇاي بولسا ھېچنىمىنى سەزمەي قېتىپ قالغان كوزلىرىنى بىر نۇقتىغا تىككەنچە ئۇن-تىنسىز لا ياتىدۇ. چىرايىدىن ھېچقانداق ھاياجانلىنىشنىڭ ئىزى كورۇنمەيدۇ.

گەمىگە روزى، دىخان ۋە قېرى گوركا كىرىپ كېلىدۇ.

روزى: قانداقراق؟ — دەيدۇ پەس ئاۋازدا تاشۇايىنى ئىشارە قىلىپ.

— ئارىلاپ جويلۇشلىرىنى ھىساپقا ئالمىغاندا، — دەيدۇ بارات كوز ياشلىرىنى سۇرتۇپ، — تېخىچە ئېسىگە كېلەلمەيۋاتىدۇ.

دوستلار تاشۇاينىڭ يېنىغا كېلىپ تىزلىنىدۇ. ئۇنىڭ چىرايىدىكى كوكلەر ئېنىق كورۇنىدۇ.

— ئاھ، نىمانچە ئوزگىرىپ كەتكەن، — دەيدۇ روزى پىچىرلاپ، — قېنى ئۇ خۇشخۇي چىرايلار؟

روزىنىڭ مۇشتلىرى ئىختىيارسىز تۇگۇلۇپ، چىشلىرى كىرىشىدۇ-دە، — بارات ئاكا! مەن ئىنتىقام ئالمەن، — دەپ تولۇپتىدۇ.

113. جۇمەشنىڭ ھويلىسى، كېچە

جۇمەشنىڭ ھوجرىسىنىڭ دەرىزىلىرىدىن پىشايۋانغا چىراق نۇرى چۈشۈپ تۇرىدۇ. پىشايۋاندا ئۇيان-بۇيان مېڭىپ يۇرگەن قاراۋۇل كېرىلىپ بىر ئەسنەيدۇ-دە، مىلتىغىنى قۇچاقلىغىنىچە پىشايۋان تۈۋرۈگىگە يولىنىپ ئۇخلىدەشكە باشلايدۇ.

شۇ چاغدا قوراددكى مىۋدلىك دەرەخلەر ئارىسىدىن بارات بىلەن روزى تېۋىشسىز چىقىپ كېلىپ، مۇگدەپ قالـغان چىرىكنىڭ كانىيىنى بوغىدۇ-دە، بېقىنغا پىچاق ئۇرىدۇ، چىرىك ئۇن-تىنسىز سۇپىغا يىقىلىدۇ. بارات روزىغا ئەترايىنى كۆزىتىپ تۇرۇشنى ئىشارە قىلىپ، ئۇزى دەرىزە ئالدىغا كېلىدۇ.

ئوي ئىچىدىن تاشۇاينىڭ مۇشتىنىڭ زەربىسىدىن سول قاپىغى تۆخۇمدەك ئىششىپ چىققان جۇمەشنىڭ سورۇن تەلەتى كورۇنىدۇ. ئۇ نىمىنىدۇ خىيال قىلغان هالدا قاپاق چىلىمنى پۇرۇقلىتىپ شورىماقتا ئىدى. كوزلىردە قىساس ئۇچقۇنلىرى چاقنىغان بارات ئىچىقلىق دەرىزىگە يېپىشىدۇ.

114. جۇمەشنىڭ ئوي ئىچى

چىلىم تارتىۋاتقان جۇمەشنى دەرىزىدىن ئوي ئىچىگە سەكرەپ چۈشكەن باراتنىڭ قەدەم تېۋىشى چوچۇتۇۋېتىدۇ. ئۇ بېشىنى كوتىرىپ، خەنجەر تۇتقان هالدا ئوزىگە قاراپ كېلىۋاتقان باراتنى كورۇپ كوزلىرى ئالاق-جالاق بولۇپ، چىلىمنى يانغا قويىدۇ-دە، دەرهال ياستۇغى ئاستىغا قول ئۇزىتىدۇ. بارات چەبدەسلىك بىلەن يۇگۇرۇپ كېلىپ، ئۇنىڭ قولىغا دەسسەپ ياستۇق ئاستىدىكى تاپانچىسىنى ئېلىلىۋالىدۇ. بۇنى كورگەن جۇمەش تېخىمۇ چوچۇپ كېتىدۇ. بارات تاپانچىنىڭ زاتورىنى قايىرىپ ئۇنى ئوقسىزلاندۇرۇپ، جۇمەشنىڭ ياستۇغى ئاستىكە تاشلاپ قويۇپ، جۇمەشكە غەزەپ بىلەن تىكىلىدۇ.

جۇمەش هودۇقۇپ: نىمە قىلماقچىسەن؟

بارات: نىمە قىلغانلىغىڭنى بىلمەيۋاتامسەن؟ قىلمە-

شىڭغا لايىق جاۋاپ قايتۇرماقچىمەن.

جۇمەش قورقۇنچىسىنى زورىغا بېسىپ: سەن ئۇزەڭنىڭ مال - دۇنياىمنى بۇلاشقا كىرگەن قاراقچى ئىكەنلىگىڭنى يوشۇرماقچى بولۇۋاتىسەن، مەيلى خالىغىنىڭنى ئېلىپ چىقىپ كېتىۋەر، لېكىن تىنچ كوتىرىپ نامەرتلىك قىلما.

بارات قاقاقلاپ كۈلۈپ: ئۇزىنىڭ شەخسى ھوزۇرى ئۈچۈن باشقىلارنى يوشۇرۇن قەستلىگەن كىشىلەرلا نامەرت ھىساپلىنىدۇ. (خەنجىرىنى غىلاپقا سېلىۋېتىپ، يەڭلىرىنى شىمايلاپ جۇمەشكە تىكىلىدۇ) مانا، ھەر ئىككىمىز قورالسىز- لاندۇق. بۇ سېنىڭ مەردانىلىقتىن سوز ئاچقانلىغىڭغا قىلىغان ئىلتىپات، قېنى مۇشتقا - مۇشت، قايسىمىز يېڭەلىسەك، روھىمىز خۇدانىڭ دەرگاھىغا قورۇنماي كىرەلەيدىغان بولىمىز.

ھەر ئىككىسى بىراقلا بىر بىرىگە ئېتىلىدۇ - دە، قاتتىق مۇشتلىشىپ كېتىدۇ. ھەر ئىككىسى بوش كەلمەيدۇ، مۇشتلار بىر بىرىگە بازغاندەك تېگىپ بىر بىرىنى قاتتىق يىقىتىدۇ، يىقىلغىنى چەبدەسلىك بىلەن ئورنىدىن تۇرۇپ رەقىبىگە يەنە ئېتىلىدۇ، ۋاقىت ئوتكەنسىرى جۇمەش ھالسىراپ قالىدۇ. بارات ئۇنىڭ ئېغىز - بۇرنىنى قانغا مىلەيدۇ. يىقىلسا تۇرغۇزۇپ يەنە ئۇرىدۇ، ئاخىرى جۇمەشنىڭ قارشىلىق كورسىتىش كۈچى تۈگەپ، مەيدىسىگە ئۇرۇلغان قاتتىق مۇشتتىن قان ياندۇرىدۇ - دە، كوزىنىڭ قارىچۇغى يۇقۇرى تارتىلىپ، يىقىلغىنى بويىچە تىن تارتماي جان بېرىدۇ.

115. تۇمەن بويى

دولقۇنلاپ تۇرغان تۇمەن دەريا سى كورۇنىدۇ. ئۇنىڭ ئەتراپىدىكى دەرەخلەرنىڭ يوپۇرماقلىرى سارغىيىپ توكۈلىدۇ،

تاشۇاينىڭ گەمسىنى ئاپپاق قار قاپلايدۇ.

116. تۇمەن بويى، باھار، كۆندۈز

تۇمەن دەريانىڭ ئەتراپىدىكى تاللار كوكەرگەن، ئۇ-رۇكلەر چېچەكلىگەن، كاككۇك سايرايدۇ. ھەر خىل باھار قۇشلىرىنىڭ ئاۋازى ئاڭلىنىدۇ.

117. گەمە ئىچى

بورا ئۇستىدىكى تەشەكتە ئوڭدا ياتقان تاشۇاي باھار قۇشلىرىنىڭ ئاۋازىنى ئاڭلاپ:

— باھار كەپتۇ - ھە؟ — دەيدۇ.

— شۇنداق، باھار كەلدى، — تاشۇاينىڭ يېنىدا ئولتۇرغان بارات مۇلايىملىق بىلەن جاۋاپ بېرىدۇ.

تاشۇاي: مېنى يولە، تۇمەننىڭ باھارىنى بىر كورەي. بارات ئورنىدىن تۇرۇپ تاشۇاينى يولەيدۇ.

118. دەريا سۈيى كېسىپ ئوتكەن دوڭلۇك

قالغاچلار ئۇچۇق ھاۋادا پەرۋاز قىلىپ، دەريانىڭ ئۇ تەرىپىدىكى چىمەنلىكتە بالىلار بىر بىرىنى قوغلىشىپ ئويناماقتا.

تاشۇاي باراتنىڭ ياردىمى بىلەن دوڭلۇككە كوتىرىلۇپتىپ ئەتراپقا ھاياجان بىلەن كوز تىكىدۇ.

تاشۇاي: باھار! نىمە دېگەن ياخشى.

بارات: شۇنداق.

تاشۇاي: راۋابىنى ئەپچىقامسەن، بىر پەدە چېلىۋېتەي.

بارات: ئۇزۇلۇپ قالارسەنمۇ؟

تاشۇاي: ھەچقىسى يوق، پۇخادىن بىر چىقىۋالسام بولدى.

119. يەنە شۇ دوڭلۇق

تاشۇاي ئارقىسىغا قويۇلغان چاپانغا يولەنگىنىچە باراتنىڭ قولىدىن راۋابىنى ئالىدۇ. ھەش-پەش دېگىچە ئەتراپىغا روزى، دېخان، گوركا قاتارلىق نۇرغۇنلىغان كىشىلەر توپلىشىدۇ. تاشۇاي راۋابىغا ئەپچىللىك بىلەن زەخمەك ئۇرىدۇ، تارلاردىن «لۈەن يالا» ئاھاڭى ئۇرغۇيدۇ.

ناخشا: ئەجەپ بىر زامان بولدى،
ئالەم چورگىلەي دەيدۇ.
يۇرەكتىكى زەرداپ سۇ — ئا ..... دەردىما،
قانغا ئورىلەي دەيدۇ.

ناخشا ئاياقلىشىپ كىشىلەر تاشۇايغا تۇشمۇ-تۇشتىن ئاپىرىن ئوقۇيدۇ.

— ياشاڭ كەت تاشۇاي!
— قۇلۇڭ دەرت كورمىسۇن!
— خۇدايىم بەختىڭنى بەرسۇن.

120. گەمە ئىچى

تاشۇاي بورا ئۈستىگە ياتقۇزۇلىدۇ، ھەممەيلەن ئۇنىڭ ھاياتىدىن ئەنسىرەپ سارايسىمگە چۈشىدۇ.

بارات تاشۇايغا تىكىلىپ: تاشۇاي! دوستۇم. (ئاۋازى بوغۇلۇپ چىقىدۇ)

روزى: تاشۇاي ئاكا!
گوركا: ئوغلۇم!

ھەممەيلەن كوزلىرىگە ياش ئالغان ھالدا تاشۇايغا تىكىلىدۇ، تاشۇاي تەسلىكتە ھوشىغا كېلىپ ئېغىر نەپەس ئېلىپ تۇرۇپ، ئۈزۈپ-ئۈزۈپ سوزلەيدۇ:

ـــ دوستۇم بارات! ئىنىم روزى! مەن ياخشى بولۇپ كېتەلمەيدىغان ئوخشايمەن.

بارات: ئۇنداق دېمە دوستۇم، خۇدايىم شىپالىق بېرىپ قالار.

گوركا: ئوغلۇم، ئۇنداق خىياللارنى قىلما، ياخشى بولۇپ كېتىسەن.

ھەممەيلەن ئۇزىنى تۇتالماي يىغلاشقا باشلايدۇ. بارات بۇقۇلداپ يىغلاپ تاشۇاينى باغرىغا باسىدۇ.

تاشۇاي: مەن بورا ئۇستىدە تۇغۇلۇپ بورا ئۇستىدە ئۇستۇم، دۇنيانىڭ ھېچ خوۋلۇغىنى كورمىدىم، مانا يەنە بۇ بورا ئۇستىدە جان ئۇزۇش ئالدىدا تۇرىمەن، شۇڭا مېنىڭ ھايات كەچۈرمىشلىرىمنىڭ نىشانى قىلىپ مېنى ئېلىپ چىقىقاندا تاۋۇتۇمغا بورا يېپىپ قويۇڭلار. شاگىرتلىرىم يول بويى مېنىڭ پەدىلىرىمنى چېلىپ ماڭسۇن، روھىم خوش بولىدۇ. بۇ راۋاپ .... دوستۇم بارات ساڭا قالدى ....

تاشۇاينىڭ كوزى يۇمۇلۇپ، نەپىسى توختايدۇ، بېشى بىر يانغا سېرىلىپ چۈشىدۇ، ھەممەيلەن "تاشۇاي!" دەپ ۋاقىراپ قاتتىق يىغلايدۇ. ھاۋا گۈلدۈرلەپ، چاقماق چاقىدۇ، خور ياڭرايدۇ.

خور:

گويا قەشقەر ساماسىدىن گۈزەللىك يۇلتۇزى كوچتى،
ئاجايىپ نەغمۇ - كۈيلەرنىڭ بۇلاق شاۋقۇنلىرى ئوچتى.
دېمىشكە ئەلۋىدا سىزنى چىدامىدۇ باغرىمىز بىزنىڭ،
يېقىملىق كۈيىڭىز بىرلە ياشايدۇ روھىڭىز سىزنىڭ.

121. خەلق تېياتىرىدىنىڭ ئىچى

"تاشۇاي" مۇزىكىسى سەھنىدە ياڭرىماقتا.

ئىككى تال ياش تامچىسى مەڭزىگە كېلىپ توختاپ قالغان پىشقەدەم مۇزىكانت سەھنىگە زوق بىلەن تىكىلگىنىچە ھاياجاننى باسالماي پىچىرلايدۇ.

— ياڭرا تاشۇاي، ياڭرا، خەلقنىڭ ئارمىنى قالمىسۇن!

1982 يىل، ئۈرۈمچى

مەمتىمىن ھەزرەت

سۇئادان تېرەكلەر قەد كوتىرىپ تۇرغان شەھەر كوچىسىنىڭ خىلۋەت بىر بۇرجىگى، كونىچە پوسۇندا سېلىنغان ئوي پۇختا قاشا تامنىڭ ئارقىسىدا كورۇنۇپ تۇرىدۇ.

ھويلىنىڭ دەرۋازىسى چىڭ ئېتىلگەن. ئوي تەرەپتىن بىر ئايالنىڭ مۇڭلۇق ناخشىسى ئاڭلىنىپ تۇرىدۇ.

كورۇنۇش ناخشا ساداسى ئېچىدە، تەۋرىنىپ تۇرغان تېرەك يوپۇرماقلىرى، ياپ-يېشىل ئالما شاخلىرى، پورەكلەپ ئېچىلغان گۈللەردىن ئۇتۇپ دەرىزە ئالدىغا يوتكىلىدۇ، دەرىزىگە تارتىلغان تور پەردە ئارقىسىدىن قىزىل كىيىملىك بىر قىزنىڭ يانچە تۇرغان ھالىتى غۇۋا كورۇنىدۇ. ناخشىنى ئەنە شۇ قىز ئېيتماقتا. ناخشىنىڭ پەيدىن-پەي كۈچىيىشىگە ئەگىشىپ، كورۇنۇش ئاستا-ئاستا ئويىنىڭ ئېچىگە يوتكىلىدە، ئېكراندا دۇتتار چېلىپ، ناخشا ئېيتىپ ئولتۇرغان بىر قىز پەيدا بولىدۇ. ئۇنىڭ قاشتېشىدىن ئويۇپ ياسالغاندەك

سۇزۇك ۋە نازاكەتلىك سىياقىدىن ئادەمنى ئۆزىگە مەھلىيا قىلىدىغان ياشلىق كۈچى، بەغۇبار چېھرىسىدىن ئىچكى گۈزەللىك تېمىپ تۇرىدۇ.

شۇ ئەسنادا قىزنىڭ ئاۋازى سەل تىترەپ، تال-تال ئۈزۈن كىرپىكلىرىدە ياش ئۇنچىلىرى پاقىراپ كېتىدۇ. مانا بۇ، كىنونىڭ باش قەھرىمانى گۈزەل رەنا قىز، مانا شۇ كورۇنۇش ئۈستىگە كىنونىڭ ئىسمى بېرىلىدۇ:

«رەنانىڭ تويى»

بايىقى كورۇنۇش ئاستا يېراقلىشىپ ئېكران سىرتىدىن رەنانىڭ دەرت-ئەلەملىك ئاۋازى ئاڭلىنىدۇ.

— بالاغەتكە يېتىپ، رەسىدە بولغان بارلىق قىزلارغا ئوخشاش نىكا ئىشى مېنىڭ بېشىمغىمۇ يېتىپ كەلدى. بۇ ئەسلى ئۆزىمىزنىڭ ئىشى ئىدى. ئەمما مەن بولسام ئۆز-ئۆزەمگە خوجايىنلىق ھوقۇقىمدىن مەھرۇم بولدۇم ....

توۋەندە رەنانىڭ ھىلىقى ناخشىنى ئېيتىۋاتقان چاغ-دىكى ھەر ھالەتلىرى، ھەر خىل يېراقلىقتا تارتىلغان تۇرلۇك مەنزىرە خىل كورۇنۇشلىرى ئۈستىگە ئەرتىستلەر ۋە فىلىمنى ئىشلەشكە قاتناشقان خادىملارنىڭ ئىسملىرى بېرىلىدۇ.

1. رەنانىڭ ھوجرىسى

رەنا ئارقا تەرەپتىكى دەرىزىگە تىكىلگەن ھالدا دۇتتار چېلىپ ناخشا ئېيتماقتا.

2. رەنانىڭ ھويلىسىنىڭ ئالدى

رەنانىڭ ئىشىگىدىن ماراپ تۇرغان ئەنۋەر (6 ياش) تۇيۇقسىزلا ئارقىسىغا بۇرۇلۇپ، پاكار سۇپىدا ئولتۇرۇپ دوپ-پا تىكىۋاتقان ئاپىسى ئامىنەخانىنىڭ (48 ياش) يېنىغا يۈ-

گۈرۈپ كېلىپ، ئۇنىڭ قۇلىغىغا:

ــ ئاپا، ئاچامنى يەكشەنبە كۈنىمۇ تالاغا چىقىپ ئويـ ـنغىلى قويمامسىزا!؟ ئاچام يىغلاۋاتىدۇ جۇمۇ،ــ دەپ پـ ـچىرلايدۇ.

ئامىنخان: كىچىك بالا دېگەن چوڭ ئادەملەرنىڭ ئىشىغا ئارىلاشمايدىغان. مانى كېيىپ باقە! ــ دەپ ئانىۋاي تىكىلگەن كويىنەكنى ئوغلىغا كىيگۈزمەكچى بولىدۇ.

ئەنـۋەر ئەكىلەپ: كىيمەيمەن ـ ۋاي! كىيمەيمەن! خەتـ ـمەنى قىلىشقا تېخى خېلى كۈن بارغۇ؟

ئامىنخان: ئارانلا يېرىم يىل قالدى. شۇڭا ھازىردىن باشلاپلا ھەممىسىنى بىر ـ بىردىن تەييار قىلمىساق بولمايدۇ. ئەنە شۇ كۈنى بىزنىڭكىگە نۇرغۇن مېھمانلار كېلىدۇ، مەن تېخى ساڭا ئېشتان تىكىپ بېرىمەن، ئاياق ئېلىپ بېرىمەن... تېـ ـخى قوي ئالمىز .... ھەي ... شۇنداق قىلمىساق خەقلەر بىزـ ـنى زادىلىق قىلىدۇ.

ئامىنخان غەم بىلەن ئۇھ تارتىپ قويىدۇ.

ئەنۋەر ئىنتايىن خوشال بولۇپ كېتىدۇ:

ــ ئوھو! تازا قىزىق تاماشا بولىدىكەن ـ دە! شۇ كۈن تېزرەك يېتىپ كەلسىدى! تېزرەك!

3. رەنالارنىڭ ئارقا ھويلىسىنىڭ سىرتىدىكى كوچا

كوچىنىڭ ئىككى تەرىپىدە ئاسمانغا بوي تارتقان تېـ ـرەكلەر قەد كوتىرىپ تۇرىدۇ، ئېرىقلاردا سۇ شىلدىرلاپ ئاقماقتا.

كېلىشكەن، قەددى ـ قامەتلىك يىگىت ياسىن (26 ياش) ۋە چىرايىدىن ھەييارلىق، قىزىقچىلىق چىقىپ تۇرغان دوسـ

تى ئېلى (23ياش) ۋەلسپىت مېنىپ كەلمەكتە.

رەنانىڭ ھەسرەتلىك مۇڭلۇق ناخشىسى ھويلا تېمىدىن ئوتۇپ، كوچا ئاسمىنىدا جارانلايدۇ.

ياسىن بىرىدىلا سۈرئەتنى ئاستىلىتىپ، ناخشا ئاۋازىغا قۇلاق سالىدۇ. ئۇنىڭ زېرەكلىگى بىلىنىپ تۇرغان كوزلىرىنى ئېچىنغاندەك بىر خىل كەيپىيات قاپلايدۇ.

ئېلى دوستىدا يۈزبەرگەن بۇ تۇيۇقسىز ئوزگىرىشنى كورۈپ مەنلىك قىلىپ:

— قانداق يىگىت؟ رەنانى چاقىرىپ چىقىپ بىللە بارامدۇق - يا؟ — دەپ سورايدۇ.

مۇرەككەپ ھىسسىياتلار قاينىمىغا چۆمگەن ياسىن بىر مەھەل نېمە دېيىشنى بىلەلمەي تۇرۇپ قالىدۇ.

ئېلى ياسىنغا يەنە قەستەنگە:

— قادىر دېگەن بۇ ئاداش تويغا رەنانى چاقىرماپتىما؟ ئۇنداق بولسا بىزمۇ بارمايلى، — دەيدۇ.

ياسىن ئالدىرىغان ھەم سەل تارتىنغان ھالدا:

— ياق، ياق چاقىرىپتۇ. بىراق ئاكلىسام رەنانىڭ ئاپىسى .... — دېگەنچە ئارىسالدى بولۇپ تۇرۇپ قالىدۇ. ئېلى ئۇنىڭ نېمە دېمەكچى ئىكەنلىگىنى بىرىدىلا چۈشىنىپ گېپىنى قىرغان ھالدا:

— ھە، ئۇنىڭ ئاپىسى ئامىنخان ئاچامنى دەمسەن؟ بۇنىڭ كارايىتى چاغلىق، ئاسان گەپ بۇ، — دەيدۇ ۋە قوشۇمسىنى تۇرۇپ ئويلىنىۋالغاندىن كېيىن تۇيۇقسىزلا شوخلۇق بىلەن كۈلۈمسىرەپ:

— خاتىرەڭنى جەم قىل دوستۇم، بۇنىڭغا مەن چارە تاپاي، سەن مۇشۇ جايدا قىمىر قىلماي تۇرۇپ تۇرغىن.

ئۇ ۋەلسپىتىگە سەكرەپ مىنىپ، قوڭغۇرىغىنى ئۇزۇل-دۇرمەي قاتتىق جاراڭلاتقان پېتى قاشا تامنى ئايلىنىپ ئوق-تەك يۇرۇپ كېتىدۇ.

4. رەنانىڭ ئىشىگىنىڭ ئالدى

ۋەلسپىت قوڭغۇرىغىنىڭ شىددەتلىك جىرىڭلىشىنى ئاڭلىغان ئامىنخان ھەيران بولۇپ بېشىنى كوتىرىدۇ. ئېلى ھاسىراپ-ھومۇدەپ ساراسىمگە چۈشكەن ھالدا دەرۋازا ئالدىدا پەيدا بولىدۇ ۋە:

— ئامىنخان ئاچا، رەنانىڭ ساۋاقدىشى بولغانلىغىنىڭ يۈز خاتىرىسىنى قىلىپ مېنىڭ دېۋەڭلىگىمنى كەچۈرۈڭ، تاغامنىڭ تاغىسىنىڭ چوڭ ئاكىسى ئارقا كوچىنىڭ ئارقىسىدىكى، چوڭ ئېرىقنىڭ بېشىدىكى كوۋرۇكنىڭ ئۈستىدىن تىك موللاق ئېتىپ چۈشۈپ، پۈت-قول، يۈز-كوزلىرىنىڭ ھەممىسى غەرق قانغا بويىلىپ ياتىدۇ. 70 ياشلارغا كىرگەن بىر قېرى ئادەم ئىدى. نېمە قىلىشىنى بىلمەي ساراڭ بولايلا دەپ قالدىم. ئاپىراي دېسەم بۇ يېقىن ئەتراپتا دوختۇرخانىمۇ يوق ئىكەن. رەنا قىز سېستىرا بولغاندىكىن بىر ياخشىلىق قىلىپ، شۇ قېرى ئادەمنىڭ ھالىدىن خەۋەر ئېلىپ قويسىكەن، — دەيدۇ.

ئامىنخاننىڭ كوزلىرىدىن ياش ئەگمىگەن ھالدا:

— رەنا، يەنە نېمىگە قاراپ تۇرىسەن، تېز بارغىن، ئىتتىك بېرىپ ھىلىقى بېچارە قېرىغا ياردەم بېرىڭلار، ياخشىسى، ھايال قىلماي دوختۇرغا ئاپىرىڭلار، — دەيدۇ.

ئېلى كوزلىرىنى پىلدىرلىتىپ: شۇنداق، دوختۇرخانىغا ئاپارمىساق بولمايدۇ، رەنا قىز كەچتە قايتىپ كېلىشتە كېچىكىپ قالارمىكىن؟ — دەپ رەنىغا شەرەت قىلىپ قويىدۇ.

رەنا بۇنى چۈشەنمەيدۇ.
ئامىنخان: رەنا، نىشقا تېزرەك قىمرلىمايسەن؟ دورا ساندۇغۇڭ قېنى؟
— راست - راست، دورا ساندۇغى قېنى؟ — دەيدۇ ئېلى ۋە، — ئوهو، بۇ جانۋار مەيەردىكەن ئەمەسمۇ، — دەپلا چاققانلىق بىلەن دەرەخكە ئېسىلىق تۇرغان دورا ساندۇغنى ئېلىپ، رەنانىڭ قولىدىن تارتىپ، — ئىتتىكرەك ماڭايلى، — دېگىنىچە تاشقىرىغا قاراپ چاپىدۇ.

5. رەنالارنىڭ قوراسىنىڭ ئارقىسىدىكى تار كوچا

رەنا ۋەلىسپىتنىڭ ئارقىسىدا يانچە ئولتۇرىدۇ ۋە كوچا دوقمۇشىدىن ئايلانغانىدىن كېيىن ئېلى بىردىنلا تورمۇز بېرىپ ۋەلىسپىتنى توختىتىدۇ.
رەنا: هېرىپ قالدىڭمۇ نېمە؟
ئېلى: مەنزىلگە كەلدۇق، قېنى مەرھەمەت!
رەنا: ياردار قېنى؟
ئېلى قولىنى جونۇيدۇ: ئاۋۇ يەردە تۇرمامدۇ!
رەنا كورسەتكەن تەرەپكە قارايدۇ.
ياسىن ئۈدۈلىدىن چىقىپ كېلىدۇ.
ئىككىيلەن كۆلۈمسىرىگەن هالدا گەپ قىلماي بىر بىرىگە قارىشىدۇ.
ئېلى: يولداش سېستىرا، سىز بۇ كېسەلگە هەمرا بولۇپ ئاستىراق مېڭىڭ، مەن ۋەلىسپىت بىلەن ئالدىڭلاردا ماڭغاچ تۇراي.
ياسىن: توختا، بىللە بارامدۇق!
ئېلى: هە، بىللە بارامدۇق؟

بۇ چاغدا ئۇدۇلدىن مەۋلۇدە (16 ياش) بىر قولىدا ئىككى ياشلىق پوماسا بىر قىزنى، يەنە بىر قولىدا ئېغىر بىر سۇمكا ئۇرۇكنى كوتەرگەن ھالدا ئاران-ئاران مېڭىپ كېلىدۇ، يادائىغۇ چىرايىدا بىر خىل غەمكىنلىك ئەكس ئەتكەن.

رەنا: مەۋلۇدە!

— رەنا ئاچا! — دەيدۇ چىرايى ئېچىلغان مەۋلۇدە. ئۇ لەۋلىرىنى تىترىتىپ، كوزلىرىگە ياش ئالغان ھالدا خۇرسىنىپ تۇرۇپ، — ئاپام قىز بالا ئوقۇپ نىمە ئىش قىلىدۇ؟ ئويدە ئولتۇرۇپ ئوكاڭغا قارا دەيدۇ.

رەنا: ھازىر نەگە ماڭدىڭىز؟

مەۋلۇدە: مانىڭ (قولىدىكى پوماسا قىزنى كورسىتىپ) مومىسىغا ئۇرۇك ئاپىرىپ بەرگىلى كېتىۋاتىمەن.

رەنا سوزلەۋېتىپ مەۋلۇدەنىڭ بالا بىلەن سۆھبىتىنى ئۇ قولىدىن بۇ قولىغا ئالماشتۇرۇۋېلىشىغا ياردەم قىلىدۇ. مەۋلۇدە ئارقا-ئارقىدىن رەھمەت ئېيتىپ، ئاران-ئاران ئالغا مېڭىپ كېتىدۇ.

ياسىن: كىم ئۇ؟

رەنا: مەۋلۇدە، بىر بىچارە قىز، ھىلقى ھەممە يەرگە داڭ قى پۇركەتكەن ئۇزۇن تۇمشۇق پاتمىخان مۇشۇ قىزنىڭ ئوگەي ئاپىسى بولىدۇ.

كىشىلەرگە ھەمىشە خەيىرىخالىق قىلىدىغان ئېلى مەيدىسىگە مۇشتىلاپ تۇرۇپ: مەن ئۇنىڭ نەرسىلىرىنى ئاپىرىشىپ بېرەي، ئاندىن دورا ساندۇغىنى ئاپىرىپ قويايى، قېنى بۇنىڭغا نىمە دەيسىزكىن، ئاق خالاتلىق مەلىكەم؟

رەنا: ھە، يەنە ئاغزىڭىز ئېچىلدىغۇ؟

ئېلى: بولدى، بولدى، شۇنداق بولسۇن. قادىرنىڭ تويىغا

مەلىكە بىلەن شاھزادىلەر ئالدىراق بارسۇن، مەن سەل كېيىنرەك باراي.

رەنا بىلەن ياسىن قەدەملىرىنى ساناۋاتقاندەك ئاستا مېڭىشىدۇ.

ياسىن بۇرۇلۇپ رەناغا چوڭقۇر مۇھەببەت بىلەن ئۇزاق تىكىلىدۇ.

رەنامۇ ئۇنىڭغا قارايدۇ، ئەمما گەپ قىلمايدۇ.

رەنانىڭ كۆڭلىدىكى سوز: بىزنىڭ چوڭقۇر مۇھەببەتىمىزگە ئېھتىمال ئۇنىڭ بىغۇبار ساپ قەلبى ۋە ئالىجاناپ ئەخلاقى - پەزىلىتى سەۋەبچى بولغانىدۇر، لېكىن ھازىر ئىككىمىزنىڭ ئارىسىغا قارا بولۇت سايە تاشلاپ تۇرماقتا....

6. ئايشەملەرنىڭ چوڭ دەرۋازىسى ئالدىدا

چوڭ دەرۋازىنىڭ ئالدىدا بىر يۇك ماشىنىسى، بىر ئاپتوۋۇز ۋە قىزىل لاتا ئېسىلغان بىر بولكىۋاي ماشىنا تۇرىدۇ.

يۇك ماشىنىسى ئۇستىدە ھالى خاراپ سازچىلار ئولتۇرۇشىدۇ، ئۇلارنىڭ چالغان توي مۇقاملىرى ئىگىز - پەس، سونايچى چىلىق - چىلىق تەرگە چومۇلگەن، ناغرىچىمۇ خوشياقمىغاندەك چالىدۇ. ناخشىچىلارنىڭ چىرايلىرى شۇنچە روھسىز، ئۇلارنىڭ قاتتىق چارچاپ كەتكەنلىگى مانا مەن دەپلا كۆرۈنۈپ تۇرىدۇ.

قىز كوچۇرۇشكە كەلگەن يېگىتلەر توپى بولغان يېگىت قادىرنىڭ ئەتراپىدا چوگىلەپ نوۋەت بىلەن ئۇسۇل ئوينىشماقتا. ئۇلارنىڭ چىرايلىرىدىمۇ خاپىلىق بار.

ياسىن قادىرنىڭ يېنىغا كېلىپ ئۇنىڭ قۇلىغىغا بىرنېمە دەپ پىچىرلايدۇ.

7. ئايشەخانىنىڭ ئويى

رەنا ئويگە كىرىپ، بېشىغا ياغلىق يېپىپ قويۇلغان ئايشەمنىڭ يېنىغا كېلىپ ئولتۇردى.

ئۇزۇن شىم كىيىۋالغان ئىككى قىز ئۇن ئالغۇدىن ئاڭلىنىۋاتقان مۇزىكىغا ئەگىشىپ يېرىم مەھەللىۋى "دېسكا" ئۇسۇلى (بەل تولغاش تانسىسى) نى ئويناشقا باشلايدۇ، ئۇلارنىڭ بىرى بەللىرىنى ئويناتىپ تۇرۇپ رەنانى ئۇسۇلغا تەكلىپ قىلىدۇ. رەنا مۇلايىملىق بىلەن رەت قىلىدۇ. بۇ چاغدا سىرتتا ۋاڭ - چۇڭ كوتىرىلىپ، ئوپۇر - توپۇر بولۇشۇپ كېتىدۇ. رەنا بۇرۇلۇپ تالاغا قارايدۇ.

چاچلىرىنى بۇدىرە قىلىۋۇۋالغان سۇپىيە ئىسىملىك (24 ياش) بىر قىز كىرىپ، ئۇن ئالغۇنى ئوچۇرىدۇ ۋە پەس ئاۋازدا: قىزلار، ساندۇق ئاچمىز، شۇنىڭغا چىقايلى، — دەيدۇ.

8. ئايشەملەرنىڭ ھويلىسى

بىرەيلەن تومۇر بىلەن قاپلانغان يېپ - يېڭى سانـدۇقنىڭ قاپقىسىنى كۇچ بىلەن ئاچىدۇ، ساندۇقنىڭ ئىچىدىكى ئالا - يېشىل كىيىم ۋە ۋال - ۋۇل چاقناپ تۇرغان قىمـمەت باھالىق زىننەت بۇيۇملىرىنى كورگەن ئايالارنىڭ ھەمـمىسى ھەيرانلىقتىن چۇقۇرۇشۇپ كېتىدۇ.

ساندۇقنى ئاچقان ئايال كالپۇكلىرىنى سىلاپ قويۇپ ئۇنلۇك قىلىپ جاكالايدۇ: مانا بۇلار يىگىتىمىزنىڭ قىزمـمىزغا بەرگەن تويلۇقلىرى، قەدىرلىك مېھمانلارنىڭ كوزدىن كەچۈرۈشىنى سورايمىز!

چوڭ دەرۋازىدا تۇرغان مېھمانلار ۋاقىرىشىدۇ: ئالدى-

ردماڭلار، يېڭى كېلىنىڭ ۋەكىلى كەلدى!

بۇنى ئاڭلىغان ئايالىلار ۋاراڭ - چۇرۇڭ قىلىشىپ ئۇلارغا يول ئېچىپ بېرىدۇ.

مەيدىسىگە گۈل تاقىغان ئۇچ قىز ئويىگە كىرىدۇ، سۈپىيە باش بولۇپ، رەنانى سول تەرىپىگە ئالغان ھالدا ئۇچويلەن تويلۇق ساندۇغى ئالدىغا كېلىپ تۇرىدۇ.

ساندۇقنى ئاچقان ئايال تويلۇق ماللارنى ئىگىز كۆتىرىپ پۇلاڭلاتقان ھالدا تۇۋلايدۇ: شاڭخەينىڭ گاز ياغلىغىدىن 5، بېيجىڭنىڭ گەردىس ياغلىغىدىن 5، گۇاڭجۇنىڭ نىلۇن شارپىسىدىن 5، خاڭجۇنىڭ زەر يوللۇق ياغلىغىدىن 5، ياقۇت كوزلۇك ئالتۇن ئۈزۈكتىن بىر جۈپ، ياقۇت كوزلۇك ئالتۇن ھالقىدىن بىر جۈپ، ئىككى تال مىدالىيون، خەلقارا ئەتىرىدىن 10 قۇتا، خەلقارا ئۇپىدىن 10 قۇتا....

رەنانىڭ بۇلاقتەك تىنىق كوزلىرىنى ئايال قۇدىلارنىڭ ۋە ئايال مېھمانلارنىڭ تويلۇقتا بولغان ئىنكاسلىرى جەلپ قىلىۋالىدۇ.

سول تەرەپتە، تويى بولغان يىگىت قادىرنىڭ ئاپىسى يىرىكلىشىپ ئوتۇنىدەك بولۇپ كەتكەن قوللىرى بىلەن تىزىنى قۇچاقلاپ ئولتۇرىدۇ. ئۇنىڭ قورۇق باسقان چىرايىدىن، ئولتۇرۇشۇپ كەتكەن كوزلىرىدىن غەم ۋە ھەسرەت ئۇچقۇنلىرى چاقنايدۇ. ئۇ دەككە - دۈككە بولغان ھالدا ئۇدۇللىدا تۇرغان قۇدىسىنىڭ تويلۇقىغا بولغان ئىنكاسىنى كۈزىتىپ ئولتۇرىدۇ.

يېڭى كېلىن ئايشەمنىڭ ئاپىسى ئۇدۇللىدا ئولتۇرۇپ ھەر بىر تويلۇقنى كىرپىك قاقماي كۈزەتمەكتە. ئۇنىڭ چىرايى ئۈزلۈكسىز ئوزگىرىپ تۇرىدۇ، ئارىلاپ - ئارىلاپ

تۇمشۇغىنى پۇرۇشتۇرۇپ بېشىنى چايقاپمۇ قويىدۇ.

رەنا ئايشەمنىڭ ئاپىسىدا بولۇۋاتقان ھەر بىر كىچىك كىنە ئۆزگىرىشىنىڭ قادىرنىڭ ئاپىسىنىڭ يۈرىگىنى سقىۋاتقانلىغىغا دىققەت قىلىدۇ.

رەنا ئەلەم بىلەن ئۇھ تارتىپ قويىدۇ.

ئەتراپتا تۇرغان مېھمان ئاياللارنىڭ كۆزلىرى چەكچەيمپ ئاغزىلىرى ئېچىلىپ قالىدۇ. ئۇلار باشلىرىنى لىڭشىتىپ ئارقا - ئارقىدىن تەللىرىنى چاكىلدىتىشماقتا، ساندۇق ئاچقان ئايال بۇ كوپ تويلۇقلارغا كومۇلۇپ قالايلا دەپ قالغان.

ئايشەمنىڭ ئاپىسى ئۇن - تىنسىز، چىرايىنى قىلچە ئۆزگەرتمەستىنلا ئورنىدىن قوپىدۇ، ئۇنىڭ يېنىدىن پاتەمخانىنىڭ (35 ياش) ئۆزۈن بوينى كورۇنىدۇ. ئايشەمخانىنىڭ ئاپىسى ئۇنىڭ قۇلىغىغا پىچىرلايدۇ. پاتەمخان بېشىنى لىڭشىتىپ دەرھال سىرتقا قاراپ ماڭىدۇ ۋە ئېھتىياتسىزلىقتىن رەناغا ئۇرۇلۇپ كېتىپ، قۇرۇق يوتىلىپ قويغاندىن كېيىن: ئوھۇ، رەنا قىز، سىزمۇ كەپسىز - دە، دەپ قويۇپ چىقىپ كېتىدۇ.

قادىرنىڭ ئاپىسى كۆلۈپ تۇرۇپ مېھمانلارغا ئۆزىدىن خالىق ئېيتىدۇ: كەلگەن قەدەملىرىگە رازى بولۇشسىلا، ھەر قايسىلىرىغا كوپ رەھمەت، ئوبدانراق بىر ئىش قىلالمىدۇق. خۇدايىم بۇيرىسا يەنە كۆكۈللىرىنى ئېلىۋالارمىز.

ئاياللار ئارقا - ئارقىدىن تالاغا چىقىدۇ ۋە كېتىۋېتىپ پاراڭلىشىدۇ.

ئ: ئەجەپما كاتتا تويلۇق ساپتۇ - ھە!

ب: ئوغۇل تەرەپ ئاز پۇل خەجلىمەپتۇ جۇمۇ!

ئا: قىزىڭىز پۇلى يوق بىر تەجىمەل كۆيوغۇلغا ئۇچراپ قالمىسۇن - يەنە!

ب: شۇنى دېسىڭىزچۇ، كىم چىق تويلۇق بىرەلمىسە مەن قىزىمنى شۇنىڭغا بېرىمەن.

بۇ گەپلەرنى ئاڭلىغان رەنا، بىر نۇقتىغا تىكىلىپ ئويغا چوكىدۇ.

9. ئايشەملەرنىڭ دەرۋازىسى ئالدىدا

يۈك ماشىنىسى ۋە ئاپتوۋۇز ئادەمگە لىق توشقان.

تويى بولغان يېگىت قادىر بولكىۋاي ماشىنىسىنىڭ ئالدىدا قىزنى كۆتۈپ تۇرماقتا، ياسىن ئۇنىڭ يېنىدا قاراپ تۇرىدۇ.

قىزلار كېلىنىنى ئارىغا ئالغان ھالدا بولكىۋاي ماشىنىنىڭ ئالدىغا كېلىدۇ ۋە قادىردىن ماشىنىغا چىقىش سۆيۈنچىسى — ياغلىق تەلەپ قىلىپ قوللىرىنى سۇنىدۇ. بۇ چاغدا ئۇزۇن تۇمشۇق پاتەمخان تۆيۈقسىز قىزلارنىڭ ئارىسىدا پەيدا بولۇپ قالىدۇ، ئۇ سىرلىق ھالدا كېلىنىنىڭ يېنىغا كېلىپ ئۇنىڭ قۇلىغىغا شۇمرلايدۇ، كېلىن ماشىنىغا چىقىشتىن بىردىنلا يالتىيىپ، يېنىدا تۇرغان قىزلارنىڭ قۇلىغىغا شۇمرلايدۇ، ئۇنىڭ بىلەن قىزلار چۇقۇرۇشۇپ كېتىدۇ: ماشىنىغا چىقمايمىز، قىزنىڭ ھالقىسى كوڭۇلدىكىدەك بولماپتۇ، تەلەپكە لايىق بولماپتۇ، بىز ماشىنىغا چىقمايمىز!....

رەنا بۇنىڭدىن ھەيران بولۇپ، ئايشەمگە يېقىن كېلىپ ئۇنىڭغا نەسىھەت قىلىدۇ. ئايشەم بولسا ھەدەپ بېشىنى چايقايدۇ ھەم ئۇن سېلىپ يىغلايدۇ.

قادىر چوچۇپ ئالاقزادە بولۇپ كېتىدۇ.

ئاپتوۋۇزنىڭ يېنىدا پاي - پېتەك بولۇپ شاپاشلاپ

يۇرگەن قادىرنىڭ ئاپىسى ساراسىمگە چۈشۈپ نىمە قىلارىنى بىلمەي ئىختىيارسىز ھالدا ئىككى ئالقىنى بىلەن يۈزىنى ئېتىۋالدۇ. ئۇنىڭ بارماقلىرى قۇلىغىدىكى ھالقىسىغا تەككەندە ئۇ خۇددى نىجاتلىق تاپقاندەك دەرھال ھالقىنى چىقىرىۋېلىپ پاتەمخاننى چاقىرىدۇ: مەك، ماۋۇنى ئاپىرىپ سېلىپ قويۇڭ.

پاتەمخان ھالقىنى قولىغا ئېلىپ ئوبدان زەڭ سېلىپ قارىغاندىن كېيىن بۇرۇلۇپ ماڭىدۇ.

ياشانغان بىر ئاقساقال كىشى قادىرنىڭ ئاپىسىنىڭ تاتىرىپ كەتكەن چىرايلىرىغا قاراپ: ئەمدى قانداق قىلارسىز ھەي....

قادىرنىڭ ئاپىسى ئۇ كىشىنىڭ سوزىنى بولۇۋېتىپ ئارقىسىغا بورۇلۇپ تازىم قىلغان ھالدا:

ــ خاپا بولۇشمىغايلا، ۋاقتىلىرىنى ئەپ قويدۇم....، ــ دەيدۇ.

بولكىۋاي ماشىنىنىڭ ئالدىدا تۇرغان سۇپىيە قىزلارغا قاراپ: بولدى، بولدى، قىزنى ماشىنىغا چىقىرىڭلار، ــ دەيدۇ.

رەنا: سۇپىيە ئەيىپكە بۇيرۇما، مېنىڭ ئىشىم بار ئىدى.

سۇپىيە: ئۇنداق بولسا سەن كېتىۋەر، كەچتە قادىرنىڭ ئويىگە جەزمەن كەل جۇمۇ!

رەنا: ئىلاجى بولسا جەزمەن بارىمەن.

بۇ چاغدا بىر دوغلاق يىگىت (30 ياش) ئىگىز دوۋىلەپ قويۇلغان توپىنىڭ ئۈستىگە چىقىپ بۇيرۇق قىلغاندەك قوپال ئاۋازدا ۋاقىرايدۇ: ھەي، سۇپىيە مەيەرگە كەل!

سۇپىيە ئۇنىڭ يېنىغا بارىدۇ.

دوغلاق يىگىت ئاستا قىلىپ: ئۇ سېنى چاقىرىۋاتىدۇ.
سۇپىيەنىڭ يۈزلىرى خىجىللىقتىن ۋىللىدە قىزىرىدۇ:
— نەگە بارىدىكەنمەن؟
دوغلاق: كونا يەرگە.
سۇپىيە ئوڭايسىزلانغان ھالدا: بۇ يەرچۇ؟
دوغلاق: ھەي، كەچتە ئۇنىڭ بىلەن ئىككىڭلار كەلـ
مەمسىلەر.
رەنا ياسىنىڭ يېنىغا بارىدۇ، ئىككىيلەن بىر بىرىـگە
قارىشىپ قويغاندىن كېيىن، رەنا ئالدىراپ كېتىپ قالىدۇ.
قادىر بۇنى سېزىـپ ياسىنـغا پىچىرلايـدۇ: بارغىن،
ئاداش. كەچتە ئۇنى بىزنىڭكىگە ئولتۇرۇشقا ئېلىپ كېلەرسەن.
ياسىن: رەھمەت، — دىگىنـچە رەنانىڭ ئارقىسـىدىن
چىقىپ كېتىدۇ. ئۇزۇن تۈمشۇق پاتەمخان رەنا بىلەن يا-
سىنىڭ چىقىپ كەتكىنىگە دىققەت قىلىدۇ. ئۇنىڭ يۈزلىرىدە
گۈمانلىنىش ئالامەتلىرى پەيدا بولىدۇ.
10- جىمجىت، خىلـۇەت باغنىڭ بىر بۇرجىگى
رەنا كەيپى ئۇچقان ھالدا ئالدىدا ئاستا ماڭماقتا.
ياسىن ئۇنىڭ ئارقىسىدىن ئەگىشىپ كەلمەكتە.
ياسىن: رەنا تويدىن نىمىشقا چىقىپ كەتتىڭىز؟
رەنا ئارقىسىغا قارىمايلا: ئۇ يەردىكى ئىشـلارنى كو-
رۇشنى خالىمىدىم.
ياسىن: تويى بولغان قىز سىزنىڭ ساۋاقدىشىڭىزما؟
رەنا يەنىلا ئارقىغا قارىماستىن تۇرىدۇ: سەھىيە مەكـ
تىۋىدە ئوقۇغان چاغدىكى ساۋاقدىشىم.

رەنا بىردىنلا ھاياجانلىنىپ ئارقىغا بۇرۇلۇپ ۋە كوزـ لىرىگە ياش ئالغان ھالدا سوزلەيدۇ: ئۇ پۈتۈنلەي ئۆزگـ رىپ كېتىپتۇ. ھەتتا ئاتا ـ ئانىسىنىڭ ئۆزىنى مال ئورنىدا سېتىشىغىمۇ ماقۇل دەپتۇ. بۇ ئاتا ـ ئانىلار قىزلىرىنىڭ نـ كالىنىشىنى بىر شەرمەندە سودىغا ئايلاندۇرۇپ قويۇشۇۋاتـ دۇ. بۇ، قىز ياتلىق قىلىش دېيىلسىمۇ ئەمەلىيەتتە قىزنى ساتقانلىق، مېنىڭ قادىرغا ۋە ئۇنىڭ قۇرۇپ قورايدەك بولۇپ قالغان بىچارە ئاپىسىغا ئىچىم ئاغرىۋاتىدۇ.

ياسىن: سىزنىڭ كۆڭلىڭىز بەك ياخشى. مەن قادىرغا ۋاكالىتەن سىزگە رەھمەت ئېيتىمەن.

رەنا ياسىنىڭ ساددە ۋە سەممى چىرايىغا چوڭقۇر مۇھەببەتلىك نەزەر بىلەن بىر ھازاغىچە سەپسالغاندىن كېيىن قەلبىدە ئورکەشىلەپ تۇرغان ھاياجان دولقۇنلىرىنى باسالماي، يەرگە قارىغان ھالدا، تال ـ تال ئۆزۈن كىرپىكـ لىرىنى تىترىتىپ تۇرۇپ: سىزنىڭ ئەلچىڭىز بىزنىڭكىگە يەنە قاچان كېلىدۇ؟ ــ دەيدۇ.

ياسىنىڭ يۈرىگىدىن بىر ئوتلۇق ئېقىم ئۇرغۇيدۇ. ئۇ ھاياجانلانغان ھالدا ئاچچىق قىلىپ: ئەتە، ئەتىلىككە ئابلىز تاغام ئەلچى بولۇپ، ئاپىڭىزنى 6 ـ قېتىم زىيارەت قىلغىلى باردۇ. قارىغاندا ئاپىڭىز مېنى يېزا ئوقۇتقۇچىسى دەپ ياراتمايۋاتسا كېرەك، ــ دەيدۇ.

رەنا: ئەمما، مەن سىزگە قايىل، ئابلىز تاغام يەنە كەلسۇن، مەن ئاپام بىلەن ئوبدان سوزلىشىپ باقاي.

ياسىن ساقلىقنى ساقلاش توغرىسىدىكى قاتتىق مۇقا ـ ۋىلىق كىتاپتىن بىرنى چىقىرىپ: سىڭلىم ئۇرۇمچىدىن سىز دېگەن ھىلىقى كىتاپنى ئەۋەتىپتۇ، ــ دەيدۇ.

رەنا: سىزگىمۇ، سىڭلىڭىزغىمۇ رەھمەت!

ئېلى تەرلەپ - پىشقان ھالدا ئىككىسىنىڭ قېشىغا يېتىپ كېلىدۇ ۋە: ئوھو، شاھزادە بىلەن مەلىكە ئىككىلار بۇ يەرگە مۇكۈۋاپتىكەنسىلەر - دە! مېنى ئەجەپىمۇ ئىزلەتتىڭلار جۇمۇ! — دەيدۇ.

ياسىن: ھوي، سەن تېخى ئەمدى كەلدىڭمۇ؟

رەنا دورا ساندۇغىنىڭ يەنىلا ئۇنىڭ يېلىكىسىدە ئېسىقلىق تۇرغىنىنى كۆردۇ: ئۇيگە قايتمىدىڭىزما؟

ئېلى جانلىنىپ: مەن ئىزچىل تۇردە ھىلىقى بىچارە قىزچاق بىلەن بىللە بولدۇم...

(ئەسلىمە)

11. تار كوچىدا

مەۋلۇدە ئاياقلىرىنى تەستە يۆتكەپ ماڭماقتا. ئۇ توختاپ پۇمساق قىزچاقنى يەرگە قويۇپ ھاپاش قىلىدۇ. قولىغا ئۇرۇك قاچىلانغان سۆەتنى ئېلىپ بېلىنى تەسلىكتە رۇسلىغاندا بىرەيلەن تۇيۇقسىزلا پۇمساق قىزچاقنى كوتىرىۋالىدۇ، مەۋلۇدە گۇمان بىلەن يانغا قاراپ ئالدىدا كۆلۈپ تۇرغان ئېلىنى كۆرىدۇ.

ئېلى ئىزاھ بېرىپ: مەن سىزنىڭ ئاچىڭىز رەنانىڭ ئوتتۇرا مەكتەپتىكى ساۋاقدىشى بولىمەن، سىزنى ئاۋۇ يەرگىچە ئاپىرىپ قوياي، بولامدۇ؟ — دەيدۇ.

— رەھمەت.

مەۋلۇدە ئالدىدا ماڭىدۇ، ئېلى قىزچاقنى كوتىرىپ ئارقىسىدىن ئەگىشىپ ماڭىدۇ....

دەرۋازىسى يوق بىر ھويلىنىڭ ئالدى. ئېلى دەرەخ سايىسىدا زوكزىيىپ ئولتۇرىدۇ ۋە ئىشىك ئېچىلىپ مەۋلۇدە

بالىنى كوتىرىپ چىقىدۇ، ئۇنىڭ قولىدا ئوغىر بىر خالتا بار.

ئېلى ئالدىراشلىق بىلەن ئۇنىڭ ئالدىغا چىقىدۇ، مەۋلۇدە ھەيرانلىق بىلەن: ئاكا، تېخىچە كەتمىدىڭىزما؟

ئېلى: بالىنى، نەرسە - كېرەكلىرىڭىزنى كوتىرىشىپ بېرەي دەپ سىزنى ساقلاپ تۇردۇم سىڭلىم، بۇ نىمە؟

مەۋلۇدە: مومامنىڭ ئاپامغا ئەۋەتكەن ئۇنى.

ئېلى: مۇشۇنى يۇدۇپ كەت دەپ بەردىما؟ ھۇ تاش يۈرەكلەر. قېنى ماڭا بېرىڭ.

ئۇ بالىنى قولىغا ئالىدۇ، ئۇن خالتىسىنىمۇ تارتىپ ئېلىۋالىدۇ.

مەۋلۇدە ھايا جانلىنىپ ئۇنىڭ يەلكىسىدىكى دورا ساندۇغىنى ئېلىۋالىدۇ، مەۋلۇدە ئارقىدا ماڭىدۇ.

مەۋلۇدە: ئاكا، سىز نىمە دېگەن ياخشى، كېيىن مەن سىز بىلەن يەنە كورۇشەلەرمەنمۇ؟

ئېلى ئارقىسىغا بۇرۇلۇپ: بىر شەھەردە تۇرساق نەمشقا مۇمكىن بولمايدىكەن؟ بۇنىدىن كېيىن بىرەر ئىش چىقىپ قالسىلا "ئالغا" باش كېيىم ماگىزىنىغا بېرىپ مېنى ئىزلەڭ، ئىسمىم ئېلى، شۇ دۇكانىدا پىركازچىك بولۇپ ئىشلەيمەن.

مەۋلۇدە: رەھمەت ئېلى ئاكا!

(ئەسلىمە تۇگەيدۇ)

12. باغچىنىڭ خىلۋەت بىر بۇرجىگى

ئېلى: شۇنىڭ بىلەن مۇشۇ ۋاقىتقىچە كەچ قالدىم.

رەنا: سىز ناھايىتى ئوبدان قىپسىز.

ياسىن: مەن سەندىن بەك خوش بولدۇم.

ئېلى: بولدى، ئەمدى هەممىمىز بىرلىكتە بىزنىڭ ئويغە بارايلى، — دەيدۇ ۋە رەنانا قاراپ، — سىز ئەمدى ئويغە قايتىمسىڭىزمۇ بولىدۇ، سىز تېخى ئاغرىقنى دوختۇرخانىغا ئاپىرىدىغان ئادەم ئەمەسمىدىڭىز؟

ئۇچەيلەن كۈلۈشۈپ كېتىدۇ.

ياسىن: بۇمۇ بولىدىغان گەپ. كەچتە رەنا بىلەن ئىككىمىز بىرىپ قادىرىدىن سېنىڭ گۇناھىڭنى تىلىۋالمساق، قادىر سېنىڭ ئەدىۋىڭنى بەرمەي قويمايدۇ.

ئۇچەيلەن كۈلۈشىدۇ.

13. رەنالارنىڭ ئىشىك ئالدى، گۈگۈم پەيتى

هەببە (26 ياش) بالىسىنى كوتىرىپ سىرتتىن كىرىدۇ.

ئەنۋەر ئۇنىڭ ئالدىغا چىقىدۇ: ئاچا!

هەببە ئامىنخانغا: ئاپا، رەنا سىگلىم قېنى؟

ئامىنخان: بىرەيلەن ئاغرىپ قاپتىكەن دوختۇرخانىغا كەتتى.

هەببە: بايا ئاكامنىڭ سۇ قۇرۇلۇشى ئىش مەيدانىدىن باشقىلار ئارقىلىق ئەۋەتكەن بىر پارچە خېتىنى تاپشۇرۇۋالىدىم. سىزگە خۇش خەۋەر ئېيتىپتۇ.

ئامىنخان: هەرقېچان لايىق تاپقاندۇر بەلكىم؟

هەببە: توغرا دېدىڭىز، ئۇرۇمچىدە داشۇبىدە ئوقۇۋاتقان چاغدىكى بىر ساۋاقدىشى ئىكەن. ئوقۇش پۈتتۈرۈپ يازلىق تەتىلدە قايتىپ كېلىدىكەن.

ئامىنخان: راستمۇ، خۇداغا شۈكرى، بۇ يىل شۇ بالامنى ئويلىۋالسام مېنىڭمۇ غېمىم تۈگەيتتى. قارا، سەن بولساڭ بالىلىقمۇ بولۇپ بولىدۇڭ. ئۇ هازىر 28 ياشقا كىردى. تېخىچىلا بويتاق يۈرىدۇ.

هەببە خەتنى چىقىرىدۇ: ئۇ، خېتىدە تويىنى بۇ يىل قىلىدىغان بولدۇق، دەپ يېزىپتۇ.

ئامىنخان خوشال بولۇپ: شۇنداق، سول قاپىغىم تارتقىلى نەۋاخ، بىرەر خوشاللىقىنىك بولۇشىنى سەزگەن ئىدىم... .

— توي، توي هەممىلا جايدا توي! قاراڭ مۇشۇ هەپتە ئىچىدە مەن توي باغىغىدىن 6 نى تاپشۇرۇۋالدىم. ئامىنخان ئاچا، سىزنى خوشال قىلىۋەتكەن زادى قانداق ئىش؟ بىزمۇ ئاڭلاپ باقايلى! — دەيدۇ ئىشكىتىن كىرىپلا ئۇزۇن تۇمشۇق پاتەمخان ۋاتىلداپ.

ئامىنخان: پاتەمخان سىڭلىم، قېنى ئويگە كىرىڭ، باللارنىڭ ئىشى بولماي نىمە بولاتتى؟ بۇنى تېخى بىرەر-سىگە سوزلەپ بەرگىم كېلىپ ئولتۇراتتىم، ئوبدان كەپسىز.

پاتەمخان بويۇنلىرىنى سوزۇپ: قېنى ئاڭلايلى، قولىمىزدىن كېلىدىغانلا ئىش بولسا جېنىم پىدا، سىز يالغۇز، قىز - ئوغۇللىرىڭىزنىڭ ئىشىنى ماڭىلا قويۇپ بېرىڭ.

ئەنۋەر "ئۇخلايمەن" دەيدۇ، هەببە ئۇنى باشلاپ ئويگە كىرىدۇ.

ئامىنخان پاتەمخاننى تارتىپ ئولتۇرغۇزغاندىن كېيىن تاماق يىگەچ ئولتۇرۇپ پاراڭغا چۈشىدۇ.

ئامىنخان تىللىرىنى تامشىپ تۇرۇپ: رەنانىڭ ئاكىسى ئۇزىگە لايىق تېپىپتۇ، تويىنى بۇ يىل قىلغۇدەك.

پاتەمخان: قانچە بالدۇر قىلساق شۇنچە ياخشى، بولمىسا بارغانسېرى تەس بولۇپ كېتىدۇ. بۇگۈن قادىرنىڭ تويى توي دېگۈچىلىگى بار بىر توي بولدى. سازچىلار، نەچچە - نەچچە ماشىنا، سوغا سالام، قوي - كالا....ئايشەمنىڭ

ئاپىسى تېخى مۇشۇنىڭغىمۇ رازى ئەمەس.

ئامىنخان: ياپىر، مۇشۇنچىۋالا نەرسىنى مەن نەدىن تاپارمەن؟ ئەنسۇرمۇ 7 گە كىرىپ قالاي دىدى. بۇ يىل تېخى ئۇنۇك خەتمە تويىنى قىلماقچىمەن. ھەببە توي قىلـغاندا تويلۇقمۇ ئالمىغان ئىدىم. ئۇنۇك تاپقىنىمۇ كەمبەغەل، ئاران كېتىپ بارغان بىچارە خەقلەر ئىكەنـدۇق..... ھازىر ئۇنۇك قولىمۇ قىسقا، مېنى تولىمۇ تەڭلىكتە قويـدى جۇمۇ!

پاتەمخان كۇزلىرىنى پىلدىرلىتىپ: رەنانىڭ لايىغى باردۇ؟

ئامىنخان: سىزدىن نىمىسىنى يوشۇراي، ئەلچى بەش قېتىم كەلدى، ئۇلارمۇ قولىدا يوق خەق ئىكەن. مەن ئۇنـمايۋاتىمەن.

پاتەمخانـنىڭ كۇزلىرى بىر دىنلا پاقىراپ كېتىدۇ: ھىلىقى سەرادىكى يېزا ئوقۇتقۇچىسى ياسىن بولـمـسۇن يەنە؟

ئامىنخان: سىز ئۇنى تونۇمسىز؟

پاتەمخان: ھەمشە شەھەرلىك قىزلار بىلەن ئارىلـشىپ يۇرىدىغان بىر سەرالـق، مەن ئۇنى تازا ئوبـدان بىلمەن.

ئامىنخان: ئۇ زادى قانداقراق بالا؟

پاتەمخان: چىرايىغۇ يامان ئەمەس، كوچىدىكى شەرەپ تاختىسىدا سۇرىتىمۇ بار. بىراق رەنانى سەرالىقا بېرىشكە بولمايدۇ، رەنا 14 كۇنلۇك تولۇن ئايدەك چىرايلىق قىز تۇرسا، ئۇنى پۇلـى بار، يۇزى بار بىرەر ئائىلىگە ياتـلىق قىلىش كېرەك.

ئامىنخانمـۇ بېشىنى لىڭشىتىدۇ: شۇنداق، مەنمۇ شۇنى

ئويلاۋاتىمەن.

پاتەمخان: ئەمما مەن ئۇنىڭ ھىلىقى مۇئەللىم بىلەن چىقىشىپ قالغانلىغىنى كورۇپ قالدىم.

ئامىنخان: قەيەردە؟

پاتەمخان: قادىرنىڭ تويىدا.

ئامىنخان: سىلە ئۇنى خاتا كورۇپ قالغان ئوخشايلا، ئۇ بىر كېسەلنىڭ ھالىدىن خەۋەر ئالغىلى دوختۇرخانىغا كەتكەن.

پاتەمخان: ئىشەنمىسىڭىز، رەنا كەلگەندىن كېيىن سوراپ بېقىڭ.

ئامىنخانىنىڭ ئاچچىغى كېلىپ، تېرىكىپ، چىرايى خورازنىڭ تاجىسىدەك قىپ-قىزىل بولۇپ كېتىدۇ.

14. قادىرنىڭ ھويلىسى، گۈگۈم پەيتى

قىز-يىگىتلەر قادىر بىلەن چىرايلىرى تۇتۇلۇپ كەتكەن ئايشەمنى چورىدەپ، ناخشا ئېيتىپ ئۇسۇل ئويناشماقتا، ئۇزۇن شىرەنىڭ ئۇستى توي نېمەتلىرى بىلەن تولغان.

سازەندىلەر ئۇسۇل پەدىلىرىنى چېلىشقا باشلايدۇ.

قىز-يىگىتلەر جۇپ-جۇپ بولۇپ ئۇسۇلغا چۈشىدۇ.

ياسىن ئۇسۇلنى زوق-شوقى بىلەن ئويناۋاتقان ۋاقىتتا ئۇسۇلغا تارتىدۇ. رەنامۇ ئۇسۇلغا چۈشىدۇ. ئىككىسىنىڭ ئۇسۇلى رېتىملىق ۋە گۈزەل بولۇپ ھەممىسى ئۇلارغا قارىشىپ قالىدۇ. تۇيۇقسىزلا كوزىگە قارا كوزەينەك تاقىغان ئوسكىلەڭ بىر يىگىت بوسۇغىدا پەيدا بولىدۇ، ئۇ ئۇزۇن چاچ ۋە كىچىككىنە بۇرۇت قويۇۋالغان. ئۇ ھەچكىمنى كوزىگە ئىلمىغاندەك قىلىپ گەدىيىپ تۇرىدۇ. بۇ شوھرەت (28 ياش). ئۇنىڭ يېنىدا كوزىگە قويۇق گىرىم قىلىۋالغان سۇپىيە بىلەن قولىغا "سونى" ماركىلىق چوڭ ئۇن

ئالغۇنى كوتىرىۋالغان دوغلاق يىگىت بار.

دوغلاق يىگىت قىلچە ئەيىمەنمەستىنلا ئېلىنى ئىتتىرىپ ۋېتىپ شوھرەتنى ئولتۇرۇشقا تەكلىپ قىلىدۇ.

ئېلى بۇ ناتونۇش ئادەملەرگە نارازىلىق بىلەن قاراپ قويىدۇ.

شوھرەت بىردىنلا ئۇسۇل ئويناۋاتقان رەنانى كورۇپ قالىدۇ. ئۇ كوزەينەكسىنى ئېلىۋېتىپ كوزلىرىنى چىمچىقلاتقان ھالدا دوغلاقتىن: بۇ قىز كىم بولىدۇ؟ ــ دەپ سورايدۇ.

دوغلاق جاۋاپ بېرەلمەيدۇ.

سۇپىيە: ئۇ مېنىڭ سەھىيە مەكتۇپىدە بىلىلە ئوقۇغان ساۋاقدىشىم.

شوھرەت نارازى بولۇپ: مەن سېنىڭ ئۇ ھەقتە سوزلىگىنىڭنى ئەجەپ ئاڭلىماپتىكەنمىنا؟

بىرەيلەن سۇپىيەنى ئۇسۇلغا تارتىدۇ. سۇپىيە شوھرەتكە قارايدۇ.

شوھرەت: ئويناۋەرمەمسەن! ــ دىگەندىن كېيىن سۇپىيە ئۇسۇلغا چۈشىدۇ.

شوھرەت رەنانا ئاچكوزلۇك بىلەن تىكىلىپ، تاماكىسىنى قاتتىق شورايدۇ، دوغلاق يىگىت ئېگىشىپ تۇرۇپ ئۇنىڭغا ئەقىل كورسىتىدۇ. شوھرەت بېشىنى لىڭشىتىپ ماقۇللايدۇ. دوغلاق يىگىت تۇيۇقسىزلا ئۇن ئالغۇدىكى دېسكا مۇزىكىسىنى بولۇشىغا قويۇپ بېرىدۇ ۋە سازەندىلەرنىڭ يېنىغا بېرىپ توختىتىڭلار دىگەندەك قىلىپ قولىنى سىلكىيدۇ.

دېسكا ئۇسۇلىنى بىلمەيدىغانلار سورۇندىن چىقىپ كېتىشكە مەجبۇر بولىدۇ.

یاسىن بىلەن رەنامۇ سورۇندىن چىقىپ كېتىدۇ.

شوھرەت بېرىپ رەنانى تانسىغا تەكلىپ قىلىدۇ.

رەنا: كەچۈرۈڭ، مەن دېسكىغا ئويناپ يالمايمەن.

شوھرەت ئەدەپ بىلەن: ئۇنداق بولسا تانسا ئويناپلى دەيدۇ-دە، خوشامەتچىلىك بىلەن رەنانى تارتىپ تانسا ئويناشقا باشلايدۇ.

ئېلىس ياسىنغا يېقىنلىشىپ ئۇلارغا دىققەت بىلەن قارايدۇ.

رەنا ئىلاجسىزلىقتىن تانسىنى بېشىنى توۋەن قىلغان ھالدا ئويناپدۇ.

شوھرەت: تېخىنكومنى پۈتتۈرگەن ئوقۇغۇچىمۇ مۇشۇنداق تارتىنچاق بولامدىكەن؟

رەنا جاۋاپ بەرمەيدۇ. ئۇلارنىڭ پۈتىلىرى مۇزىكىغا چۈشمەي قالايمىقان يۇرۇشكە باشلايدۇ.

شوھرەت: ئۇسۇلنى سىز بەك چىرايلىق ئويناپدىكەنسىز. كەسپىي ئۇسۇلچىلار سىزنىڭ ئالدىڭزدا قولىڭىزغا سۇمۇ قۇيۇپ بېرەلمىگىدەك.

رەنا خوشياقمىغاندەك قىلىپ: سىز بەك مۇبالىغە قىلىۋەتتىڭىز.

شوھرەت: سىز بىلەن ئۇسۇلغا چۈشۈشىنىڭ ئوزى بىر راھەت. بىز دوست بولساق قانداق؟ مەن سىزنى ھەمىمە جەھەتتىن رازى قىلىمەن. بەختلىك قىلالايمەن.

ئۇ سوزلەۋېتىپ قولىلىرى بىلەن رەنانىڭ بېلىنى قۇچاقلايدۇ.

رەنا يۇلقۇنۇپ تۇرۇپ: ياق، ياق، بۇنداق قىلماڭ خاپا بولىمەن.

شوهرەت: گۈزەلنىڭ ئاچچىقلىنىشىمۇ گۈزەل بولىدۇ-دە.... ئۇنىڭ يۈزلىرى رەنانىڭ يۈزلىرىگە تېگىپ كەتكىلى ئاسلا قالمىدۇ. رەنا بېشىنى كۆچەپ ئارقىغا بۇرايدۇ. ئۇنىڭ كۆز ئالدى قاراڭغۇلىشىپ، يىقىلىپ چۈشكىلى تاسلا قالىدۇ.

ئېلى يۈگۈرۈپ بېرىپ ئۇن ئالغۇنى ئوچۇرىدۇ.

ياسىن كوكرەك كېرىپ ئوتتۇرىغا چۈشىدۇ، رەنا نىجاتلىق تاپقاندەك ياسىنىڭ يېلكىسىگە چىڭ ئېسىلۋالىدۇ.

ياسىن غەزەپ بىلەن: سەن نېمە قىلماقچى؟

شوهرەت: ئوهو! شەرەپ تاختىسىدىكى گاداي مۇئەللىم، سىز ئۇنىڭ نېمىسى بولىسىزكىن؟

رەنا ياسىنغا يېپىشىپ تۇرۇپ: ئۇ مېنىڭ سويگىنىم.

شوهرەت هەيران بولۇپ تۇرۇپ قالىدۇ.

رەنا ياسىنىنى سورىگەن پېتى سورۇندىن چىقىپ كېتىدۇ. ئېلىمۇ قادىر بىلەن خوشلىشىپ ئالدىراش چىقىپ كېتىدۇ.

شوهرەت چىشلىرىنى غۇچۇرلىتىپ تۇرۇپ: هو سەرالىق، كورگۈلۈگىنى كۆرسەتمىسەم، قاراپتۇر.

15. رەنانىڭ ئويى، كېچە

ئامىنخان كارۋاتتا خىيال سۈرۈپ ئولتۇرىدۇ. ئەنۋەر بىر ياندا يېتىپ شىرىن ئۇخلىماقتا.

ئىشىك ئاستا ئېچىلىپ، رەنا كىرىدۇ ۋە دورا ساندۇغىنى شىرەنىڭ ئۈستىگە قويىدۇ.

ئامىنخان قىمىر قىلماي ئولتۇرۇۋېرىدۇ. رەنا ئاپىسىنىڭ يېنىغا كېلىپ: ئاپا، مىجەزىڭىز يوقمۇ-نېمە؟

ئامىنخان تۇلۇمدىن توخماق چىقىقاندەكلا سورايدۇ: سەن

مېنىڭ قىزىمۇ، ئەمەسمۇ؟

رەنا ھەيران بولۇپ: بۇمۇ يالغان بولامتى ئەمسە؟

ئامىنخان: ماڭا ئېيتقىنا، نەگە بېرىپ، كىم بىلەن بىللە بولدۇڭ؟

رەنا: مەن ياسىن بىلەن بىللە قادىرنىڭ تويىغا باردىم.

ئامىنخان غەزەپ بىلەن ئورنىدىن تۇرۇپ كېتىدۇ:

ــ مېنىڭ قىلغان گەپلىرىم ئۇ قۇلىغىڭدىن كىرىپ، بۇ قۇلىغىڭدىن چىقىپ كەتتىما؟ مەن خەقىقە قايسى يۈزۈم بىلەن قارايمەن ئەمدى؟ مېنىڭ سەندەك قىزىم يوق!

رەنا ئاپىسىنىڭ ئالدىدا ئولتۇرۇپ سوزلەيدۇ: ئاپا، سەن ياسىنىنى بىلمەيسەن، ئۇ بەك ئوبدان بالا، مەن راستىنلا ئۇنى ياخشى كۆرىمەن.

ئامىنخان: بىر سەرالقنى ياخشى كۆرۈپ قالدىڭما؟ ئۇنى ساڭا كىم تېپىشتۇردى؟ سەن ئۇنى چۈشىنەمسەن زادى؟

رەنا ھاياجان بىلەن: بىز ئۇزىمىز تونۇشقان؛ مەن ئۇنى چۈشىنىمەن، بۇ تېخى ئوتكەن يىلى كۆزدىكى ئىش..... (ئەسلىمە)

16. كەلكۈن سۈيى تاشقىنلاپ تۇرغان دەريا بويى

رەنانىڭ ئېكىران سىرتىدىكى ئاۋازى: بىر كۈنى دوختۇرخانا مېنى گۈڭشې دوختۇرخانىسىغا دورا ئاپىرىپ بېرىشقا ئەۋەتتى. تاغدىن كەلگەن كەلكۈن سۈيى مەن ئوتتىدىغان دەريا كوۋرۈگىنى بۇزۇپ تاشلاپتۇ....

كەلكۈن سۈيى دەريادا شىددەتلىك ئاقماقتا، يامغۇر چىلەكتىن سۇ قۇيغاندەك شاقىراپ ياغماقتا.

رەنا دورا ساندۇغىنى قۇچاقلاپ نەمە قىلارىنى بىلمەي

دەريا بويىدا تۇرماقتا، ئۇنىڭ ئارقىسىدىن دۇمبىسىگە بىر بالىنى يۈدۈۋالغان ئادەم پەيدا بولدۇ. ئۇنىڭ كىيىملىرى بالىنىڭ ئۇچىسىغا يېپىلغان.

كەلگەن ئادەم: نەگە باراتتىڭىز؟

رەنا ئۇنىڭ يامغۇر ھول قىلىۋاتقىنى چىرايىنى ئېنىق كۆرەلمەستىن: دوختۇرخانىغا دورا ئېلىپ كېتىۋاتاتتىم، ئوتەلمەيۋاتىمەن، ئەمدى قانداق قىلارمەن؟

كەلگەن ئادەم: ئالدىرىماڭ، مەن بىر چارىسىنى قىلاي. ئۇ پۇشقاقلىرىنى تۇرۇپ، ھاياش قىلىۋالغان بالىنى قارشى قىرغاقتا ئاپىرىپ قويغاندىن كېيىن، ئۇ يەردىن بىرنەچچە تال يوغان تاشنى سۇغا تاشلايدۇ. رەنا خوشال بولۇپ، ئايىغى بىلەن پايپىغىنى سېلىۋەتكەندىن كېيىن ھىلقى ئادەمنىڭ يولىشى بىلەن دەريادىن ئوتىۋالدۇ.

17. يېزىدىكى چىغىر يولدا

ياغمۇر توختىغان. بالا يۈدۈۋالغان ھىلقى ئادەم بىلەن رەنا يولدا كېتىپ بارماقتا.

رەنا: سىز نەگە بارىسىز؟

ھىلقى ئادەم: ماۋۇ بالىنى مەكتەپكە ئەپكىتىپ بارىمەن.

رەنا: بۇ بالا بالىلاردا بولىدىغان پالەچ كېسىلىگە گىرىپتار بولغانمۇ؟

ياسىن: ئىككى يېشىدىلا شۇنداق بولغان.

رەنا: بۇ بالىغا ناھايىتى ئوبدان ئاكا بوپسىز جۇمۇ!

بالا: ئۇنداق ئەمەس، بۇ مېنىڭ مۇئەللىم ياسىن. مەن بۇ مەكتەپكە كەلگەندىن تارتىپلا مېنى مۇشۇنداق يۈدۈپ كېلىۋاتىدۇ، ھازىر بۇنىڭغا ئىككى يىلدىن ئاشتى. رەنا ياسىنغا قايىل بولۇپ ھورمەت نەزىرى بىلەن قارايدۇ

ۋە پەقەت مۇشۇ چاغدىلا ياسىن ئاتلىق بۇ ئوقۇتقۇچىنىڭ قاشلىرى قويۇق، كوزلىرى يوغان، ئىنتايىن كېلىشكەن بىر يىگىت ئىكەنلىگىنى كوردۇ.

ياسىن: يولداش سېستىرا، قايتىشىڭىزدا چوڭ يول بىلەن مېڭىپ، چوڭ كۆۋرۈكتىن ئوتسىڭىزلا كوچا ئاپتوۋوزى بار يەرگە بارالايسىز، — دەيدۇ-دە، يەنە چىغىر يولغا چۈشۈپ كېتىپ قالدۇ. يىراقتىن مەكتەپ ئويلىرى كۆرۈنىدۇ.

رەنا ياسىنىڭ ئارقىسىدىن قاراپ قالدۇ ۋە ئۇنىڭ ئاجايىپ ئالىجاناپ يىگىت ئىكەنلىگىنى ھېس قىلىدۇ.

(ئەسلىمە تۈگەيدۇ)

18. رەنالارنىڭ ئويى، كېچە

رەنا بىلەن ئاپىسى كارۋاتتا ياتىدۇ. رەنا داۋاملىق سوزلىمەكتە: بۇ يىل ئەتىيازنىڭ بىر كۈنىسى.....

(ئەسلىمە)

19. دوختۇرخانىدىكى بالىنستىنىڭ كارىدورى

ئاپپاق خالات كىيىۋالغان رەنا دورا قويۇلغان پەتنۇسنى كوتىرىپ، باھار گۈللىرى ھۆپپىدە ئېچىلىپ كەتكەن كارىدور ئارقىلىق بالىنستقا كىرىپ كېتىدۇ.

20. بالىنستىنىڭ ئىچى

بالىنستىنىڭ دەرىزىسى يېنىدىكى كارۋاتتا 10 نەچچە ياشلار چامىسىدىكى بىر كېسەل بالا قولىغا كىتاپ تۇتۇپ ياتىدۇ. كارۋاتنىڭ بېشىدا دۇمبىسىنى ئىشىكىكە قىلىپ بىر يىگىت ئولتۇرىدۇ. ئۇ قانداقتۇر بىرنىمە تۇغرىسىدا سوزلەۋاتقاندەك قىلىدۇ.

رەنا سىرتتىن كىرىپ، ھىلىقى كېسەل بالىغا سەمىمىلىك

بىلەن: ئوھو كىچىك ئالىم، سەن يەنە ئۇگىنىش قىلغىلى تۇردۇڭما؟ دوراڭنى ئىچ!

يىگىت: توغرا، ئالدىدا دورا ئىچۈرۈش كېرەك. ــ دەپ ئارقىغا بۇرۇلۇپ دورىسىنى قولىغا ئالدۇ.

رەنا ھەيران بولۇپ خوشاللىق بىلەن: ياسىن مۇئەللىم!

ياسىن: ھە، سىزمىدىڭىز، يولداش سېستىرا.

بالا: رەنا ئاچا، ھەركۈنى كېلىپ ماڭا دەرس تولۇقلاپ بېرىۋاتقان مۇئەللىم مانا شۇ.

رەنا ھاياجانلانغان ھالدا: بۇ ئىشنى قىلغانمۇ يەنە مەن دەڭا. ياسىن مۇئەللىم سىز كوپ چاپا تارتىپسىز جۇمۇ!

ياسىن: بۇ يىل ئۇلار ئوتتۇرا مەكتەپكە ئىمتىھان بېرىدۇ. شۇڭا دەرسكە ھەرگىز دەخلى بەتكۈزۈشكە بولمايدۇ. قانداق، دوختۇردىن چىقىدىغان ۋاقتى بولۇپ قالغاندۇ؟

رەنا: سوقۇر ئۇچىينى ئوپېراتسىيە قىلىپ ئېلىۋەتكەندىن كېيىن سالامەتلىگى ناھايىتى تېز ئەسلىگە كېلىۋاتىدۇ. يەنە ئىككى كۈندىن كېيىن دوختۇردىن چىقسا بولىدۇ.

ياسىن مىننەتدارلىق بىلدۈرۈپ: سىلەر دوختۇرلار ئولۇمگە ئامال، ئاغرىتقا داۋا قىلىسىلەر. قىلىۋاتقان ئىشلىرىڭلار بەكمۇ مۇھىم، مەن سىزگە رەھمەت ئېيتىمەن.

رەنا: ياق، ئۇنداق دېمەڭ، ئوقۇتقۇچى بولۇشمۇ بەك شەرەپلىك، ئالىجاناپ ئىش، ــ دەيدۇ ۋە بىردىنلا ياسىنىڭ يېنىدا تۇرغان «تاشقى كېسەل ئوپېراتسىيىسىگە دائىر بىلىملەر» نامىلىق بىر كىتابنى كورۇپ قالىدۇ-دە، ھەيران بولغان ھالدا كىتابنى قولىغا ئالىدۇ: بۇ كىتابنى سىزمۇ كورۇۋاتامسىز؟

ياسىن تارتىنغان ھالدا: ھەئە، ئاز-تولا ئوگىنىپ

قويماي دەۋاتسەن، چۈنكى ئوقۇغۇچىلارنى ئوپېراتسىيە قىلغاندا ئوپېراتسىيىنىڭ ئالدى - كەينىدىكى ئىشلارغا دائىر ئاساسىي بىلىملەردىن خەۋەردار بولۇپ قالساق، سىلەرگە ماسلىشىپ، ئۇلارنىڭ سالامەتلىگىنى بالدۇرراق ئەسلىگە كەلتۈرۈشكە يارديمى تېگىپ قالار دەپ ئويلىغان ئىدىم.

رەنانىڭ كوزلىرىدىن چوڭقۇر هورمەت ئۇچقۇنلىرى چاقناپ كېتىدۇ....

رەنانىڭ كوڭلىدىكى سوز: شۇندىن باشلاپ، ئۇ مېنىڭ-مۇ ئوقۇتقۇچۇم، مەن هورمەت قىلىدىغان، ياقتۇرىدىغان ئوقۇتقۇچۇم بولۇپ قالدى. هىلىقى ئوقۇغۇچى دوختۇرخانىدىن چىققاندىن كېيىن مەن پات - پاتلا مەكتەپكە ئۇنى يوقلاپ بارىدىغان بولدۇم....

توۋەندە ئەسلەشكە دائىر بىر گۈرۇپپا كورۇنۇشلەر بېرىلىدۇ.

ياسىن مۇئەللىم دەرس سوزلىمەكتە. رەنا دەرىزە سىرتىدا تۇرۇپ ئاڭلىماقتا.

ياسىن مۇئەللىم بالىلار بىلەن توپ ئويناۋاتسا، رەنا بىر چەتتە تۇرۇپ ئۇنى تاماشا قىلماقتا.

ياسىن رەنانىڭا كىتاپ ئەپكېلىپ بېرىدۇ، رەنا ئۇنىڭغا مىننەتدارلىق بىلدۇرۇش نەزىرى بىلەن قارىماقتا.

ياسىن پالەچ بولۇپ قالغان بالىنى يۇدۇپ مەكتەپكە ئېلىپ ماڭىدۇ.

ياسىنىڭ شەرەپ تاختىسىدىكى سۆزىتى.

كىشىلەر ياسىنىنى ئورىۇپلىپ ئۇنى ماختاشماقتا.

رەنانىڭ كوز چاناقلىرىدىن ياش ئەگمەيدۇ.

.....

(ئەسلىمە تۈگەيدۇ)

21. رەنالارنىڭ ئويىي، كېچە

ئامىنخان كوزلىرىدىكى ياشنى سۈرتۈۋېتىپ ئارقا-ئارقىدىن بېشىنى لىڭشىتىدۇ: قارىغانىدا ئوبدان يىگىتتەك قىلىدۇ.

رەنا: ئوبدان ئاپام، — دەيدۇ ۋە قۇچاقلاپ سويۇپ تۇرۇپ: ئەتىلىكىكە ئابلىز تاغام 6 - قېتىم ئەلچىلىككە كەلمەكچى، سىز ماقۇل بولۇڭ جۇمۇ!

ئامىنخان: بىراق ئېيتىشلارغا قارىغاندا، ياسىنلارنىڭ ئائىلىسى بەك نامرات ئىكەن. بۇ يىل ئاكاڭ ئويلەنمەكچى، ئۇكاڭنىڭ خەتمە تويىنى قىلىدىغان گەپ، بىراق ئويىمىزدە ھېچنىمە بولمىسا....

رەنا: ئاپا، زورۇر بولغان تويلۇق نەرسىلەرنى ياسىنىڭ ئويىدىكىلەر تەييارلاپ بېرىدۇ. ئاكام بىلەن ئۇكامنىڭ ئىشىنى كېيىنچە بامەسلىھەت بىر ئىش قىلارمىز. دادام ئولۇپ كەتكەن بولسىمۇ، كىشىلەر سېنى يەنىلا كادىرنىڭ ئائىلە تەۋەسى دەپ قارايدۇ. بىز يەنىلا كونا ئادەت كۇچىي ۋە جەمىيەتتىكى يامان ئادەتلەرنى دوراپ توي قىلساق بولمايدۇ. سىز دەپبېقىڭا، سوزۇم توغرىمۇ - ئەمەسمۇ؟

ئامىنخان: ئۇغۇ شۇنداق!

رەنا خوشاللىق بىلەن: ئاپا، ماقۇل بولدىڭىز - ھە!

ئامىنخان سوز قىلماقچى بولۇپ توختىۋالىدۇ.

رەنا: ئاپام قوشۇلدى، ئاپام قوشۇلدى. ئاپىاق ئاپام! — دەپ ئوزىنى ئاپىسىنىڭ قۇچىغىغا تاشلايدۇ.

ئامىنخان قىزىنىڭ بېشىنى سىلاپ تۇرۇپ، مۇرەككەپ ھېسسىياتلار ئىچىگە چۇمۇلۇپ كۇلۇپ قويىدۇ.

22. رەنالارنىڭ ئىشىگىنىڭ ئالدى

چېكىلىرىگە ئاق كىرگەن، يۇزلىرى قىپ-قىزىل ئابلىز تاغا ئىشەك هارۋىسىنىڭ ئۇستىدە بەدەشقانىنى قۇرۇپ ئولتۇرغان هالدا رەنالارنىڭ دەرۋازىسى ئالدىغا كېلىدۇ.

ئابلىز ئاكا مەزمۇت قەدەم تاشلاپ، كىچىك كوۋرۇكىن ئوتۇپ، ئويگە كىرىدۇ.

23. رەنالارنىڭ هويلىسى

ئامىنخان مېهمانىنى پىشايۋان ئاستىدا تۇرۇپ كۈتۈۋالىدۇ.

ئابلىز ئاكا بىلەن ئامىنخان بىر بىرىگە تازىم بېرىپ، تېچلىق-ئامانلىق سوراشقاندىن كېيىن ئاز-تولا تەكەللۇپ قىلىشىپ قويۇپ ئويگە كىرىپ كېتىدۇ.

24. تار كوچىدا

ئۇزۇن تۇمشۇق پاتمىخان سىرلانغان بىر دەرۋازىنىڭ ئالدىغا كېلىپ گېلىنى قىرىپ قويۇپ ئىشىكىنى چېكىدۇ. غىچىلداپ ئېچىلغان دەرۋازىنىڭ يوچۇغىدىن يۈزىنى ئەكىلىك بىلەن قىزارتىپ، قاشلىرىنى جادىگەردەك بويىۋالغان، ئالتۇن چىشلىق سېمىز بىر ئايالنىڭ بېشى كورۇنىدۇ. ئۇنىڭ ئىشىشىپ قالغان يۈزلىرى ئىسكەتىنى يوقىتىپ قويغاندەكلا ئىدى. ئۇ شوهرەتنىڭ ئاپىسى تۇراخان (50 ياش)

تۇراخان: ئوهو، پاتمىخان سىگىلىم، كېلىنىڭ، تازا ۋاقتىدا كەلدىڭىز، سىزنىلا ساقلاپ ئولتۇراتتىم.

25. شوهرەتلەرنىڭ ئويىدىكى پىشايۋان ئاستى

پاتمىخان ئاغىزى-ئاغىزىغا تەگمىگەن هالدا: ۋاي-ۋۇي، تۇراخان ئاچا، سىز بارغانسېرى ياشىرىپ، بارغانسېرى

چىرايلىقلىشىپ كېتىۋاتىسىز جۇمۇ!

تۇراخان: نەدىكىنى، باللىرىڭىز تېچلىقمۇ؟ قېنى ئولتۇرۇڭ.

پاتەمخان پاكار سۆپىگا سېلىنغان گىلەمنى سىلاپ قويۇپ، ئوھو، ماۋۇ گىلەم تېپىلمايدىغان ئىسىل گىلەملەر-دىن ئىكەنغۇ، — دەيدۇ ۋە تۇراخاننىڭ چاي قۇيۇۋش ئۇچۇن قولىدا تۇتۇپ تۇرغان چەينىگىنى ئارقا-ئارقىدىن ماختاپ كېتىدۇ، — بۇ ئالى دەرىجىلىك چەينەكنى شاڭخەيدىن ئالدۇرغانسىز-ھە؟

تۇراخان: گۇاڭجۇنىڭ مېلى، ئېكسپورتقا تەييارلىنىپ، مەملىكەت ئىچىدە سېتىلغان.

بۇ چاغدا تۇراخاننىڭ كوڭلىگە بىر ئەقىل كېلىپ، سۆپىنىڭ يېنىدىن يەنە بىر چەينەكنى ئېلىپ: شاڭخەينىڭ-كىنى ياخشى كورەمسىز؟ قارىڭ، ماۋۇنى شوھرەت تېخى شاڭخەيدىن يېقىندىلا ئەپكەلدى، ھەقىقى ئېكسپورت مېلى.

پاتەمخان ئۇنى قولىغا ئېلىپ ئاغزىنى چاكىلدىتىدۇ: چەينەكنىڭ مۇنچە ئالى دەرىجىلىگى بولىدىغىنىنى كورۈپ باقمىغان ئىكەنمەن.

تۇراخان: كوڭلىڭىزگە يېقىپ قالغان بولسا ئاپىرىپ ئىشلىتىڭ بېرىڭ.

پاتەمخان: بۇنداق.... بۇنداق قىلغان بىلەن بولامدۇ؟

تۇراخان: بىز دىگەن تۇققان تۇرساق، بىرەر چەينەك دىگەن قانچىلىك نەرسىتى!؟

پاتەمخان بىر چەينەكىكە ئىگە بولغانلىقى ئۇچۇن خوشاللىغىدىن ئەس-ھۇشىنى يوقىتىپ قويىدۇ ۋە مىننەتدارلىق بىلدۇرۇپ، ئارقا-ئارقىدىن رەھمەت ئېيتىدۇ.

تۇراخان چاي ئىچىپ ئولتۇرۇپ: پاتەمخان، ئېرىڭىز-نىڭ ئامىنىخان بىلەن تۇققانچىلىغى بارمۇ؟

پاتەمخان: راست، يۇمغاقسۇتنىڭ ھەددىدەك يېراق تۇققانچىلىغى بار. ئېرىم بىلەن چوڭ ئاكىڭىز بىر ئاتىدىن بولغان نەۋرە ئاكا-ئۇكىلاردىن بولىدۇ.

تۇراخان: شۇنداق، شۇڭلاشقا بىز ئامىنىخان بىلەنمۇ بىر تۇققان بولىمىز، قانداق؟

پاتەمخان: راست، راست شۇنداق.

تۇراخان: بۇگۈن سىزنى بىر مەسلىھەت ئىشى بىلەن چاقىرتقان ئىدىم، ئوغلۇم شوھرەتنىڭ ئامىنىخانىنىڭ قىزى رەناغا كوزى چۈشۈپ قاپتۇ، بىز بىلەن قۇدا بولىمىز دەپ بوسۇغىمىزغا كېلىۋاتقانلارغۇ ئاز ئەمەستى، بىراق ئوغلۇم رەنانى ئالمىسام بولمايدۇ دەپ تۇرۇۋالدى. شۇڭا سىزنى ئەلچىلىككە مېڭىپ بېرەمدىكىن دېگەن ئىدىم.

پاتەمخان: ۋاي - ۋۇي، ئەنە شۇ گۈلدەك چىرايلىق رەنالا ئوغلىمىزغا خوتۇن، سىزگە كېلىن بولۇشقا مۇناسىپ كېلىدۇ. بىراق، بىر سەرالىق ئۇلارغا ئەلچى كىرگۈزۈپ بولدى.

تۇراخان قوشۇمىسىنى تۇرۇپ ئويلىنىۋالغاندىن كېيىن: ھەي، سەرالىقلار بىزگە تەڭ كېلەلەمىتى، ئەگەر كېرەك دەيدىغان بولسام ئوغلۇم شوھرەت ھەتتا ئاسماندىكى ئايىنىمۇ ئۈزۈۋالالايدۇ، قارا‌ڭ، ئوغلۇممۇ كېلىپ قالدى.

شوھرەت بىر پۇت قوي گوشىنى كوتىرىپ ئويگە كىردى.

شوھرەت: پاتەمخان ئاچا، سىز تازا دەل ۋاقتىدا كەپسىز، — دەيدۇ ۋە گوشنى قويۇپ تۇراخانغا، — ئاپا، سەل

تۇرۇپ پاتەمخان ئاچامنى مېنىڭ هوجرامغا باشلاپ كىرگىنە!

تۇراخان: ئوغلۇمنىڭمۇ سىزگە دەيدىغان گېپى بار ئىكەن.

پاتەمخان: بولىدۇ. كىرىمەن، كىرىمەن.

شوهرەت ئويگە كىرىپ كېتىدۇ. پاتەمخان ئۇنىڭ پوزۇر كىيىملىرىگە قاراپ زوقى كېلىپ، — رەنا جەزمەن ئۇنىڭغا ئاشىق بولۇپ قالىدۇ، — دەيدۇ.

تۇراخان: گەپ شۇ، ئېغىر ئايىغىڭىزنى يەڭگىل قىلىپ مۇشۇ ئىشقا بىر مېڭىشىپ بېرىڭ.

پاتەمخان: ئاغزىڭىزغا چىشىڭىز چىقىقاندىن بۇيان ماڭا پالان دەپ ئېغىز ئېچىشىڭىز تېخى مۇشۇ بىر قېتىم-غۇ، خاتىرجەم بولۇڭ، — دەيدۇ ۋە ئورنىدىن تۇرۇپ ئالدىراشلىق بىلەن چەينەكنى قولىغا ئالىدۇ.

تۇراخان: يەنە بىر قېتىم كەلگىنىڭىزدە مەن قىزىڭىزغا بىر پار ئايال ئېلىپ بېرىمەن.

ئۇ بىر نىلۇن ياغلىق بىلەن تورنى ئېلىپ چەينەكنى ئورىغاندىن كېيىن پاتەمخانغا بېرىدۇ.

پاتەمخان: بۇ گاز ياغلىق بىلەن تورنى....

تۇراخان: قايتۇرۇپ بېرىمەن دەپ يۈرمەڭ، ئىشلىتىۋېرىڭ، ئېغىزغا ئالغۇچىلىگى يوق بىرنىمىلەر بۇ!

پاتەمخان قايتا-قايتا ئېگىلىپ قۇلۇق بىلدۇرىدۇ:

— رەهمەت، رەهمەت.

26. شوهرەتنىڭ ياتاق ئويى

شوهرەت بىر باغلام پۇلنى چامدانغا سالىدۇ.

پاتەمخان بوينىنى ئوغرىدەك سوزغان هالدا ئەتراپقا زەڭ سېلىپ، قورۇنۇپ كىرىپ كېلىدۇ:

— شوهرەتجان، مەن كەلدىم.
شوهرەت: قېنى ئولتۇرۇڭ، ئولتۇرۇڭ.
پاتەمخان دىۋانغا ئولتۇرىدۇ.
شوهرەت بىر تۇتام پۇلنى ئېلىپ، كوز-كوز قىلغاندىن كېيىن: مەنده پۇل دىگەن تولا گەپ. مەن پۇتۇن شەھەرنى زىلزىلىگە سالغىدەك توي قىلمىسام ھىساپ ئەمەس، سىز پەقەت رەنانى قولغا كەلتۇرسىڭىز لا نىمە دىسىڭىز، شۇنى بېرىمەن، مېنىڭ كىچىكىنە قول سانائەت كوپىراتىۋىنىڭ مال سېتىۋالغۇچى خادىمى ئىكەنلىگىمگە قارىماڭ، مەن ئايرۇپلان بىلەن شاڭخەي، بېيجىڭ، گۇاڭجۇلارغا بېرىپ، چوڭ تىجارەت قىلىدىغان ئادەمەن، نەچچە ئون كوي، نەچچە يۈز كوي پۇللار بىز ئۈچۈن قولنىڭ كىرى، مېنىڭ رەنانى ياقتۇرۇپ قالغىنىنى ئۈ بەخت دەپ بىلسە بولىدۇ، — دەيدۇ ۋە بىر دەستە پۇلنى پاتەمخاننىڭ قولىغا تۇنتۇرۇپ قويىدۇ: مانى ئىشلەتكەچ تۇرۇڭ.

27. پاتەمخاننىڭ ئويى

ئەخمەت (45 ياش) قولىغا تۇكۇرۇپ پۇل سانىماقتا، پاتەمخان ئەينەك ئالدىدا تۇرۇپ چوڭ گۈلى بار نىلۇن ياغلىقنى بېشىغا سېلىپ كورمەكتە.
ئەخمەت: ئوھ، ئوتانىدەك ئىكىكى يۈز كوي ئىكەن. بۇ چەينەكمۇ ئاز دىگەنده 20 يۈەنگە، ھىلىقى گاز ياغلىق بىلەن تورمۇ 10-20 يۈەنگە يارايدۇ.
پاتەمخان: ئىشنىڭ بىسمىللاسىنى 200 يۈەندىن باشلاپتۇ، ئەگەر بۇ ئىش ۋۇجۇتقا چىقىپ قالسا قانچە بېرەركىن تېخى؟

مەژلۇدە ئۇخلاپ قالغان پوساق قىزچاقنى كوتىرىپ كىرىدۇ: ئاپا، سىڭلىم ئۇخلاپ قالدى.

پاتەمخان: بوپتۇ، كارۋاتقا ياتقۇزۇپ قوي.

مەژلۇدە قىزچاقنى ياتقۇزۇپ قويۇپ ئۇستىگە يوگىگىنى يېپىپ قويماقچى بولىدۇ.

پاتەمخان ئۇنىڭ يېنىغا كېلىپ يوگەكنى شارتتىدە تارتىۋالىدۇ - دە: خۇدايىم دوتلىكنى ساڭلا بېرىپتىكەن - دە! ماڭ يۇگۇر، دەرىا بويىغا بېرىپ كىرلەرنى يۇيۇپ كەل.

مەژلۇدە بېشىنى ساڭگىلىتىپ ئويدىن چىقىدۇ.

28 پاتەمخاننىڭ ھويلىسى

مەژلۇدە ئويدىن چىقىپ، داسنى كوتىرىپ كېتىۋېتىپ بىردىنلا ئويدىكى ئاتا - ئانىسىنىڭ قىلىشىۋاتقان سوزلىرىنى ئاڭلاپ قالىدۇ.

— ئىشىنىڭ چاتاق يېرى — رەنا ئاللىقاچان بىر سەرا-لىق تومپاي بىلەن چىقىشىپ قاپتۇ.

— ئۇنداق بولسا قانداق قىلىمىز؟

مەژلۇدە قورقۇمسىنى تۇرگەن ھالدا ئىشىكنى قۇلىقىنى يېقىپ، بولۇۋاتقان گەپ - سوزلەرنى ئاڭلايدۇ:

— رەنانىڭ ئاكىسى ئويلەنمەكچى، ئۇكىسىنىڭ خەتىمە تويىنى قىلماقچى. ئامىنىخاننىڭ پۇتۇن پىكرى - خىيالى ھا-زىر پۇلدا.

— ئۇنداق بولسا شوھرەتنىڭ پۇلىنى ئىشلىتىپ ھىلىقى سەرالنى بۇ ئىشتىن سوۋۇتايلى.

— ئۇنداق بولسا مەن دەرھال بېرىپ ئامىنىخان بىلەن كورۇشەي.

شۇنىڭ بىلەن تەڭلا ئاۋازمۇ پەسىيىدۇ.

مەژلۇدە بىر نەرسىنى ئويلاپ، چوڭ بىر دوۋە كىرنى

كوتىرىپ دەريا بويىغا قاراپ ماڭىدۇ.

29. توي خېتى بېرىش ئورنى

شاتلىققا ۋە هاياجانغا چۈمۈلگەن رەنا بىلەن ياسىن يانمۇ-يان تۇرۇشىدۇ.

رەنا ئالدىراپ ئالدىدا سوز باشلايدۇ: ئاپام ئۇلارنىڭ ئەلچىسىگە ماقۇللۇق جاۋاۋىنى بېرىپ بولدى.

توي خېتى كىمدىغان هەمدە ئاكا (45 ياش) كۆرۈپ كېتىدۇ: ئۇزەڭلار چۇ؟

ياسىن: بىز ئىختيارى مۇهەببەتلىشىپ، تۇيى قىلىشقا كېلىشىپ بولغان.

هەمدە: ئالتۇن ئۈزۈكنى ياقۇتكوز. خۇدا قوشقان بىر جۈپ بوپسىلەر. بەختلىك بولۇڭلار، — دەيدۇ ۋە نىكا گۇۋاھنامىسىنى ئۇلارغا بېرىدۇ.

ياسىن بىلەن رەنا: رەهمەت سىزگە!

هەمدە: سىلەرنىڭ بېرىڭلار ئوقۇتقۇچى، بېرىڭلار سىبىرا ئىكەنسىلەر. كونا ئەنئەنىۋى ئادەتلەرنى بۇزۇپ تاشلاپ، تويىنى تېرىشچانلىق - ئىقتىساتچىللىق بىلەن قىلىش جەهەتتە بىر ئۈلگە يارىتىشىڭلارنى ئۈمىت قىلىمىز.

رەنا: خاتىرجەم بولۇڭ، بىزمۇ جەزمەن شۇنداق قىلىشقا تىرىشىمىز.

30. توي خېتى بېرىش ئورنىنىڭ ئىشك ئالدى

بوسۇغىدا دوغلاق يىگىتنىڭ قارىسى غىل - پاللا كۆرۈنۈپ قالىدۇ.

ياسىن بىلەن رەنا ئىشكتىن چىقىدۇ.

ماراپ تۇرغان دوغلاق يىگىت غىپپىدە كېتىپ قالىدۇ.

ياسن: چۇشتىن كېيىن ئىشقا بارايسىز؟

رەنا: دوختۇرخانىدىن ماڭا رۇخسەت بەرگەن، سىزچۇ، يەنە دەرسكە بارامسىز؟

ياسن: مەكتەپ ماڭمۇ رۇخسەت بەرگەن.

رەنا: ئۇنداق بولسا بۇ بەختلىك مىنۇتلارنى نەدە ئوتە كۈزىمىز.

ياسن: ئات مىنىشنى بىلەمسىز؟

رەنا: قايتا تەربىيە ئېلىش جەريانىدا ئۇگىنىۋالغان. سىزچۇ؟

ياسن: مەن دېگەن يېزىدا تۇغۇلغان تۇرسام، كىچىگىمدىنلا ئۇگەنگەن. ئۇنداق بولسا بىز ئاتلىق شەھەر سەيلىسىدىكى مەنزىرىلىك بىر جايغا بېرىپ ئويناپ كېلەيلى، بولامدۇ؟

رەنا: ماقۇل.

31. بىپايان كەڭ دالا

چېتىگە كوز يەتكۈسىز بىپايان دالىنى نېپىز بىر قەۋەت تۇمان قاپلىغان. ياسن بىلەن رەنا ئېتىنى چاپتۇرۇپ كەلمەكتە. ياپ - يېشىل ئوت - چوپىلەر، چىرايلىق يۇا گۈللەر ئاتنىڭ تۇياقلىرى ئاستىدا قالىدۇ.

ئات تېپىز سۇلۇق جىلغىدىن چېپىپ ئونكەنىدە سۇ تامچىلىرى تەرەپ - تەرەپكە چاچراپ كۈن نۇرىدا پاقىراپ كېتىدۇ.

ئىككىيلەن ئاتتىن چۈشۈپ، سۇ كېچىپ ئويىنىشىدۇ.

رەنا يۈگۈرەيدۇ، ياسن سۇ چاچىدۇ. رەنا كوزلىرىنى خۇمالاشتۇرۇپ، ناز بىلەن ئارقىغا باقىدۇ. كۈمۈش قوڭغۇراقتەك جاراڭلىق ئاۋازدا كۈلىدۇ.

یاسن بىلەن رەنا قايتىدىن ئاتقا مىندىۋ.

یاسن قامچىسى بىلەن يىراقتا قەد كوتىرىپ تۇرغان قەدىمقى قورغان خارابىسىنى كورسىتىپ تۇرۇپ: قانداق مەلىكەم، بېرىپ ئاۋۇ كورۇنۇپ تۇرغان قورغانغا ھۇجۇم قىلمايمىزمۇ؟ — دەيدۇ.

رەنا: بۇيرۇقلىرىغا تەييارمەن تەقسىر!

ئىككىيلەن قامچىلىرىنى ئويناتىپ، قەدىمقى قورغان خارابىسىگە قاراپ ئات سالىدۇ.

32. قەدىمقى قورغاندا

یاسن بىلەن رەنا ئىگىز چوقچىيىپ چىققان تۇرغان كۆزىتىش مۇنارىغا چىقىپ مىللەتنىڭ پارلاق مەدەنىيىتىدىن ھوزۇرلىنىدۇ. ئەمگەكچى خەلقنىڭ ئەقىل - پاراسىتىگە ئاپىرىن-تەھسىن ئوقۇيدۇ. ئۇلار چوڭ ئوردا ساراينىڭ دەرۋازىسىغا قاراپ ماڭىدۇ.

یاسن ئوردىنىڭ خارابىسىنى كورسىتىپ تۇرۇپ قىزىق-چىلىق قىلىدۇ: رەنا مەلىكەم، پېقىرنىڭ ئويى مانا مۇشۇ، قېنى مەرھەمەت.

رەنا: ئاھ نىمە دېگەن گۇزەل ئويلەر - ھە؟

شاھزادەم، قايسى ئوزلىرىنىڭ ھوجرىسى ئىكەن؟

یاسن قالدۇق تام خارابىسىنىڭ ئىشىككە ئوخشايدىغان يېرىنى كورسىتىپ تۇرۇپ: مانا ماۋۇ، مەرھەمەت.

ئىككىيلەن كۆلۈشكەن پېتى بۇ تامنىڭ ئارقىسىدىن ئوردا خارابىسىگە كىرىدۇ.

یاسن: مېنىڭ بۇ ئويۇمدە سىز بىلەن مەندىن باشقا ھىچنىمە يوق.

رەنا: ياق، ماڭا كېرەكلىك نەرسىنىڭ ھەممىسى بۇ يەر-
دە بار!

ياسىن تەسىرلەنگەن ھالدا: رەنا، ــ دېگىنىچە ئۇنىڭ قولىنى تۇتىدۇ.

رەنا تاتلىققىنا بىر كۈلۈپ قويۇپ، شوخلۇق بىلەن ئۇنىڭ قولىدىن يۇلقۇنۇپ چىقىپ، قاشا تامنىڭ ئارقىسىغا ئوتۇۋالىدۇ. ياسىن تامنىڭ ئۇ تەرىپىنى توساپ تۇرىدۇ. بۇ-نىڭ بىلەن يۈگۈرۈپ كېلىپ مۇشۇ يەرگە موكۇۋالماقچى بول-غان رەنا كۈتۈلمىگەن ھالدا ئۇدۇل كېلىپ ياسىنىڭ قۇچى-غىغا ئۇرۇلىدۇ.

رەنا ئۈياتچانلىق بىلەن يەرگە قارىۋالىدۇ.

ياسىن يانچۇغىدىن چوغدەك قىپ ـ قىزىل چاقناپ تۇر-غان گاز ياغلىقتىن بىرنى ئېلىپ ئۇنىڭ بويىنىغا سېلىپ قويىدۇ.

ياسىن: رەنا، بەختلىكمۇ سىز؟

رەنا بېشىنى ئاسمانغا قىلىپ، كوزلىرىنى يۇمغان ھالدا بېشىنى لىڭشىتىدۇ.

33. رەنالارنىڭ ھويلىسىدىكى تونۇر بېشى

ئامىنخان نان يېقىۋېتىپ گەپ قىلىدۇ: ئەمما مەن ياسىنىڭ ئەلچىسىگە ماقۇل دەپ قويۇپتىمەن. ئۇنىڭ ئۇس-تىگە باللارمۇ بىر ـ بىرسى بىلەن چېقىشىپ قاپتۇ.

پاتەمخان نان راسلىشىپ بېرىۋېتىپ: ھەي، نىكا دې-گەندە قوشۇلۇشمۇ، ئاجرىشىشمۇ بولىدۇ. چېقىشىپ كەتكەنگە پۇل كېلەمدۇ؟ ياسىن ئوزى بىر گاداي مۇئەللىم، كەمبەغەللىك-تىن ئائىلىسىدىكىلەر سەكرەپ سۇغا چۈشكىدەك بولۇپ ئول-تۇرسا، تويلۇققا نەدىن پۇل تاپىدۇ (ئاۋازىنى پەسەيتىپ

قۇتراتقۇلۇق قىلدۇ) ئەمما شوھرەتلەرنىڭ ئائىلىسى بۇنداق ئەمەس، ئۇلارنىڭ يېنى چەك، يەنە كېلىپ جانلىق ئىش ھەققى ئالىدىكەن. مەن ئۇلارنىڭ پۇلىنى ساندۇقتا قاچىلاپ قويغىنىنى كوردۇم. شوھرەت رەنانىڭ ئاكىسى بىلەن ئوكسىنىڭ ئىشىنى مەن ئۇستۇمگە ئالىمەن دەيدۇ.

ئامىنخان سەل تەۋرىنىدۇ، ئۇ تۇرلۇك تۇمەن خىياللار ئىلىكىدە كوڭلى پاراكەندە بولۇپ ئىككىلەنگەن ھالدا:

— بىراق، رەنا بەك تەرسا...— دەيدۇ.

پاتەمخان ۋاتىلداپ سوزلەپ كېتىدۇ: ئاچا، مەن ئوز ئادەم بولغانلىغىمدىن سىزنىڭ ۋە پۇتۇن ئائىلىڭىزنىڭ غېمىنى يەپ شۇنداق قىلىۋاتىمەن، شوھرەتنىڭ رەنانى ياقتۇرۇپ قالغانلىغى پۇتۇن ئائىلە ئىلەرگە كەلگەن بىر ئامەت،—پاتەمخان ئوردىدىن تۇرۇپ ئۇيان-بۇيانغا مېڭىشقا باشلايدۇ،— ئوتكەندە، ھەببەنى ياتلىق قىلغاندا توي سەل ئاددىراق بولۇپ قېلىۋىدى، نۇرغۇن ئادەملەر سوز-چوچەك قىلىشىپ يۇردى. ھالا بۇگۇنگە كېلىپ رەنا قىزنى بىر يالاڭتوش تېجىمەلگە ئىككى قولاپلا بېرىۋېتىدىغان بولسىڭىز تېخىمۇ سەت گەپلەرنى ئاڭلاپ قالىسىز-جۇمۇ! كىم بىلىدۇ، رەنا قىزنىڭ بۇ تويىمۇ قاملاشمايۋاتقان ئوغلىڭىزنىڭ خەتمە تويىنى قىلالمايمۇ قالامسىز تېخى! شۇنداق بولۇپ قالسا قايسى يۇزىڭىز بىلەن خەقنىڭ يۇزىگە قارايسىز؟

ئامىنخان پىشانىسىنى تۇتۇپ سارىسىمگە چۈشكەن ھالدا: شۇنداق، ئۇنداق بولسا ئەمدى قاندىق قىلىمىز؟

پاتەمخان: سىز قانداق قىلماقچىسىز؟ مەن جەزمەن سىزگە ياردەم بېرىمەن.

ئامىنخان: ياسىنىنى بۇ ئىشتىن يالتايتقىلى بولارمۇ؟

پاتەمخان: بۇ ئەلۋەتتە سەل قىينىغا چۈشىدۇ. بىراق ئۇ سىز تەلەپ قىلغان تويلۇقنى بېرەلمەيدىغان بولسىلا بۇ ئىشنى بولدى قىلۇۋېتىمىز!

ئامىنخان: ئۇنداق بولسا مەن ئۇنىڭدىن قانچىلىك تويلۇق تەلەپ قىلسام بولار؟

پاتەمخان ئالدىراشلىق بىلەن تىزىملىكنى چىقىرىدۇ:

— بۇ يېڭىلا تويى بولغان ئايشەمدىن ئالغان تويلۇقنىڭ تىزىمى. ياسىننىڭ بۇنچىلىك تويلۇق بېرەلمەسلىگى ناھايىتى ئېنىق.

ئامىنخان: بولىدۇ. مۇشۇ بويىچە بىر تىزىملىك يېزىپ چىقايلى. ئۇ ھالدا رەنانىڭ نىمە دەيمىز؟

پاتەمخان: بالىنىڭ ئىشىغا ئاتا-ئانا ئىگىدارچىلىق قىلىدۇ-دە! ئىش ئاسانراق ۋۇجۇتقا چىقسۇن دىسەك، بىر ئامال قىلىپ رەنانى ۋاقتىنچە بىر ياقتا كەتكۈزۈۋۈېتىش كېرەك. شۇنىڭ بىلەن بىر ۋاقىتتا ياسىنلارنىڭ ئائىلىسى بەلگىلەنگەن موھلەتتە تويلۇق تىزىمىدىكى نەرسىلەرنى ئەپكەلسۇن دەيمىز....

ئامىنخان: ئۇنداق بولسا، بۇ تىزىملىكنى يېزىغا كىمدىن ئەۋەتىمىز؟

پاتەمخان: مەن ئاپىرىپ بېرەي.

34. شەھەر يېنىدىكى بىر ياغاچ كۆۋرۈك

ياسىن بىلەن رەنا بىر بىرىگە كۆزى قىيمىغان ھالدا خوشلىشىدۇ.

قولىغا چوڭ بىر دەستە دالا گۈللىرىنى تۇتۇپ تۇرغان رەنا: بولدى، ئۇزاتماڭ، ئابلىز تاغامغا ئېيتىپ قويۇڭ، ئىشلارنى تېزرەك بىر تەرەپ قىلسۇن.

ياسىن: ئەتە چۈشتىن كېيىن ئىشتىن چۈشۈپ مۇشۇ

پەردە كورۇشەيلى.

رەنا: خوش، ئەتە كورۇشەيلى.

35. شەھەر ئەتراپىدىكى دەرەخلىك، ئوستەكۈ بويى،

گۈگۈم پەيتى

ياسىن ۋەلسىپىت بىلەن قايتىپ كەلمەكتە.

يول بويىدىكى ئوت - چوپلەر تەۋرىنىپ، بىر دىنلا شوھرەت، دوغلاق يىگىت قاتارلىق 3 ئادەم پەيدا بولىدۇ. ئۇلارنىڭ ھاراق ئىچىۋالغانلىغى روشەن بىلىنىپ تۇرىدۇ. ئۇچەيلەن دەلدەكشىگەن پېتى كېلىپ ياسىنىنىڭ بوينىنى توسايدۇ.

شوھرەت: ياسىن مېنى تونۇدۇڭمۇ؟

ياسىن: سىلەر نىمە قىلماقچى؟

شوھرەت: ساڭا دەپ قويايلى، رەنا ئەمدى مېنىڭكى جۇمۇ!

ياسىن: ھۇ ئىپلاس، ئوتە مايا قتا!

شوھرەت: يېقىندىن بۇيان كوپ جاپا تارتتىڭ، بۇگۈن سېنى ئوبدان بىر مېھمان قىلىپ قويايلى. ھەي، توخۇ يۇرەكلەر، نىمىگە قاراپ تۇرۇشسەن. چىقىشە!

ئىككى مەس ياسىنغا قاراپ ئېتىلىدۇ.

ياسىن بوش كەلمەيدۇ، قاتتىق قۇچاقلاشما جەڭ باشلىنىدۇ.

شوھرەت تاماكسىنى پۈقۈرىتىپ چېكىپ، بىر چەتتە جەڭنى كۈزىتىپ تۇرىدۇ.

ياسىنىنىڭ كېيىملىرى يىرتىپ تاشلىنىدۇ. ئۇ تۇيۇقسىزلا پەشۋا ئېتىپ، ھىلىقى ئىككى چۈماقچىنى ئىلگىرى - كېيىن بولۇپ يىقىتىۋېتىدۇ.

شوهرەت ئىشىنىڭ چاتاقلىغىنى كۆرۈپ، بىلەكلىرىنى شىمايلاپ ئوزى مەيدانغا چۈشىدۇ.

هىلىقى ئىككى مەسىۋ ئورۇنلىرىدىن تۇرۇپ ئېتىلىپ كېلىدۇ.

ياسىن سەل ئارقىغا داجىپ، ئېتىلىپ كېلىۋاتقان ئىككى مەسنى كۆچ بىلەن ئىتتىرىۋېتىدۇ، ئىككىيلەن ئوزلىرىنى توختىتالماي چاپچىپ ئېرىققا دومىلاپ كېتىدۇ ۋە ئورنىدىن قوپالماي قالىدۇ.

شوهرەت سەل سەگەكلىشىپ، هوكىرىگەن پېتى ياسىنىڭ ئالدىغا ئېتىلىپ، ئۇنىڭ بېشىنى كوزلەپ مۇشت ئاتىدۇ.

ياسىن ئوزىنى شارتتىدە يانغا ئېلىشىغا ئوز تەڭپۇڭلۇقىنى يوقاتقان شوهرەت يىقىلىپ چۈشكىنى تاسلا قالىدۇ ۋە ئارقىغا بۇرۇلۇپ، ئوتكۇر كىچىك پىچاقنى چىقىرىپ، يۈزلۇق بىلەن ئېتىلىپ كېلىدۇ. ياسىن قەيسەرلىك بىلەن ئېلىشىپ، شوهرەتنىڭ پىچاق تۇتقان قولىنى ئامبۇردەك چىڭ تۇتۇۋالىدۇ ۋە بىر پۇتلاپلا يەرگە يىقىتىدۇ، پىچاق شوهرەتنىڭ قولىدىن چۈشۈپ كېتىدۇ. ياسىن پىچاقنى ئېلىپ شوهرەتنىڭ كانىيغا توغرىلايدۇ. ئۇ ئارقا-ئارقىدىن يالۋۇرىدۇ. هىلىقى ئىككى مەسىۋ يېلىنىشقا باشلايدۇ.

ياسىن: ئەمدى يەنە كېلىپ چاتاق سالامسەن-قانداق؟

شوهرەت: ياق خۇدا هەققى!

ياسىن قولىنى بوشتىپ پىچاقنى ئۇنىڭغا تاشلاپ بېرىدۇ.

ئىككى مەس موتۇتسىكلىتىنى ئالدىراپ ئوت ئالدۇرىدۇ. ئۇچەيلەن ئۇنىڭغا مىنىپ كوزدىن غايىپ بولىدۇ.

36. رەنالارنىڭ ھويلىسى

رەنا شاتلانغان ھالدا ھويلىغا كىرىپ توۋلايدۇ: ئاپا، ئاپا!

ئۇنىڭغا ھېچكىم جاۋاپ بەرمەيدۇ.

37. رەنانىڭ ھوجرىسى

رەنا ھوجرىسىغا كىرىپ، غىڭشىپ ناخشا ئېيتقاچ ئۇسۇل ئويناپيدۇ، ئەينەككە قاراپ ياغلىغىنى بويىنىغا سىلىپ، ئۇياتچانلىق بىلەن ھىلىقى بىر دەستە دالا گۈللىرىنى سويۇپ قويىدۇ.

ئامىنخان سىرتتىن ئىتتىنىڭ كىرىپ كېلىدۇ، رەنا ئالدىراشلىق بىلەن ھىلىقى گاز ياغلىقنى پۈرلاپ تاتمىغا سېلىۋالىدۇ. ئامىنخان ئۇدۇل رەنانىڭ ھوجرىسىغا كىرىپ:

— ۋاي خۇدايىم، مومامنىڭ قاتتىق ئاغرىپ قالدىم دەپ خەۋەر ئەۋەتمەپتۇ. قانداق قىلارمىز؟

بۇنداق بولۇشنى كۈتمىگەن رەنا: ھە راستىما؟ ۋاي بىچارە مومام، ماڭا بەكمۇ ئامراق ئىدى.

ئامىنخان: مومامنىڭ رەنانى بەك كۆرگۈم كەلدى دەپتۇ، سەن بېرىپ ئۇنى يوقلاپ كەلسەڭ بولامدىكىن.

رەنا: ماقۇل، ماقۇل، ئۇنداقتا....

ئامىنخان: ھايال قىلىشقا بولمايدۇ، مانا بۇ ئەتە ئەلگەنكى ئايرۇپلانىنىڭ بېلىتى....

رەنا ناھايىتى تاسادىپىلىق ھېس قىلىپ: ئۇنداقتا، خىزمەتنى قانداق قىلىمەن؟

ئامىنخان: مەن بۇنى دوختۇرخانا باشلىغا دەپ قويىدۇم.

رەنا: مېنىڭ ئىشىم....

ئامىنخان: سەن كۆكلۈڭنى توق تۇتۇپ بېرىۋەرگىن بۇ يەردىكى ئىشلارغا مەن بار. ئەگەر مومالىنىڭ كېسىلى ئېغىرلىشىپ قالغان بولسا ئارقاڭدىن مەنمۇ بارىمەن.

رەنا: ماقۇل، تېز باراي، ۋاي بىچارە مومام.....

رەنا ئۈستەلگە بېشىنى قويۇپ يىغلايدۇ. ئامىنخان يۇرىگى قارىمۇ - قارشىلىققا تولغان هالدا قىزغا قاراپ قويىدۇ.

38. پاتەمخاننىڭ ئويى

تۇراخان، شوهرەت، پاتەمخان، ئەخمەتلەر بىللە ئولتۇرۇپ تاماق يېيىشمەكتە. داستىخان خىلمۇ - خىل نازۇ - نېمەتلەر بىلەن تولغان.

مەۋلۇدە ئۇلارغا تاماق تۇشۇپ ئويگە كىرىپ - چىقىپ تۇرىدۇ. ئارىلاپ - ئارىلاپ چايمۇ قۇيۇپ بېرىدۇ.

پاتەمخان: ئامىنخاننى ئىندەككە كەلتۈرۈپ قويدۇم. ئەتە رەنا مېڭىشى بىلەنلا بىز ئوزىمىزنىڭ پىلانى بويىچە ئىش قىلىشقا كىرىشىمىز. مەن تويلۇق تىزىملىمۇ ئاپىرىپ بەردىم. ئوگۈنلۈككە تويلۇقنى ئېلىپ كېلىدىغان كۈننىڭ موهىم لىنتى توشىدۇ.

تۇراخاننىڭ كۆكلى ئىمىن تاپماي: رەنا مۇشۇ پەيتتە بۇ يەردىن ئايرىلىشقا ئۇنارمۇ؟

پاتەمخان: ئۇنى ئىلىدىكى مومىسى چوڭ قىلىپ قاتارغا قوشقان، مومالىنىڭ ئاغرىپ قاپتۇ، سېنى كۆرىمەن دەۋاتقىدەك دەيدىغانلا بولسا ئۇ زادى بارماي قويمايدۇ.

شوهرەت: ئۇنداق بولسا، هىلىقى ياسىنچۇ؟ ....

پاتەمخان: خاتىرجەملىنى جەم قىل شوهرەتجان. ئۇ رەنانىڭ نامىدىن ئەۋەتكەن تويلۇق تىزىملىكىنى كۆرسىلا بۇ ئىشتىن كۆكلى سوۋۇيدۇ. ئاندىن كېيىن ئوچۇق - ئاشكارا هالدا

چاینی قایتۇرمىز. رەنانىڭ بۇ يەردە يوقلۇغىدىن پايدىلـ
نىپ، رەنا ياسىن بىلەن كورۇشۇشنى خالىمايدىكەن دىگەن
يالغان گەپنى پەيدا قىلمىز، سەن بۇ پۇرسەتتىن پايدىلـ
نىپ ئوتتۇرىغا قىسىلىپ كىرىسەن. بۇنىڭ بىلەن ئۇلارنىڭ
ئىشى ئوزلۇكىدىلا سۇغا چىلىشىدۇ.

ئەخمەت: خاتىرجەم بول، ئەتە رەنا مېڭىشى بىلەن
تەڭلا بىزمۇ ئىش باشلايمىز.

بۇ گەپلەرنىڭ ھەممىسىنى ئويغە كىرىپ - چىقىپ يۇرـ
گەن مەۋلۇدە ئاڭلاپ قالىدۇ.

39. ياسىنلارنىڭ ھويلىسى

ياسىن ھويلىغا كىرىپ كالا ئېغىلىنىڭ ئالدىدا خىيالـ
غا چوكۇپ ئولتۇرغان ئاپىسىنى كورىدۇ.

ياسىن ھەيران بولۇپ: ئاپا، نىمە بولدىڭىز؟ ئوزىڭىز
يالغۇز بۇ يەردە ئولتۇرۇپ قاپسىزغۇ؟ ئىنەك قېنى؟

ئاپىسى: داداڭ ئۇنى ساتقىلى بىرسىگە بەردى.

ياسىن تېخىمۇ ھەيران بولۇپ، نىمىشقا؟

ئاپىسى قىينىلىپ گەپ قىلالماي ئويغە كىرىپ كېتـ
دۇ، ياسىنمۇ ئارقىسىدىن كىرىدۇ.

40. ياسىنلارنىڭ ئويى

ئاپىسى: چۈشتىن كېيىن بىر ئايال رەنا ۋە ئۇنىڭ ئاپىسىغا
ۋاكالىتەن بىر تويلۇق تىزىمنى ئېلىپ كەپتۇ.

ئاپىسى تىزىملىكنى ئېلىپ ئوغلىغا كورسىتىدۇ.

ياسىن ئۇنى قولىغا ئېلىپ قاراپ بېقىپلا: ياق، ياق.
بۇ رەنانىڭ پىكرى ئەمەس.

ئاپىسى: رەنانىڭ پىكرى بولسۇن، ئاپىسىنىڭ پىكرى

بولسۇن، بەربىر ئوخشاش. خەق قىزىنى ساڭا بىكارغا بېرەمـ
تى! ھەي، نىمە ئامال؟ نىملا بولسا بولسۇن، ساتقىدەك
نەرسىنى سېتىپ رەنانى ئەپكېلىۋالساقلا بولىدۇ.

ياسىن: ئەمما، بۇنچىۋالا تويلۇقنى بىز نەدىن تاپىمىز؟

ئاپىسى: ئەسلى ئالدى بىلەن سىگىلگىنى تالالىق قـ
لايلى دېيىشكەن ئىدۇق. ئۇ دېگەن داشۇي ئوقۇغۇچىسى،
خېلى بۇرۇنلا توينى بېكىچە قىلىمىز دەپ يۈرەتتى. شۇڭا
لايمغىنىمۇ بىزدىن يوشۇرۇپ يۈرىدۇ. ھەي!

ياسىن: سىگىلىم ئوزىگە ئوزى خوجايىن بولۇپ، توينى
بېكىچە قىلىمىز دېسە قىلىۋەرسۇن، مېنى ئويلەيمىز دەپ ئۇنى
ساتقان بىلەن بولمايدۇ. ئاپا، كونا ئادەت كۆچى ۋە جە-
مىيەتتىكى ناچار ئىللەتلەرنىڭ قۇيرۇغى بولماي، تويلۇقنى
ئادەتتىكى قائىدە - يوسۇنلار بويىچە تەييارلاڭلار.

ئاپىسى خەتنى كورستىدۇ: خەتتە تويلۇق مۇشۇ تە-
زىملىك بويىچە راسلانمىسا چاينى قايتۇرۇپ بېرىمىز دېيىل-
گەن تۇرسا!

ياسىن: سىز رەنانا ئىشىنىڭ ئاپا!

41. شەھەر، «ئالغا» ئاياق، باش كېيىم دۇ-
كىنىنىڭ ئالدى

قولىدا سۇت قاچىسىنى تۇتقان مەۋلۇدە رەڭگى ئوڭ-
گەن، ھولۇققان ھالدا دۇكان ئىشىگىگە كېلىدۇ.

دۇكان تېخى ئېچىلمىغان، ئىشىكتە "تىجارەت ۋاقتى
سائەت 8 دىن 12 گىچە" دەپ يېزىلغان تاختا ئېسىق-
لىق تۇرىدۇ.

مەۋلۇدە ئۇياققا قاراپمۇ، بۇياققا قاراپمۇ ئىشقا كېلە-
ۋاتقان ئادەملەرنى ئۇچرىتالمايدۇ.

مەۋلۇدە يولدا كېتىۋاتقان بىرەيلەندىن: تاغا، سائىتىڭىز نەچچە بولدى؟ — دەپ سورايدۇ.

ئۇ كىشى: 7 دىن 10 مىنۇت ئوتتى.

مەۋلۇدە ئېسىپ قويۇلغان تاختايغا قاراپ قويۇپ، ئىلاجسىزلىقتىن ئىككىلەنگەن ھالدا كېتىپ قالىدۇ.

42. پاتەمخاننىڭ ئويى

پاتەمخان يىغلاپ غەلۋە قىلىۋاتقان پومساق قىزنى كوتىرىپ ھويلىنى سۈپۈرۈۋاتقان ئەخمەتكە قاراپ ۋاقىرايدۇ:

— ھوي، قولۇم ئۈزۈلۈپ كېتەي دەپ قالدىغۇ!

ئەخمەت ئوڭايسىزلانغان ھالدا دەرۋازىغا قاراپ قويۇپ، سۈپۈرگىنى يەرگە قويىدۇ - دە، قىزچاقنى قولىغا ئېلىشىغا پاتەمخان تېخىمۇ قايناپ كېتىدۇ: ئەمدىزە سەن بالا بېقىپ، ھويلىنى مەن سۈپۈرىمەنما؟!

ئەخمەت نېمە قىلارىنى بىلەلمەي يەنە بىرىپ سۈپۈرگىنى قولىغا ئالىدۇ.

مەۋلۇدە تالادىن ئىتتىك كىرىپ، شاپاشلاپ بىرىپ پومساق قىزنى قولىغا ئالىدۇ. ئەخمەت ئىشىكتىن چىقىپ، بوسۇغا ئالدىنى سۈپۈرىدۇ. پاتەمخان چىشلىرىنى غۇچۇرلاتقان ھالدا قولىنى ئۈزىتىپ مەۋلۇدەنىڭ چېچىدىن تارتىپ مەڭزىنى چىمدايدۇ: ھەي پاسكىنا، نەگە باردىڭ؟ بۇنىدىن كېيىن يەنە مۇشۇنداق ئەزمىلىك قىلامسەن؟

43. ياغاچ كۆۋرۈك يېنىدا، چۈشتىن كېيىن

ياسىن ۋەلىسپىتىنى يېتىلەپ كېلىپ، رەنانى ساقلايدۇ. ياسىن سائىتىگە قارايدۇ. ۋەدىلەشكەن ۋاقىت ئوتۇپ كەتكەن ئىدى.

ياسىن ۋەلىسپىتىنى يېتىلىگەن پېتى شەھەرگە كىرىدۇ.

44. دوختۇرخانا دەرۋازىسى

ياسىن خەۋەرلىشىش بولۇمىنىڭ ئىشىگى ئالدىغا كېلىدۇ.

ياسىن خەۋەرلىشىش بولۇمىدىكى ئادەمدىن: بولداش، رەنا دېگەن سېستىرا قىز بۇگۈن كېچىلىك بەندە ئىشلەمدۇ؟

ھىلىقى ئادەم خاتىرە دەپتىرىنى ئاختۇرۇپ بېقىپ: رۇخسەت سوراپتۇ، بۇگۈن ئىشقا كەلمىدى.

ياسىننىڭ كۆڭلى غەش بولۇپ روھسىز ھالدا ئارقىغا بۇرۇلىدۇ.

45. دوختۇرخانا يېنىدىكى كوچىدا

ياسىن خامۇش ھالدا كېتىۋېتىپ، بىردىنلا قادىرنى كورۇپ قالىدۇ.

ياسىن: قادىر!

قادىر ئارقىغا بۇرۇلۇپ: ياسىن!

قادىرنىڭ يۈزلىرى ساغىرىپ كەتكەن ئىدى.

ياسىن: نەگە باردىڭ، ئاغرىپ قالدىڭمۇ نېمە؟

قادىر: ئاپام ئاغرىپ قالغانتى، رەنانى ئىزلەپ كەلسەم يوق ئىكەن، دوختۇرخانىدا ئوخشايدۇ.

ياسىن: دوختۇرخانىغىمۇ بارمىغىن. رەنا بۇگۈن رۇخسەت سوراپتۇ. نېمە ئۈچۈن ئاپاڭنى دوختۇرخانىغا ئاپارمىدىڭ؟

قادىر: كېسىلى بەك ئېغىر، ئورنىدىن قوپالمايدۇ. ئۇزەم يالغۇزلۇق قىلدىم. ئۇنىڭ ئۇستىگە ئويىدە يەنە بوۋام بار....

ياسىن: ئايشەمچۇ؟

قادىر غەزەپ بىلەن: ھەي، ئۇنىڭ گېپىنى قىلما، كەتتى!

ياسن هەيران بولۇپ: نىمە، نەگە كەتتى؟
قادىر: ئاپىسىنىڭكىگە كەتتى، ئاجرىشىمەن دەيدۇ.
ياسىن: نىمە ئۈچۈن؟
قادىر: ئويگە كەلگەندىن كېيىن بىزنى بەك كەمبەغەل كەن، قەرزى كوپكەن دەپ زادىلا قاپىغى ئېچىلمىدى. قېرىشقانىدەك، ئاپامۇ كېسەل بولۇپ يېتىپ قالدى.... (ئەسلەتمە)

46. قادىرلارنىڭ ئويى

قادىرنىڭ ئاپىسى كارۋاتتا ئاغرىپ ياتىدۇ. ئويىنىڭ ئىچى بوران ئۈچۈرۈپ كەتكەندەك قۇپ - قۇرۇق.

47. قادىرلارنىڭ هويلىسى

قادىرنىڭ بوۋىسى هاسىنى تۈتۈپ پاكار سۈپىدا ئولتۇرىدۇ. ئۇ ئالدىدا تۇرغان ئوتتۇرا ياشلىق بىر كىشىگە قاراپ گەپ قىلماقتا:
— قادىرلارنىڭ مۇئاشى چىققان هامان قەرزنىڭ يېرىمىنى جەزمەن بېرىۋېتىمىز....
هىلىقى ئوتتۇرا ياشلىق ئادەم قولىدىكى بىر توپ توي باغىنى كۆرسىتىپ، ئىككىلەنگەن هالدا چۈشەندۈرىدۇ:
— يەكشەنبە كۈنى بىرنەچچە يەردىكى تويىغا چاقىرىپتىكەن، باراي دىسەم قولۇم سەل قىسقاراق تۇرىدۇ. شۇڭا كەلگەن ئىدىم، خاپا بولماڭ ئاكا!
ئوتتۇرا ياشلىق ئادەم چىقىپ كېتىدۇ.
دەرىزىنىڭ ئارقىسىغا موكۈنۈۋالغان ئايشەم بۇ چاغدا ۋاتىلداپ سوزلىگەن پېتى چىقىدۇ:
— قەرز سۈيلەپ كەلگەنلەرنىڭ هەممىسىگە قادىرنىڭ ئايلىغى چىققاندا بېرىمىز دەۋېرىدىكەنلا، هىم! سىلىنىڭ قا-

دىرلىرى قانچىلىك پۇل ئالاتتى؟ ئويدىكى نان قېپىلارنىڭ ھەممىسىنى مەن باقامتىم؟ ....

48. قادىرلارنىڭ ئويى

قادىرنىڭ ئاپىسى سىرتتىكى تىل ـ ئاھانەتنى ئاڭلاپ قاتتىق يوتىلىپ كېتىدۇ ....

49. قادىرلارنىڭ ھويلىسى

قادىرنىڭ بوۋىسى ھاسىغا تايىنىپ ئورنىدىن تۇرۇپ، ئويگە كىرىپ كېتىۋېتىپ:

ــ قاينىماڭ قىزىم. بىز سىلەرنىڭ تويۇڭلارنى قىلىمىز دەپ مۇشۇنداق قىيىنچىلىق بولۇپ قالدۇق. ھەي، بۇ كۈنلەرمۇ ئوتۇپ كېتەر!

ئايشەم: ئوھوش، قويسىلا گەپلىرىنى، قارىغاندا كېسىپ چە مېنىمۇ قەرزگە تۈتۈپ بېرىدىغان ئوخشايسىلەر. شۇڭا بالدۇراق كەشمىنى توغرىلىسام بولغىدەك. ئوغۇللىرىغا دەپ قويسىلا، خېتىمنى بەرسۇن، مەن كەتتىم.

ئۇ بىر بوپىنى قولتۇقلاپ دەرۋازىدىن ئوقتەك چىقىپ كېتىدۇ.

(ئەسلەتمە تۈگەيدۇ)

50. دوختۇرخانىدىكى يول بويىدا

قادىر ھەسرەت بىلەن: شۇنداق قىلىپ كېتىپ قالدى.

ياسىن غەزەپ بىلەن: بۇنداق خوتۇنىنىڭ بالدۇراق كەتكىنى ياخشى بوپتۇ. ئەتە ئاپاڭنى جەزمەن دوختۇرخانىغا ئېلىپ كەلگىن جۇمۇ!

قادىر: قېنى، قاراپ باقارمىز....

ياسن يانچۇغدىن پۇل چىقىرىپ: ئاغىنە، ئەمدى يە-نە قەرز ئېلىۋەرمەي، مانى ئاپىرىپ ئىشلىتىپ تۇرغىن!

قادىر: بۇ، ...

ياسىن: ئۇ، بۇ دېگەننى قوي، بولدى. مەن ئەتە يەنە بىوقلاپ كېلىمەن.

قادىر: رەھمەت ئاداش. ئۇنداق بولسا مەن كەتتىم. ئۇ خوشال ھالدا دوقمۇشتىن ئايلىنىپ ئويگە قاراپ ماڭدى.

ياسىن قادىرنىڭ ئارقىسىدىن قاراپ، ھەسرەت بىلەن خۇرسىنىپ قويىدۇ. ياسىننىڭ ئاۋازى: بۇنداق توي بىر ئا-يەت ئەمەسمۇ!

ئۇ يەنە بىرنەچچە قەدەم ماڭغاندىن كېيىن يەنە رەنانى يادىغا ئېلىپ خىتاپ قىلىدۇ:

— توۋا، رەنا دوختۇرخانىدا بولمىسا، ئويدىمۇ بول-مىسا، ئۇ زادى نەگە كەتكەندۇ؟

51. رەنالارنىڭ ھويلىسى

ھويلىنىڭ دەرۋازىسى ئۇلۇق ئېچىۋېتىلگەن، ئىشىك ئالدى ۋاڭ - چۆكىگا تولغان.

پاتەمخان بىلەن ئەخمەت تالادىن كىرىپ، پاكار سۇ-پىدا ئولتۇرغان ئامىنخاننىڭ يېنىغا كېلىپ ئولتۇرىدۇ.

پاتەمخان: نومۇسنى بىلمەيدىغانلار، تىزىمدىكى تويلۇق-نىڭ توتتىن بىر ئولۇشىگىمۇ يەتكۈزەلمەپتۇ، ئىككى كالىنىمۇ قويۇپ تۇرايلى، ھەتتا بىرەر چىشقاق پاخلىنىمۇ يوقكەن تېخى!

ئەخمەت: شۇنى دەڭا. بىزنىڭ رەنا قىز ئاقساق - چو-لاق بولمىسا، ئۇنى شۇنداق گادايغا بېرەمدۇق تېخى؟

كىيگىلى ئىشتان يوق، ئېتىم ماجان بۇۋى دېگەن مۇشۇ-دە!

بىللە كەلگەن ئىككى ئايالمۇ "هە-هۇ" دېيىشىپ بېرىدۇ:

— دېمىسىمۇ، ئەپكەلگەن توپىلۇغى بەك غورىگۈل بولۇپ قاپتۇ.

پاتەمخان گېپىدىگەن هالدا ئەتراپقا قاراپ قويغاندىن كېيىن دەرهال ئېگىشىپ ئامىنخاننىڭ قۇلىغىغا پىچىرلايدۇ:

— چاينى قايتۇرۇۋېتىش كېرەك، ئەخمەت ئاخۇن چىقىپ شۇنداق دەپ قويسۇن!

ئامىنخان بېشىنى لىڭشىتىپ: ماقۇل، قايتۇرايلى! ئەخمەت ئادەملەرنى يېرىپ ئوتۇپ دەرۋازىدىن چىقىپ كېتىدۇ.

52 . رەنالارنىڭ ئىشك ئالدى

ئەخمەت ئابلىز تاغىنىڭ ئالدىغا بېرىپ، قۇرۇق يوتىلىپ قويغاندىن كېيىن جاكالايدۇ: قىزنىڭ ئانىسى بۇ تويىنى قىلمايدىغان بولدۇق دەيدۇ، ئەپكەلگەن نەرسە-كېرەكلىرىڭىزنى ئېلىپ كېتىڭ.

ئابلىز تاغا: بىراق بالىلار توي خېتىنى ئېلىپ بولدىغۇ. ئولىشىپ تۇرغان ئامما چۇقۇردىشىپ كېتىدۇ.

ئامىنخان بىردىنلا ئىشكتە پەيدا بولدۇ: توي قىلغانلار ئاجرىشىپمۇ كېتىشۋاتىدىغۇ؟ توي خېتى ئالغانغا نىمە بولماقچىدى؟ تويلۇق تولۇق بولمىسا تويىنى قىلمايدىغان گەپ مۇشۇنداق!

ياسىن غاچچىدە ئادەملەرنىڭ ئارىسىدىن چىقىپ، ئىشكە يېقىنلىشىپ، هورمەت بىلەن ئېگىلىپ ئامىنخانغا تازىم قىلغاندىن كېيىن: ئاپا، ياسىن دېگەن بالا مەن بولىمەن،

ئەدەپسىزلىك قىلغىنىمنى ئەيىپكە بۇيرۇماڭ. رەنا بىلەن بىر كورۇشسەم بولاتتى.

پاتەمخان ئىشكتىن قىستىلىپ چىقىپ: ۋاي-ۋۇي، خالايىق قاراڭلار ما ئىشنى، نەدىمۇ بۇنداق قائىدە ئۇقمايدىغان يىگىت بولىدۇ؟ (ياسىنغا قاراپ) بۇنچىلىك بىر نىمەڭگە مۇشۇك ئاپتاپقا چىقمايدۇ؟ يەنە تېخى رەنا بىلەن كورۇشەتتىم دەۋاتقىنىنى قاراڭلا. مەن ساڭا ئېيتىپ قويماي، رەنا هازىر خەقنىڭ يۈزىگە قارىيالمايدىغان بولدۇم دەپ ئىزادىن بېشىنى كوتىرەلمەيۋاتىدۇ، — ئۇ بىر بوپا نەرسىنى ئابلىزغا تاشلاپ، يەنە بىر نەرسىنى ياسىنىڭ قولىغا تۇتقۇزىدۇ، — ئۇ ماڭا بۇ نەرسىلىرىنى ئۆزىگە بېرىۋەت دىدى. بۇ نېمىتىنى ئىزدىن يېنىڭ يىگىت ئەمدى.

مۇشۇ گەپلەرنى دەپ بولۇپ، ئۇ بۇرۇلۇپ دەرۋازىدىن كىرىپ كېتىدۇ. دەرۋازا تاراققىدە يېپىلىدۇ.

ياسىن قوللىرى تىترىگەن هالدا هىلىقى چوغدەك قىزىل گاز ياغلىقنى يايىدۇ ۋە كوزلىرىگە ياش ئالىدۇ...

بۇ چاغدا مەۋلۇدە هاسىراپ-هومۇدىگەن ۋە هىلىقى پومساق قىزنى هاپاش قىلغان هالدا ئولىشىپ تۇرغان ئادەملەرنىڭ قېشىغا يېتىپ كېلىدۇ. ئابلىز بىلەن ياسىنىڭ هارۋىنى هەيدەپ يىراقلىشىپ كېتىۋاتقانلىغىنى، كىشىلەرنىڭ قانداقتۇر بىر ئىش توغرىسىدا غۇلغۇلا قىلىشىۋاتقانلىغىنى كورىدۇ.

ئۇ قوشۇمىلىرىنى تۇرۇپ سەل ئويلىنىۋالغاندىن كېيىن ئۇشتۇمتۇتلا پومساق قىزنىڭ بىر پاي ئايىغىنى سالدۇرۇپ، ئالدىدىكى بىرنەچچە تال ياغاچنىڭ ئاستىغا تىقىپ قويىدۇ. ئاندىن قىزچاقنى كوتىرىپ دومسايغان هالدا هويلىغا كىرىدۇ.

53 . رەنالارنىڭ ھويلىسى

مەۋلۇدە ھويلىغا كىرىپ يىغلايدۇ: ئاپا، سىڭلىمنىڭ ئا-
يىغى قۇدۇقتا چۈشۈپ كەتتى.

پاتەمخان ئۇنى بىر كاچات سالىدۇ، ئاندىن پومساق
قىزنى قولىغا ئېلىپ مەۋلۇدەنىڭ قۇلىغىنى سوزىدۇ:

ــ بۇ ئاياقنى كىمنىڭ ئېلىپ بەرگەنلىگىنى بىلەم-
سەن. ھەي پەس! يوقال كوزۇمدىن. ئاياقنى قۇدۇقتىن
ئېلىپ چىقمايدىغان بولساڭ قارىڭغا نان بەرمەيمەن!

مەۋلۇدە بۇ پۇرسەتنى غەنىمەت بىلىپ تالاغا يۈگۈ-
رەيدۇ. ئۇ ئارقىسىغا قاراپ ئويدە شوھرەت بىلەن تۇراخان-
نىڭ ئولتۇرغىنىنى كورىدۇ.

54 . «ئالغا» ئاياق، باش كېيىم دۇكىنى

ئېلى پوكەيدە تۇرۇپ خېرىدارلارنى قىزغىن كۇتۇۋال-
ماقتا. ئۇ بېشىنى كوتىرىپ تۇرۇپ قالىدۇ: مەۋلۇدە!

مەۋلۇدە قورقۇمسىرىغان ھالدا ئىشىكتە تۇرماقتا. ئېلى
پوكەيدىن چىقىپ مەۋلۇدەنىڭ يېنىغا كېلىدۇ.

مەۋلۇدە: ئاكا، رەنا ئاچامغا تېزرەك تېلېفون بەرسىڭز،
دەرھال يېنىپ كەلسۇن، ياسىن ئاكامنى ئۇلار قوغلىۋەتتى.
شوھرەت رەنا ئاچامنى ئالماقچى ئىكەن.

ئېلى گەپنىڭ باش ـ ئايىغىنى ئاڭقىرالماي، مەۋلۇدەنىڭ
قولىدىن تارتىپ: كىرىڭ، كىرىڭ، گەپنى ئېنىقراق دەپ
بېرىڭ.

55 . قادىرلارنىڭ ئويى

قادىرنىڭ ئاپىسىنىڭ نەپەس ئېلىشى جىددىلىشىپ،
قۇلاق تۇۋىدە ئايىشەمنىڭ سوزلىرى جاراڭلايدۇ: "كېيىنچە
مېنىمۇ قەرزگە تۇتۇپ بېرىدىغان ئوخشايسىلەر. شۇڭا بال-

دۇراق كەشمنى توغرىلسام بولغدەك. مەن كەتتىم!"
قادىر ئاپىسىنىڭ ئالدىدا تىزلىنىپ ئولتۇرۇپ يالۋۇرىدۇ.
ــ ئاپا، ھارۇنمۇ تەييارلاپ قويدۇم. دوختۇرخانىغا بارايلى.
ئاپىسىنىڭ چىرايىدا سەل ـ پەل كۆلكە پەيدا بولىدۇ. بىراق شۇ ھامانلا قايغۇغا ئوزگىرىدۇ: ياق، دوختۇرغا بارمايمەن، بارمايمەن. مېنىڭ كېسىلىم ئېغىر ئەمەس، ياخشى بولۇپ قالىمەن. بىردەم ئۇخلىۋالاي، ــ ئۇ كوزلىرىنى يۇمۇپ جوبالۇشكە باشلايدۇ، ــ قەرزنى قايتۇرمىز ... توي ... ئەتە ـ لەككە قايتۇرمىز ... كېلىن قايتىپ كەلدى ... قەرز .....
ئۇنىڭ چىرايلىرى كوكىرىپ، قىينىلىپ نەپەس ئېلىشقا باشلايدۇ. ئەجەلنىڭ قارا كولەڭگۇسى ئۇنىڭغا يېقىنلاپ كەلمەكتە ئىدى. ئۇ ئاخىرى ئاستا ـ ئاستا كوزىنى يۇمۇپ جان ئۇزىدۇ.
قادىر چوچۇپ نەمە قىلارىنى بىلەلمەي توۋلاشقا باشلايدۇ:
ــ ئاپا! ئاپا سەن بىزنى تاشلاپ كەتمە، ئاپا، ۋاي ئاپام!
ئۇ ئاپىسىنىڭ ئۇستىگە ئوزىنى تاشلاپ بوغۇلۇپ يىغلايدۇ.

56. قادىرنىڭ ھويلىسى

ئىشىك ئالدىدا ئولتۇرۇپ كەندىر شويىنا ئېشىۋاتقان قادىرنىڭ بوۋىسى يىغا ئاۋازىنى ئاڭلاپ تىترىگەن ھالدا ھاسسىغا تايىنىپ ئورنىدىن تۇرىدۇ ۋە سەنتۇرۇلۇپ مېڭىپ ئويگە كىرىدۇ. دەرۋازىغا بىرمۇنچە ئادەم ئولىشىدۇ.
تۇيۇقسىزلا ئىشىكتە پەيدا بولغان ياسىن ئادەملەر تو ـ پىنى يېرىپ ئويگە كىرىپ كېتىدۇ.

57. قادىرلارنىڭ ئويى

قادىرنىڭ ئاپىسىنىڭ جەسىدى خۇددى قاتتىق چارچاپ تېچ ئۇيقۇغا كەتكەن ئادەمدەك سوزۇلۇپ ياتىدۇ. بوۋاي بىلەن ئۇنىڭ نەۋرىسى ئوزىنى يوقاتقان ھالدا قېتىپ ئولتۇرۇشىدۇ.

ياسىن ئويگە كىرىپ بۇ ئائىلىنىڭ ئېغىر بەختسىزلىگىگە چوڭقۇر قايغۇرىدۇ، ياسىننىڭ ئاۋازى: مەن توي قىلمىسامۇ قىلمايمەنكى، بۇنداق پاجىەنىڭ تەكرارلىنىشىغا يول قويمايمەن.

58. پوچتىخانىنىڭ ئوزۇن يوللۇق تېلىفۇن بېرىش ئويى.

ئېلى تېلىفۇندا رەنا بىلەن سوزلەشمەكتە: تۇغرا، تۇغرا، سىزنى بۇ يەردىن كەتكۈزۈشنىڭ ئوزى بىر سۈيىقەست، شوھرەت بۇ ئاردىلىقتا قىسىلىپ كىردى، ئۇ تويلۇقنىمۇ تەييار قىلىپ قويۇپتۇ. سىزنى قايتۇرۇپ كېلىپلا توي قىلماقچى، سىز دەرھال قايتىپ كەلمىسىڭىز بولمايدۇ. بۇگۈن چۈشتىن كېيىن ئۇچىدىغان ئايرۇپىلان بارمىكەن؟ ناھايىتى ئوبدان بوپتۇ، بىز سىزنى ئايرۇپىلان ئىستانسىسىدا كۈتۈۋالىمىز.

خەت سېلىش ئۇچۇن پوچتىخانىغا كىرگەن سۈپىيە تېلېفۇننىڭ مەزمۇنىدىن تولۇق خەۋەردار بولىدۇ. ئۇ شوھرەت تۇغرىسىدىكى ئىككى جۇملە گەپنى ئاڭلاپ، بىردىنلا چىرايلىرى ئوڭىدۇ، غەزەپلىنىپ، يوزىنى قولى بىلەن ياپقان پېتى بۇرۇلۇپ پوچتىخانىدىن چىقىپ كېتىدۇ.

59. ياسىنلارنىڭ ھويلىسى

قايتۇرۇۋېتىلگەن سوغلار سۇپا ئۈستىگە يېيىقلىق تۇ-

ردىۋ. ئابلىز تاغا جىمجىت ئولتۇرۇپ چاي ئىچمەكتە.

ياسىننىڭ ئاپىسى ياش توككەن هالدا ئابلىزغا:

— بۇ كالا ساتقان پۇل، بۇنىڭغا قوي ئېلىكلار. ئۇندىن باشقا ئويدىكى تاش ئەينەك، گىلەم ۋە شەرەنىمۇ ساتايلى. ئۇمۇ يەتمىسە خۇلۇم - خوشنىلاردىن قەرز ئالايلى. نىمىلا قىلىپ بولمىسۇن تىزىملىكتىكى تويلۇقنى تەق قىلىپ يەنە بىر قېتىم بارايلى، — دەيدۇ.

ئابلىز: مۇشۇنداق قىلغان تەقدىردىمۇ تولۇق بولمايدۇ. ئۇلارنىڭ ئىشتىهاسى بەكمۇ چوڭ. يەنە تېخى ئىككى كالا تەلەپ قىلىۋاتىدۇ.

ياسىننىڭ ئاپىسى: زادىلا بولمايدىغان ئىش بولسا، ماۋۇ ئويمۇ بار ....

ئابلىز: بۇنداق قىلغان بىلەن بولامدۇ؟ ئويىنمۇ سېۋەتسەكلار، كېيىن قانداق قىلىسىلەر، مېنىكچە بۇ تويىنى ئەمدى بولدى قىلايلى، ياسىن بېرىپ هىلىقى قىزغا ئېيتىپ قويسۇن، ئەتىلىككە بېرىپ توي خېتىنى قايتۇرۇۋېتىش كېرەك.

ياسىننىڭ ئاپىسى: ياسىن قېنى؟

ئابلىز: بىر ئاغىنىسىنى يوقلاپ كەتتى.

60 - شوهرەتنىڭ هوجرىسى

شوهرەت بىر دەستە پۇلنى يانچۇغىغا سېلىشقا تەمشىلىپ، بېشىنى كوتىرىپلا هاڭ - تاڭ بولۇپ تۇرۇپلا قالدىۋ سوپىيە غەزەپلىك ئەلپازدا ئۇنىڭ ئالدىغا كېلىپ تۇرىدۇ. شۇهرەتنىڭ يۈزلىرىدىن بىلىنەر - بىلىنمەس بىزار بولۇش ئالامتى يالت قىلىپلا ئوتۇپ كېتىدۇ. ئەمما دەرهالا هېچقانداق ئىش بولمىغاندەك قىياپەتكە كىرىۋېلىپ سوزلەيدۇ:

ــ ھە، ئاپپىغىم، سىز نىمە ئۈچۈن گەپ قىلمايلا ئويگە باستۇرۇپ كىردىڭىز؟ ھىلىمۇ ياخشى، ئاپام ئۇخلاپ قاپتۇ، بولمىسا ئۇ ....

سۇپىيە: مەن سىزنى ھېلىقى كونا جايدا ساقلىغىلى نەچچە كۈن بولدى؟

شوھرەت: بىر ئىشىڭىز بارمىدى؟

سۇپىيە: بۇ بىرنەچچە كۈندىن بۇيان نىمىگە ئالدىراپ يۈرىيسىز؟

شوھرەت: خىزمەت بىلەن ـ دە!

سۇپىيە: ئەگەر مېنى تاشلىۋېتىمەن دەيدىغان بولسىڭىز، مەن دەرھال سوتقا ئۇستىڭىزدىن ئەرز قىلىمەن.

شوھرەت چوچۇپ كېتىدۇ ۋە ئارقىدىنلا سۇپىيەنىڭ يېنىغا كېلىپ ئۇنىڭغا يېقىنچىلىق قىلىدۇ: يۈرىگىمنىڭ پارىسى، بۇگۈن نىمە بولدىڭىز؟

سۇپىيە: سىز تېخى رەناغا قانات سوزەپ يۈرەمسىز؟

شوھرەت: قارىغا گېپىڭىزنى، نىمىلەرنى دەپ كەتتىڭىز؟ يېنىمدا سىزدەك بىر نازىنىن جانانىم بار تۇرۇپ، ئۇنىڭغا قانات سوزەپ نىمە قىلاتتىم؟ ئەمما، مەن ئۇنى ئۇزەمنىڭ بىر نەۋرە ئاكامغا تونۇشتۇرۇپ قويايى دېگەن ئىدىم.

سۇپىيە: بۇنداق قىلىش ئانچە ئاسان ئەمەسقۇ دەيمەن! رەنا چۈشتىن كېيىنلا قايتىپ كېلىدۇ.

شوھرەتنىڭ كوزلىرى پاقىراپ كېتىدۇ: راستما؟

سۇپىيە: ئىشەنمەمسىز؟ سىز بېرىپ ئايرۇپلان ئىستانسىسىغا قاراپ بېقىڭ! شوھرەت، بىر تويىنى قاچان قىلىمىز؟ ئەمدى يەنە ساقلاۋەرسەك بولمايدۇ جۇمۇ!

شوهرەت: مېنىڭمۇ تازا نەپسىم تاقىلداپ كېتىۋاتىدۇ، كەچقۇرۇن كونا ئورۇندا ئۇچرىشىپ، ئوبدان مەسلىھەتلىشىۋالايلى.

سۇپىيە شوهرەتنى قۇچاقلاپ سويۇپ قويىدۇ.

شوهرەت: ئاپامنىڭ ئويغىنىدىغان ۋاقتى بولۇپ قالدى، تېزرەك كېتىڭ.

سۇپىيە ئارقا ئىشىكتىن چىقىپ كېتىدۇ.

شوهرەت سەل تۇرۇۋېلىپ، كىيىملىرىنى تۈزەشتۈرگەندىن كېيىن ئالدىراپ ئويدىن چىقىدۇ.

61 . ياسىنلارنىڭ ئىشىك ئالدى، چۈش ۋاقتى

ياسىننىڭ ئاپىسى دەرۋازا ئالدىدا ئىگىسىنى بولىگەن پېتى ياسىننى ساقلاپ ئولتۇرىدۇ. ئېلى چىلىق - چىلىق تەرگە چۈمۈلىگەن هالدا ۋەلىسپىست بىلەن بىراقتىن چېپىپ كېلىدۇ. ياسىننىڭ ئاپىسى ئۇنىڭ ئالدىغا چىقىدۇ: ئېلى، ياسىنچۇ؟

ئېلى هاسىراپ تۇرۇپ: مەنمۇ ئۇنى ئىزلەپ كەلگەنتىم، ئويدە يوقمۇ؟

ياسىننىڭ ئاپىسى: شەهەردىكى بىر ئاغىنىمىزگە بارىمەن دەپ كېتىپتىكەن، هىلىغچە قايتىپ كەلمەيۋاتىدۇ. بىرەر پىشكەللىككە يولۇقۇپ قالغان بولمىغىدى؟ بۇگۈن ئۇزىمۇ خاپاراق كورۇنەتتى. رەنا ....

ئېلى: رەنانىڭ ئىشىدىن مېنىڭ خەۋرىم بار، (سائىتىگە قارايدۇ) سىز خاتىرجەم بولۇڭ، مەن ياسىننى تاپالايمەن، هەممە ئىش جايىدا بولىدۇ. (ئوز - ئوزىگە پىچىرلايدۇ) ئاغىنىمىزگە بارمەن؟

ئېلى ۋەلىسپىتىنى مىنىپ يەنە چېپىپ كېتىدۇ.

62 . قادىرلارنىڭ ھويلىسى

مېيىتنى ئۇزىتىش تەييارلىغى ئىشلەنمەكتە.

ياسىن قايغۇلۇق ھالدا ئۇسۇلغا ئېگىشىپ مېيىت نامىزىغا باغاق يازماقتا.

ئېلى ھويلىغا كىرىپ چوچۇقەن ھالدا تۇرۇپلا قالدۇ. قادىرنىڭ يۈزلىرى يىغىدىن ئىشىپ كەتكەن، ئۇ يەنىلا ئۇنسىز ياش توكمەكتە.

بوۋىسى گويا تاشتىن ياسالغان ھەيكەلگە ئوخشاش ئا-ۋەلقىدەكلا قېتىپ ئولتۇرىدۇ.

ئاپپاق كېپەنگە ئورالغان قادىرنىڭ ئاپىسى جىمجىت سوزۇلۇپ ياتىدۇ ....

ئېلى ئاستا مېڭىپ ياسىنىڭ يېنىغا كېلىدۇ: رەنانى ئالداپ يېزىدىكى مومىسىنىڭ يېنىغا كەتكۇزۇۋەتكەن ئىكەن، مەن ئۇنىڭغا تېلېفۇن بەردىم. چۈشتىن كېيىن قايتىپ كېلىدىغان بولدى.

ياسىن: شۇنداقمۇ؟

ئېلى: ھە، چۈشتىن كېيىنكى ئايرۇپىلاندا كېلىدۇ. ئىككىمىز بىرىپ كۈتۈۋالايلى.

63. ئايرۇپىلان ئىستانسىسى

شوھرەت بىلەن دوغلاق يىگىت موتۇتسىكلىت مىنىپ ئايرۇپىلان ئىستانسىسىغا كېلىدۇ ۋە كۈتۈش زالىغا كىرىدۇ. ياسىن بىلەن ئېلى ۋەلىسپىتتە ئايرۇپىلان ئىستانسىسىنىڭ ئىشىگى ئالدىغا كېلىپ، كۈتۈش زالىغا كىرىدۇ.

64. ئايرۇپىلان ئىستانسىسىنىڭ مېھمان كۈتۈش زالى

شوھرەت قارا كوزەينەك تاقىغان، ناھايىتى سولەتلىك ئەلپازدا گەدىيىپ تۇرىدۇ. ياسىن بىلەن ئېلىمۇ زالغا كىرىدۇ.

ياسن شوهرەتنى كورۇپلا: ۋاي، ئۇمۇ كەپتۇغۇ؟ ئېلى، رەنانىڭ قايتىپ كېلىدىغانلىغىنى ئۇ نەدىن بىلگەندۇ؟

ياسىنىڭ كوڭلىگە گۇمان چۈشىدۇ. شۇڭا ئۇ ئارقىغا بۇرۇلۇپ قەتئى ھالدا: يۇر كېتەيلى، ــ دەيدۇ.

ئېلى: ھەي، ھەي، ياسن، ياسن!

ياسن ئارقىسىغا قاراپمۇ قويماي كېتىدۇ.

ئېلىمۇ ئارقىسىدىن ماڭىدۇ.

65. ئايرۇپىلان ئىستانىسىسىدىن ئانچە يىراق بولمىغان تاشيول ئۈستىدە

ئېلى ئويلانماقتا: بۇ ئىشنى يالغۇز مەنلا بىلەتتىمغۇ...

ياسن: ئېلى، بولدى ئويلىنىپ بېشىڭنى قاتۇرما. ئىش دېگەن مۇرەككەپ بولىدۇ، ــ دەيدۇ ۋە كۈتۈلمىگەن ھالدا ۋاقىرىۋېتىدۇ: سەلىمە!

ئۇلارنىڭ ئالدى تەرىپىدىكى يولدا كېتىۋاتقان ئىشەك ھارۋىسىدا ئولتۇرغان بىر ياش قىزمۇ خوشاللىق بىلەن ۋاقىراپ كېتىدۇ، ــ ئاكا!

ياسن ۋەلسىپىتتىن چۈشۈپ يۈگۈرۈپ كېتىدۇ.

سەلىمەمۇ ھارۋىدىن چۈشۈپ يۈگۈرۈپ كېلىدۇ.

ياسن: قاياقتىن كېلىۋاتسەن؟ قانداق بولۇپ بۇ ھارۋىغا چىقىپ قالدىڭ؟

سەلىمە: ئاكا، مەن داشۇبىنى پۈتتۈردۈم. پويىزدىن چۈشۈپلا سۇ قۇرۇلۇش ئىش مەيدانىغا كەتتىم. بۈگۈن ئويىگە قايتاي دەپ تۇرسام، ئىش مەيدانىدىن شەھەرگە كېرەدىغان بۇ ھارۋا ئۇچراپ قېلىۋىدى، ئولتۇرۇۋالغان ئىدىم. يول بويى يۈرتىمىزنىڭ گۈزەل مەنزىرىسىنى تاماشا قىلىپ كەلدىم، ئاكا، دادام، ئاپامىلار تېچلىقتۇ؟ ئۇزەكچۇ؟ سېنى

توي قىلغۇدەك دەپ ئاڭلايمەنغۇ؟ قىز كىم؟

ئېلى: نىمە ئالدىرايسىز، ئويغە بېرىپ ھاردۇق چىقـ
قاندىن كېيىن ئالدىرىماي سوزلەشمەمسىلەر.

سەلىمە كۈلۈپ: بولىدۇ. بولىدۇ.

ئېلى: ئەمدى، مەرھەمەت قىلىپ نەرسە كېرەكلىرىڭىزنى ئاكىڭىزنىڭ ۋەلسىپىتىگە قويىسىڭىز قانداق؟

— بولىدۇ. بولىدۇ،— دەيدۇ سەلىمە. بېرىپ يۈك ـ تاقـ
نى ئېلىپ كېلىدۇ.

ئېلى ياسىنغا پىچىرلاپ چاخچاق قىلىدۇ: رەپىقەڭنى ئالغىلى بېرىپ سىگىلىڭنى ئېلىپ كەلدىڭ.

ياسىن "بولدى" دىگەندەك قىلىپ ئۇنى نوقۇپ قويىدۇ.

66. ئايرۇپىلان ئىستانىسىدا

كىچىك بىر ئايرۇپىلان يەرگە قونۇپ ئاستا توختايدۇ. شوھرەت بىلەن دوغلاق يىگىت مەيدىلىرىنى كەرگەن ھالدا ئالدىغا بارىدۇ.

ئايرۇپىلان ئىشىگىدە رەنا پەيدا بولىدۇ. ئۇ شوتىدىن پەسكە چۈشۈۋېتىپ، ئەترايىغا قاراپ، ياسىن بىلەن ئېلىنى ئىزلەيدۇ. شوھرەت بىلەن دوغلاق يىگىت ئۇنىڭغا يېقىنلىـ شىدۇ.

دوغلاق يىگىت: رەنا! — دەپ توۋلاپ ئۇنىڭ قولىدىـ كى سومكىنى ئېلىش ئۈچۈن قول ئۇزىتىدۇ.

شوھرەت: قايتىپ كەلدىڭىزمۇ!

رەنا سومكىسىنى چىڭ تۇتۇپ، ئۇلاردىن ئوزىنى قاچۇرـ غان ھالدا سۆپىدىن سەكرەپ چۈشىدۇ.

شوھرەت بىلەن دوغلاق يىگىت رەناغا يېقىن سۈرۈشـ شىپ ماڭىدۇ.

67. ئايرۇپىلان ئىستانسىسىنىڭ دەرۋازىسى ئالدىدا

رەنا دەرۋازىدىن چىقىشىغا شوھرەت بىلەن دوغلاق يېگىت ئۇنى توسۇۋالىدۇ.

دوغلاق يېگىت: بىزنىڭ موتوسىكلىتتا ئولتۇرۇڭ، ئو-يىڭىزگە ئاپىرىپ قويىمىز.

رەنا: كەچۇرۈڭلار، مەن ئاپتوۇۇزغا ئولتۇرىمەن،— دەيدۇ.

شوھرەت ئۇنىڭ ئالدىنى توساپ: سىز تېخىچىلا ھىلە-قىي قەلەندەر ئوقۇتقۇچىدىن مېھرىگىزنى ئۈزەلمەيۋاتقان ئوخ-شىمامسىز؟ ئۇ تويلۇق چىقىرىپ بېرەلمىگەنلىكتىن، ئاپىگىز ئۇنى ئويدىن قوغلاپ چىقاردى. بۇ چاقچىچە ئۇ سىزنى ئۇنتۇپمۇ قالغاندۇر بەلكىم، ئۇنىڭ ئۈستىگە ئاڭلىسام ئۇ تېخى يېڭى يارمۇ تۇتۇۋاپتۇ.

رەنانىڭ ئاچچىغى كېلىپ: بۇ ئىشلار بىلەن سىزنىڭ چاتىغىڭىز بولمىسۇن، يولۇڭىزغا مېڭىۋېرىڭا، — دەيدۇ - دە، كوچىنىڭ قارشى تەرىپىدىكى ئاپتوۇۇز بېكىتىگە قاراپ ماڭىدۇ.

شوھرەت كەيپى ئۇچقان ھالدا: ھىم، ھۇ قانجۇق، سەن مېنىڭ ئالقىنىمدىن قېچىپ چىقىپ كېتەلمەيسەن. (دوغلاق يېگىتكە) ھەي، سەن ئۇلارنىڭ دەرۋازىسى ئالدىدا مېنى ساقلاپ تۇر.

دوغلاق: خوپ بولىدۇ.

68. ئايرۇپىلان ئىستانسىسىدىن ئانچە يىراق بولمىغان كوچا

رەنا ئاپتوۇۇزدا غەمكىن ئولتۇرىدۇ ۋە تېخىچىلا ياسىنى ئىزلەۋاتقاندەك قىلىپ، ماشىنا دەرىزىسىدىن كوچىدا ئۇيان-

بۇيان ئوتۇشۇپ تۇرغان ئادەملەرگە قارايدۇ. ئۇ تۇيۇقسىزلا كوزلىرىنى چوڭ - چوڭ ئاچىدۇ.

ماشىنا ياسىن، سەلىمە ۋە ئىلىلارنىڭ يېنىدىن ئوتىدۇ. ياسىن ۋەلىسپىتنى يېتىلەپ، بېشىنى ساڭگىلاتقان هالدا ئىغىر قەدەم تاشلاپ ماڭماقتا.

ماشىنىدا ئولتۇرغان رەنا ۋاقىرىۋېتىشكە تاسلا قالىدۇ. ئەمما، يېنىدا ئولتۇرغان يولۇچىلارنى كورۇپ ئوزىنى تۇتۇۋالىدۇ. مونچاقتەك كوز ياشلىرى ئۇنىڭ مەڭزىدىن دومىلاپ چۈشۈشكە باشلايدۇ.

69. رەنالارنىڭ هويلىسى

ئەخمەت سۇپا ئۇستىدىكى ئۇستەلگە ئېگىلىپ ئولتۇرۇپ تويلۇق تىزىمنى ئوقۇپ تۇگەتكەندىن كېيىن سوز قىلىدۇ:

ــ بايا ئوقۇغانلاردىن باشقا يەنە ياپونىيىنىڭ "سونى" ماركىلىق ئۇن ئالغۇسىدىن بىرى، رەڭسىز تېلېۋىزوردىن بىرى، ئېلېكترىلىق شامالدۇرغۇچتىن بىرى، قوش كىشىلىك دىۋاندىن بىرى بار.

ئامىنخاننىڭ كوزلىرى پاقىراپ كېتىدۇ.

ئەخمەت: ئۇندىن باشقا نەق پۇل بەرمەكچى، رەنا - نىڭ ئاكىسى بىلەن ئىنىسىنىڭ ئىشىنى پۈتۈنلەي ئوز ئۈستىگە ئالماقچى بولدى.

پاتەمخان: قانداقراق؟ ئەمدىغۇ رازى بولغانلا؟

ئامىنخان يەنە ئىشىنىشكە پېتىنالماي: شوھرەت شۇنچىۋالا كوپ پۇلنى چىقىرىپ بېرەلەرمۇ؟

پاتەمخان: ۋاي - ۋۇي ئاچا، بۇنىڭدىن نىمە غەم يەيدىتىلە؟ شوھرەتتە پۇل دېگەن ساماندەك، ئۇنىڭ ئۈستىگە ئۇنىڭ رەناغا كوزى چۈشۈپتىمۇ، بولدى. رەنا ئەگەر ئاس-

ماندىكى ئايىنى ئالمەن دىسمۇ ئۇزۇپ بېرەلەيدۇ.
ئەخمەت: شۇنداق ـ، شۇنداق!
پاتەمخان جەينىگى بىلەن ئامىنخاننى نوقۇپ قويۇپ پىچىرلايدۇ: كەلگۈسىدە پايدىنى ئالىدىغان ئادەم مەن ئەمەس، ئوزىڭىز، شۇنداقمۇ ـ ئەمەسمۇ؟
ئامىنخان زورغا كۈلۈپ: شۇنداق ـ شۇنداق!
پاتەمخان بىلەن ئەخمەت كورەكلەپ كۈلۈشۈپ كېتىدۇ، تاراق! قىلىغان ئاۋاز بىلەن تەڭ ئىشىك تۈيۈقسىزلا ئېچىلىپ غەزەپتىن يېرىلغۇدەك بولغان رەنا ئىشىكتە پەيدا بولىدۇ.
ئۇچەيلەننىڭ تىلى تامىغىغا چاپلىشىپ قالغاندەك زۇ ـ ۋان چىقىرالماي تۇرۇپ قالىدۇ.
رەنا: ئاپا، سىز، سىز ياخشى ئىش قىپسىز، ـــ دەيدۇ ـ دە، ئۇن سېلىپ يىغلىغان پېتى ھوجرىسىغا كىرىپ كېتىدۇ.
پاتەمخان ئېرى بىلەن ئىشارەتلىشىۋالىدۇ.
پاتەمخان: ئاچا، سىز كىرىپ نەسىھەت قىلىپ قويۇڭا!
ئەخمەت: ھەرگىز يول قويماڭ، بولمىسا شوھرەت ھەر ـ گىز قاراپ ئولتۇرمايدۇ جۇمۇ!

70. رەنانىڭ ھوجرىسى

رەنا كارۋاتقا دۇم يېتىۋېلىپ، ئوكسۇپ يىغلايدۇ.
ئامىنخان ئۇنىڭ يېنىدا ئولتۇرۇپ: شوھرەتنىڭ پۇل دىسە پۇلى، كۇچ دىسە كۇچى بار. تويلۇققا نىمە سالساق شۇنى ئېلىشقا رازى ئىكەن، مۇشۇنداق ئادەمگە تەگسەڭ، بىزمۇ كېيىن ئىقتىساتتا قىينىلىپ قالمايمىز.
رەنا شارتتىدە بېشىنى كوتىرىدۇ: ئاپا، مېنى راستىنلا ساتتىڭىزما؟

رەنانىڭ ناخشىسى:

نىمە قىلدىم ساڭا جان ئانا،
ماڭا بۇنچە ئازاپ قىلغىلى.
ئوز قىزىڭنىڭ كۆلگەن بەختىنى،
ئوز قولۇڭدا غازاڭ قىلغىلى.

ساتساڭ مېنى مالنىڭ ئورنىدا،
ماڭا ئېغىر ئەمەسمۇ ئانا.
نىمىشقىمۇ يارالغاندىمەن،
بۇ دۇنياغا مەن بەختى قارا.

ناخشىنىڭ ئاخىرقى مىسراسى ئوقۇلغاندا ئېكراندا تو - ۋەندىكى كورۇنۇش ھاسىل بولىدۇ.

71. يېزىنىڭ چىغىر يولى

زۇلمەتلىك قاراڭغۇ كېچە، مۇدھىش قارا بۇلۇتلار ئاسمان يۈزىنى قاپلىغان، ئىنسى - جىن بولمىغان يېزا چىغىر يولدا ياسىن ئوزى يالغۇز تىكىرقاپ يۇرمەكتە.

72. رەنانىڭ ھوجرىسى، گۇگۇم ۋاقتى

ئامىنخان رەنانىڭ ناخشىسىنى ئاڭلاپ ياش توكىدۇ. ئەمما ئۇ يەنىلا قاتتىقلىق بىلەن: بالام، سەن قېيىن ئەھ - ۋالدا قالغان ئاپاڭنى كەچۈرگىن. مەن زادىلا باشقا ئامال تاپالـ مىدىم. شوھرەت ئاكاڭ بىلەن ئۇكاڭنىڭ ئىشىنى ئوز ئۇستىگە ئالدى، شوھرەت بىلەن سېنىڭ نىكايىڭنى مەن راۋا كوردۇم.

نىمە دىسەڭ دە، مەن ئۇنى ئۆزگەرتەلمەيمەن. ئۇلار ئوگۇنـ
لۈككە تويلۇقنى ئەپكەلمەكچى.

رەنا يۈرەكنى ئېزىپ تاشلىغۇدەك ھەسرەت بىلەن نالە قىلىپ يىغلايدۇ.

73. ياسىننىڭ ھوجرىسى

ياسىن قولىنى گەجگىسىگە قويۇپ، كارۋاتتا خىيال سۈرۈپ ياتىدۇ.

ئاپىسى كوز يېشىنى سۈرتكەن ھالدا ئويدىن چىقىپ كېتىدۇ. سەلىمە ھىلىقى قىپ ـ قىزىل گاز ياغلىقنى ئېلىپ، ئاكىسى سوزلەپ بەرگەن ئىشلارغا ھىسداشلىق قىلىپ ياش توكىدۇ.

ـ ئاكا، كوڭلۇڭنى يېرىم قىلما. ئۇ قىزنىڭ ئۆزى شۇنچە باغرى تاشلىق قىلىپ، مال ئورنىدا سېتىلمىشنى خالـ
غان بولسا ئاپىسى ئۇنى سېتىۋەرسۇن، سوتقا بېرىپ توي خېتىنى قايتۇرۇۋەت. ئەتە مەن ساڭا ھەمرا بولۇپ باراي، ئېلى سىز بېرىپ ئۇ قىزغا ئېيتىپ قويۇڭ.

ئىڭمگنى قولى ئۇستىگە قويۇپ، جوزىغا ئېڭمىشىپ ئولـ تۇرغان ئېلى: ھىم، مەن رەنانىڭ بۇنداق قارا كوڭۇللۇك قىلىدىغانلىغىغا ئىشەنمەيمەن!

سەلىمە: نىمىلا بولسۇن، ئۇ سوتقا كېلىپ، يۈز تۇرانە ھالدا ئارىنى ئوچۇق قىلىۋەتسۇن!

ئېلى: بوپتۇ، مەن بېرىپ يارلىقنى يەتكۈزۈپ قويای.

74. رەنالارنىڭ دەرۋازىسى ئالدىدا

ئېلى رەنالارنىڭ دەرۋازىسى ئالدىغا كېلىپ ئەمدىلا توخـ تىشىغا، چوڭ دەرەخنىڭ ئارىسىدىن دوغلاق يىگىت ئېتىلىپ

چمقدۇ: سىز كېمنى ئىزلەيسىز؟

ئېلى: بۇنىڭ بىلەن سىزنىڭ نىمە چاتىقىڭىز؟

دوغلاق: مەن سىزنىڭ كىمنى ئىزلەيدىغىنىڭىزنى بىلمەن، رەنانى ئىزلەيسىز، شۇنداقمۇ؟ قايىتىپ بېرىپ ھىلىقى سەرالىق تومپايغا ئېيتىپ قويۇڭ، رەنا پات يېقىندا شوھرەتنىڭ رەپىقىسىگە ئايلىنىدۇ. بۇندىن كېيىن يەنە تىلىنى چاينىماڭ يۇرمىسۇن!

ئېلى: سەنمۇ بېرىپ بايۋەچچىگە ئېيتىپ قوي، رەنانىڭ يۇرىگىدە ئۇنداق نىمىلەرگە ئورۇن يوق!

دوغلاق ھوكىرەيدۇ: راستىڭنى دېگىنە، سەن زادى نىمە قىلغىلى كەلدىڭ؟

ئېلى كۆلۈپ تۇرۇپ پەس ئاۋازدا: ئىتلارنىڭ ئەدىۋىنى بەرگىلى كەلدىم.

دوغلاق: قانداق ئىتنىڭ؟

ئېلى: لالما ئىتنىڭ، ئاغزىغا كەلگىنىچە قاۋاپ، يالاقـ چىلىق قىلىشىنلا بىلىدىغان لالما ئىتنىڭ!

دوغلاق ئەتراپقا قاراپ قويۇپ ۋاقىرايدۇ: جويىلۇپسەن، بۇ يەردە قاۋاپ، يالاقچىلىق قىلىشىنلا بىلىدىغان لالما ئىت بوق!

ئېلى قاقاقلاپ كۈلگەن پېتى بۇرۇلۇپ چوڭ قەدەملەر بىلەن كېتىدۇ.

75. رەنالارنىڭ ئارقا ھويلىسىدىكى قاشا تامنىڭ يېنىدىكى كوچا،

ئېلى چوڭ قەدەملەر بىلەن كېلىۋېتىپ بىردىنلا رەنـ نىڭ ئېيتىۋاتقان ھەسرەتلىك ناخشىسىنى ئاڭلاپ قالىدۇ. بۇ ئاۋاز خۇددى ئوپكىدەپ يىغلاۋاتقان ئادەمنىڭكىدەك بوغۇق ۋە كۈچسىز ئىدى.

ئېلى سەكرەپ سوقما تامنىڭ ئۈستىگە چىقىدۇ. ئەمما، دەرەخلەرنىڭ قويۇق يوپۇرماقلىرى كوزىنى توسۇۋالغانلىقتىن ھىچنىمىنى كورەلمەيدۇ.

ــ ئاكا!

ئېلى ئارقىسىغا بۇرۇلۇپ مەۋلۇدەنىڭ يول ئۈستىدە تۇرغانلىغىنى، ئۇنىڭ قولىدا ھەر خىل ئالى دەرىجىلىك پىچىنە، توقاچلار، كونسىرۋا، مۇۋە ـ چۇۋە دىگەندەك نەرسىلەر بارلىغىنى كوردى.

ئېلى يەرگە سەكرەپ چۈشۈپ، ئىككى تاقلاپلا ئۇنىڭ يېنىغا بارىدۇ: مەۋلۇدە، نەگە باردىڭىز؟ بۇلارنى ئېلىپ نىمە قىلىسىز؟

مەۋلۇدە كوزىگە ياش ئالىدۇ: رەنا ئاچام قايتىپ كېلىپلا ئاغرىپ يېتىپ قالدى. تۇنۇگۈندىن ھازىرغىچە ھىچ نەرسە يىمەي ھىلىقى بىر ناخشىنىلا ئېيتىپ ئولتۇرىدۇ. ئاپام بىلەن ئامىنخان ئاچام ئىككىسى ئەت ـ تىت بولۇپ، ئۇنىڭغا يىگۈدەك بىرنەرسە ئەپكېلىپ بەرگىن دەپ چىقارتقان ئىدى.

مەۋلۇدە ئۇياق ـ بۇياقتا قاراپ قويغاندىن كېيىن ئېلىنىڭ قۇلىغىغا پىچىرلايدۇ: مەن چىقىدىغان چاغدا رەنا ئاچام ماڭا ئاستالا بىر پارچە خەتنى بېرىپ، دوختۇرخانا شۇجىسىنىڭ قولىغا ئاپىرىپ بەر دىگەن ئىدى.

ئېلى: ئاپىرىپ بەردىڭمۇ؟

مەۋلۇدە: ھەئە.

ئېلىنىڭ كوزىدىن ياش ئەگىگەن ھالدا: مەۋلۇدە بېرىپ رەنىغا ياسىن بىلەن ئېلى ئاكام سىزنى سالامەتلىككە دىققەت قىلسۇن، ئەتە كەچقۇرۇن ئارقا ھويلىغا كەلسۇن،

ياسىن بىلەن ئىككىمىز ئۇنى ئەپچىقىپ كېتىمىز، ئەتىلىككە بولماي قالسا ئوگۇنلۇككە چىقسۇن دىدى دەپ قويۇڭ.

مەۋلۇدە: ماقۇل!

ئىككىيلەن خوشلىشىپ بىرسى شەرقتە، بىرسى غەربكە قاراپ كېتىدۇ.

76. توي خېتى كېسىش ئورنى

ئۇزۇن ئورۇندۇقتا ياسىن بىلەن سەلىمە ئولتۇرۇشىدۇ. بىر جۇپ ئاشىق - مەشۇقلار توي خېتى ئالماقتا. ئۇلار نىكا گۇۋاناممىسىنى قولىغا ئېلىپ ھاياجانلىنىپ چىقىپ كېتىشىدۇ.

ھەسەن بىر قاراپلا ياسىننى تونۇۋالىدۇ: ھوي يىگىت، سىز توي خېتى ئېلىپ بولغانغۇ، — دەپ ھەيران بولغان ھالدا ئۇنىڭ يېنىدىكى سەلىمەگە قاراپ قويىدۇ.

ياسىن: بۇ مېنىڭ سىڭلىم بولىدۇ.

سەلىمە: يولداش، مېنىڭ ئاكام توي خېتىنى قايتۇرۇۋەتكىلى كەلگەن.

ھەسەن: توي خېتىنى ئالغىلى تېخى بىرنەچچە كۈنلا بولدى، ئەمدى كېلىپ قايتۇرۇۋېتىمەن دەيسىزا، بۇ زادى قانداق گەپ؟

سەلىمە ياسىننى نوقۇيدۇ. ياسىن گەپ قىلمايدۇ.

ھەسەن: ئۇنداق بولسا ھىلىقى سېپىترا — رەناقنز نەمىشقا كەلمەيدۇ؟

سەلىمە: رەنا؟ — دەيدۇ ھەيرانلىق بىلەن ۋە بۇرۇلۇپ ئاكىسىدىن سورايدۇ، — قىزنىڭ ئېتى رەنامۇ؟

ياسىن بېشىنى لىڭشىتىدۇ.

سەلىمە ئالدىراپ سۇرۇشتۇرۇشكە باشلايدۇ: ئۇنىڭ

هەببە ئىسىملىك ئاچسى، ئەنۋەر دېگەن ئۇكىسى بارمۇ؟

ياسىن ھەيران بولۇپ تۇرۇپ قالىدۇ: بار، سەن قانداقسىگە بۇنچە ئېنىق بىلىسەن؟

سەلىمە جەزمەنلەشتۈرۈپ: ئاپىسىنىڭ ئېتى ئامىنخان. ئۇ كاپ قىلىپلا ئاكىسىنىڭ قولىنى تۇتىدۇ ۋە ئۇنى تالاغا قاراپ سورەيدۇ.

ھەسەن بېشىنى چايقاپ: ھەيران قالارلىق بىر ئىش، ــ دەيدۇ ۋە قانداقتۇر بىر ئىشنى تۇيۇقسىزلا يادىغا ئېلىپ، ــ ئامىنە؟ بۇ ئەجەپمۇ تۇنۇشلۇق بىر ئىسىمغۇ؟ ھىلىقى ئامىنخان شۇمىدۇ-يا؟

شىرە ئۇستىدىكى تېلېفۇن جىرىڭلايدۇ. ھەسەن تۇرۇپ-كىنى قولىغا ئالىدۇ: قەيەرسىز؟ خەلق دوختۇرخانىسىدىكى لى شۇجى؟ ياخشىمۇسىز؟ بىرەر ئىشىڭىز بارمىدى؟ توغرا، ئۇلار قانۇن تەرىپىدىن ھىمايە قىلىنىشى لازىم. سىز خاتىرجەم بولۇڭ. جامائەت خەۋپسىزلىگى ئىدارىسى ئۇنىڭ ماتېريالىنى ئىگەللەپ بولىدى. ھە؟ بولىدۇ، بولىدۇ. مەن ئەتە جەزمەن بېرىپ خىزمەت ئىشلەيمەن.....

77. دەرەخ سايىسى ئاستىدا

سەلىمە: مېنىڭ ئالدى بىلەن سۇ قۇرۇلۇش ئىش ئورنىغا ئۇنى ئېلىپ بېرىشتىكى مەقسىدىمۇ تېۋىنى يېڭىچە قىلىش ئىشى ئۈستىدە مەسلىھەتلىشىش ئۈچۈن ئىدى. مەن ئەتىلىككە بېرىپ ھەببەنى تاپاي، ئۇ مېنىڭ ئوتتۇرا مەكتەپتىكى ساۋاقدىشىم، ئۇ مېنى ئامىنخان ئاچام بىلەن كورۇش-تۇرسۇن. ئوبدانراق پاراڭلىشىپ كورسەك بىرەر ئامالى تېپىلىپ قالسا ئەجەپ ئەمەس.

ئېلى: بىز ھازىر ئالدى بىلەن، رەناغا ياردەم بېرىدىغان بىرەر چارە - ئامالنى ئويلىشىپ كورسەك بولاتتى.

ياسىن: سېنىڭ ئورۇنلاشتۇرۇشۇڭ بويىچە بۇگۈن كەچ ئۇنى ئەپچىقىپ كېتىپ، ۋاقتىنچە سىلەرنىڭ ئويگە ئاپىرىپ قويايلى.

ئېلى: مېنىڭ سىڭلىم ئۇنىڭ بىلەن كەچىك چېغىدىكى ساۋاقداشلاردىن بولىدۇ.

سەلىمە: ئۇنداق بولسا تېخىمۇ ياخشى بولىدىكەن.

78. رەنالارنىڭ ئارقا ھويلىسى (كېچە)

ئېلى رەنانىڭ قولىدىن تارتىپ قاشا تامنىڭ يېنىغا ئېلىپ كېلىدۇ ۋە يولەپ تامغا چىقىرىدۇ.

79. قاشا تامنىڭ سىرتى (كېچە)

ياسىن قاشا تامنىڭ ئۈستىدىن چۈشكەن رەنانى باشلاپ، ئالدىراش كېتىپ قالىدۇ.

80. رەنالارنىڭ ھويلىسى (كېچە)

ئامىنخان بىلەن ھەببە قاچا - قۇمۇشلارنى يىغىشتۇرماقتا. پاتەمخان ھېچنىمىدىن بىخەۋەر ئالچاكلاپ سىرتتىن كىرىدۇ:

— مېھمانلارنىڭ ھەممىسى كەتتىما؟

ئامىنخان: ھەممىسىنى ئۇزىتىپ قويدۇق.

پاتەمخان: ھەممىسى تىزىملىك بويىچە بولغاندۇ؟

ئامىنخان بېشىنى لىڭشىتىدۇ.

پاتەمخان: ئانا - بالا ئىككىيلەنىنىڭ ئادەمگەرچىلىگە - گە ئەمدىغۇ ئىشەنگەنسىز؟

ئامىنخان: ۋاي، ئىشەنمەمدىغان پاتەمخان!

هەببە بالىسنى كوتىرىپ ئويدىن چىقىدۇ: ئاپا، رەنا قېنى؟

ئامىنخان: كارۋاتتا ياتقانتىغۇ؟

هەببە: يوق، هەممە ئويگە كىرىپ چىقتىم، كورۇنمەيدۇ.

ئامىنخان: بۇ قانداق گەپ؟ — دەپ ئويگە كىرىدۇ.

پاتەمخانمۇ دەرهال ئەگىشىپ ئويگە كىرىدۇ.

81. رەنانىڭ هوجرىسى (كېچە)

ئامىنخان كىرىپ: رەنا!

پاتەمخان دەرىزىنى كورسىتىپ: مەيەگە قاراڭلار.

ئارقا دەرىزىدىكى پەردىنىڭ بىر پارچىسى يەرگە چۈشۈپ كەتكەن، دەرىزە ئېچىقلىق تۇراتتى.

ئامىنخان: ۋاي ئولەي، ئۇ قېچىپتۇ!

پاتەمخان ئۇنى ئەيىپلەيدۇ: سىز نېمىشقا بۇنداق بىخەسىتەلىك قىلدىڭىز؟

ئامىنخان: ئەمدى قانداق قىلىمىز؟

قۇدرىتى ئۇلۇغ ئىگەم. بىرەر چاتاق چىقىپ قالمىغدى!

پاتەمخان كوزلىرىنى چىمچىقلىتىپ: ئارقا كوچىسىنىڭ كەينى چوڭ ئوستەڭ ئەمەسمۇ؟

ئامىنخان: يۇرۇڭلار، بېرىپ قاراپ باقايلى.

ئامىنخان بىلەن پاتەمخان ئويدىن ئالدىراپ چىقىپ كېتىشىدۇ.

82. ئوستەڭ بويىدىكى كىچىك ئاشخانىدا

ئېشىپ قالغان تاماقلار تۇكۇلۇپ كەتكەن شىرەنىڭ ئەتراپىدا شوھرەت، دوغلاق ۋە يەنە ئىككى يىگىت هاراق ئىچىپ ئولتۇرىدۇ. هەممىسلا غەرق مەس.

ئۇنالغۇدىن غەلىتە ناخشىلار ياڭراپ تۇرىدۇ.

شوهرەت رۇمكىنى كوتىرىپ: ھەممىڭ نان قېپى، دوت نىمىلەر، قۇلۇڭلاردىن ھىچنىمە كەلمەيدۇ. مېنىڭ پۇلۇمنى خەجلەشنىلا بىلىشمىسەن، رەنانى قولۇمغا كەلتۈرۈڭلىسام ... پۇلۇم ئۇچۇن ... خەپ ... خوشە!

ئۇلار رۇمكا سوقۇشتۇرۇۋاتقاندا يىراقتىن "رەنا" دەپ ۋاقىرىغان ئاۋاز ئاڭلىنىدۇ.

شوهرەت: مانا، رەنا كەلدى. يۇرۇڭلار، چىقىپ بىزنىڭ رەنانى كۇتۇۋالايلى....

83. چوڭ ئوستەڭ بويى

ئامىنخان بىلەن پاتەمخان ماڭغاچ تۇرۇلايدۇ: رەنا...!!

شوهرەت ۋە ھىلىقى بىرنەچچەيلەن ھاراق بوتۇلكىسى بىلەن رۇمكىلارنى كوتەرگەن ھالدا ئۇزۇن - قىسقا دەسسەپ كېلىشمەكتە.

شوهرەت: ئوهۇ، پاتەمخان ئاچا، سىز بۇ يەرگە نىمە دەپ كەلدىڭىز؟ ...ماۋۇ قېرى خوتۇن كىم؟

ئامىنخان قورقۇپ تىترىگەن ھالدا پاتەمخاننىڭ ئارقىسىغا تىقىلىۋالىدۇ: ۋاي خۇدايىم، نىمە ئادەملەر بۇ؟

پاتەمخان ھودۇقۇپ گەپ ياسايدۇ: ھەي سايىم، تېز ئويۇڭگە كەت!

شوهرەت: سايىم، سايىم دىگەن كىم؟ مېنىڭ ئېتىم سايىم ئەمەس، سىز مېنىمۇ تونۇمايۋاتامسىز نىمە؟ مەن مەس بولمۇدۇم، ماڭا رەنا كېرەك.

پاتەمخان تىت - تىت بولۇپ ئۇنىڭ پېشىنى تارتىدۇ:

— ھەي ئۇنداق قىلما. ئۇ دىگەن رەنانىڭ ئاپىسى.

شوهرەت تېخىمۇ ئەزۇەيلەپ كېتىدۇ: ئوهۇ، ئەسلى بۇ مېنىڭ ھورمەتلىك قېيىناپامكەنده! مەن سىز بىلەن ...

سز بىلەن كورۈشۈشكە بەكمۇ تەشنا ئىدىم، — ئۇ قولىنى ئۇزىتىدۇ.

ئامىنخان: ۋاي خۇدايىمەي، — دېگىنىچە ئارقىسىغا داجىيدۇ.

— شوھرەت!

بۇ ئاۋازنى ئاڭلىغان شوھرەت مىدىر - سىدىر قىلىشقا پېتىنالماي تۇرۇپ قالىدۇ ۋە بېشىنى ئاستا ئارقىسىغا بۇرايدۇ. سۈپىيە چاچلىرى پاخپايغان ھالدا ئۇنىڭ ئالدىدا تۇرىدۇ. ئۇنىڭمۇ ھاراق ئىچىۋالغانلىغى ئېنىق كورۈنۈپ تۇرىدۇ.

— مەن سېنى ھىلىقى كونا جايدا ساقلاپ تۇرغىلى توت سائەت بولدى. توي ئىشىمىزنى مەسلىھەتلىشىمىز دەگەن ئەمەسمىدۇق؟ نىمشقا بارمىدىڭ؟

شوھرەت قىلىشقا سوز تاپالمايدۇ.

پاتەمخان ئامىنخاننى تارتىپ ئىتتىك كېتىپ قالىدۇ.

سۈپىيە: بايا مەنمۇ ھاراق ئىچىۋالدىم. مەن ساڭا ئېيتىپ قويماي، ئەگەر سەن مېنى راستىنلا تاشلىۋېتىدىغان بولساڭ مەن سېنىڭ ۋە بىزنىڭ ئىشىمىزنىڭ ھەممە، ھەممە ... ھەممىسىنى...

شوھرەت: نىمىلەرنى دەۋاتىسەن ئاپىغىم. بۇگۈن مەن خاتالاشتىم، ئۇلار مېنى مەس قىلىپ قويۇپتۇ. مانا بۇ...ھو!

شوھرەت دوغلاقتا كوز ئىشارىسى قىلىپ قويۇپ يالغاندىن ھو قىلىپ، قىينىلىۋاتقان قىياپەتكە كىرىۋالىدۇ. دوغلاق دەرھال بېتىپ كېلىپ ئۇنىڭ دۇمبىسىگە مۇشتلاپ تۇرۇپ، سۈپىيەدىن ئەپۇ سورايدۇ: ھە، ھە، راست— ھەممىسى

بىزدىن ئوتكەن خاتالىق. ئۇنى ھاراق ئىچكىلى ئەپكېلىپ، سىلەرنىڭ ئۇچرىشىشىڭلارغا دەخلى قىلىپ قويدۇق.

84. رەنالارنىڭ ھويلىسىنىڭ يېنىدىكى كوچا (سەھەر ۋاقتى)

سەلىمە **بىلەن** ھەببە سوزلىشىپ كېتىۋاتىدۇ.

85. رەنالارنىڭ ئىشىك ئالدى

سەلىمە **بىلەن** ھەببە ئىشىك ئالدىغا كېلىپ، ئىشىكنىڭ چىقىۋاتقان پاتەمخانغا دوقۇرۇشىپ قالىدۇ.

پاتەمخان: قانداق، رەنانى تاپتىڭلارمۇ؟

ھەببە: رەنا؟ ئۇ ئۇزىنى ئوستەڭگە تاشلىۋاپتۇ.

ئىككىيلەن دەرۋازىدىن كىرىپ ئىشىكنى تاراققىدە يېپىۋالىدۇ.

پاتەمخان: ئۇزىنى دەريا‌غا تاشلىۋاپتۇ؟ خۇدايىم! ئۇ ئىككى قولى **بىلەن** يۇزىنى يېپىپ، يۇگۇرۇپ كېتىدۇ.

86. رەنالارنىڭ ئويى

ئامىنخان: رەنادىن خەۋەر بارمۇ؟

ھەببە: خاتىرجەم بولۇڭ، سىڭلىمدىن چاتاق چىقمايدۇ دەيدۇ ۋە سەلىمەنى تونۇشتۇرىدۇ، — ئاپا، بۇ مېنىڭ ساۋاقدىشىم.

ئامىنخان ئۇنىڭ بىلەن سالاملىشىپ ئولتۇرۇشقا تەكلىپ قىلىدۇ.

— ئامىنخان ئاچامنىڭ ئويى مۇشۇمۇ؟ — دەرىزىدىن ناتونۇش بىر ئادەمنىڭ كىرىۋاتقانلىغى كورۇنىدۇ.

سەلىمە: توي خېتى كېسىدىغان ئورۇندىن كەپتۇ.

ھەسەن ئويگە كىرىپ، ئامىنخان ئاچىنى بىر قاراپلا

تونۇۋالىدۇ:

— ئەسلى سىز ئىكەنسىز - دە! ئامىنخان ئاچا، مېنى تونۇدىڭىزمۇ؟

ئامىنخان ئاچا ھەيرانلىق ۋە شاتلىق ئىچىدە: سىز ئەينى يىللاردا خىزمەت ئەترىدىدە ئىشلىگەن يولداش ھەسەن ئەمەسمۇ؟ — دەيدۇ.

ھەسەن: توغرا، توغرا.

ئامىنخان ئاچا: تووا، ھەش - پەش دېگىچە 30 يىل ئوتۈپتا!

ھەسەن: سىز تېخىچىلا شۇ پېتىڭىزچە تۇرۇپسىز!

ئامىنخان: قېرىپ موماي بولۇپ كەتتۇق، ھە، بۇگۈن مېنى يوقلاپ كەپقاپسىزغۇ؟

ھەسەن: ئازراق ئىش بىلەن كەلدىم! ئاتىلىسام سىز ئۇز قىزىڭىزنىڭ كۆڭلىدىكى ئادىمىگە تېگىشكە قارشى ئىكەنسىز، شۇنداقمۇ؟

ئامىنخان جاۋاپ بەرمەك تەس كېلىپ گەپ قىلمايدۇ.

ھەسەن: رەنانى يۇقۇرى باھادا سېتىۋالماقچى بولۇپ يۇرگەن شوھرەت ياخشى ئادەم ئەمەس. ئۇ بازار سودىسىنىڭ قويۇپ بېرىلگەنلىگىدىن پايدىلىنىپ، پارتىيىنىڭ سىياسىتىگە خىلاپلىق قىلىپ، ھايانكەشلىك، ماددى ئەشيالار بىلەن ئەتكەسچىلىك قىلىشتەك ياماق ئىشلار بىلەن شۇغۇللانىدى. سىز ئۇنىڭ دامىغا چۇشۇپ قالماڭ يەنە!

ئامىنخان: ئۇنىڭ گېپىنى قىلمايلا قويۇڭ، مەن ھەممىنى بىلىپ بولدۇم. ئەمما، مەن رەنانى ئۇنداق بېزا مۇئەللىمگىمۇ بەرمەيمەن.

ھەسەن: رەنانىڭ يارىتىپ قالغىنى بىر مۇنەۋۋەر بېزا

مۇئەللىمى، ئۇلار توينى يېڭىچە قىلىشنى تەلەپ قىلىۋاتىدۇ. بۇ بىر ياخشى ئىش، بىز ئۇنى قوللىشىمىز كېرەك. بىزنىڭ ياش ۋاقىتلىرىمىز، ئۆزىڭىزنىڭ تويى يادىڭىزدا بارمۇ؟
(ئەسلىمە)

87. ئازاتلىقنىڭ دەسلەپكى مەزگىللىدىكى بىر يېزىلىق هوكۇمەت ئىشخانىسىنىڭ ئالدىدا

ئۆزۈم باردىكى ئاستىدا ئۇستەللەر رەتلىك تىزىپ قويۇلغان. ئۇنىڭ ئۇستىدە كەمپىت، پىچىنە، گازىر قاتارلىق نېمەتلەر بار. كىشىلەر توي غەزەللىرىنى ئوقۇپ، چىن قەلبىدىن شادلىنىپ كۈلۈشمەكتە.

ئامىنە ۋە تويى بولغان يىگىت تورده ئولتۇرىدۇ. ئامىنىخانىنىڭ يېنىدا خىزمەت دۇيىسىنىڭ 17 ياشلىق ئەزاسى هەسەن ئولتۇرىدۇ.

توي بولغان قىز - يىگىت ئاددىي، يارىشىملىق يېڭى كىيىملەر كىيگەن.

خىزمەت دۇيىنىڭ باشلىغى سوز قىلماقتا.
كوپچىلىك قىزغىن چاۋاك چالىدۇ.

كىشىلەر بەس - بەس بىلەن ئۇسۇلغا چۈشىدۇ. تويى بولغان قىز بىلەن يىگىت ئۇسۇل ئويىنماقتا. يۈزلىرىدە بەختلىك كۈلۈمسىرەش جىلۋە قىلىدۇ.

.....

(ئەسلىمە تامام بولدۇ)

88. ئامىنىخانىنىڭ ئويى

هەسەن: ئەينى پىللاردا سىز مەمەت ئاكام بىلەن يېـ

كۆچه توي قىلغان، ئۇ نىمه دىگەن ياخشى بولغان - هه! ئەمما، هالا بۇگۈنگه كەلگەنده جەمىيەتتىكى ناچار كەيپىياتلار- غا هه - هۇ دىيىشىپ، ئەركىن مۇهەببەتلىشىشكه، تويىنى يېگىچه قىلىشقا قارشى تۇرۇۋاتىمسز، ئەگەر مەمەت ئاكام هايات بولغان بولسا بۇنىڭغا قوشۇلارمىدى؟

ئاممىنخان ئېغىر كەيپىياتتا سوزلەيدۇ: بىراق هازىرقى ئىش ئۇ يىللاردىكىگه ئوخشىمايدۇ. ئەگەر چوڭ ئوغلۇم بىلەن كىچىك ئوغلۇمنىڭ تويىنى دىمىگەن بولسام، مەنمۇ ئۇلارنىڭ تويىنى ئاددى قىلىشقا قارشى تۇرارمىدىم؟

هەسەن: زامان ئوخشاش ئەمەس، تۇرمۇش يۇقۇرى كوتىرىلدى، توي قىلىش ئۇچۇن تېگىشلىك تەييارلىق كور- مەي بولمايدۇ. ئەمما بەزىلەر مۇشۇ پۇرسەتتىن پايدىلىنىپ هه دەپ كوپ تويلۇق سېلىپ، ناچار ئىستىلنى ئەۋج ئالـ دۇرۇۋاتىدۇ.

ئاممىنخان: تويلۇق ئالمايدىغان قىز هازىر نەده بار- كىن تاڭ؟ چوڭ ئوغلۇمنىڭ لايىغى تېخى داشۇبنى پۇتتۇر- گەن قىزمىش، باهاسى تېخىمۇ يۇقۇرى بولار بەلكىم.

هەببە ئالدىراشلىق بىلەن ئاپىسىنىڭ گېپىنى بولۇۋې- تىدۇ:

ــ ئاپا، بولدى قىلسىڭىزا!

سەلىمە: ئاچا، مەن يېقىندىلا ئۇرۇمچىدىن داشۇبنى پۇتـ تۇرۇپ كەلگەن سەلىمە دىگەن قىز بولىمەن.

ئاممىنخان ئۇنىڭغا زەڭ سېلىپ قارايدۇ.

سەلىمە: مېنىڭ بۇاستە سىز بىلەن كورۇشۇشۇم بىزنىڭ ئورۇپ - ئادىتىمىزگىمۇ ئۇيغۇن كەلمەيدۇ. ئەمما، ئىش مۇشۇ دەرىجىگه يەتكەنلىكتىن مەن مۇشۇنداق قىلماي تۇرالمىدىم.

چۈنكى، ئىشنىڭ ھەقىقىتىنى سۈرۈشتۈرگەندە رەنا بىزنىڭ ئوينىڭ ئادىمى، مەنمۇ سىلەرنىڭ ئوينىڭ ئادىمى ئىكەنمىز...

ئامىنخان: سىز ياسىننىڭ سىڭلىسى بولۇپ يۈرمەڭ يەنە؟

سەلىمە: شۇنداق، ياسىن مېنىڭ ئاكام بولىدۇ...

ھەسەن بۇ سۆزلەرگە ھەۋەس بىلەن قىزىقىپ قۇلاق سالىدۇ.

سەلىمە ئۇزلىرىنىڭ بىللە چۈشكەن بىرنەچچە پارچە سۈرىتىنى ئېلىپ ئامىنخانغا كۆرسىتىدۇ: مەن سىزنىڭ چوڭ ئوغلىڭىزغا بەكمۇ ئامراق ئىكەنلىگىڭىزنى بىلىمەن. ئىككىمىز توي قىلىشقا پۈتۈشتۈق، مېنىڭ سىزگە ئېيتىپ قويىدىغىنىم مېنىڭ ئاتا - ئانام بىزنىڭ تويىنى يېڭىچە قىلىشىمىزغا، يېگىت تەرەپتىن تويلۇق ئالماسلىققا قوشۇلىدى. مۇشۇنداق بولغانلىقتىن، چوڭ ئوغلىڭىز تا مۇشۇ كۈنگىچە سۈ قۇرۇلۇش ئىش ئورنىدا خاتىرجەم ئىشلەۋاتىدۇ.

ھەسەن كۈلۈپ يايراپ كېتىدۇ: ئوھو، زەپ ئىش بولىدى. ئەجەپ كاتتا ئىش بولدى - دە! قانداق، تويلۇق ئالمايدىغان قىز بۇ دۇنيادا يوق دېگەن كىمتى؟ يولداش سەلىمە، يارايسىز، مەن سىزنى تەبرىكلەيمەن، سىلەر جەزمەن بەختلىك بولىسىلەر!

ئامىنخاننىڭ يۈزلىرى قىزىرىپ، لەۋلىرىنى سەل - پەل مىدىرلىتىدۇ - يۇ، گەپ قىلالمايدۇ.

ھەسەن قاتتىق ھاياجانلىنىپ: مۇھەببەت بولمىسا، پۇل ۋە مال ئۇستىگە قۇرۇلغان ئائىلە ئاخىرى ۋەيران بولىدۇ. قادىرلار ئائىلىسىنىڭ نېكا تۈپەيلىدىن ۋەيران بولغانلىق پاجىەسى بۇنىڭغا بىر جانلىق ساۋاق.

ئامىنخان: سەلىمە، ئۇنداق بولسا، ئاتا - ئانىڭىز بۇ

مۇناسىۋەتتىن خەۋەر تاپقاندىن كېيىن مېنى ئەپۇ قىلارمۇ؟

سەلىمە: سىز خاتىرجەم بولۇڭ، مەن بىرىپ ئۇلارغا خىزمەت ئىشلەيمەن.

ئامىنخان: رەنا قەيەردە؟

ھەببە: ئۇ ھامان قايتىپ كېلىدۇ.

89. شوھرەتلەرنىڭ ھويلىسى

تۇراخان كوزلىرىدىن ئوت چاقنىغان ھالدا قايىتۇرۇپ سورايدۇ: ئۇ ئۇزىنى ئولتۇرۇۋاپتىما؟

پاتەمخان بېشىنى كوتىرىپ قاراشقا پېتىنالماي:

— ئاچسى شۇنداق دەيدۇ. ئوستەڭگە ئۇزىنى تاشلاپ ئولۇۋاپتىمىش.

تۇراخان ئۇنى قىستايدۇ: ئېلىپ بارغان تويلۇقنى قانداق قىلىمىز؟ سىز جەزمەن تىزدىم بويىچە قايتۇرۇپ ئەپكېلىپ بېرىڭ، بولمىسا ئوغلۇم سىزنى ھەرگىزمۇ كەچۈرمەيدۇ.

پاتەمخاننى سوغاق تەر بېسىپ كېتىدۇ.

ئىشىك تۆيۈقسىزلا ئېچىلىپ، ھەببە، سەلىمە ۋە ئېلىلار چوڭ-كىچىك بوپىلارنى كوتەرگەن ھالدا كىرىشىدۇ.

ھەببە جاكالايدۇ: تويلۇقلىرىڭلارنى يېغىشتۇرۇۋېلىڭلار.

تۇراخان بىلەن پاتەمخان ھەيران بولۇپ تۇرۇپ قالىدۇ.

ھەببە: پاتەمخان ئاچا، سىز كىرىپ، ساناپ ئوتكۇزۇۋېلىڭ!

پاتەمخان ئارىسالدا بولۇپ: ھە - ماقۇل، ھازىر ئوتكۇزۇۋالاي.

تۇراخان پاتەمخاننى كاپ قىلىپلا تۇتىدۇ: نەدە مۇنداق ئاسان ئىش بارىكەن. سىزگە بەرگەن نەق پۇل ۋە نەرسە-كېرەكلەرمۇ ئاز دېگەندە نەچچە يۈز يۇەنگە يېتىدۇ. ئىش سۇغا

چىلاشتى. ئەمدى ئۇنى قانداق ھىساپلىشىمىز. سىز شۇلار-نى قايتۇرماي تۇرۇپ تويلۇق قايتۇرۇشقا ئارىلىشىمەن دىمەك. بۇ ئىشكەتتىن چىقىپ كېتىمەنمۇ دەپ ئويلىماڭ!

پاتەمخان ئاغزىنى ئۇمچەيتىپ: ئاچا، بىر كەڭچىلىك قىلىڭ، كىيىملەرنى كىيىپتىمەن، پۇللارنى خەجلەپ بوپتىمەن، نەرسە - كېرەكلەرنىمۇ ئىشلىتىپ قويۇپتىمەن. ئەمدى قانداق قىلىمەن؟ــ دەيدۇ ۋە ئۇن سېلىپ يىغلاشقا باشلايدۇ.

تۇراخان زەھەرخەندىلىك بىلەن تىللاپ قاغايدۇ:

ــ ھۇ، يۇ زىنز ئەبگا دەللال، يەپ بولغىنىڭ، ئىشلىتىپ بولغىنىڭ بىلەن مېنىڭ نىمە كارىم. بۇگۇن قاراپتۇر، بۇ يەردىن ئولۇگۈڭ چىقسا چىقمىدۇكى، تىرىگىڭ چىقمايدۇ!

ھەبىبە بىلەن سەلىمە قوللىرىدىكى ئۇزۇكلىرىنى چىقىرىپ، ئىلىگە بېرىدۇ. ئىلى بۇ نەرسىلەرنى تۇراخاننىڭ ئالدىغا قويىدۇ.

تۇراخان كوزلىرىنى چىمچىقلىتىپ ئوز كوزىگە ئىشەنمەيمۇ قالىدۇ.

پاتەمخان: بۇــ... بۇنداق قىلساڭلار قانداق بولىدۇ؟ مەن...

ئىلى پاتەمخانغا يېقىن كېلىپ: قايتىپ بارغاندىن كېيىن بىرنىمە دىيىشەيلى. ئۇنىڭ تويلۇقلىرىنى تېزرەك ئوتكۈزۈۋېلىڭ.

پاتەمخان كوز يېشىنى سۈرتىدۇ: ھە، ھە بولىدۇ. ھازىرلا ساناپ ئوتكۈزۈپ بېرەي،ــ دەيدۇ ۋە قەددىنى رۇسلاپ تىزىملىكنى چىقىرىدۇ،ــ تاۋار يوتقان تېشىدىن 5، نىلۇن ياستۇق قېپىدىن 5، باستوندىن 10 مېتىر قاي تۇرۇلدى....

تۇراخان قورقۇپ، يېتەمسىرەپ ناله قىلىدۇ: ھەي شوھرەت، سەن، سەن قەيەردە يۇرىدىغانسەن، شۇنچە كەچتە.

90. شەھەر سىرتىدىكى دەريا بويىدا (گۇگۇم)

شوھرەت بىلەن سۇپىيە پاپپاسلاپ كەلمەكتە. كەيپىياتى باشقىچىلا كورۇنىدۇ.

شوھرەت ئاسمانىنىڭ بىر چېتىدىكى ئولتۇرۇۋاتقان شەپەقنى كورسىتىپ: قاراڭ، كەچكى شەپەت نەمە دېگەن گۈزەل- ھە!

سۇپىيە: راست كۇن ئولتۇراي دەپ قاپتۇ.

شوھرەت: نەمە ئانچە بارام بولمىسىز؟ مەن شۇنچە كۇن ئەپۇ سورىدىمغۇ؟ ئالا - كۈچۈكلەر تېخىچىلا كەتمىدىما؟

سۇپىيە: بۇرۇن سىز ھەممە تەلۈكىزنى ئورۇنلايمەن، سىزنى بەختلىك قىلىمەن دېگەن ئىدىڭىز، ئەمدى كېلىپ مېنى قىينىپ، ئازاپلاۋاتىسىز، قوسىغىمدىكى بالا ئۇچ ئايلىق بولاي دەپ قالدى. ئەمدى توي قىلمىساق، ئەمدى مەن قايسى يۈزۈم بىلەن خەقتە قارايمەن،— ئۇ دەرەخكە يولنىپ، ھەسرەتلىك يىغلايدۇ.

شوھرەت قولىنى سىلكىپ قويىدۇ. شۇ ھامان دەرەخ ئارقىسىدىن ئىككى كولەڭگە سەكرەپ چىقىپ پۈتىنىڭ ئۈچىدا دەسسەپ سۇپىيەنىڭ ئارقىسىغا كېلىپ ئۇنىڭ كوزىنى ئېتىۋالىدۇ. شوھرەت ئۇنىڭ ئاغزىغا يىغلىق تىقىدۇ.

سۇپىيە جەھلى بىلەن تىپىرلاپ ۋاقىرايدۇ: قۇتقۇزۇڭلار!

91. قەۋرىستانلىق (گۇگۇم پەيتى)

قادىر ئاپىسىنىڭ قەۋرىسىگە توپا يۆلەۋېتىپ بوغۇلۇپ

يىغلايدۇ ۋە تۆيۈقسىز لا يىراقتىكى دەرەخ ئارىسىدىن بىرسىنىڭ قۇتقۇزۇش تەلەپ قىلىپ ۋاقىرىغان ئاۋازىنى ئاڭلاپ، سەگەكلىشىپ، كوز يېشىنى سۈرتۈپ، ئاۋاز چىققان تەرەپكە قاراپ يۈگۈرەيدۇ.

92. دەريا بويىدىكى دەرەخلىكتە (گۈگۈم ۋاقتى)

شوھرەت قاتارلىقلار سۆپىيەنىڭ پۇت - قوللىرىنى باغلىماقتا، سۆپىيە ھە دەپ تىپىرلايدۇ. ئۇلار بىر تاغارنى ئېلىپ كېلىدۇ.

شوھرەت: قەدىرلىگىم، سەل تەخىر قىلىپ تۇرۇڭ، سىزنى ئەمدى مەڭگۈ بەختلىك قىلىمىز.

يەنە بىر ياش يىگىت بىرنەچچە دانە يوغان تاشنى ئەپكېلىپ تاغارنىڭ ئىچىگە قاچىلايدۇ.

ئۇچەيلەن سۆپىيەنى تاغارغا تىقىۋاتقان پەيتتە قادىر يېتىپ كېلىپ ۋاقىرايدۇ: تارت قولۇڭنى.

ئۇچەيلەن چوچۇپ كەينىگە قارىشىدۇ.

جېنىنىڭ بىرىنچە تىپىرلاۋاتقان سۆپىيە ئۆزۈپ-ئۆزۈپ سوزلەيدۇ: تېز قېچىڭ، بولمىسا ئۇلار سىزنى ئۇرۇپ ئولتۇرۇپ قويىدۇ!

شوھرەت: ئوھو، كۆيوغۇل مىيىت ئۇزاتقىلى كەپتە-كەنە! كېلىشە!

ئىككى يالاقچى پاقىراپ تۇرغان پىچاقنى كوتىرىپ، قادىرغا ھەيۋە قىلىپ كېلىدۇ.

بۇ چاغدا قوراللىق ساقچىلار ئاسماندىن چۈشكەندەك-لا پەيدا بولىدۇ: قىمىرلاشما!

شوھرەتلەر قولىنى كوتىرىشىپ، پىچاقلىرىنى تاپشۇرىدۇ. قادىر ھالىدىن كېتىپ قالغان سۆپىيەنىڭ پۇت - قول-

لىرىدىكى ئاغامچىنى يېشىدۇ. سۈپىيە ھۇشىغا كېلىدۇ.

ساقچىلار شوھرەتنىڭ قولىغا كويزا سېلىپ: ماڭ!

شوھرەت، ئۇنىڭ ئىككى چوماقچىسى باشلىرىنى ساڭگىلاتقان ھالدا دەرەخلىقتىن يالاپ چىقىلىدۇ. قادىر بىلەن يەنە بىر ساقچى كىيىم - كېچەكلىرى تىتما - تىنما بولۇپ يىرتىلغان سۈپىيەنى يولەپ دەرەخلىقتىن چىقىدۇ.

93. سۈڭادان تېرەك كۆچىتى قويۇلغان كوچا (شەھەر)

رەتلىك كىيىنگەن مەڭلۈدە چىرايلىرىدىن نۇر چاقنىغان ھالدا، كىچىك كۆزۈكتىن ئوتۇپ يۈگۈرۈپ كېتىدۇ.

94. «ئالغا» ئاياق، باش كىيىم دۇكىنى

ئېلى پوكەيدە تۇرۇپ مال ساتماقتا.

بىر ياشانغان خېرىدار: يولداش، ماڭا بىر دوپپا ئېلىپ بېرىڭا.

ئېلى بېشىنى كوتىرىپ بىرىنلا مەڭلۈدەنى كورۈپ قالىدۇ:

— مەڭلۈدە، خاپا بولماي سەل كۈتۈپ تۇرۇڭ. (خېرىدارغا) ئاۋۇ قىزغا دەيدىغان بىر گېپىم بار ئىدى. (مەڭلۈدەگە) كىرىڭ مەڭلۈدە.

مەڭلۈدە كىرىپ كېلىدۇ: ئېلى ئاكا، ئاپام مېنىڭ داۋاملىق ئوقۇشۇمغا قوشۇلدى!

ئېلى: راستما؟

مەڭلۈدە سومكىسىنى كورسىتىپ: ئۇ مېنى ئوقۇشقا كېرەكلىك نەرسىلەرنى سېتىۋالغىن دەپ ئەۋەتتى.

ئېلى: ئۇنداق بولسا بەك ياخشى بوپتۇ.

مەڭلۈدە: ئېلى ئاكا، مېنىڭ رەنا ئاچامنى كورگۈم كېلىۋاتىدۇ. ئۇ ھازىر قەيەردە؟

ئېلى: هازىر بىزنىڭ ئويدە، بۇگۈن ئىشقا كەتتى!
مەۋلۇدە: سىز مېنى ئۇنىڭ يېنىغا باشلاپ بارامسىز؟
ئېلى: ماقۇل.
مەۋلۇدە خوشال بولۇپ كۇلۇپ كېتىدۇ.
خېرىدار: يىگىت، ئاۋۇنى ماڭا تېزرەك ئېلىپ بەرسە-
ڭىزچۇ؟
ئېلى: بولىدۇ، بولىدۇ،ــ دەيدۇ ۋە قونجىلىق ئوتۇكتىن
بىرنى ئېلىپ خېرىدارنىڭ ئالدىغا قويىدۇ،ــ ماۋۇ قانداقراق؟
خېرىدار: مەن دوپپا دىگەنتىم.
مەۋلۇدە پىخىلداپ كۇلۇپ كېتىدۇ، ئېلى گەجگىسىنى
قاشلايدۇ.
مەۋلۇدە: مەن نەرسە - كېرەك ئالغىلى كەتتىم ئەمىسە!
ئېلى: مەن ساقلاپ تۇراي.

95. دوختۇرخانىنىڭ كېسەللەر ياتىغى

رەنا دورا قويۇلغان پەتنۇسنى كوتەرگەن ھالدا،
كېسەللەر ياتىغىغا كىرىپ سۇپىيەنىڭ كارۋىتى ئالدىغا كېلىدۇ.
رەنا: سۇپىيە، بۇگۈن قانداقراق؟
سۇپىيە: ناھايىتى ياخشى،ــ ئۇ ھايا جانلىنىدۇ،ــ رەنا
مەن ئۇزەمدىن نەپرەتلىنىمەن.
رەنا كارۋاتقا ئولتۇرۇپ: كۆڭلىڭىزنى يېرىم قىلماڭ،
ئوتكەن ئىشتا سالاۋات، ئەمدى ئالدىمىزغا قارايلى، كەل-
گۈسى ھامان گۈزەل بولىدۇ.
بىرەيلەن ئىشكنى چېكىدۇ، رەنا بېرىپ ئىشكنى
ئاچىدۇ. ئىشكتە قولىغا گۈل ۋە مۇۋە - چىۋىلەرنى كوتەر-
گەن قادىر پەيدا بولىدۇ.

رەنا: قادىر!

قادىر: كىرىشكە بولامدىكىن؟

رەنا: مەرھەمەت، مەرھەمەت!

قادىر سۈپىيە ياتقان كارۋات ئالدىغا كېلىپ: ياخشى بولۇپ قالدىڭىزمۇ؟

سۈپىيە سەل بېشىنى كوتىرىپ سالام قىلىپ، كوزىگە ياش ئالغان ھالدا: ياخشى بولۇپ قالدىم، رەھمەت سىزگە.

قادىر: .....

رەنا ئۇلارغا قاراپ قويۇپ يېنىك دەسسەپ چىقىپ كىتىپ، ئىشكىنى يېپىپ قويىدۇ.

96. دوختۇرخانا كارىدورىدا

رەنا كارىدۇردا كەلمەكتە.

ئۇدۇلدىن كېلىۋاتقان بىر سېستىرا: رەنا سىزنى بىرسى ئىزلەپ كەپتۇ. بولۇمدە قالدى.

97. دوختۇرخانىنىڭ بىر بولۇمى

ئامىنىخان ئۇ يەردە رەنانى كۈتۈپ ئولتۇرىدۇ.

رەنا كىرىدۇ: ئاپا!

ئامىنىخان: قىزىم، مېنى كەچۈرگىن.

رەنا: ئاپا،— دېگىنىچە بېرىپ ئوزىنى ئاپىسىغا ئاتىدۇ. كوزلىرىدىن ياش ئەگمىيدۇ.

بۇ چاغدا ئېلى بىلەن مەۋلۇدە بولۇمگە كىرىپ، ئانا-بالا ئىككىيلەنىنى كورىدۇ.

ئېلى پەس ئاۋازدا: يۇرۇڭ، ئاۋال بېرىپ سۈپىيە ئاچىڭىزنى كورۈپ چىقايلى،— دەپ مەۋلۇدەنى باشلاپ چىقىپ كېتىدۇ.

ئامىنىخان: ئاپاڭ سېنىڭ ياسىن بىلەن توي قىلە-

شىڭغا، سىلەرنىڭ تويىنى يېڭىچە قىلىشىڭلارغا قوشۇلىدۇ. ئۇكاڭنىڭ خەتمە تويىنىمۇ ئۇنچە چوڭ قىلمايدىغان بولدۇق.

رەنا: جېنىم ئاپام!

ئامىنخان: يۇر، ئويگە كىتەيلى!

رەنا: ماقۇل.

98. ياغاچ كوۋرۇكتە (گۈگۈم پەيتى)

ياسىن ياغاچ كوۋرۇككە قاراپ كەلمەكتە.

رەنامۇ ياغاچ كوۋرۇككە قاراپ كەلمەكتە.

ئىككىيلەن بەختلىك ھالدا ئۇچرىشىپ، بىر بىرىگە ئۇنسىز تىكىلىپ قارىشىدۇ.

رەنا: نېمە دېگەن ئۇنتۇلغۇسىز بىر نەچچە كۈن بۇ ھە!

ياسىن: بىز ئاخىرى قارشى قىرغاققا غەلىبىلىك يېتىپ كەلدۇق.

(مۇزىكا كوتىرىلىدۇ)

ياسىن ھىلىقى چوغدەك قىزىل گاز ياغلىقنى رەناغا قايتۇرۇپ بېرىدۇ.

رەنا ئۇنى چوڭقۇر مۇھەببەت بىلەن قوبۇل قىلىپ بوينىغا سالىدۇ.

99. ئۇزۇم بارىكى ئاستىدىكى توي

ھىلىقى قىزىل ياغلىق، يېڭى كېلىن ــ رەنانىڭ بوينىدا يەلپۇنۇپ تۇرىدۇ.

رەنا بىلەن ياسىن كوپچىلىككە تازىم قىلىپ ھورمەت بىلدۇرگەندىن كېيىن ئۇسۇلغا چۈشۈپ كېتىدۇ.

قادىر بىلەن سۈپىيەمۇ بىر بىرىگە بېقىشىپ ئۇسۇل ئويناماقتا.

كىشىلەر توپى ئارىسىدا ئېلى، مەۋلۇدە، سەلمە ۋە ھەبىبەلەرنىڭ خوشال چىرايلىرى كورۈنىدۇ.

ئامىنىخان بىلەن ياسىننىڭ ئاپىسى، ئابلىز تاغىلار تورده ئولتۇرۇپ پاراڭ سېلىشىپ گۈلۈشمەكتە.

پاتەمخان ئۇلارنىڭ چىنىلىرىغا چاي قۇيۇپ بەرمەكتە.

رەنا بىلەن ياسىن ئۇسۇلنى گۈل كەلتۈرۈپ ئويناپدۇ.

رەنا پىچىرلىماقتا.....

نۇرمۇھەممەت زامان

1

تاڭ سەھەر، داۋالغۇپ تۇرغان تارىم دەرياسى. ئوخ-چۇپ تۇرغان دولقۇنلار ئۇستىدە بىلىنگەلىغۇچ ئۇچۇپ يۈرىدۇ، لەرزان قانات كەرگەن بىلىنگەلىغۇچ بوشلۇقتا توختاپ، سۇغا تىكىلىدۇ، بىردىن دولقۇنلار ئىچىگە شۇڭغۇپ كىرىپ كېتىدۇ.

2

سۇپ-سۇزۇك سۇ ئىچىدە ھەيۋەتلىك لەھەڭ بىلىنگەلىغا مىنگەشكەن شاھزادە بەھرام بىلەن ئۇيغۇر دوستى مەردان دەريانىڭ چوڭقۇر تەكتىگە قاراپ ئۇزۇپ چۈشۈپ كېتىۋاتىدۇ. دەريانىڭ تېگىدىن رەڭمۇ-رەڭ نۇر جۇلاسى

ئېتىلىپ چىقىپ، ئۇلارنىڭ رەڭگى - رۇخسارىنى يورۇتىدۇ. نۇر يالقۇنلىرى لەھەڭنىڭ كۈمۈشتەك قاسراقلىرى ئۈستىدە يالت- يۈلت قىلىپ چاقنايدۇ. نۇر يالقۇنى ئىچىدىن ئالتۇن رەڭلىك ھەرپلەر ئۇچۇپ چىقىدۇ. بۇ ھەرپلەر شوخ ۋە يېقىملىق مۇزىكا ساداسى ئىچىدە، ئىككى دوستنى چەمبەر شەكلىدە بىر نەچچە مەرتىۋە ئايلىنىۋېتىپ، ئاندىن زۇمرەت- تەك كۆپ - كۆك سۇغا مۇنچاقتەك قاتار تىزىلىدۇ. جىمىر- لاپ تۇرغان بۇ ھەرپلەردىن مۇنۇ خەتلەر ھاسىل بولىدۇ:

«شاھزادە ۋە ئۇنىڭ دوستى»

كۆۋەجىگەن دولقۇنلار، قىلىم ماۋزۇسىنى يۇتۇپ كېتىدۇ. ئاندىن قىلىم ئىشلىگۈچىلەرنىڭ ۋە ئەرتىسلەرنىڭ ئىسىملىكلىرى ئېلان قىلىنىشقا باشلايدۇ.

خەت ئاستىدا، لەھەڭگە مىنگەشكەن شاھزادە بىلەن دوستى سۇ تەكتىگە تۆۋەنلەپ چۈشۈۋېرىدۇ. ئۇلارنىڭ ئالدىدا تاغلار ۋە تاغ ئىچىدىكى قەدىمىي قەلئە كۆرۈنىدۇ. قەلئەنىڭ ئىچىدە قۇببىلىرى ئالتۇندىن، تاملىرى مەر- مەردىن ياسالغان شەھەر بىناسى ئايان بولىدۇ.

ئىككى دوست بىر بىرىگە قاراپ كۆلۈمسىرەپ قويۇپ ئىلگىرىلەۋېرىدۇ. ئۇلار بۇ خىلۇەت شەھەرنىڭ دەرۋازىسى ئالدىغا كېلىپ لەھەڭدىن يەرگە چۈشىدۇ.

شەھەرنىڭ سۇرلۇق يوغان قارا دەرۋازىسى ئاستا ئېچىلىپ، ئىچىدىن قوللىرىغا قىلىچ، نەيزە، دوبۇلغا تۇتقان قاراۋۇللار شىددەت بىلەن ئېتىلىپ چىقىدۇ. ئىككى دوست ئۇلار بىلەن ئېلىشىدۇ. قاراۋۇللار ئارقىسىغا چېكىنىدۇ. ئىككى دوست ئۇلار بىلەن تۇتۇشقانچە دەرۋازا ئىچىگە كىرىپ كېتىدۇ.

خەتمۇ ئاخىرلىشىدۇ.

3

يەر ئۈستى. شەرقچە سېلىنغان گۈزەل شەھەر، ھەيۋەت قەد كوتىرىپ تۇرغان راۋاق - مۇنارلار.

4

زۇمرەتتەك سۈزۈك ئاسمان، مامۇقتەك ئاق بۇلۇتلار- نىڭ ئاستىدا ئويۇنچى كەپتەرلەر ئۇچۇۋاتىدۇ: بەزىلىرى موللاق ئېتىپ، توۋەنگە شۇڭغۇپ چۈشسە، بەزىلىرى ئوخ- چۇپ يۇقۇرىغا چىقىدۇ.

5

شەھەر باغچىسىنىڭ كەڭ سەيناسىدا كىشىلەر ساز چېلىپ، ساماغا چۈشۈۋاتىدۇ: ئاجايىپخانىدىكى مۇڭگۈس بىلەن كوزەينەكلىك ئىلان قاتتىق ئېلىشىۋاتىدۇ؛ قېرى- ياشلار، ئەر - ئاياللار ئەتراپىدا تاماشا كۆرۈپ تېلىقىپ كۈلۈشۈۋاتىدۇ.

6

راۋاقنىڭ پەلەمپەيلىرى، نەقىشلەنگەن تاملىرى ۋە شاھانە پەشتاق ئايان بولىدۇ.

پەشتاق ئۇستىدە پادىشا مەۋلان پۈتكۈل شەھەرگە مەغرۇر نەزەر تاشلاپ تۇرىدۇ. ئۇ، قامەتلىك، يوغان، قاپقارا قاشلىرىنىڭ ئاستىدىكى ئوتكۇر كوزلىرى چاقناپ تۇرىدىغان، قاڭشالىق، قارا ساقال خۇشچىراي ئادەم. ئۇ ئىككى قولىنى بېقىنىغا پىل سۆڭگى قويۇپ نەقىشلەنگەن كەمىرىنىڭ ئۇستىگە قويۇپ، بەھوزۇر كۈلۈمسىرەپ تۇرىدۇ.

شاھنىڭ ئەتراپىدا ۋەزىر - ۋۇزرالار ئۇيان - بۇيان مېڭىشىپ يۈرىدۇ.

شاھ ئۇنىڭ قولىنى ئەگىتىپ ئەپكېلىپ ساقلىنى سىپاپ قويىدۇ. قاشلىرى ھەمىرىلىپ، كوزلىرى باغ سەيلىسىدە تاماشا قىلىپ يۈرگەن توپ- توپ قىز - يىگىتلەرنىڭ ئۇستىگە تاشلىنىدۇ. ئۇلارغا قاراپ چىرايى زوقمەنلىك، كوزلىرى ھەۋەس بىلەن تولىدۇ.

بايان قىلغۇچى:

"قەدىمقى زاماندا، كۇن چىقىش تامانداا، بىر ئادالەتلىك پادىشا ئوتكەن ئىكەن، ئۇنىڭ مەۋلان شاھ دەپ ئاتايدىكەن، مەۋلان شاھ دۇنيادا بىرلا ئوغۇل پەرزەنت كورگەن ئىكەن: ئوغلىنىڭ ئىسمى بەھرام ئىكەن، بەھرام مەدرىسىتە ئوقۇيدىكەن، كۇنلەرنىڭ بىرىدە پادىشا مەۋلان ئوردا ئالدىدىكى مۇنار پەشتىغىدا تۇرۇپ، باغ سەيناسىدا كېتىۋاتقان ياشلارنى كورۇپتۇ - دە، ئوز ئوغلىنىڭ تەقدىرى ئۇستىدە ئويلىنىپ قاپتۇ".

مەۋلان شاھ ئاستا ئارقىسىغا بۇرۇلىدۇ. خىيال سۇرگەن ھالدا مېڭىپ، گۈلدار ئۇيما نەقىشلەر ئىچىگە ئورنىتىلغان مەرمەر ئاپقا چىقىپ ئولتۇرىدۇ. ۋەزىرلەر ۋە نەۋكەرلەر تەرەپكە قاراپ:

— قۇدرەت!— دەپ توۋلايدۇ.

35 ياشلار چامىسىدىكى كۇچتۇكگۇر، مەككار كوز ۋەزىر قۇدرەت شاھنىڭ ئالدىغا كېلىپ، گىلەم ئۇستىگە تىزلىنىدۇ:

— لەببەي!

شاھ كوكرىگىنى تولدۇرۇپ بىر نەپەس ئېلىۋېلىپ ساقلىنى سلايدۇ، ئاندىن:

— بەھرامۇ چوڭ بولۇپ قالدى. بەس، ئويۇننى مۇشۇ يەردە توختاتسۇن، ئەمدى سىپاھگەرچىلىكتىن، ئەسكىرىي ئىشلاردىن تەلىم ئالسۇن. باھادىر سەركەردىلەردىن بولسۇن. بۇنىڭ ئۈچۈن ئۇنىڭغا پاراسەتلىك، زىرەك ۋە ۋاپادار كىشىلەردىن ھەمرا تېپىش زورۇر. بۇ ھەمرا، بەھرامنىڭ كوڭلىگە يارايدىغان ھەم قىلمىچۋازلىققا، نەيزە ئۇرۇشقا، ئوقيا ئېتىشقا ماھىر ئەزىمەتلەردىن بولسۇن.

قۇدرەت: كېرەملىك شاھىم، كەمىنلىرى ئۇلۇغ شاھىمىز ۋە ئەقىللىق شاھزادىمىزنىڭ كوڭلىدىكىدەك ھەمرادىن بىر ئەمەس، يۈزلەرچە تېپىپ بېرىشكىمۇ قادىردۇر. پەرمانلىرىنى باش ئۇستىگە بىجا كەلتۇرىمەن.

مەۋلان: بۇ ئىشنى ئۇزىڭىزگە تاپشۇردۇم.

قۇدرەت: خوپ قۇدرەتلىك شاھىم.

قۇدرەت مۇلايىملىق بىلەن تازىم بىجا كەلتۇرۇپ، ئورنىدىن تۇرىدۇ. قولىنى كوكرىگىگە قويغانچە سىپايىلىق بىلەن ئارقىسىغا شوخشۇپ، راۋاقتىن پەسكە چۈشىدۇ. تۇۋەنلىگەنسېرى خوشاللىقتىن ئۇچ- تۇت پەلەمپەينى بىر تاخلاپ، ئالدىرىغانلىقتىن پۇتلىرى ئالمىشىپ كېتىۋاتقانلىغى كورۇنىدۇ.

7

قېلىن توغراق ئورمانلىقنى ئىچىدىكى يول.
مەۋلان شاھ ۋەزىر - ۋۇزرالار، مەرگەن چەۋەندازلارنى باشلاپ، ئاتلىرىغا جەرەن، ئولاي، سىرتق غاز قاتارلىق ئولجىلارنى غانجۇغىلاپ، شىكاردىن خوشال- خورام قايتىپ كېلىۋاتىدۇ؛ ۋەزىر ۋە نۆكەرلەرنىڭ يېنىغا قىلىچ - ساداق- خەنجەر، مەرگەنلىرىنىڭ ئوشنىسىگە ئوقيا ئېسىلغان، قوللىرىغا بۇركۇت، قارچۇغىلار قوندۇرۇلغان. ئۇلار ئورماندىن ئوچۇقچىلىققا چىقىدۇ. ئۇچى ئاسمانغا تاقىشىپ تۇرغان ھەيۋەتلىك چىنار دەرىخى تەرەپكە قاراپ ئەگىلىدۇ. شاھنىڭ كوزى ئىگىز ئوسكەن چىنار ئۇستىگە تاشلىنىدۇ. ئاسماندا بىر سېغىزخان پەيدا بولىدۇ. سېغىزخان يولدا كېتىۋاتقان توپنىڭ ئۇستىدىن ئۇچۇپ ئوتۇپ كېتىدۇ.

8

شاھ باشلىغان توپ چىنار دەرىخىگە يېقىنلاپ كەلگەندە، چىنارنىڭ ئارقىسىدىكى ئورمان ئىچىدىن ئۇشتۇمتۇت بىر توپ نىقاپلانغان قاراقچىلار ئېتىلىپ چىقىدۇ. ئۇلار ئات ئۇستىدە قىقاس- چۇقان سېلىپ، قىلىچ ۋە نەيزىلىرىنى پۇلاڭلىتىپ شاھ باشلىغان توپقا تاشلىنىدۇ. ۋەزىرلەر، نەۆكەرلەر قارشىلىق قىلىدۇ. بىر مەيدان جىددى جەڭ باشلىنىدۇ. بىراق شاھنىڭ لەشكەرلىرى بەرداشلىق بېرەلمەي چېكىنىدۇ.

9

دوگنىڭ كەينىدە يوشۇرۇنۇپ تۇرغان ئوسمان بىر-نەچچە قاراقچى بىلەن ئۇستىگە نىقاپ كىيىپ، ئات سېلىپ چىقىدۇ. يوپۇرۇلۇپ كېلىپ شاھ بىلەن بەھرامنى قورشىۋالىدۇ. قىلىچ بىرنەچچە مەرتىۋە شاھنى يالاپ ئوتىدۇ.

بىرنەچچىسى بەھرامنى بىر تەرەپكە سۈرۈپ چىقىدۇ. بەھرامنىڭ تەقدىرى خەۋپ ئاستىدا قالىدۇ. بىر قاراقچى ئاۋۇرۇپ كېلىپ بەھرامنى چاپقىلى قىلىچ كوتەرگەندە، كوكرىگىگە غايىپتىن كەلگەن ئوقيا تېگىپ ئاتتىن يىقىلىدۇ.

10

ئوقيانى ئاتقان ناتونۇش كىشى كوپ-كوك پىچاق-لىق ئىچىدىن، ئاقبوز ئاتنى چاپتۇرۇپ، قولىدىكى قىلىچىنى ئويىنىتىپ چىقىپ كېلىدۇ. ئۇ ئۇچقاندەك كەلگەن پېتى قاراقچىلار بىلەن ئېلىشىپ، ھايىت-ھۇيىت دېگىچە ئۇلارنى سۈرۈپ تېرى-پېرەك قىلىۋېتىدۇ. شاھ بىلەن شاھزادىنى قاراقچىلارنىڭ خەۋپى ئىچىدىن قۇتقۇزۇۋالىدۇ.

11

پادىشا ھەيرەتتە قالىدۇ.

بۇ يىگىتنىڭ باتۇرلۇغى ۋە چەبدەسلىگى شاھزادىنى ئوزىگە جەلپ قىلىدۇ. بەھرام ئۇچقانىدەك ئۇنىڭ ئالدىغا

بىرىپ، ئېتىدىن سەكرەپ چۈشىدۇ. چوپانلىرىنىڭ ئىچىدە تەمكىن قىياپەتتە كۆلۈمسىرەپ تۇرغان ناتونۇش يىگىت قولىنى كوكرىگىگە قويۇپ هورمەت ۋە ئېھتىرام بىلەن: ئەسسالامۇئەلەيكۈم، ــ دەيدۇ.

ــ ۋەئەلەيكۈمئەسسالام.

شاهزادە هىرسىمەنلىك بىلەن سورايدۇ:

ــ ئۆزەڭ قايسى ئەلدىن، كىم بولسەن ۋە كىمنىڭ ئوغلىسەن؟

يىگىت جاڭگال تەرەپنى قولى بىلەن كورسىتىپ تۇرۇپ:

ــ مانا مۇشۇ بىپايان جاڭگال مېنىڭ ماكانىم. ئاتا-ئانام بىلەن بىللە ياشاش ماڭا نېسىپ بولماپتىكەن، يېتىممەن.

ــ ئىسمى-شەرىپىڭ نىمە بولىدۇ؟

ناتونۇش يىگىت: بۇ چولدىكىلەر مېنى مەردان دەپ ئاتىشىدۇ.

پادىشا ئوغلىنىڭ مەردان بىلەن قەدىناس ئاغىنىدەك قىزغىن سوزلىشىۋاتقىنىغا قاراپ زوقلىنىدۇ ۋە خۇرسەن بولىدۇ.

بەهرام: سەن بىزنى قاراقچىلار نىڭ هۇجۇمىدىن قۇتۇلدۇرۇدۇڭ. باتۇر ئىكەنسەن. مەن سېنىڭ بىلەن دوست بولۇش نىيىتىگە كەلدىم. سېنى ئوردىغا مېهمانغا تەكلىپ قىلىمەن.

مەردان كەمتەرلىك بىلەن: رەهمەت.

بەهرام: يۈر، بىللىلا كېتىمىز.

ئىككىسى سەكرەپ ئاتلىرىغا مىنىدۇ. مەردان شاهزادىگە ياندىشىپ ماڭىدۇ. شاهمۇ ئۇلارغا قوشۇلىدۇ. ئۇلار ئىگىز چىنارنىڭ تۈۋىدىكى يول بىلەن ئۆزاپ ماڭىدۇ.

12

ئوردىنىڭ هويلىسى.

ئوستىگە شاهزادىلەرگە خاس كىيىم كىيگەن، قوللىرىغا نەپىس ئىشلەنگەن قامچا تۇتقان بىر جۇپ شاهزادە ئاتـ لىرىنىڭ چۈلۈۋرىنى تۈتۈپ، شاه ئالدىدا تۇرىدۇ.

13

ئوردىنىڭ يان تەرىپىدىكى پىشايۋاندا قۇدرەت ۋەزىر شاهقا ۋە شاهزادىلەرگە قاراپ تۇرىدۇ. ئۇنىڭ چىرايىنى هەسەتخورلۇق هىسسياتى قاپلىغان.

14

مەۋلان شاه باللارغا سوزلەۋاتىدۇ.

ــ ئوغلانلىرىم، سىلەر مېنىڭ ئۇمىدىم. سىلەرگە نىمە لازىم بولسا مانا مەن تەييار. ئەمما، ئىككىڭلار ئوزئارا سادىق بولۇڭلار، بىر بىرىڭلارغا غەمخورلۇق قىلىڭلار، مېنىڭ دولىتىمدە قىيامەتلىك دوستلاردىن بولۇپ قېلىڭلار.

پادىشا مۇلازىمغا قاراپ تاپىلايدۇ:

ــ مۇنىدىن كېيىن بۇ باللارغا قانچىلىك راسخوت كېرەك بولسا، غەزنىدىن بېرىڭلار.

مۇلازىم ئېگىلىپ: خوپ، ئۇلۇغ شاهىم.

بەهرام بىلەن مەردان قوللىرىنى كوكسىگە ئېلىپ

"رەھمەت ئاتا" دەپ ئېگىلىدۇ. ئاندىن ئاتىلىرىغا ئىرغىپ مىنىدۇ، خوشال-خورامىلىق بىلەن ئوردا دەرۋازىسىدىن چىقىپ كېتىشىدۇ.

15

كورەلمەسلىك ۋە ئىچى تارلىقىدىن چىرايى قارىيىپ كەتكەن قۇدرەت نارازىلىق بىلەن كالىپۇگىنى بىر قىسما قىلىپ پۇرۇشتۇرۇپ ئىگىز پىشايۋاندىن چۇشىدۇ.

16

ئوردا ساريىي.

ئۇدۇلىدىكى شاھىلىق تەختىدە مەۋلان شاھ، ئىككى يېنىدا ۋەزىر-ۋۇزرالار، سەردار-ئەمىرلەر ۋە مىرزىلار ئولتۇرىدۇ.

قۇدرەت شاھىنىڭ ئۇدۇلىدا توختاپ بىر پۇتى بىلەن تىزلىنىدۇ ۋە:

— ئەي دەۋرىمىزنىڭ سەركەردىسى، سىز ھەممىگە ھىساپسىز ياخشىلىق قىلغان شاھ. كەمىنىڭىز سىزگە بىر ئادىل مەسلىھەت بېرىمەن، ماقۇل كورسىڭىز ئېيتىپ، ئوردا ئەھلىنى بۇ ئىشتىن ئاگاھلاندۇرىمەن.

مەۋلان سەل ھەيران بولغان قىياپەتتە سورايدۇ:

— خوش، قانداق مەسلىھەت ئىدى ئۇ، مەرھەمەت.

قۇدرەت بىرخىل تەھدىت سالغۇچى ئاھاڭدا سوزىنى بايان قىلىشقا باشلايدۇ:

— هوكۇمالىرىمىز ياخشى ئويلانماي ئىش قىلغانلارنىڭ ئاقىۋىتى پاجىەلىك بولىدۇ، دېيىشكەن ئىدى. بايقىشىمچە بۇگۈن بىزنىڭ شاھىمىز بۇ دانىشمەنلەرنىڭ سوزىگە خىلاپ ئىش قىلۋاتىدۇ. مەن بۇ ئىشتىن قاتتىق ئەنسىرەپ قالدىم.

شاھنىڭ قوشۇمىسى تۇرۇلۇپ، كوزلىرى ئوتكۇرلىشىدۇ، ئالدىغا سەل ئېگىلىپ سوزلەيدۇ:

— مەقسەتىنى ئوچۇق ئوتتۇرىغا قوي، نىقاپلىما، مەن دانىشمەنلەرنىڭ سوزىگە خىلاپ قايسى ئىشلارنى قىلدىم؟

قۇدرەت: ئەي ھورمەتلىك شاھىم، ئۇخلىغان بولسىڭىز ئۇيقۇدىن كوزىڭىزنى ئېچىڭ، مەن مەردان دېگەن بۇ ماكاناسىز ئۇستىدە سوزلەۋاتىمەن. ئالى نەسەبكە يات بولغان بىر قاراقچىنى، شاھىمىزنىڭ تەختىگە ۋارسلىق قىلغۇچى شاھزادىمىزگە ھەمرا قىلىپ قويىساق، ئەزەلدىن داۋاملىشىپ كېلىۋاتقان ئادەت - يوسۇنىمىزغا راۋا كەلمەيدۇ. باشقا ئەللەر ئالدىدىمۇ ئابروي - ئىناۋىتىمىز، يۇزىمىز توكۇلمەمدۇ؟

مەۋلان: ھىم، شۇ ئىشمىدى؟ مېنىڭ قارىشىمچە، مەردان ئوغلۇم بەھرامنىڭ كوڭلىگە يارىغان ئىكەن، ئۇنىڭ ھەمرالىغى راۋا بولىدۇ. ۋەزىر، سېنىڭ بۇ سوزلىرىڭگە ھەسەتخورلۇق ئارىلاشمىغاندۇ - ھە؟

قۇدرەت ئالدىراپ: يوغسۇ، ھەرگىز ئۇنداق ئەمەس. ئاللىرىغا مەلۇمكى، يىتىمنى يولاتما قېشىڭغا، ئوغا تاشلايدۇ ئېشىڭغا، دېگەن ھىكمەتلىك سوز بار. بۇ بىكار ئېيتىلغان بولمىسا كېرەك. مەردانىڭ ئوردىغا كىرىشى، ئىلانىڭ قوينىمىزغا كىرىشىدۇر. بۇ بىزنىڭ بېشىمىزغا ۋەھىمە سايىسى تاشلانغانلىقىدىن بىشارەت بېرىدۇ.

مەۋلان ساقلىنى سىلاپ: بولىدىغان ئاشلىق كۆكىدىن مەلۇم بولىدۇ. مەردانىنىڭ بىرىنى قاراقچىلار قولىدىن قۇتقۇزۇپ قېلىشى، ئۇنىڭ كەلگۈسىدىمۇ مېنىڭ ئۈمىت ئىشەنچىمنى ئاقلايدىغانلىغىدىن دېرەك بەردى. ئىككىسىگە بەختسائادەت تىلەپ، ئىشلىرىغا ئاسايىشلىق يارىتىپ بەرمىگەنىز ھەقتۇر.

ئەتراپتا ئولتۇرغانلار: ئارى، ئارى. شۇنداق قىلماق ۋاجىپتۇر.

قۇدرەت بېشىنى توۋەن سېلىپ ئامالسىز ھالەتتە ئولتۇرىدۇ.

17

شاھ سارىيىنىڭ سىرتىدىكى زال.

قۇدرەت سارايىنىڭ ئىشىگىگە يولىنىپ تۇرۇپ ئەلەملىك نەپەس ئالىدۇ. بېشىنى توۋەن سېلىپ ئاستا ماڭىدۇ. ساراي ئىشىگىگە بۇرۇلۇپ قاراپ غەزەپ بىلەن كوزىنى ئالايىتىپ ھومىيىدۇ.

18

چارباغ ئىچىدە كىشى كۆڭلىگە ھوزۇر بېغىشلايدىغان خۇش-يېقىملىق نەي ئاۋازى ئاڭلىنىدۇ. ئەتراپتا بۇلبۇللار نەيگە جور بولۇپ سايرىماقتا.

19

ئوردىنىڭ باغچىسى تەرەپكە قاراپ ئېچىلغان دەرىزىدىن ھوجرىنىڭ ئىچى كورۇنۇپ تۇرىدۇ. ھوجرىدا ئولتۇرۇپ

ياغـلىقتا كەشتە تىكىۋاتقان كېنىزەك زۇلـخـۇمار ئورنىدىن تۇرۇپ، باغ تەرەپكە قارىغان دەرىزىنىڭ قاپقاقلىرىنى ئېچىۋېتىدۇ. نەي ئاۋازى ھوجرا ئىچىدە جاراڭـلايدۇ. زۇلخۇمار نەي ئاۋازىدىن ھوزۇرلىنىپ كەشتىسىنى قولـدا تۇتـقانـچە ئالدىراپ ھوجرا ئىشىگىدىن چىقىدۇ.

20

چارباغ. زۇلـخـۇمار ئېـرىق بويىدا كەشـتە تىكىپ ئولتۇرۇپ، نەي ئاڭـلىماقتا. نەي ئاۋازى شوخ پەدىگە يوتـكىلىدۇ. زۇلخۇمارنىڭ بۇلاقتەك ئويناق كوزلىرى خۇمارلـىشىپ ۋۇجۇدىنى كۆچـلـۈك ھاياجان قاپـلايـدۇ. كەشتىلەپ بولغان ياغـلىغـنى كوكسىگە بېسىپ چوڭقۇر نەپەس ئالىدۇ. ئۇ ئورنىدىن تۇرۇپ ئېرىقتىن سەكرەپ ئوتـمەن دەپ ياغـلىغنى سۇغا چۇشۇرۇۋېتىدۇ. زۇلخۇمار سۇدا ئېقىپ كېتىۋاتقان ياغـلىغنى ئالالماي، ئېرىق بويلاپ توۋەنگە يۇگۈرەيدۇ.

21

شۇ چاغـدا، ئېـرىقـنىڭ توۋەن تەرىپىدە، بىر تۇپ دەرەخ تۇڭـدە پۇتۇن ئىشتـيـاقـى بىلەن نەي چېلىۋاتقان مەردان كۆرۈنىدۇ. ئۇ سۇدا ئېقىپ كېلىـۋاتـقان ياغـلىقـنى كۆرۈپ قالىدۇ. ئېرىق بويىغا كېلىپ نەي بىلەن ياغـلىقـنى سۇدىن سۈزۈپ ئېلىـۋالىدۇ. ئورۇپ-چورۇپ كۆرىـدۇ ۋە بىردىنلا گۇلزارلىق ئىچىدە، خىجىللىقتىن بېرى كېلەلمەي قاراپ تۇرغان كېنىزەك زۇلخۇمارغا كوزى چۈشىدۇ. ئۇ ياغـ

لىقنى ئېلىپ زۇلخۇمارنىڭ ئالدىغا باردىۇ.

ــ بۇ ياغلىق سىزنىڭمىدى؟

زۇلخۇمار تارتىنىپ بىرگە قارىۋېلىپ: ھەئە، ــ دەپ ياغلىقنى قولىغا ئالدىۇ.

مەردان: نىمە دېگەن چىرايلىق ياغلىق ـ ھە؟

زۇلخۇمار: ماختىغىچىلىگى يوق، كۆڭلىڭىزگە يارىغان بولسا، سىزگە تەقدىم قىلدىم.

مەردان: مەن نىمىنى تەقدىم قىلارمەن؟

زۇلخۇمار: نەي ئاۋازىنى بەكمۇ ياخشى كورىمەن. ماڭا نەي چېلىپ بەرسىڭىزلا بولدى.

مەردان: رەھمەت ئەمىسە.

مەردان ياغلىقنى زۇلخۇمارنىڭ قولىدىن ئېلىۋاتقاندا، ئوسمان پەيدا بولدىۇ.

زۇلخۇمار گۈللۈك ئىچىگە قېچىپ كىرىپ يوشۇرۇنىدىۇ.

ئوسمان دەرغەزەپ بىلەن مەردانىنىڭ ئالدىغا كېلىپ سورايدۇ: ئوزەڭ كىم بولىسەن؟

مەردان: تەقسىر، سىلە كىم بولىلا؟

ئوسمان: ھىم، تونۇمايۋاتامسەن؟ پۈتۈن قورغانىنىڭ ئامانلىغىنى قوغداشقا مەسئۇل قورغان بېگى ئوسمان دېگەن مانا مەن بولىمەن.

مەردان: مەن شاھزادە بەھرامنىڭ ئاغىنىسى مەردان بولىمەن.

ئوسمان: ئاغزىڭنى يۇم! شاھزادىمىزنىڭ سېنىڭدەك پەسىلەردىن ئاغىنىسى يوق. سەن ئۇنىڭ خىلى ئەمەس. يوقال، ھازىر بۇ چارباغدىن چىقىپ كەت!

مەردان قاتتىق تەڭلىك ۋە خىجىللىق ئىچىدە قالىدۇ.

چار باغ. بەھرام كولىنىڭ ئوتتۇرىسىدىكى شىپاڭغا سېلىنغان ئوتقاشتەك گىلەمدە ياتىدۇ. مەردان بولسا، شىپاڭ-نىڭ گۈللۈك تۈۋرۈگىگە يولىنىپ خىيال سۈرمەكتە.

بەھرام ئورنىدىن تۇرىدۇ. مەردانىنىڭ خىيال دەريا-سىغا غەرق بولغانلىغىنى بايقايدۇ، ئۇنىڭ يېنىغا كېلىپ مۇرىسىدىن ئاستا تۈرتۈپ، كويۇمچانلىق بىلەن سورايدۇ:

— يېقىندىن بۇيان كەيپىياتىڭ باشقىچە بولۇپ قالدى. هامان غەمكىن كورۇنسەن. بۇگۈنمۇ مانا خىيالغا پېتىپ قاپ-سەن، زادى نىمەم بولدۇڭ؟

مەردان ھەسرەتلىك تىنىپ: ھىچنىمە بولمىدىم.

ئۇ، كوزلىرىنى يىراقتىكى تاغ ۋە ئورمانلارغا تاشلايدۇ. بەھرامۇ مەردان قارىغان تەرەپكە قاراپ كۈلۈمسىرەيدۇ ۋە ئۇنىڭ مۇرىسىگە قېقىپ كۈلۈپ تۇرۇپ:

— ھە، ئەمدى چۈشەندىم. ئاشۇ تاغلارغا، جاڭگاللىق-لارغا قاراپ ئوز يۇرتۇڭنى، يۇرتۇڭدىكى بۇرادەرلىرىڭنى ئەسلىگەن ئوخشايسەن - ھە، شۇنداقمۇ؟

مەردان: شۇنداق، دوستۇم.

ئوز يۇرتىنى سويمىگەن كىم بار؟
يىراقىدا كويمىگەن كىم بار؟
تاشلىرىدىن يۇلتۇزىغچە
جاندىن ئەزىز كورمىگەن كىم بار؟

بەھرام: توغرا ئېيتسەن.

مەردان: بۇ ھەقتە مەن سىزگە قىزىق بىر ھىكايە ئېيتىپ بېرەي.

بەھرام قىزىقىپ: خوش قېنى، ھىكايىگە تولىمۇ خۇشتار ئىدىم. كەل مەيەرگە ئولتۇرۇپ ئېيتقىن.

ئىككىسى گىلەم ئۈستىدە بەداشقان قۇرۇپ، يۇز تۇران ئولتۇرىدۇ. شۇ ئەسنادا بىر بۇلبۇل ئۇچۇپ كېلىپ شىپاڭ ئورۇندۇغىنىڭ ئۈستىگە قونىدۇ. مەردان بۇلبۇلغا قاراپ كۈلۈپ قويۇپ ھىكايىسىنى باشلايدۇ:

ــ بۇرۇنقى زاماندا بىر بۇلبۇل جاڭگالنىڭ ئۈستىدىن ئۇچۇپ ئوتۇپ كېتىۋېتىپ، يەردە قوراي شېخىغا قونۇۋېلىپ زوق ـ شوقى بىلەن سايراۋاتقان تورغايىنى كورۇپ قاپتۇ. بۇلبۇل تورغايغا، ئەي بۇرادەر، ئىككىمىز دوست بولايلى، مېنىڭ ياشايدىغان ماكانىم جەننەتتەك گۈزەل جاي، يۇر، شۇ ماكانغا كېتەيلى، دەپتۇ. شۇنداق قىلىپ ئىككىسى بىللە ئۇچۇپ كېتىپتۇ. بۇلبۇل تورغايجاننى تولىمۇ چىرايلىق بىر باققا باشلاپ كەپتۇ. بۇ باغدا ھەر تۈرلۈك قۇشلار ياشايدىكەن، تۈرمۇشى پاراۋان ئىكەن. كۈنلەر، ئايلار ئوتۇپتۇ، تورغايجان شۇنچە خۇش بۇي گۈللەرنىڭ بەرگىدە سايرىسىمۇ، چار باغدا پەرۋاز قىلىپ خوشال ـ خورام يايرىسىمۇ، يەنىلا بىپايان جاڭگالنى، قۇرۇپ قاخشال بولۇپ قالغان قورايلارنى، ئارامبەخش شۇاقلارنى ئەسلەيدىكەن. يۇرتىنى سېغىنىش ئوتى ئۇنى بارغانسېرى ئازاپلاپتۇ. ئاخىر بىر كۈنى ئۇ جاڭگالغا ئۇچۇپ بېرىپ ئۇ يەرلەرنى قانغىچە كورۇپ كەپتۇ، تورغايجان شۇندىن كېيىن پات ـ پات جاڭگالغا ئۇچۇپ بېرىپ سويۇملۇك يۇرتىنى كورۇپ كېلە ـ

دىغان بوپتۇ....

بەھرام: ھىم، ئۇنداقتا، بىزنىڭ تورغايجانمۇ جاڭگال سېغىنىپ قاپتۇ - دە.

ئىككىسى قاتتىق كۈلۈشۈپ كېتىدۇ: ئۇلارنىڭ كۈلكىسىدىن ئورۇندۇقىتىكى بۇلبۇلمۇ ئۇركۈپ ئۇچۇپ كېتىدۇ. بەھرام ئۇچۇپ كېتىۋاتقان بۇلبۇلنى كورسىتىپ:

— بوپتۇ، سەنمۇ ئاشۇ بۇلبۇلدەك ئۇچۇپ بېرىپ يۇرتۇڭنى كورۈپ كەل.

مەردان: كوڭلۇمنى چۈشەنگەنلىگىڭز ئۈچۈن رەھمەت شاھزادەم. مۇبادا مېنى ئىزلىسىڭىز، ھىلىقى يوغان چىنار دەرىخىنىڭ يېنىغا بېرىپ، جاڭگال تەرەپكە قاراپ، بار ئاۋازىڭىز بىلەن "مەردان!" دەپ چاقىرسىڭىز مەن پەيدا بولىمەن.

ئىككىسى شىپاڭدىن چىقىپ، گۈللۈك ئەگمە كوۋرۈك تەرەپكە قاراپ ماڭىدۇ.

23

چارباغ. يەنە شۇ چىرايلىق شىپاڭ. گۈللۈك ئەگمە كوۋرۈكتىن بەھرام بىلەن ئوسمان پاراڭلىشىپ شىپاڭ تەرەپكە قاراپ چىقىپ كېلىۋاتىدۇ.

ئوسمان: شاھزادەم، بىر ئىشقا ھەيرانمەن، زادىلا تېگىگە يېتەلمەي ۋەيرانمەن.

بەھرام: ئۇ قانداق ئىش ئىدى تەقسىر، قېنى بايان ئەيلەڭ ئاڭلاپ كورەي.

ئوسمان: ئويلاپ باقسام كونىلارنىڭ، بالىسى غورا

يەسە ئانىسىنىڭ چىشى قامايدۇ، دېگىنىمۇ راست ئىكەن، ئىسىلزاتلاردىن بولمىش شاھزادىمىزنىڭ بىر يېتىم ئوغلاق بىلەن ئاغىنە بولۇشى مېنىڭ يۈرىگىمنى ئازاپقا سېلىۋاتىدۇ. ئىت سەمرىسە ئىگىسىنى چىشلەرمىش. بۇ ئوردا بوسۇغىمىزدا پەيدا بولغان كۆچۈكىمۇ، كۆنلەرنىڭ بىرىدە شاھزادىمىزنى چىشلەپ سالمىغىدى، دەپ قاتتىق ۋەسۋەسە ئېچىدىمەن.

بەھرام: تەقسىر ئۇقۇشماسلىق بولۇۋاتامدۇ نېمە؟ مەردان ئىت ئەمەس، بەلكى بورە. ئۇ شۇنچىلىك باتۇركى، قورقۇشنى بىلمەيدۇ. ئۇ شۇنچە دانىشمەنكى، يەر ئاستىدىكى ئىلاھنىڭ كوشىگىنىنى تۇيىدۇ. يېتىم بولغىنى بىلەن مەردانە، بىراۋلارغا ياخشىلىق قىلىشنى ئادەتكە ئايلاندۇرغان.

ئوسمانىنىڭ چىرايىنى نارازىلىق قاپلاپ، بېشىنى چايقايدۇ:

ــ بالىلىق نادانلىقتۇر. ھازىرقى ھەۋەسكە بېرىلىپ كېيىن پۇشايمان يەپ قالماڭ يەنە. مولىلا بولماق ئاسان بولغان بىلەن ئادەم بولماق ئاسان ئەمەس. مەن مۇنداقلاردىن كۆرمىگىنى كورگەن. بۇ ھارام تاماقنىڭ تېرىگىدە داپ كېرىپ، ئۇستىخىنىگىدا ساپ ياسىشىدىن ھەزەر ئەيلەڭ. ئىشەنمىگەن دوستۇڭغا، سامان تىقار پوستۇڭغا!

بەھرام: ياق، بۇ دوستلۇققا ئۇنداق باھا بېرىشكە مەن قوشۇلالمايمەن، بورە چېغىدا ئوز دوستىغا قەست قىلمايدۇ ـ يۇ، مېنىڭ دوستۇم مەردان ماڭا قەست قىلارمۇ؟

ئوسمان نەسىھەت تەلەپپۇزىدا: بىراق، بورىنى قانچە ئاسراپ باققان بىلەنمۇ، ئىككى كوزى يەنە جاڭگالدا.

بەھرام: ئەلۋەتتە ئوزى تۇغۇلۇپ ئوسكەن يۇرتىدا

بولىدۇ - دە.
ئىككىسى مەنىلىك قارىشىدۇ.

24

تۇن نىسبى بولغان چاغ. بالىخانىلىق ئىمارەتنىڭ ئۈستىدىكى ئوينىڭ دەرىزىسىدىن يەرگە خىرە يورۇق چۈشۈپ تۇرىدۇ. دەرىزە پەردىسىدىن ئوينىڭ ئىچىدە بىر ئادەمنىڭ ئۇياقتا - بۇياقتا ئاستا مېڭىپ يۈرگەنلىگى خىرە - شىرە كورۈنىدۇ. ئۇ دەرىزە يېنىدىكى ئىشىكتىن پىشايۋانغا چىقىپ، ئاسمانىدىكى ئايغا قارايدۇ. ئاي نۇرى ئۇنىڭ چىرايىنى يورۇتىدۇ. ئۇنىڭ بەھرام ئىكەنلىگى ئايان بولىدۇ. ئۇ بالەخانىنىڭ قىرلىق تۈۋرۈكلىرىنى ئارىلاپ خىيال سۈرۈپ ماڭىدۇ، سوغاقتىن بويىي شۇركۈنىدۇ. ھوجرىنىڭ ئىشىگىنى ئاستا ئېچىپ كىرىپ كېتىدۇ.

25

بەھرامنىڭ ھوجرىسى.

ھوجرىنىڭ تامىلىرىدىن بوسوغىمىچە يۇلتۇز تامغىلىق گىلەم بىلەن بېزەلگەن. شاھزادىگە خاس بىساتلار قويۇلغان.

بەھرام كارۋاتىنىڭ ئۈستىدە ئىكىكى قولىنى بېشىنىڭ ئاستىغا قويۇپ، كوزىنى يوغان ئېچىپ خىيال بىلەن ئوگدا ياتىدۇ.

بەھرامنىڭ خىيالى:

ئوسمان ئۇنىڭ ئالدىدا پەيدا بولۇپ بەھرامغا ئېچىنە-

غان هالدا سوزلەۋاتىدۇ: بالىسى غورا يەسە ئانىسىنىڭ چىشى قامايدۇ. ئىسسل زاتلاردىن بولمىش شاھزادىمىزنىڭ مەردانە ئەلتىزى يوق قامىقاق بىلەن ئاغىنە بولۇشى مېنىڭ يۈرۈگۈمنى ئازاپلاۋاتىدۇ....

ئوسمان شۇ گەپنى دەپ بولۇپلا غايىپ بولىدۇ. تۇرۇپلا يەنە دەرىزىنىڭ تېشىدا پەيدا بولۇپ، بىگىز بارمىغىنى ھوجىرا ئىچىگە سانجىپ تۇرۇپ، تەھدىت سېلىپ ۋاقىراپ سوزلەۋاتىدۇ: ئوردا بوسۇغىسىدا پەيدا بولغان بۇ كۆچۈك، تېرىكمزدە داپ كېرىپ، ئۇستىخىنىكمزدا ساپ ياسىمىسۇن يەنە شاھزادەم، بۇ شۇمدىن ھەزەر ئەيلەك!!!

بەھرام گويياكى بېشىغا چاقماق چۈشكەندەك قاتتىق چوچۇپ، ئورنىدىن دەس تۇرىدۇ. دەرىزە ئالدىغا ئېتىلىپ كېلىپ، سىرتقا قارايدۇ. بەھرامنىڭ ئاۋازى ئىكران سىرتىدىن ئاڭلىنىدۇ: ياق، مەردان ھەرگىز ئۇنداق قارانىيەتلەردىن ئەمەس، ئاھ دوستۇم مەردان، سېنىڭسىز ئوتكەن ئۇچ كۈن ماڭا ئۇچ يىلدەك تۇيۇلدى.

سۆيۈملۈك كوتىرىلىپ، تەرەپتىن خورازلارنىڭ چىللىغان ئاۋازى ئاڭلىنىدۇ، بەھرام كېيىملىرىنى كېيىپ ھوجرىدىن چىقىدۇ.

26

جاڭگال. ئاتلىق كېلىۋاتقان بەھرام يىراقتىن كورۇنۇپ تۇرغان چىنارنى نىشانلاپ كېتىپ بارىدۇ.

27

بەھرام دەريا بويىغا يېتىپ كېلىپ ئاتىتىن چۈشىدۇ.

ئاتىنى‌ئوتقا قويۇپ بېرىپ ئوزى دەريا لۇدىگە كېلىپ ئارام ئېلىپ ئولتۇرىدۇ. سۇدا يۈز - قوللىرىنى يۇيۇپ، قانىغىدەك ئىچىپ راھەتلىنىدۇ.

ئەزىم دەريادا سۈزۈك سۇ لەرزان ئاقماقتا، ئەتراپ جىمجىتلىققا چوككەن، سۇنىڭ شاقىرىغان ئاۋازىلا ئاڭلىنىپ تۇرىدۇ.

بەھرام يەلپۇنۇپ تۇرغان چىملىقتا، دەريا سۈيىنىڭ ئېقىشىغا ھەۋەس بىلەن تىكىلىپ قاراپ ئولتۇرىدۇ. ئۇلۇق سۇ بەجايىكى ئۇشتۇمتۇت بوران چىققاندەك بىردىن شاقىرايدۇ، دەريانىڭ ئوتتۇرىسى ئاپپاق بۇلۇتتەك كوۋۇكلىشىدۇ، ئاق بۇرغۇن ئېچىدە، پىل چىشىدىن ياسالغان سۇپ - سۈزۈك نەقىشلىق قېيىقتا كۇلۇپ ئوره تۇرغان چىرايلىق بىر قىز پەيدا بولىدۇ. ئۇ، ھالرەڭ كوينەك كىيگەن، بوينىغا ئۇنچە - مارجان ۋە قىممەتلىك تاشلار ئورنىتىلغان تۇما ئاسقان، ئىككى بىلىگىگە قوش بىلەيزۈك، بارماقلىرىغا ياقۇت لەئلى كوزلۇك ئۈزۈك سالغان. تولغان كوكسى كوينەگىنى كوتىرىپ تۇرىدۇ. ئۇنىڭ يۇزلىرى قىپ - قىزىل ئالمىغا ئوخشايتتى. قۇيۇق كىرپىكلىرى سايە تاشلاپ تۇرغان، قاپ - قارا كوزلىرى، ئويماقتەك ئاغزى، غۇنچىدەك زىلۋا قامىتى بەھرامنى مەپتۇن قىلىدۇ، قېيىق سۇدا تەۋرىنىدۇ، سۇدا ئېقىپ قىرغاقتا يېقىنلىشىدۇ. بەھرام قىزنىڭ ئايدەك رۇخسارىغا ئىنتىزارلىق بىلەن قاراپ سورايدۇ:

بېقىشىڭ جانىمغا ئوتلارنى سالدى،
كوزلىرى مەستانە قايدىن بولۇرسەن؟
كۇنمۇ سەن، ئايمۇ سەن ماھى تابانىم،
نازىنىن دىلرەبا قايدىن بولۇرسەن؟

قىزمۇ كۆمۈش قوڭغۇراقتەك جاراڭلىق سادا بىلەن جاۋاپ قايتۇرىدۇ:

پەرىزات شاھمەن مېنى سورىساڭ،
ماكانىم سۇ ئاستى — شەھرى شېبىستان.
دادام بار، شۇ ئەلنىڭ مەڭگۈلۈك شاھى،
ئۇ ئەلدۇر پەسلى ياز، مەسلى گۈلىستان.

قىز دەريادىن كوتىرىلگەن كۆچلۈك شاۋقۇن ئاۋازى ئىچىدە ئاق بۇزغۇنلارغا ئارىلىشىپ غايىپ بولۇپ كېتىدۇ.

بەھرام ئارمان بىلەن قىرغاقتا تۇرۇپ قالىدۇ. بىر دەم- دىن كېيىن كوزى قاراڭغۇلىشىپ، چىم ئۈستىگە يىقىلىدۇ.

28

سەھەر، دەريا بويى. بەھۇش ياتقان بەھرامنى مەيمن شامالار ھۇشىغا كەلتۈرىدۇ. ئۇ كوزىنى ئېچىپ ئاستا ئەتـ راپىغا قارايدۇ. نېرىدا ئۇنىڭغا قاراپ قۇلاقلىرىنى دىڭ تۈتۈپ كىشنەۋاتقان ئېتىنى كورىدۇ ۋە ئورنىدىن تۇرۇپ يوغان چىنار تۈۋىگە بارىدۇ. جاڭگال تەرەپكە قاراپ، قولىنى زىنىغى ئۈستىگە چەپرەس قويۇپ، بار ئاۋازى بىلەن "مەر- دان!" دەپ توۋلايدۇ. ئۇچىنچى قېتىم توۋلىشى بىلەن يىراقتىن تاراسلاپ چېپىپ چىقىپ كېلىۋاتقان ئاتنىڭ تۇياق ئاۋازى ئاڭلىنىدۇ.

29

مەردان قېلىن ئوسكەن پىچانلىق ئىچىدىن ئاق بوز

ئاتىنى بولۇشىغا قويۇپ بېرىپ، چىنارنىڭ يېنىغا كېلىدۇ. ئىككى دوست بىر بىرى بىلەن قۇچاقلىشىپ كورۇشىدۇ.

مەردان بەھرامنىڭ ئىككى مۇرىسىدىن تۇتۇپ خۇشال-لىق ئىچىدە سورايدۇ:

— كەلگىنىڭىزگە خېلى بولدىمۇ؟

بەھرام مىسكىن ۋە بىچارە ھالەتتە تۇرۇپ:

— قانچە ۋاقىت بولغىنىنى بىلەلمەيلا قالدىم.

مەردان ھەيران بولۇپ: نېمىشقا؟

بەھرام ئۇلۇق كىچىك تىنىپ، دەريا تەرەپكە بۇرۇ-لۇپ قارايدۇ ۋە بىرخىل مەيۇسانە تەلەپپۇزدا سوزلەيدۇ:

— دەريا بويىدا ئارام ئېلىپ ئولتۇراتتىم. ئۇشتۇمتۇت سۇ كوۋۇكلىنىپ، ئىچىدىن شۇنداق چىرايلىق بىر پەرىزات چىقتىكى: ئۇنىڭ گۈزەللىكتە دۇنيادا تەڭدىشى يوق.

مەردان ئالدىراپ سورايدۇ: قېنى ئۇ پەرى؟

بەھرام: ئۇ مېنىڭ يۈرۈگۈمنى سۇغۇرۇپ ئالدى-دە، دەريانىڭ ئوتتۇرىسىغا كەتتى. ۋىسالىغا بىقارار بولدۇم. تەلمۈرۈپ تۇردۇم، ئەمما قايتا چىقمىدى.

مەردان: دوستۇم، سىزنىڭ مۇھەببەتلىك كوزىڭىزنى ئاشۇ پەرى ئېچىپتۇ. ئۇنى كورگەندىن كېيىن سىزگە كويۇك ئوتى تۇتۇشۇپتۇ.

بەھرام: مەردان سەن مېنى شۇ پەرىزاتنىڭ ۋىسالىغا يەتكۈزگىن.

مەردان: ئۇ پەرىزات قايسى يۇرتتىن ئىكەن؟

بەھرام: شىبىستان شەھىرىدىن.

مەردان: ئەمىسە بۇنىڭغا ئۇنچىلا ئالدىراپ كەتمەك. بۇ ئۇنداق ئاسان ئىش ئەمەس، ئىشنى سەۋر-تاقەت بىلەن

باشلايلى، چۈنكى سەۋرىنىڭ تېگىدە ئالتۇن ياتىدۇ ئەمەسمۇ شاھزادەم.

بەھرام: بولدى، شاھزادە، شاھزادە دەۋەمگىنە. بۇنىڭدىن كېيىن ئېتىمنى ئاتاپ، سەنىلەپ سوزلەۋە، سەنلىگەن بەھورمەتلىك ئەمەس، يېقىنلىقىنىڭ ئالامىتى.

مەردان بەھرامغا قاراپ مەنىلىك كۈلىدۇ.

بەھرام: راست. مەن شۇنداق دېيىشكىنى خالايمەن.

ئۇلار ئاتلىرىنى چۈلۈۋۇرىدىن تۇتۇپ، دەريا ياقىلاپ، پاراڭلاشقاچ ئاستا ماڭىدۇ.

مەردان: كەڭ تون يىرتىلمايدۇ، كېڭەشلىك ئىش بۇزۇلمايدۇ، دەيدۇ كونىلار. بۇ ئىش ئۈستىدە بىز ئالدى بىلەن شاھ ئاتىمىزدىن مەسلىھەت سورىغىنىمىز ياخشى، ئاتىمىز رازى بولسا ئىشىمىز راۋان بولىدۇ.

بەھرام: ئەمىسە يۇر، دادامنىڭ ئالدىغا ھازىرلا بارايلى.

ئىككى دوست ئويناپ تۇرغان شوخ تۈلپارلارغا مىنىپ ئوردىغا قاراپ ماڭىدۇ.

30

مەۋلان شاھنىڭ قەسرى.

بەھرام بىلەن مەردان شاھ ئالدىدا ئولتۇرىدۇ. مەۋلان شاھ ئۇلارغا قاراپ پەندى - نەسىھەت تەلەپپۇزىدا سوزلەۋاتىدۇ:

— ئوغلۇم، مېنىڭ شېبىستان ئېلىنىڭ شاھى بىلەن ئاشنىدارچىلىغىم يوق. سەن بولساڭ بۇ دۇنيادا بار - يوقى بىرلا ئوغلۇمسەن، ئۇ جايغا بېرىش ئارزۇيۇڭدىن كەچ.

سارايدا تولۇن ئايدەك قىزلار بار. قايسىنى خالىساڭ شۇنى ئېلىپ بېرىمەن.

بەھرام: ئاتا، مېنى بۇ يولدىن توسمىڭ.

مەۋلان شاھ: يولدا بىرەر خەتەرلىك ھادىسە كۆرۈلسە قانداق قىلىسىلەر؟ مەن ئۇنىڭغا قانداق چىدايمەن؟

شاھنىڭ كۆڭلى بۇزۇلدۇ.

بەھرام: خاتىرجەم بولغايسىز دادا، بېشىمدا مەردان بار ئەمەسمۇ، ئۇ ماڭا ھەرقانداق ئىشتا تاغدەك يار-يولداش بولىدۇ.

مەردانمۇ شاھنىڭ ئالدىغا تىزلىنىپ ئولتۇرۇپ يالۇۋۇرۇشقا باشلايدۇ:

— ئى كېرەملىك شاھ، ئاغىنەمنى مۇرادىغا يەتكۈزۈپ، دوستلۇق بۇرچۇمنى ئادا قىلىشىمغا ئىجازەت بەرگەيسىز.

مەۋلان شاھ بالىلارنىڭ ئىلتىماسىنى ئاڭلاپ، ساقلىنى سىپاپ ئويلىنىپ قالدۇ. بېشىنى ئاستا چايقىغان ھالدا ئورنىدىن تۇرۇپ:

— ھەي... ئاتىنىڭ كۆڭلى بالىدا، بالىنىڭ كۆڭلى دالىدا! — دەيدۇ.

31

قۇدرەتنىڭ مېھمانخانا ئويى.

ئوي ئىچىدە قۇدرەت بىلەن ئوسمان بېشىنى يېقىن ئەكىلىپ، خۇپىيانە مەسلىھەت قىلىشماقتا. قۇدرەت تەرىنى سەتلەشتۈرۈپ، ئىشارەت بىلەن ئوزىنىڭ گېپىنى كورسىتىدۇ. ئوسمان چۈشەنگەندەك قىلىپ باش لىڭشىتىدۇ. ئوز ئىشلىرىدىن مەم-

مۇن بولغاندەك گۈلقەقەلىرى ئېچىلىپ كۈلۈشۈپ بېشىنى كوتىرىدۇ.

32

ئوردا سارىيى.

ھەممە ۋەزىر-ۋۇزرالار ئىلگىرىكىگە ئوخشاش ئوز ئورۇنلىرىدا ئولتۇرىدۇ؛ شاھ بولسا ئىگىز دېۋانىدا پۈتۈكچىگە قاراپ ئولتۇرىدۇ. پۈتۈكچى بولسا مەكتۇپ يېزىۋاتىدۇ؛ بەھرام بىلەن مەردان شاھنىڭ ئۈدۈلىدا قول قوشتۇرۇپ ئولتۇرىدۇ. پۈتۈكچى مەكتۇپنى پۈتۈپ بولۇپ مۇھۇر بېسىپ شاھقا سۇنىدۇ. شاھ ئۇنى قولىغا ئېلىپ بىر قۇر كوز يۈگۈرتۈپ چىقىپ، بېشىنى لىڭشىتىپ تەستىقلايدۇ ۋە مەكتۇپنى مەردانغا سۇنۇپ:

— ناگھان ياخشى كۈنلەرنىڭ يامنى بولۇپ، ئەغيار ئېلىدە بىرەر پالاكەتچىلىككە مۇپتىلا بولساڭلا، مېنىڭ نامىمدىن يېزىلغان مۇشۇ مەكتۇپنى شېبىستان شاھىغا سۇنۇڭلار.

بەھرام بىلەن مەردان: رەھمەت ئاتا!

مەردان ئورنىدىن دەس تۇرۇپ شاھنىڭ ئالدىغا كېلىپ، مەكتۇپنى ئىككى قوللاپ ئالىدۇ ۋە سويىدۇ، چىرايلىق قاتلاپ سەللىسىگە قىستۇرۇۋالىدۇ. ئېھتىرام بىلدۇرۇپ ئارقىسىغا يانىدۇ.

33

شەھەر تەرەپتىن مەۋلان شاھ بىلەن بەھرام، مەردان

ۋە بىر تـوپ ئوردا ئەركانلىرى ئاتىلارغا مىنىپ ھەيۋەت بىلەن چەمپ كېلىدۇ. مەۋلان شاھ ئوغلانلىرىنى ئېلىپ كۆرۈك ئۈستىگە چىقىدۇ. ئۇلار ئارقىسىغا بۇرۇلۇپ شەھەر خەلقىنى يۇزلىنىدۇ. ئاندىن مەۋلان شاھ ئايرىلىشقا كوزى قىيمىغان ھالدا: خەير خوش، ئاق يوللۇق بولۇڭلار بالىلىرىم، ــ دەپ ئىككىسىنى قۇچاقلاپ باغرىغا باسىدۇ.

34

يول. بەھرام بىلەن مەردان ئاتلىرىنى ئويىنتىپ تۇرقايلىقىنىڭ ئىچىگە قاراپ ماڭدۇ.

35

يول. ئىككى ئاتلىق چول سەھرادا كېتىۋاتىدۇ.

ئالدى تەرەپتىكى تۇزلەڭدە بىر دىنلا چاڭ ـ توزاڭ كۆتىرىلىپ كېتىدۇ. ئىگىز دوڭنىڭ ئارقىسىدىن قوللىرىغا قىلىچ ئالغان كىشىلەر، قىلىچلىرىنى باشلىرىدىن ئايلاندۇرۇپ، ئاتلىرىنى چاپتۇرۇپ چىقىپ كېلىدۇ. بۇ نەقاپلانغان قاراقچىلار ئىككى دوستقا قاراپ ئېتىلىدۇ. بىر قەپەز جىددى قىلىچۋازلىق باشلىنىپ كېتىدۇ.

مەردان گويا قاناتلىق قەھرىمانەدەك چۈھرلىك بىلەن ئېلىشىپ، قاراقچىلانى كەينى ـ كەينىدىن ئاتتىن موللاق ئاتتۇرىدۇ. بىر توپ قاراقچىلارنىڭ ئارىسىدا قالغان بەھرامنى ئۇچقاندەك كېلىپ قۇتۇلدۇرىدۇ ۋە ئىككىسى ئۈيۈق تەرەپكە قاراپ قېچىپ بارغانسېرى ئۇزاپ كېتىدۇ. قوغلاپ يېتىشەلـ

مەيدىغانلىغا كوزى يەتكەن قاراقچىلار توختاپ قالىدۇ. ئاتلىرىدىن يەرگە چۈشۈپ، نىقاپلىرىنى يېشىدۇ. شۇ چاغدا توپ ئالدىدىكى قاراقچىنىڭ قورغان بېگى ئوسمان ئىكەنلىگى نامايەن بولىدۇ. ئوسمان چىشلىرىنى غۇچۇرلىتىپ ئەلەم بىلەن: ۋەزىر ئەزەمنىڭ پەرمانى ئەمەلگە ئاشمای قالدى - دە، خەپ! — دەيدۇ.

36

قۇملۇق چول. يىگىتلەر قۇم بارخانلىرى ئىچىدە تەسـتە مېڭىپ كېتىۋاتىدۇ. بۇ ئەتراپلاردا ھېچقانداق ھاياتلىق بەلگىسى كورۈنمەيدۇ. شۇ چاغدا بىردىنلا ھاۋا گۈلدۈرلەپ ۋال - ۋۇل چاقماپ چاقىدۇ. ئاز ئوتمەي شاقىراپ يامغۇر يېغىشقا باشلايدۇ. ئىككى دوستنىڭ كىيىم - كېچەكلىرى چوپ-چوپ سۇ بولۇپ كېتىدۇ. ئۇلار دوڭگە ياماشقانىدا يا غۇر مولدۇرگە ئايلىنىپ كېتىدۇ. دوڭنىڭ نېرىسى تۈزلەڭلىك بولۇپ، ئۇ يەردە قەدىمقى زامانلاردىن قالغان كونا قەۋرە گۇمبەز كورۈنۈپ تۇراتتى، يىگىتلەر ئاشۇ خىلۋەت گۇمبەزنى پانا تارتىپ ماڭىدۇ. ئۇلار گۇمبەزنىڭ ئىچىگە كىرىپ، قولىغا سايمۇەن تۇتۇپ ئولتۇرغان ئاقساقال بوۋاينى كورىدۇ. ئىككىسى بوۋاي بىلەن سالام - سائەت قىلىپ كورۈشىدۇ.

بوۋاي: ھە، بالىلىرىم كېلىڭلار، كېلىڭلار. ئىنسان قەدىمى يەتمىگىلى ئۇزۇن بولغان بۇ دەشتى چولىگە ئىزىپ كېلىپ قالمىغانسىلەر؟ خوش، سەپىرىڭلار نەگە؟

بەھرام: بىز شېبىستان شەھىرىگە بارماقچىمىز بوۋا.

بوۋاي سەل ئويلىنىدۇ، ئاندىن:

— بالىلىرىم، خەتەرلىك يولىغا مېڭىپسىلەر ... لېكىن

سلەرنىڭ بۇ باتۇرلىغىڭلار مېنى قاتتىق تەسىرلەندۈردى. شۇڭا سىلەرگە بىر ياخشىلىق قىلاي.

بوۋاي قولىدىكى سايمۇەننى باللارغا ئۇزىتىپ مۇنداق دەيدۇ:

— بۇ خاسىيەتلىك سايمۇەن، سىلەرنى ھەرقانداق خېيىم-خەتەردىن ئامان-ئېسەن ساقلاپ قالالايدۇ. ئاق يول-لۇق بولۇڭلار... ئامىن!

باللار مىننەتدارلىق بىلدۈرۈپ سايمۇەننى قوبۇل قىلىدۇ، بوۋايغا رەھمەت ئوقۇيدۇ.

37

ئىككى دوست تاغ جىلغىسى ئېچىدىكى قۇرۇپ قالغان دەريا ئېقىنى بىلەن يۇقۇرىغا ئورلەپ چىقىپ كېتىۋاتىدۇ. يوغان قۇرام تاشنىڭ يېنىغا بارغاندا مەردانىنىڭ ئېتى ئالدى پۇتىنى كوتىرىپ قاتتىق كىشنەيدۇ. جەمجىت ياتقان تاغ ئېچى جاراڭلاپ كېتىدۇ.

جىلغا ئېغىزىنى توساپ ياتقان سۇرلۇك ئەژدىھا قاتتىق ئۇيقۇدىن چوچۇپ ئويغىنىدۇ. ئاغزىنى يوغان ئېچىپ، جىلغا ئېچىگە قارىتىپ بوران پۈركۈيدۇ.

38

جىلغىدا قارا بوران چىقىدۇ. يىگىتلەر خاسىيەتلىك سايمۇەتنى باش ئۇستىگە پانا قىلىپ بورانغا قارشى بىمالال مېڭىۋېرىدۇ. بوران كۈچەيىپ، ھەيۋە سېلىپ چىقىرايدۇ،

شېغىل تاشلار سايىۋەنگە كېلىپ ئۇرۇلىدۇ. قارغايلار قاراسلاپ يېقىلىدۇ. لېكىن ئەژدىھانىڭ بۇ چارىسى كارغا كەلمەيدۇ. ئىككىيلەن قەيسەرلىك بىلەن داۋاملىق ئىلگىرىلەيدۇ.

39

ئەژدىھا ئاغزىنى كويىقاپتەك ئېچىپ، يىگىتلەرگە قىپ-قىزىل ئوت چاچىدۇ. جىلغا ئىچى ئوت دېڭىزىغا ئايلىنىدۇ.

40

ئىككى دوست سايىۋەننى ئوزلىرىگە پانا قىلىپ، چوغ-دەك قىزارغان قىلىچلىرىنى مەھكەم تۇتۇپ، ئەژدىھاغا يېقىن-لىشىپ كېلىدۇ.

41

ئەژدىھا قەھرى بىلەن تولغىنىپ، قۇيرۇغى بىلەن ئو-زىگە يېقىنلىشىپ كېلىۋاتقان باتۇرلارنى ئۇرىدۇ. باتۇرلار ئالدىغا تاشلىنىدۇ، ئەژدىھاغا قارشى شىددەتلىك ھۇجۇم باش-لىنىدۇ. ئۇلار قىلىچىنى ھەربىر ئۇرغاندا خۇددى ھاۋا گۈل-دۇرلىگەندەك ئاۋاز چىقىدۇ. جاھان ۋال-ۋۇل قىلغان ئوت ئىچىدە قالىدۇ. چوققىلار كۆكۈم-تالقان بولىدۇ. چاڭ-توپا كوتىرىلىپ، تاش پارچىلىرى ئاسمانغا ئۇچىدۇ. شۇ چاغدا مەردان ئەژدىھانىڭ ئالدىغا سەكرەپ چۈشۈپ، دەرغەزەپ بىلەن قىلىچ ئۇرىدۇ. دېڭىز شاقىرىغاندەك "شارر" قىلغان

سادا چىقىپ ئەژدىھانىڭ قوسىغى بېرىلىدۇ.

42

تاغ ئىچى دەريانىڭ قۇرۇپ كەتكەن كۇنا ئېقىنىغا بىرىنلا سۇ كېلىپ. ھەيۋەتلىپ شاقىرايدۇ. قۇرۇپ قاخشال بولۇپ قالغان دەل-دەرەخلەر قايتىدىن كۆكىرىپ، گۈل-گىياللار باش كوتىرىدۇ.

43

دەريا ساھىلى، كەچقۇرۇن.

ئىككى دوست تاغ چوققىسىدىكى ئوڭكۇر ئېغىزىدا گۈلخان يېقىپ ئوت سۇنۇپ ئولتۇرىدۇ. بەھرام، دەريا تەرەپكە قاراپ مەرداندىن سورايدۇ: بىزدىمۇ ئىلگىرى بۇ جايلارغا كەلگەن كىشى بارمىكەن؟

مەردان: بار. مەن ئاڭلىغان. ئەمما ئۇزەم كېلىپ كۆرمىگەن.

بەھرام: نىمە دەپ ئاڭلىغان ئىدىڭ؟

مەردان: بىر بوۋاي ماڭا بۇ توغرىلىق مۇنداق بىر قىزىق ھىكايىنى ئېيتىپ بەرگەن ئىدى.

قەدىمقى زاماندا بۇ ئەتراپلار قالىتىس گۈللەنگەن، باغۇ-ۋارانلىق گۈزەل شەھەر ئىكەن. يېزىلىرىدىكى زىرائەتلەر، بېغىايان دېگىزدەك مەۋج ئۇرۇپ ئورىكەشلەيدىكەن. خەلقى تېرىقچىلىق بىلەن شۇغۇللانغاچقا، بۇ دەريانىمۇ تارىم دەرياسى دەپ ئاتاشقان ئىكەن. بۇ ئەلنىڭ پادىشاسى

تەكداشسىز كۆچلۈك ئىكەن. ھەر قېتىمقى ئۇرۇشتا ئوز ئەتراپىدىكى پادىشالارنى يېڭىپ، تەۋەسىنى كېڭەيتىپ، تولىمۇ ھەددىدىن ئېشىپتۇ. كەينى-كەينىدىن بولۇۋەرگەن يېغىلار ھەم بۇ زوراۋان پادىشانىڭ ئىنساپسىزلىغىدىن خەلقىنىڭ غەزىۋى تېشىپتۇ. خەلقنىڭ ناله-پەريادىنى ئاڭلىغان تەڭرى، بۇ پادىشالىقنى بىراقلا چوكۈرۈپ يەرنىڭ ئاستىغا ئەكىرىپ كېتىپتۇ. ئۇنىڭ **بىلەن** تارىم دەرياسى پەيدا بولۇپ، خەلقى دەريا ئاستىدا ياشايدىغان بوپتۇ. شۇنىدىن تارتىپ كىشىلەر ئەسلى ئاۋات ماكان بولغان، كېيىن چول-جەزىرىگە ئايلىنىپ كەتكەن بۇ جايلارنى "تەكلىماكان — تەكتى ماكان" دەپ ئاتايدىغان بوپتۇ.

بەھرام قىزىقىپ يەنە سورايدۇ:

— بۇ دەريانىڭ ئاستىدىكى ئاشۇ گۈزەل شەھەرگە قانداق چۈشىدىكەن، سورىمىدىڭمۇ؟

مەردان ھىكايىسىنى داۋاملاشتۇرىدۇ:

— بۇ دەريانىڭ تېگىدە بىر خاسىيەتلىك لەھەڭ بېلىق ياشايدىكەن. ئۇ قالتىس ھەيۋەتلىك ھەم چىرايلىق ئىكەن. كۆمۈشتەك قاسراقلىرىدىن تال-تال نۇر چاچراپ تۇرىدىكەن. شۇنىڭدەك ئۇ ئادەملەرگە تولىمۇ مېھرىۋان ئىكەن. ئۇ ناگان-ناگانىدا دەريانىڭ ئۈستىگە ئۈزۈپ چىقارمىش. شۇ چاغىدا ئۇنى تۇتۇۋېلىپ مىنىلىسەڭ، بىر شۇڭغۇپلا سۇنىڭ ئاستىغا ئېلىپ كىرىپ كېتىدىكەن. شۇ ئۈزگەنچە ئۇدۇل شېبىستان شەھىرىگە ئاپىرىدىكەن.

بەھرام: ئۇنداق بولسا، بۇ خاسىيەتلىك لەھەڭنى بىزمۇ سەۋر تاقەت **بىلەن** كۈتۈشىمىز كېرەك ئىكەندە.

مەردان: ئەلۋەتتە. مۇھەببەت باتۇرلۇق، قەتئىلىككىلا

ئەمەس، شۇنىڭ بىلەن بىللە يەنە سەۋرچانلىققا، چىدام - غەيرەتكە تايىنىدۇ. مۇشكۈل خەتەرلەرنىڭ ئارقىسى بەخت بولىدۇ، بىزگە لەھەڭنى كۆتۈشتىن باشقا يول يوق. يامغۇر توختىدى، ئەمدى ئاتلارنى قويۇپ بېرەيلى. يۈرتقا كەتسۇن. ساق - سالامەت تارىم دەرياسىغا يېتىپ كەلگەن خەۋىرىمىز ئوردىغا يەتسۇن.

44

دەريا دولقۇنلىرى ئىچىدە.

ئىككى دوست قولۇاققا چۈشۈپ دەريانىڭ ئىچكىرىسىگە قاراپ ماڭىدۇ. قولۇاق دەريا دولقۇنلىرى ئىچىدە كېتىۋاتقانىدا، قارشى تەرەپتىن شامال ئۇرۇپ بارغانسېرى كۈچىيىدۇ. ئاخىرى قارا بورانغا ئايلىنىپ، دەريا يۈزىدە شىددەتلىك دولقۇن ھاسىل قىلىدۇ. قولۇاق دۇم كومتۇرۇلۇپ، بارا - بارا چوكۇپ كېتىدۇ. ئىككى دوست دولقۇنلار ئارىسىدا بىر چوكۇپ بىر لەيلەشكە باشلايدۇ.

دەل شۇ پەيتتە ئۇلارنىڭ ئالدىدا يوغان بىر لەھەڭ پەيدا بولىدۇ. ئىككى دوست ئېسىلىپ، ئۇنىڭغا مىنىدۇ. لەھەڭ بىر ھوكۇرەپ، ئىككى دوستنى دەريانىڭ ئاستىغا ئەكىرىپ كېتىدۇ.

45

دەريا ئىچىدە.

ئىككى دوست لەھەڭگە مىنىپ توۋەنگە قاراپ چۈشۈپ

كېتىۋاتىدۇ. كۆچلۈك نۇر جۇلالىرى سۇ ئاستىدىن ئېتىلىپ چىقىپ ئۇلارنى يورىتىدۇ ۋە لەھەك ئۈستىدە چاقناپ كوزىنى قاماشتۇرىدۇ.

ئۇلارنىڭ ئالدىدا تاغلار، ئوگزىلىرى ئالتۇندىن، تامىلىرى مەر - مەردىن ياسالغان بىنالار، گۈمبەزلەر، ھەيۋەتلىك راۋاقلار كورۈنىدۇ. دەل شۇ چاغدا، شېبىستان شەھرىنىڭ دەرۋازىسىنى قوغدايدىغان قارا كىيىملىك قاراۋۇللار ئېتىلىپ چىقىدۇ. ئىككى دوست دەرۋازا ئالدىدا لەھەڭدىن يەرگە چۈشۈپ بۇ يۇگۇرۈشۈپ كېلىۋاتقان قاراۋۇللار بىلەن ئېلىشىدۇ. قاراۋۇللارنى قوغلىغان پېتى دەرۋازا ئىچىگە كىرىپ كېتىدۇ.

46

شېبىستان شەھرى.

بەھرام بىلەن مەردان بازارنى ئارىلاپ كېتىپ بارىدۇ. زىبۇ - زىننەت ۋە ئىسىل گەزلىمىلەر بىلەن لىق تولغان دۇكانلارغا زوقمەنلىك بىلەن قارىشىدۇ.

كوچىدا بىر ئەرباپ پەيتۇن بىلەن ماڭىدۇ. كىشىلەر ئۇنىڭغا ئېھتىرام بىلدۇرىدۇ. بىر توپ بالىلار پەيتۇننىڭ ئارقىسىدىن يۇگۈرىشىدۇ. ئەرباپ بالىلارغا قارىتىپ كۆموچ تەڭگىلەرنى چېچىۋېتىپ يولىغا راۋان بولىدۇ. بالىلار خوشال بولۇشۇپ تېرىشىدۇ.

ئىككى دوست ھەر خىل ئويۇن - تاماشىلارغا مەلىكە بولۇپ مېڭىۋېرىپ، شەھەرنىڭ بىر چېتىگە چىقىپ قالىدۇ. بوستانلىق بىر كوچا بىلەن مېڭىپ ئايرىم تۇرغان بىر

قوراغا دۇچ كېلىدۇ. مەردان: كونىلار، يول سورىماي يول ماڭما دېيىشىدۇ. مۇشۇ قوراغا كىرىپ بىر سوراپ باقايلى.

ئىككىسى گۈلزارلىق هويلا بىلەن مېڭىپ ئويىنىڭ ئىشىگىگە يېقىنلاشقاندا ئويدىن چاچلىرى ئۇچىتەك ئاقارغان دانىشخان چىقىدۇ. بالىلارنىڭ تۇرقىغا سەپسېلىپ چىقىپ، مېهرىۋانلىق بىلەن ئويىنى كورستىپ:

— مەرھەمەت، ئويگە كىرىڭلار بالىلىرىم، — دەيدۇ.

47

دانىشخاننىڭ ئاددى ئويى.

ئىككى دوست تورگە سېلىنغان يۇمشاق كورپە ئۈستىدە ئولتۇرىدۇ. داستىخان تۇرلۇك نازۇ-نېمەتلەر بىلەن تولغان. دانىشخان: قېنى مەزەگە باققاچ ئولتۇرۇڭلار، ئۇزاق يىڭلاردىن قارىغاندا خېلىلا يىراق جايدىن كەلگەنسەڭ قەلبسلەر، هارغانسلەر-ئاچقانسىلەر، ئېلىڭلار بالىلىرىم. مەردان: شۇنداق موما، بېلىمىزنى سەپەر كەمىرىدە باغلاپ، مۇھەببەت سەهراسىنى ئارىلاپ كېلىۋاتىمىز. دانىشخان: ئاشىقا باغداتمۇ يىراق ئەمەس. مۇھەببەت دەشتىدە سەرسانە، پىراق ئوتىدا ۋەيرانە يىگىتلەر ئىككەنسىلەردە.

بەھرام: شۇنداق موما، بىزگە شەپقەت قولىڭىزنى سۇنغايسىز.

دانىشخان: قولۇمدىن كەلگەن ياخشىلىغىمنى سىلەردىن ئايىماسمەن.

مەردان: مۇبارەك شەھىرىڭىزدە بىر پەرىزات بار دەپ ئاڭلىدۇق، شۇ مەلىكىنى پانا تارتىپ، ئىشىق تاغلىرىنى زىمىمىزگە ئارتىپ كېلىۋىدۇق، دىدارىنى كورۈشكە نېسىپ بولارمۇ؟

دانىشخان: ھەم، شاھىرىمىزنىڭ پاسىبانى ھارۇن ئاتلىق غەزەپكار پادىشا، ئۇنىڭ دۇنيا، زىمىنلىرى شۇنچە كەڭ‌تاشا، شاھىمىزنىڭ بۇ دۇنيادا كورگەن پەقەت بىرلا قىزى بار. ئۇنىڭ ھوسنى - جامالى ئالدىدا ئاي خىجالەتتۇر. شاھىمىزنىڭ بالىلىرى تۇرمىغاچقا بۇ ئاجىزەنىڭ ئىسمىنى ئايتۇرسۇن، دەپ قويغان ئىدى. پادىشاھىمىز بۇ پەرزەندىنى ئوز جېنىدىنمۇ ئېزىز كوردۇ. شۇڭلاشقا 228 قاراۋۇل ئۇنى ياتلاردىن كېچە - كۇندوز قوغداپ تۇرىدۇ.

بەھرام: بۇ قاراۋۇللار ئارام ئالامدۇ؟

دانىشخان: بىر كېچە كۇندوزدە ئىككى قېتىم ئارام ئالىدۇ. ئۇلار ئارام ئېلىشقا كەتكەندە ئايتۇرسۇن يالغۇز قالىدۇ. چۈشەرلىك قىلالىسائلار، ئوردا ئىچىگە شۇ چاغدا كىرەلەيسىلەر. مەلىكىنىڭ ئايجامالىنى كورەيسىلەر.

مەردان: قاراۋۇللار قايسى ۋاقىتلاردا ئارام ئالىدۇ؟

دانىشخان: بىر قېتىمقىسى كۇن پاتقاندىن تارتىپ قاراڭغۇ چۈشكىچە، يەنە بىر قېتىمقىسى سەھەر باش توخۇ چىللىغاندىن تارتىپ، توخۇ ئۇچىنچى قېتىم چىللىغىچە بولغان ئارىلىقلاردا ئارامگاھقا قايتىپ كېتىدۇ.

48

شېبىستان شەھىرى، قاش قارايغان چاغ.

ئىككى دوست باراقسان كوچا بىلەن ئوردا تەرەپكە قاراپ كېتىپ بارىدۇ. ئەتراپ سۇرلۇك ۋە تىمتاس. ئۇلار ئوردا دەرۋازىسى ئالدىغا يېتىپ كېلىپ، دەرۋازىنىڭ ئىككى تەرىپىدە، خىرىس قىلىپ ئولتۇرغان بىر جۇپ شىر ھەيكىلىنى كورىدۇ. ئىككى دوست دەرۋازىغا قاراپ قەدەم

تاشلىشى بىلەن بۇ شىر ھەيكەللەرگە جان كىرىپ مىدىرلايدۇ. بىردىن سەكرەپ چۈشۈپ، بۇ يات كىشىلەرگە ئېتىلىدۇ. ئۇلار ئوتتۇرىسىدا بىر قەپەس جىددى جەڭ باشلىنىپ كېتىدۇ. يىگىتلەر چەبدەسلىك بىلەن شىرنى ئولتۇرۇپ، ئوردىغا يۈگۈرۈپ كىرىپ كېتىدۇ.

49

ئوردا ئىچىدە.

ئوردا ھەربىسىنىڭ يوللىرىغا ئوتقاشتەك يېيىپ تۇرغان چىرايلىق پايانداز سېلىنغان. ئالتۇن تۇۋرۈكلەرگە بىللور شامدان ئېسىلغان. ھوجرا سالاسۇنلىرى ياقۇتتىن، پەلەمپەيلىرى مەر - مەردىن ياسالغان. ئىشىكلىرى ئۇلۇغ ئېچىۋېتىلگەن.

ئۇلار گۈللۈك قوش قاناتلىق ئىشىككە يېتىپ باردۇ. مەردان بەھرامغا ھويلىنىڭ ئىچىنى كورسىتىپ تۇرۇپ جېكىيدۇ:

— بىزنىڭ بۇ ئوردىغا مۇۋەپپەقىيەت بىلەن كىرىپ، پەرىزات بوسۇغىسىدا پەيدا بولۇشىمىز ئاخىرقى بەخت ھىسابلانمايدۇ. ئىش ناھايىتى مۇشكۈل، پەرىزاتنى كورگەن چېغىڭدا يېيىپ چىقىشنى ئىللا - بىللا ئۇنتۇپ قالما.

بەھرام: ماقۇل.

بەھرام ئالدىراپ، بوسۇغىدىن ئاتلاپ ئوتۇپ ھويلىنىڭ ئىچىگە كىرىپ كېتىدۇ.

50

ئايتۇرسۇن تۇرىدىغان مەخسۇس قەسىر. بەھرام قەسىرگە كىرىشى بىلەن تەڭ باغنىڭ ئىچكىرىسىدىن قىزلار-نىڭ سوز - كۈلكىلىرى ئاڭلىنىدۇ. بەھرام دەرھال گۈللەرنىڭ ئارىسىغا موكۇنۇۋالىدۇ. كۈلكە ئاۋازى يېقىنلىشىدۇ. مەلىكە بىر توپ كېنىزەكلەرنىڭ ھەمراھىدا شىپاڭغا كېلىپ ئولتۇرىدۇ. شۇ چاغدا كېنىزەكلەردىن بىرسى:

— مەلىكەم، بۈگۈن ناھايىتى چارچاپ كەتتىلە. ئەمدى بىر دەم ئارام ئالسىلا، — دەيدۇ ۋە ئۇنى ھەرەمخانىسىغا ئەكىرىپ قويۇپ، ئۆزلىرى كۈلكە - پاراڭلار بىلەن چىقىپ كېتىشىدۇ.

51

قىزلارنىڭ ۋاراڭ - چۇرۇڭلىرى بىسىققاندىن كېيىن، بەھرام گۈللەرنىڭ ئارىسىدىن چىقىپ قەسىرنىڭ ئوچۇق تۇرغان دەرىزىسى ئالدىغا كېلىدۇ. بىر تال گۈلنى دەرىزىنىڭ ئىچىگە ئاتىدۇ.

ئايتۇرسۇن ئايۋانغا چىقىپ بىردىنلا ئاشىقى بەھرامنى كۆرىدۇ ۋە ئۇنىڭ ئالدىغا يۈگۈرىدۇ.

52

دەل شۇ پەيتتە قاراۋۇللارنىڭ باشلىغى بىر نەچچە جىسەكچىنى ئارقىسىغا سېلىپ، ھەيۋەت مېڭىپ كېلىدۇ. ئۇلار ئايتۇرسۇننىڭ قەسىرىگە كىرىشى بىلەن ئايۋاندا قۇچاقلىشىپ تۇرغان ئاشۇق - مەشۇقنى كورۇپ قالىدۇ. قاراۋۇل

باشلىغى جەسەكچىلەرگە توۋلاپ بۇيرۇق قىلدۇ.

— تۇتۇڭلار!

جەسەكچىلەر بوردەك ئېتىلىپ بېرىپ بەھرامغا تاشلىنىدۇ، جىددى ئېلىشىشتىن كېيىن، بەھرامنىڭ قوللىرى قايرىلىپ باغلىنىدۇ.

53

يەر ئۇستى. مەۋلان شاھىنىڭ ئوردا دەرۋازىسى كورۇنىدۇ. ساۋۇت كىيىپ، نەيزە تۇتقان ياساۋۇللار ئىككى قاناتتا تىك تۇرۇپ ۋەزىپە بېجىرمەكتە.

ئۇلۇق ئېچىلغان ئوردا دەرۋازىسىدىن قۇدرەت بىلەن ئوسمان كورۇنىدۇ. ئۇلار پاراڭلىشىپ سىرتقا چىقىشى بىلەن تەڭ ئالدىغا بەھرام بىلەن مەردانىنىڭ ئاتلىرى يېتىپ كېلىدۇ. ئوسمان ئاتلارنى كورۇپ چوچۇپ كېتىدۇ ۋە:

— بۇ نىمە ئىش. ئاتلار يېنىپ كەپتۇ، ئىگىسى يوق. ھەي...ھىلىقى قاراقچى شاھزادىنىڭ بېشىغا چىققان ئوخشىمامدۇ؟

قۇدرەت: ئۇنداق بولسا قالتىس ياخشى ئىش بولاتتى.

ئوسمان: شاھنىڭ ۋارىسى ئەمدى ئوزلىرى، ھورمەتلىك ۋەزىرىم.

قۇدرەت: ھەر مەۋسۇمنىڭ ئوز مەۋسۇمى بار.

ئوسمان: شۇنداق، شۇنداق بولمامدىغان.

قۇدرەت: ھازىرچە بۇ ئاتلارنى ئات باقارغا تاپشۇرۇپ بېرىڭلار، جېكىپ ئېيتىڭلاركى، قاچۇرۇپ قويمىسۇن.

ئوسمان: خوپ.

54

شېبىستان شەھرىدىكى قاراڭغۇ زىندان.
كىيىملىرى تىتىلىپ، يۈزلىرىگە قان داغلىرى ئۇيغان بەھرام. زىنداننىڭ بىر بۇلۇڭىدا پەنجىرىگە قاراپ ياتىدۇ.

55

يەر ئۈستى. مەۋلان شاھ ئوردىسىدىكى ئاتخانا. ربهمه قۇل ئىككى ئاتنىڭ ئالدىغا بىدە بىلەن قوناق توكۈدۇ. بىراق ئاتلار بوغۇزنى يىمەي، تالا تەرەپكە قاراپ، قۇلاقلىرىنى دىڭ تۇتقىنىچە كىشنەپلا تۇرىدۇ.

56

ھارۇن شاھنىڭ سارىيى.
شاھ غەزەپ بىلەن ئىككى مۇشتۇمىنى بېقىنىغا تىرەگەن ھالدا پىشايۋانغا چىقىدۇ:
— جاللات! — دەپ توۋلايدۇ.
بىر توپ جاللات ھازىر بولىدۇ.
ھارۇن شاھ ئۇلارغا پەرمان قىلىدۇ:
— قىزىمنىڭ شەنىگە داغ كەلتۈرگەن ھىلىقى گۇناھكارنى دار ئاستىغا ئاپىرىڭلار!
جاللاتلار: باش ئۈستىگە!

57

شەھرى شېبىستاننىڭ جازا مەيدانى.
قەسىر سىرتىدىكى تۈزلەڭلىككە دار ئورنىتىلغان. دار

ئەتراپىدا قارا كىيىملىك، قوللىرىغا يالتاچلانغان قىلىچ ۋە ئايپالتا تۇتقان جاللات ۋە لەشكەرلەر كىرىشكەك سەپ تارتىپ تۇرىدۇ.

58

جازا مەيدانىنىڭ كۈن چىقىش تەرىپىدىكى قەسىرگە تۇتاشقان يول. يولنىڭ ئىككى قاسنىغى شەھەر ئاھالىسى بىلەن تولغان.

بىر توپ لەشكەرلەر بويىنىغا قوۋۇق سېلىنغان بەھرامنى يالاپ دار تەرەپكە ھەيدەپ كەلمەكتە. بەھرامنىڭ چاچلىرى چۈۋۈلغان، رەڭگى سامانەك سارغىيىپ كەتكەن.

59

جازا مەيدانىنىڭ غەربى تەرىپى. زىننەتلەنگەن سەھنە. ھارۇن شاھ ساراي ئەربابلىرىنىڭ ئوتتۇرىسىدا مۇنبەردىكى قاپلان تېرىسىدە قاپلانغان دۇئانغا يولىنىپ ئولتۇرىدۇ. شاھنىڭ كوزى يولدا كېلىۋاتقان بەھرامغا تىكىلىدۇ. غەزەپتىن رەڭگى ئوچۇپ ساقاللىرى دىرىلدەپ تىتىرەشكە باشلايدۇ. ئالدىغا ئېگىشكەن چاغدا، قولى دۇئانغا يولەگلىك تۇرغان ھالىسىغا تېگىپ كېتىدۇ. ھاسا سەھنىدىن توۋەنگە چۈشۈپ كېتىدۇ.

60

مەۋلان شاھ ئوردىسىنىڭ ئاتخانىسى.

ئوقۇرغا باغلاپ قويۇلغان ئاقبوزئات تالادىن كوز ئۇزمەي، تەلمۇرۇپ قاراپ تۇرىدۇ. ئاتباقار رېھىمقۇل ئوقۇر يېنىغا كېلىپ بوغۇزنىڭ شۇ پېتىچە تۇرغىنىنى كورىدۇ؛ رېھىمقۇل ئىچ ئاغرىتقان ھالدا ئاتنىڭ قاپ - قارا كوزلىرىگە تىكىلىپ قاراپ تۇرىدۇ. ئاتنىڭ ساغرىسى ۋە قوللىرىنى سىلاپ تۇرۇپ سوزلەيدۇ: بوغۇز بەرسەم يىمەيسەن، كوزۇڭ تالادىلا تۇرىدۇ. سېنىڭ ھالىڭغا قاراپ مېنىڭمۇ ھالىم كۇنسېرى ئوسالىشىپ كېتىۋاتىدۇ.

61

شېبىستانىنىڭ جازا مەيدانى.

يولنىڭ ئىكىكى تەرىپىدە، مەھبۇسقا قاراپ تۇرغان ئادەملەرنىڭ ھەر خىل قىياپەتلىرى نامايەن بولىدۇ.

دانىشخان يول بويىدا تۇرۇپ، رومىلىنىڭ ئۇچى بىلەن كوز يېشىنى سۇرتىدۇ.

ئادەملەر دېگىزى ئىچىدە شاھزادىلەرچە ياسانغان مەردان پەيدا بولىدۇ. ئۇ توپنىڭ ئىچىدىن بوسۇپ، ئالدىغا چىقىپ كېلىۋاتىدۇ. كىشىلەر ئۇنىڭغا تەئەججۇپ بىلەن قارىشىدۇ.

62

جازا مەيدانى.

بەھرام دار ئاستىغا ئېلىپ كېلىنىدۇ.

جاللات باشلىغى بىر نەچچە قەدەم ئالدىغا چىقىپ، هارۇن شاهنىڭ ئولتۇرغان سەهنە تەرەپكە قاراپ، سالام قىلغاندىن كېيىن:

— ئۇلۇغ شاهىنشاه، شۇ سائەت، شۇ دەقىقىدە بۇ جىنايەتكارنىڭ كاللىسىنى تېنىدىن جۇدا قىلىشقا ئەمىر قىلغايسىز! — دەيدۇ.

63

يەر ئۇستى. ئوردا بېغىدىكى دەرەخزارلىق، مەۋلان شاه شىپاڭ ئەترابىدىكى خۇش بۇي گۈللەرنى ئارىلاپ يۈرىدۇ. قۇدرەت تار يولدىن، بىر نەچچە ئاخۇنۇمنى باشلاپ چىقىپ كېلىدۇ. شاهنىڭ ئالدىغا كېلىپ تازىم بىجا كەلتۈرىدۇ. ئۇلارغا قاراپ تۇرغان شاه، بېشىنى لىڭشىتىپ جاۋاپ سالام قىلىدۇ.

ئاقساقاللاردىن بىرى: بىمەھەل چاغدا كېلىپ شاهىمىزنىڭ كۆڭلىنى مالال ئېتىدىغان بولدۇق.

مەۋلان شاه: خوش، نىمە ئىش بولدى؟

قۇدرەت خىجالەتچىلىك ئىچىده:

— بۇ گەپنى قىلىشقا تىلىم كويمىدۇ.

مەۋلان: نىمە گەپ؟ ئېيتقۇمۇ.

قۇدرەت يەر ئاستىدىن قاراپ قويۇپ، كېكىرتىگنى قىرىپ:

— هىلىقى ناتونۇش قاراقچىغا شاهزادىمىزنى قوشماسلىقنى ئوزلىرىگە تەكرار تەۋسىيە قىلغان ئىدۇق. بۇگۈن ئۇ شاهزاده بەهرامنىڭ بېشىغا چىقىپتۇ.

مەۋلان ھەيران بولۇپ: ھە، قانداق ئاساس بار؟
قۇدرەت بېكىنىڭ ئىچىدىن بەھرامنىڭ قامچىسىنى چەـ
قىرىپ، شاھقا ئۇزىتتىدۇ.
ـــ ھە... بۇ نىمە ئىش؟! ـــ مەۋلان شاھنىڭ بېشى قېيىپ
كوزى قاراڭغۇلىشىدۇ. باشقىلار ئوپۇر ـ توپۇر بولۇشۇپ كېتىدۇ.

64

جازا مەيدانى.
جاللات باشلىغى جاللاتلارغا قاراپ ۋاقىرايدۇ:
ـــ ئۇلۇغ شاھىمىزنىڭ نامىغا داغ تەككۈزگەن جىنا ـ
يەتچى دارغا ئېسىلسۇن !!!
مەيداندىن گۇرۇلدىگەن تەشۋىش ساداسى كوتىرىلىدۇ.
جاللاتلار بەھرامغا بوردەك يېپىشىدۇ.

65

جازا مەيدانى.
مەردان شۇ چاغدا توپنىڭ ئىچىدىن مەيدانغا سەكرەپ
چۈشۈپ، سەھنە تەرەپكە قاراپ توۋلايدۇ:
ـــ دات، پادىشايىي ئالەم!
پۈتكۈل خەلق بۇ ياش يىگىتكە تىكىلىدۇ. ھارۇن شاھ
ئالدىدىكى بۇ ناتونۇش يىگىتنى كورۈپ، جاللاتلىرىغا قولى
بىلەن "توختاڭلار" دەپ ئىشارەت قىلىدۇ.
مەردان يۈگۈرۈپ مۇنبەرنىڭ ئالدىغا كېلىدۇ. پادىشانىڭ
ئۇدۇلىغا كېلىپ، قولىنى كوكسىگە ئېلىپ، تازىم بىجا كەلتۈرىدۇ.

هارۇن شاه: هه، قانداق دادۇ - ئەرزىڭ بار ئىدى؟

مەردان: شاهلارنىڭ شاهى، ئى كېرەملىك شاه، قايسى مىزان، قايسى قامۇستا ئەلچىگە ئولۇم بار، دەپ يېزىلغان ئىكەن؟

هارۇن: بۇ جەھەتتىن كوڭلۇڭ توق بولسۇن. ھېچقانداق يەردە ئەلچىگە ئولۇم يوق.

مەردان: ئانداق بولسا مەن ئەرزىمنى بايان قىلاي. بىز يەر ئۈستىدىكى مەۋلان شاھنىڭ شاھزادىلىرى بولىمىز سۈپىتىمىز بىلەن ئالىلىرىنىڭ ئالدىغا ئەلچىلىككە كەلگەن ئىدۇق، لېكىن بىز شەھىرى شېبىستاندا ئوردا قاراۋۇللىرىنىڭ سوغاق مۇئامىلىسىگە ئۇچرىدۇق. ئۇلار بىزگە بوھتان چاپلاپ ئاھانەت قىلدى. ئى، ھورمەتلىك شاه بۇ ئەرزىمنى لىللا سورىغايسىز، ئاتام ئەۋەتكەن ئۈشبۇ مەكتۇپنى قوبۇل قىلغايسىز.

ئۇ، مەۋلان شاه يېزىپ بەرگەن مەكتۇپنى سەللىسىنىڭ قېتىدىن ئېلىپ ئىككى قوللاپ، ھارۇنغا تۇتىدۇ.

نەۋكەرلەردىن بىرسى كېلىپ، مەردانىنىڭ قولىدىكى خەتنى ئالىدۇ. ئاپىرىپ مىرزىغا بېرىدۇ. مىرزا ئۇنىڭ ئوقۇيدۇ:

"ئەسسالامۇ ئەلەيكۇم شاھلارنىڭ شاھى، شەھىرى شېبىستاندىكى ئەلنىڭ پاناھى، سالامدىن سۈكرە، كەمىنىلىرى ئوزلىرى بىلەن دوستلۇق ئالاقىسى ئورنىتىشنى، خەلقلىرىمىزنىڭ بېرىپ - كېلىش ئىشلىرىنى يولغا قويۇشنى، شۇ يول بىلەن ئورتاق گۈللىنىشنى ئارزۇ قىلار ئىدىم. بۇگۈن پۈرسەت يېتىپ شاھزادىلىرىمنى ھوزۇرىڭىزغا ئەلچىلىككە ئەۋەتتىم..."

هارۇن بۇ مەكتۇپقا ئىشەنمەيدۇ. شۇڭا تاقەت قىلالىماي "جاللات!" دەپ توۋلايدۇ ۋە خالايىقا قاراپ:

— بۇ گەپلەرنىڭ ھەممىسى يالغان! مېنىڭ قاراۋۇللـ
رىغا بوھتان چاپلاندى. پەرمانىم ئىجرا قىلمىسۇن!
جاللاتلار بەھرامنى دەرھال دارغا ئاسىدۇ.

66

جازا مەيدانى. ئادەملەر مەيداندىن تارقىغان.
بەھرامنىڭ ئۆلۈگى يەردە ياتىدۇ. مەردان بەھرامنىڭ
بېشىدا يىغلاپ ئولتۇرىدۇ.
بىراقتا بىر قارا كولەكگە پەيدا بولىدۇ. كولەكگە بار-
غانسېرى مەردان تەرەپكە سىلجىپ كېلىدۇ.

67

ھىلىقى كېلىۋاتقان كولەكگە يېقىنلىشىدۇ. ئۇ دانىشخان
مومای ئىدى. دانىشخان مەردانىڭ قېشىغا كېلىپ بېشىنى
سىلايدۇ:
— سەۋر قىل ئوغلۇم، خان شەپقەتسىز بولسا خەلقنى
غەم باسىدۇ. جۇرئەتلىك بول.
مەردان: ئەمدى قانداق قىلىمەن؟ يول كورسەت مۇما.
دانىشخان: ئەمدىكى يول تولىمۇ خەتەرلىك.
مەردان: دوستۇم ئۈچۈن ھەر قانچە خەتەرلىك يول
بولسىمۇ مېڭىشقا رازىمەن.
دانىشخان: مەلىكىنىڭ قولىدا بىر خاسىيەتلىك ئەكـ
گۈشتەر بار، شۇنى ئېلىپ كېلەلسەڭ ئاغىنەڭ بىلەن قايتا
دىدار كورىشسەن.

مەردان: ئۇنى قانداق ئېلىشقا بولىدۇ؟

دانىشخان: مەلىكە مۇشۇ كۇنىلەردە قاتتىق كېسەل ئازاۋى تارتىۋاتىدۇ. خانىش بۇ ئارزۇلۇق قىزىنى ئاغرىق ئازاۋىدىن قۇتۇلدۇرۇش ئۈچۈن شەھەرمۇ - شەھەر جاكاچى چىقىرىپ، لوقمان، ھاكىملارنى چاقىرىپ كەلدى. لېكىن دورىسى كار قىلماي، ھېچقايىسىسى ساقايتالمىدى. ئاقىۋەت خانىش: كىمەرسىكى قىزىمنىڭ رەنجىگە شىپالىق تاپالىسا، مەيلى ئۇ شاھزادە بولسۇن، مەيلى ئۇ غېرىپ - غۇرۋا بولسۇن، پۈتۈن ۋەجى تەئەللۇقاتمنى ئىنئام قىلىمەن، شىپالىق بېرەلمىسە ئۇزىنى دار ئاستىدا كورسۇن، — دەپ جاكاقىلدى. مەلىكىنىڭ يۇرۇگىگە ئىشىق چوغى چۈشۈپ، بەدەنلىرىنى ئورتەۋاتىدۇ. ئۇ ئىشىق كېسىلىگە گىرىپتار بولغان. سەن ئاغىنەڭنىڭ بۇ گۈلتاجىسىنى ئاپىرىپ ئۇنىڭغا كورسەتسەڭ، شىپالىق تېپىپ ساقىيىپ قالسا ئەجەپ ئەمەس.

مەردان بەھرامنىڭ سەللىسىدىن گۈلتاجىنى ئېلىپ قويىنىغا تىقىدۇ ۋە مومايغا قاراپ:

— مېھرىۋان موما، مەن يېتىپ كەلگىچە ئاغىنەم سىزگە ئامانەت، يالغۇز تاشلاپ قويىمغايسىز. قاغا - قۇزغۇنلارغا يەم بولۇپ كەتمىسۇن.

دانىشخان رازىلىق بىلدۈرىدۇ.

68

شېبىستان شاھىنىڭ ھەشەمەتلىك ئوردىسى.

مەردان ئىچكىرىكى قورا بىلەن تاشقىرقى قورانىڭ ئوتتۇرىسىدىكى پىشايۋاندا باش كېنىزەك گۈلزەپەر بىلەن

سوزلىشىپ تۇرىدۇ.

گۈلزەپەر: نى - نى شاھ-زادە، بەگزادىلەر، ھاكىم ھوكۇما، قۇرئاندازلارمۇ مەلىكىمزگە شىپالىق تاپالماي، كال-لىسى تېنىدىن جۇدا بولدى. ھەي ساددا يىگىت، ئەجدىھا ئالدىغا بارىمەن دىمە بارساك ھايات قالىمەن دىمە.

مەردان: مېنىڭ ئۆلۈمدىن قورقۇنچىم يوق، لاچىن ئۇچسا قوندىغى قالمىدۇ، چىنار يىقىلسا كوتىگى. خانىشىنىڭ ئوز ۋەدىسىگە ۋاپا قىلىشى قانچىلىك ئىكەن سىناپ كورەي.

گۈلزەپەر: سېنىڭمۇ ئولگۈڭ كەپتۇ - دە، يۇر. ئارقا قورانى بىر ئايلىپ چىقىپ ئاندىن پاراڭ قىلىشايلى.

69

ئوردىنىڭ ئارقا قورۇسى.

بۇ يەردە ئادەم بېشى دوۋە - دوۋە بولۇپ ياتىدۇ. بۇنى كورۇپ مەردانىنىڭ يۇرىگى ئاغىدۇ. لېكىن، يەنە ئوزىنى دېدىل تۇتىدۇ. گۈلزەپەر ئۇنىڭ تاتارغان چىرايىغا سىنچى كوزلىرى بىلەن سەپ سېلىپ قاراپ كۆزىتىدۇ، ئاندىن:

— كوردۇڭمۇ شاھ ئوردىسىدا شۇنچە ئادەملەر ئولدى.

مەردان: بوردىن قورقساڭ ئورمانغا كىرمە، دەپتىكەن. باش كېتىشتىن قورقۇپ ئارقىغا يېنىش نامەرتلىكتۇر.

گۈلزەپەر: ئەمىسە مەرھەمەت!

قەسىرگە كىرىش ئىشىگىگە بارغىچە ئاردىلىقتىكى يولنىڭ ئىككى تەرىپىدە 70 تىن 140 جاللات يالاڭاچلانغان قىلىچ-لىرىنى چەپىراس تۇتۇپ تۇراتتى. مەردان سەپ بولۇپ تىزىلغان جاللاتلارنىڭ قولىدىكى قىلىچلارنىڭ ئارىسىدىن

ئايتۇرسۇننىڭ ھەربىي تەرەپكە قاراپ ماڭىدۇ.

70

يەر ئۇستى جىمجىت كېچە.

مەۋلان شاھ ئوردىسىدىكى كېنىزەك زۇلخۇمارنىڭ ھوجرىسى. ئۇنىڭ قارا چاچلىرى، ياستۇق ئۇستىگە يېيىلغان، ئۇ قاتتىق ئۇيقۇدا. دەرىزىدىن چۈشكەن ئاي نۇرى ئۇنىڭ رۇخسارىنى يورىتىدۇ. زىناقلىرىدا كۈلكە ئالامەتلىرى پەيدا بولىدۇ. ئۇ چۈش كورۇۋاتىدۇ.

71

زۇلخۇمارنىڭ چۈشى.

رەڭگا - رەڭ كېپىنەكلەر پەرۋانە بولۇپ يۇرگەن گۈللۈك ئىچىدە مەردان بىلەن زۇلخۇمار ئۇچرىشىپ قالىدۇ.

مەردان زۇلخۇمارنى باغرىغا باسىدۇ.

زۇلخۇمار شىرىن چۈشىدىن ئويغىنىدۇ. يۇرىگىنى تۇتۇپ ئىشىك تەرەپكە تەلمۇرىدۇ.

شۇ چاغدا ھوجرىنىڭ ئىشىگى قىيا ئېچىلىدۇ. قۇدرەت ئاستا كىرىپ كېلىدۇ.

— ئەي، گۈزەل قىز، ئىشقى خەنجىرىڭ يۇرىگىمنى مىڭ پارە قىلدى. نەچچە ۋاقىتتىن بېرى ئوتىڭدا كويىگىنىمنى بىلمىدىڭ.

زۇلخۇمار كارۋاتتىن سەكرەپ چۈشۈپ:

— بۇ قانداق ئۇياتسىزلىق، يېپىرىم كېچىدە بۇ ھەرەمخانىدا نىمە بار؟

قۇدرەت: ماڭا رەھمىڭ كەلسۇن، ھالىمغا ئىچىڭ ئاغرىسۇن، مېنى رازى قىلساڭ مەن ساڭا ئالتۇن تاۋاقتا ئاش ئىچكۈزىمەن.

زۇلخۇمار: ماڭا ئالتۇن تاۋاقلىرىڭ كېرەك ئەمەس، سېنىمۇ رازى قىلالمايمەن.

قۇدرەت: ھەي، ياخشىلىقچە ئوزەڭنى ماڭا تەقدىم قىلساڭ قىلدىڭ، بولمىسا زورلۇق بىلەن سېنى كىچىك خوتۇنلۇققا ئالىمەن.

زۇلخۇمار دەرىزە ئالدىغا بارىدۇ. غەزەپ بىلەن قۇدرەتكە بىگىز قولىنى سانجىپ تۇرۇپ سوزلەيدۇ:

— سەن ئوزەڭنىڭ نەپسانىيىتىڭنى قاندۇرۇش ئۈچۈن نۇرغۇن ئاقكۆڭۈل قىزلارنىڭ مۇھەببەت گۈللىرىنى غازاڭ قىلدىڭ. مەن ئوزەمنى ئولتۇرۇپ مۇھەببەت گۈلۈمنى ئېچىلدۇرماي توزىتىۋېتىمەنكى، ساڭا خار بولمايمەن.

قۇدرەت غەزەپ بىلەن چىشلىرىنى غۇچۇرلىتىدۇ. قوللىرىنى كېرىپ، دۈگجۈپ ئالدىغا ماڭىدۇ. زۇلخۇمارنى قۇچاقلاپ كارۋاتقا باسماقچى بولىدۇ، كۈتمىگەن يەردىن زۇلخۇمار بىر يۇلقۇنۇپ ئۇنىڭ قولتۇغىدىن شۇڭغۇپ كىسىپ ئارقىسىدىن چىقىدۇ. قودرەت كەينىگە ئورۇلۇپ بولغىچە زۇلخۇمار ئىشىكتىن چىقىپ قاراڭغۇ تۇن قوينىدا غايىپ بولىدۇ.

72

شېبىستان شەھىرى. ئايتۇرسۇننىڭ ھەرەم خانىسى. ئايتۇرسۇن چۈشەك ئۈستىدە بەھرامنىڭ گۈل تاجىسىنى

باغرىغا بېسىپ خىيالغا چوكىدۇ. مەردان بولسا ئۇنىڭ ئۈدۈ-لىدا تىزلىنىپ ئولتۇرۇپ دەيدۇ:

— ئۇ قەدىردان دوستۇمنى دادىكىز بەھۈدە دارغا ئاستى. دوستۇمنى قۇتقۇزۇش يولىدا تىرىشتىم. بىراق يالغۇز بولغانـ لىغىم ئۈچۈن دار ئالدىدىن قۇدۇلدۇرالمىدىم.

ئايتۇرسۇن قايغۇرۇپ ياش توكۈپ:

— ئاھ بەھرام .....! — دەيدۇ. شۇ چاغدا گۈلزەپەر ھەرەم خانىغا كىرىپ ئىككىسىگە تازىم قىلغاندىن كېيىن:

خانىش ئالىلىرى ئۆزلىرىنى ھوزۇرىغا تەكلىپ قىلىدۇ، دەيدۇ.

مەردان گۈلزەپەرگە ئەگىشىپ ماڭىدۇ.

73

خانىش قەسىرى.

مەردان بىلەن گۈلزەپەر قەسىر ئالدىغا كېلىدۇ. شۇ چاغدا نەقىشلىك ئىشىكنىڭ بىر قانىتى ئېچىلىپ ئىچكىرىدىن كېنىزەك قىز چىقىدۇ. ئۇ پەردىنى قايرىپ تۇرۇپ قەسىر ئىچىگە:

— شىپاگەر تېڭىپ كەلدى! — دەيدۇ.

مەردان قەسىرگە كىرىدۇ. گۈزەل خانىش قەسىرنىڭ توردىدە ماموق تەكىيىگە يولىنىپ ئولتۇراتتى. مەردان پەگادا تۇرۇپ ئۇنىڭغا ئېھتىرام بىلەن ئېگىلىپ سالام بېرىدۇ.

خانىش ئۇنى ئوچۇق چىراي بىلەن قارشى ئالىدۇ.

خانىش: جانابىڭىز مېنىڭ ئاغرىق ئازاۋىدىن زەپىرەڭـ دەك بولۇپ قالغان قىزىمنى قىزىل گۈل ھالىتىگە كەلتۇر-دىڭىز. ماڭىمۇ قايتىدىن ھايات بەخش ئەتتىڭىز. سىزدەك

بىر كامىل تېۋىپقا مۇيەسسەر بولغىنىم ئۈچۈن خوشالمەن. قېنى، قانداق تەلىۋىڭىز بار، ئېيتىڭ.

مەردان: مېنىڭ دولەتتىن، ئەمەلدىن تامايىم يوق. پەقەت مەلىكە بىلەن ئۈچ كۈن بىللە تاماشا قىلىپ، ئەجىر چەشمىسىدىن ئارزۇ گۈللىرىنى ئېچىلدۇرۇشۇمغا ئىجازەت ئەتكەيسىز.

خانىش: تېۋىپنىڭ تەلەپلىرى بېجا كەلتۈرۈلسۇن، بارلىق ئىمكانلار يارىتىپ بېرىلسۇن!

كېنىزەك: باش ئۈستىگە، ئالىلىرى.

74

شېبىستان شاھىنىڭ ئوردىسى.

ئايتۇرسۇن بىلەن مەردان ئويناپ تۇرغان شاش ئار-غىماقلارنىڭ تىزگىنىنى قويۇپ بېرىپ، ئوردا دەرۋازىسىدىن شامالدەك تېز ئۈچۈپ چىقىپ كېتىۋاتىدۇ.

75

مەۋلان شاھ ئوردىسىدىكى ئاتخانا.

رېھىمقۇل تالاغا تەلمۈرۈپ، كوزىنى ئۈزمەي قاراپ تۇر-غان ئىككى ئاتنىڭ چۈلۈۋرىنى لاگادىن يېشىدۇ ـ دە، بوينىغا ئوراۋېتىپ دەيدۇ: تالاغا قاراپ كوزىڭلار تېشىلەي دىدى. مەيلى سىلەرنى قويۇپ بەرگىنىم ئۈچۈن، بېشىمغا ھەر بالا كەلسۇن مەن تارتاي. خالىغان يېرىڭلارغا بېرىڭلار.

ئۇ ئىككى ئاتنىڭ ئىگەرلىرىنى توقۇپ قويۇۋېتىدۇ. ئاتلار چېپىپ چىقىپ كېتىدۇ.

شېبىستان، جازا مەيدانى.

دانىشخان بەھرامنىڭ بېشىدا ئىگىلگىنى تۈتۈپ غەمكىن ھالەتتە ئولتۇرىدۇ.

مەردان بىلەن ئايتۇرسۇن يېراقتىن ئاتلىرىنى چاپ-تۇرۇپ كېلىدۇ. ئايتۇرسۇن ئاتتىن چۈشۈپ بەھرامنى قۇچاق-لاپ كوز يېشى قىلىدۇ. قويۇندىكى ئەگىگۈشتەرنى ئالقىنىغا ئېلىپ، ئۇنىڭغا قاراپ تۇرۇپ مۇنداق دەيدۇ:

ئەگىگۈشتەردىم ئېغىر كۈنلەر كەلدى بېشىمغا،
ھازىر قىلغىن دىلدارىمنى دەرھال قېشىمغا.

ئۇ ئاندىن بەھرامنىڭ يۈزىنى نازۇك قوللىرى بىلەن سىلاپ، بەدەنلىرىنى ئۇۋلايدۇ. بىردەمدىن كېيىن بەھرام خۇددى ئۇيقۇسىغا راسا قانغان ئادەمدەك، كوزىنى يوغان ئاچىدۇ ۋە بىردىنلا ئالدىدىكى ئايتۇرسۇننى كورىدۇ:

— مەلىكەم!

— بەھرام! — ئىككىسى چەكسىز سېغىنىش ھىسسىياتى بىلەن بىر بىرىگە قارىشىدۇ.

مەردان ئالدىراپ: ئەمدى جەم بولدۇق تېزدىن ئۇز ماكانىمىزغا قايتىپ چىقىپ كېتىشىنىڭ ئامالىنى قىلايلى.

بەھرام: دۇرۇس. بۇ يەردە بىزگە ئامانلىق يوق ئىكەن،

دانىشخان: شۇنداق بالىلىرىم، ئەر ئېلىدە، گۇل يېرىدە كوكىرىدۇ. سىلەرمۇ ئوز يۇرتىڭلارغا كېتىۋالغىنىڭلار ياخشى.

بەھرام: موما مەسلىھەت بەرگىن، يۇرتىمىزغا قانداق چىقىپ كېتىمىز؟

موماي ئويلىنىپ جىم بولۇپ قالدۇ.

ئۇچەيلەن دانىشخان موماينىڭ ئاغزىغا قاراپ ئولتۇ-ردۇ.

موماي بېشىنى كوتىرىپ يىراقتىكى قارايغان تاغلار-نىڭ چوققىسىغا نەزەر تاشلاپ، سالماق تەلەپپۇز بىلەن مۇنداق دەيدۇ:

— ئېتىك بولسا ئەردىن ئايىما، ئېشىك بولسا ئەلدىن.

مانا، ئالدىمىزدا كورۇنۇپ تۇرغان ئاشۇ تاغدىن ھالقىپ ئوتۇپ تۇزلەڭگە چىقىسىلەر. شۇ تۇزلەڭلىكتە كۆتۈپ تۇرساڭلار ئالدىڭلارغا بىر لەھەڭ بېلىق ئوزۇپ كېلىدۇ. لەھەڭ بېلىققا ئوز تەلىۋىڭلارنى ئېيتساڭلار، ئۇ سىلەرنى مۇرات مەقسىدىڭلارغا يەتكۈزىدۇ.

77

شېبىستان. تۇزلەڭلىك.

ئۇچ ھەمرا تۇزلەڭلىكتە لەھەڭ بېلىقنىڭ يېتىپ كېلىشىنى كۈتۈپ ئولتۇرىدۇ. شۇ چاغدا ھەيۋەتلىك بىر لەھەڭ بېلىق ئۇلار نىڭ ئالدىغا ئۇزۇپ كېلىدۇ ۋە بىردىن سادا چىقىرىپ سوزلەيدۇ.

— ئەي ئادەمزات، نىمە دەردىڭ بار ئىدى؟

بەھرام: باتۇر لەھەڭ بېلىق، بىزنىڭ ئارزۇ - دادىمىزغا قۇلاق سېلىپ ئۇچىمىزنى سۇ ئۈستىگە ئەپچىقىپ قويغىن.

لەھەڭ بېلىق ئۇلارنىڭ تەلىۋىنى قوبۇل قىلىپ قاناتلىرىنى يايىدۇ. ئۇچەيلەن لەھەڭ بېلىقنىڭ قۇيرۇغىغا ئېسىلىپ، ئىككى قانىتىنىڭ ئوتتۇرىسىغا - دۇمبىسىگە چىقىپ ئەپچىل جايلىشىپ ئولتۇرىدۇ. لەھەڭ بېلىق ئۇزۇپ يوقۇرى كوتىرىلىدۇ.

78

سۇنىڭ ئىچىدە.

زۇمرەتتەك كوپ - كوك سۇنىڭ ئىچىدە بەھوزۇر ئۇزۇپ ئويناپ يۈرگەن رەڭمۇ - رەڭ بېلىقلار ۋە ھەر خىل سۇ ھايۋانلىرى لەھەڭ بېلىققا مىنىپ چىقىپ كېتىۋاتقان ئۇچ ھەمراغا ھەرىسمەنلىك بىلەن بېقىنلىشىدۇ.

لەھەڭ بېلىق دەريا ئۇستىگە لەڭگىدە كوتىرىلىپ چەمدۇ. ئۇچ ھەمرانى قىرغاقتا چىقىرىپ قويۇپ دولقۇنلار ئىچىدە غايىپ بولىدۇ.

79

بەھرام ئايتۇرسۇننى ئوز ئېتىنىڭ ئالدىغا مىندۇرگەن، مەردان ئاقبوز ئېتىنى مىنگەن ھالدا توغراق ئورمانلىرىنىڭ ئىچىدىن چىقىپ كېلىدۇ. خېلى نېرىدىن ھەممىگە تونۇش بولغان يوغان چىنار دەرىخى كورۇنىدۇ.

ئۇلار چىنار تۇۋىگە كېلىپ ئاتلىرىدىن چۈشىدۇ.

80

مەۋلان شاھنىڭ سارىيى.

شاھ چۈشەك ئۇستىدە ئىنتايىن بارام بولۇپ ياتىدۇ. ئۇ، جۈدەپ قۇرۇق ئۇستىخان بولۇپ قالغان. ئۇ ئارقا - ئارقىدىن "ئاھ، ئۇھ" دەپ، باغرىنى مۇجۇپ، ھەسرەتلىك تىنىدۇ. ئەلەم بىلەن تولغىنىدۇ. يېنىدىكى ھاكىم - ھوكۇمالار قول قوشتۇرۇپ تۇرىدۇ. قۇدرەت خۇشامەتكۇيلۇق بىلەن سىر - كايىدا سۇ تەڭلەيدۇ. لېكىن، شاھ بېشىنى چايقاپ رەت قىلىدۇ.

81

ئۇچەيلەن شەھەرگە تۇتىشىدىغان تۇزلەڭلىككە ئاتلىرىنى تەكشى يورغىلىتىپ كېلىۋاتىدۇ.

مەردان ئالدى تەرەپتىكى دالىغا تىكىلىپ:

— قاراڭلار بۇ نىمە ئىش؟ — دەيدۇ.

ئۇلار ئالدى تەرەپتىن ئاتلىرىنى چاپتۇرۇپ كېلىۋاتقان بىر توپ كىشىلەرنى كورىدۇ.

بەھرام جىددىلىشىدۇ:

— بۇلار قاراقچىلار بولمىسۇن يەنە، ئەمدى قانداق قىلىش كېرەك؟

مەردان: توغرا، بۇلار بىزنى يوقاتماقچى بولغان قاراقچىلار. (قىزغا قاراپ) ئايتۇرسۇن، سىز ئۇزىڭىزنى دالىدىغا ئېلىڭ. چىنار تەرەپكە قاراپ قېچىڭ!

ئايتۇرسۇن ئاتتىن ئەپچىللىك بىلەن سەكرەپ چۈشۈپ، توغراقلار ئىچىگە شۇڭغۇپ كىرىپ كېتىدۇ.

ئاتلىقلار قىلىچلىرىنى يالاڭاچلاپ بەھرام بىلەن مەردانغا ئېتىلىدۇ. ئۇلارنىڭ ئوتتۇرىسىدا جىددى جەڭ باشلىنىدۇ.

مەردان باتۇرلۇق بىلەن بىر نەچچە قاراقچىنى ئاتتىن موللاق ئاتقۇزىدۇ.

ئوسمان بىر نەچچە سەردارلىرى بىلەن بەھرامنى ئوتتۇرىغا قاپسۇالىدۇ.

82

توغراق ئارىسى.

ئۇرۇش ئەھۋالىنى كۆزىتىپ تۇرغان ئايتۇرسۇن ئەڭ

گۈشتەرنى ئالقىنىغا ئېلىپ:

ئەگگۈشتەرىم كۈنلەر چۈشتى بېشىمغا،
پەيدا قىلغىن بىرلەك ئەسكەر قېشىمغا.

ئايتۇرسۇننىڭ ئالقىنىدىكى ئەگگۈشتەر بىردىن قورال-لانغان لەشكەرلەرگە ئايلىنىدۇ. بۇ لەشكەرلەر قاراقچىلار توپىغا قاراپ بورانىدەك باستۇرۇپ كېلىدۇ.

قاراقچىلار قورقىنىدىن كەينىگە قاراپ بەدەر قاچىدۇ.

83

قۇدرەت تۇرىدىغان ھەرەم.

قورقىنىدىن جېنى تۇمشۇغىغا كېلىپ قالغان ئوسمان ھاسىراپ - ھومىدەپ، نەچچە يەرگە پۈتلىشىپ ھەرەمگە كىرىپ كېلىدۇ.

نەچچە قەۋەت كورپە ئۈستىدە بىخارامان ئېغىناپ ياتقان قۇدرەت ئوسماننىڭ ئەپتىگە قاراپ چۈچۈپ كېتىدۇ.

قۇدرەت: ھە! نېمە ئىش بولدى؟

ئوسمان: چارلىغۇچىلارنىڭ بىزگە ئۇچىلا ئادەم كېلىۋاتىدۇ دېگىنى يالغان ئىكەن. ئۇلار نۇرغۇن لەشكەر بىلەن كېلىۋېتىپتۇ ئەمەسمۇ. بىز جەڭدە مەغلۇپ بولۇپ جېنىمىزنى ئارانلا قۇتۇلدۇرۇپ قېچىپ كەلدۇق.

قۇدرەتنىڭ سەپرايى ئورلەپ، ئورنىدىن چاچراپ تۇرىدۇ.

— ھۇ دەيدۇ. مانا مۇشۇنداق پەيتلەردە بىر سىكىمۇ كارغا كېلىشمەيسەن. ئەگەر بىز ئۇلارنى دەرھال كوزدىن يوقاتمايدىغان بولساق، بۇ قېرى سېنىك بىلەن مېنى جەھەننەمگە يوللايدۇ. ئەگەر بىز ئۇلارنى يوقتىدىغان بولساق بۇ قېرىمۇ ھازىرلا جان بېرىدۇ. دولەت پادىشالىق بىزگە ئوڭچە قالىدۇ، ئۇقتۇڭمۇ؟

ئوسمان: ئۇقتۇم.

قۇدرەت تامدىكى قۇزۇقتا ئېسىلىق تۇرغان قىلىچنى قولىغا ئالىدۇ.

قۇدرەت: ئۇلارغا تاقابىل تۇرغۇدەك ئەسكەرنى باشلاپ دەرھال جەڭگە ئاتلان! ئوسمان: خوپ!

ئوسمان يۈگۈرۈپ چىقىپ كېتىدۇ. قۇدرەتمۇ ئۇنىڭ ئارقىسىدىن تېز ماڭىدۇ.

84

بىر تەرەپتى تىك يارغا تۇتىشىپ كەتكەن تۇزلەڭلىكتە جىددى جەڭ داۋام قىلماقتا.

قۇدرەتنىڭ لەشكەرلىرى زەربىگە چىدالماي كەينىگە چېكىنمەكتە. ئايتۇرسۇننىڭ لەشكەرلىرى ئۇلارنى ئىككى ياقتىن قاپسۇرۇپ بۇلجۇتماي قىرىپ كېلىۋاتىدۇ. قۇدرەتنىڭ تۇركۈم - تۇركۈم لەشكەرلىرى ئۇزىنى تىك ياردىن پەسكە تاشلىماقتا.

بەھرام ئوسمان بىلەن يەكمۇ - يەك تۇتىشىپ قالىدۇ. بەھرامنىڭ قىلىچى ئوسماننىڭ دۈمبىسىگە سانچىلىپ، ئاتتىن دۈمۈلاپ چۈشىدۇ. شۇ چاغدا، قۇدرەت بەھرامنىڭ ئارقىسى

دىن كېيىن ئۇنىڭغا قىلىچ سالىدۇ. قىلىچ بەھرامنىڭ ئۈستىگە چۈشۈۋاتقاندا، مەردان بىردىنلا قۇدرەتنىڭ بېيىندا پەيدا بولۇپ، ئۇنىڭ قىلىچىنى قايتۇرىدۇ. قۇدرەت مەردانىنىڭ زەربىسىگە بەرداشلىق بېرەلمەي تىك يار تەرەپكە قاراپ چېكىنىدۇ. يارنىڭ توپىسىگە چىقىپ قاپسىلىپ قالىدۇ ۋە جان ئاچچىغىدا مەردانىغا زەرپ بىلەن قىلىچ ئۇرىدۇ. بىراق قىلىچى مەردانىنىڭ قىلىچىغا تېگىپ قاڭقىپ كېتىدۇ، ئۇ ئىككىنچى قېتىم قىلىچ ئۇرغىنچە مەردانىنىڭ قىلىچى ئۇنىڭ قارنىغا سانجىلىدۇ. قۇدرەت قارنىغا سانجىلغان قىلىچنى مەھكەم تۇتقانچە، ئىلاندەك تولغىنىپ ئارقىسىغا ئورۇلىدۇ - دە، يارنىڭ ئۈستىدىن ھاڭ ئىچىگە مۇلاق ئېتىپ چۈشۈپ كېتىدۇ. سۇرلۇك ھاڭ تېگىدىن چىقىرىغان سەت ئاۋاز كوتىرىلىدۇ.

85

شەھەر ئىچى قاينام - تاشقىنلىققا چۆمگەن.

شاھانە لىباس كىيگەن مەۋلان شاھ پەشتاقتا تۇرۇپ بىراقلارغا نەزەر تاشلاپ تۇرىدۇ. ئۇ، پەستە شاتلىق تەنتەنىسى قىلىۋاتقان خەلقتە قاراپ مۇنداق جاكالايدۇ:

— خالايىق. بۈگۈن شۇنداق بىر ھەقىقەت ئايان بولدى: كىمەرسىكى، قارا كۆڭۈللۈك قىلىپ، بىراۋغا ئۇرا كولىسا، ئۇ كىشى ئاقىۋەتتە ۋەيلۇن دوزاقتا ياتقۇسى؛ كىمەرىسكى بىراۋغا ۋاپادارلىق قىلسا، شانۇ - شەۋكەت تاپقۇسى. مەن — شاھزادەم ۋە ئۇنىڭ دوستىنىڭ بىر - بىرىگە سادىقلى

لىگىنى نامايەندە قىلىش ئۇچۇن ھازىردىن ئېتىۋارەن ئۇ-
لارغا 41 كېچە - كۈندۈز قوش توي مەرىكسى قىلىپ بې-
رىدىغانلىغىنى جاكالايمەن!

86

توي بەزمىسى ئەۋجىگە كوتىرىلدۇ.
يۇزلىگەن قىز - يىگىتلەر چار باغلاردا ئۇسۇلغا چۈشدۇ.
سەرۋازلار ھەم دارۋازلار ئويۇن كورسەتمەكتە.
زىنداندىكىلەر ئازات قىلىنىپ، بالا - چاقىلىرى بىلەن
قۇچاقلىشىپ خوشال - خورام كورىشىپ ئۇملەشمەكتە.
سەيلىگاھلارغا زىلچە گىلەم، يوللارغا پايانداز سې-
لىنغان. ئونلاپ داش قازانلار ئېسىلىپ قورداق قاينىماقتا؛
ئاشپەزلەر پولۇنىڭ چېتىدىن بۇزۇپ ئېلىپ لىگەنلەرگە ئۇسۇ-
سىماقتا؛ نازۇ - نېمەتلەرگە تولغان داستىخان بويلاپ سېلىنى-
غان بېكەندازلاردا بېشىغا سەللە، تۇماق، دوپپا، ئۇچىسى-
غا كىمخاپ، زەرباپ، بەقەسەم، چەكمەن چاپان كىيگەن
مېھمانلار يەپ - ئىچىپ خوشال - خورام پاراڭلاشـ
ماقتا؛ راۋاقلارنىڭ ئۇستىدىن ئوردا مۇلازىملىرى پەتنۇس -
پەتنۇستا كۈموش تەڭگىلەرنى چاشماقتا.

87

قاينام - تاشقىنلىققا چومگەن ئادەملەر دېڭىزى ئىچىدە
چىرايلىق بېزەلگەن ئىككى مەپە پەيدا بولدۇ. مەپىنىڭ

بىرسىدە دەھرام بىلەن ئايتۇرسۇن، يەنە بىرسىدە مەردان بىلەن زۇلخومار ئولتۇرىدۇ. زەر كەشتىلىك كىيىملەر كىيگەن، قۇلاقلىرىغا لەئلى ياقۇتتىن ھالقا ئاسقان كېنىزەكلەر گويا كى يۇلتۇزدەك ئۇلارنى قورشىغان ھالدا چىقىپ كەلمەكتە.

ئادەملەر ئۇلارنىڭ تويىنى تەبرىكلەپ ئۇستىگە گۇل دەستىلەر ئاتىدۇ.

بۇ بىر جۇپ ياشنىڭ ئارقا تەرىپىدە ئاسمانغا تاقاشقان ئالتۇن مۇنار كورۇنىدۇ. مەۋلان شاھ مۇنار پەشتىغىدا مەغرۇر ۋە تەمكىنلىك بىلەن قاراپ تۇرىدۇ.

بايان قىلغۇچى:

"شۇنداق قىلىپ، شاھزادە ۋە ئۇنىڭ دوستى مەردانە نىڭ قىرىق بىر كېچە - كۇندۇز تويى بويىتۇ. بۇ ۋاپادار دوستلار مۇرات ــ مەقسەتلىرىگە يېتىپتۇ".

(ھەركەتلىك سۈرەت فىلىمى)

مۇھەممەت شانىياز

مۇقەددىمە

ئېكراندا سەكرەتمە خەت بىلەن فىلىمنىڭ نامى، ئاپتورى ۋە رېژىسسورنىڭ ئىسمىدىن كېيىن توۋەندىكى كورۇنۇشلەر نامايەن بولىدۇ: گۈزەل ياز كۈنلىرىنىڭ بىرى.

ئانچە ئىگىز بولمىغان تاغ، تاغ قاپتاللىرى بوك ئورمان بىلەن قاپلانغان، تاغ باغرىدا ئوت - چوپلەر ياپ - يېشىل مەخمەلدەك تاۋلىنىپ تۇرىدۇ. ياقىسى گۈل - چېچەكلەر بىلەن ئورالغان ئېرىقتا زۇمرەتتەك سۈزۈك سۇ شىلدىرلاپ ئېقىپ تۇرىدۇ، يىراقتىن كىچىك - كىچىك قارا نۇقتىلار كورۇنۇپ بارغانسېرى بىزگە يېقىنلاشقاندا، ئۇلارنىڭ ئوتلاپ يۈرگەن كىيىكلەر ئىكەنلىگى نامايەن بولىدۇ، كىيىكلەر بىر-دىنلا ئوت يېيىشتىن توختاپ بېشىنى كوتىرىپ، 4 ئەتراپقا سەگەكلىك

بىلەن قارايدۇ - دە، ئالدى تەرەپكە يۈگۈرۈپ كېتىدۇ. كىيىك توپى ئىچىدە ئالدىدا كېتىۋاتقان مۈڭگۈزلۈك يوغان ئالاتاغمل ئۇرغاچى كىيىكنىڭ كەينىدىنلا كېلىۋاتقىنى تۆمۈرغى سەل ئاقۇش، چىرايلىق، بېشىدا 10 سانتىمېتىرلا مۈڭگۈزى بار ساغۇچ ئانا كىيىك.

كىيىكلەر توپى ئۇچقاندەك چېپىپ، ئويمان - دوڭ توقايلىقلاردىن ئوتۇپ سۇ بويىغا يېتىپ كېلىدۇ. ئۇرغاچى كىيىك ئېرىق بويىدىكى بىر كىچىك دوڭگە چىقىپ، تاغ تەرەپنى كۆزىتىدۇ. قالغان كىيىكلەر سۇ ئىچىشىدۇ.

سۇغا قانغان كىيىكلەر ئېرىق ئەتراپىدىكى ئوت - چۆپلەر، گۈل چىچەكلەرنى يىگەچ، كەلگەن تەرىپىگە قاراپ راۋان بولۇپ بارغانسېرى يىراقلىشىپ كېتىدۇ.

كىيىك توپىنىڭ ئىچىدە كېتىۋاتقان ئانا كىيىكنىڭ قوسىغى دومپىيىپ، ئىككى يېقىنى چىققان بولۇپ، ئوت - چۆپكە تازا تويغان ئىدى. يېيىنى سۈت بىلەن تولغاچقا، قوش مۈشتەك ساڭگىلاپ تۇرىدۇ، ئۇ توختاپ بېشىنى كوتىرىپ، تاغ تەرەپكە قارايدۇ - دە، كىيىكلەر توپىدىن ئايرىلىپ شۇ تەرەپكە قاراپ ماڭىدۇ.

1

ياز كۈنى، كۈن نەيزە بويى ئورلىگەن چاغ.

تاغ باغرىدا ئانا كىيىكنىڭ ئوڭكۇرى كورۇنىدۇ. ئوڭكۇر ئىچىدە ئانا كىيىك ياتىدۇ، ئوماق، چىرايلىق بالا كىيىك ئوڭكۇر ئىچىگە چۈشكەن قۇياشنىڭ ئالتۇن رەڭلىك نۇرى بىلەن ئويناشىپ، دېڭ - دېڭ سەكرەيدۇ،

كىيىكچاق بىر دىنلا قوسغى ئاچقانلىغىنى سېزىپ بېشىدا ياتقان ئانا كىيىكنىڭ قېشىغا كېلىپ پۇرايدۇ، ئانا كىيىك ئورنىدىن تۇرىدۇ. كىيىكچاق قوڭغۇراقتەك زىل ئاۋازدا:

— ئاپا، ئاپا! ئېمىۋالاي، — دەيدۇ. ئانا كىيىكنىڭ يېلىنى بوش، سۈت يوق ئىدى، ئانا كىيىك بالىسىنىڭ بېشىنى تۇمشۇغى بىلەن يېنىك سىلاپ تۇرۇپ، دەيدۇ:

— ئازراق چىدىغىن قوزام، مەن ھازىرلا ئوتلاقتا بارىمەن، ئوت - چۆپلەرنىڭ ئۇچىنى يەپ، سۈتنىڭ سۈزۈكىنى ئېچىمەن - دە، مەمىگىم سۈتكە تولىدۇ، قايتىپ كەلسەم ئەمگىن.

— بولىدۇ، — دەيدۇ كىيىكچاق ئاپىسىغا.

ئانا كىيىك ئوتلاقتا ماڭماقچى بولۇپ ئوڭكۇرنىڭ ئاغزىغا باردىدۇ - دە، بىر ئىش يادىغا كېلىپ، كەينىگە يانىدۇ، ئۇ بالىسىنىڭ بېشىنى سىلاپ تۇرۇپ مۇنداق جېكىلەيدۇ:

— مەن ئوتلاشقا كەتكەندە ئىشكىنى ئېچىدىن مەھكەم ئەتكىن، مېنىڭدىن بولەك ھېچكىمگە ئېچىپ بەرمىگىن، ئەتراپتا چىلبۆرە بار. ئۇ ئەبلەخ ناھايىتى يامان، ئۇنىڭغا ھەرگىزمۇ ئالدانمىغىن!

كىيىكچاق بېشىنى سىلكىپ:

— بولىدۇ، ئاپا، گېپىڭنى چوقۇم ئېسىمدە چىڭ تۇتىمەن، — دەيدۇ.

ئانا كىيىك ئىشكىنى ئېچىپ ئوتلاقتا ماڭىدۇ. كىيىكچاق بەرىپ ئىشكىنى تاقاق (غورو) بىلەن چىڭ ئېتىدۇ.

كىيىكچاق ئانىسىنى كۆتۈپ يېتىپ كوزى ئۇيقۇغا كەتكەن بىر چاغدا يېلىنى سۈتكە تولغان ئانا كىيىك يېتىپ كېلىدۇ، ئۇ ئىشىككە يېقىن كېلىپ، ئىشكىنى يەڭگىل گىنە چېكىدۇ ۋە مۇنداق ناخشا ئېيتىدۇ:

ئوماق بالام، جان بالام،
ئاچ ئىشىكنى كەلدىم مەن،
قوسغىڭمۇ ئاچقاندۇ،
مەمىگىڭنى ئەمگىن سەن.

كىيىكچاق ئاپىسىنىڭ كەلگەنلىگىنى بىلىپ، خوشاللىغىدىن دىڭ - دىڭ سەكرەپ بېرىپ ئىشىكنى ئاچىدۇ، ئانا كىيىك ئويىگە ئالدىراپ كىرىدۇ، ئانا - بالا ئىككىسى شات - خورام‌لىققا چومىدۇ، ئوماق كىيىكچاق ئاپىسىنى چوپۇلداشىپ شوراپ ئېمىدۇ - دە، قوسىغى راسا تويىدۇ، ئېمىپ بولغان كىيىكچاق ئوي ئىچىدە ئۇيان - بۇيان بىرەم سەكرەپ ئويناپ، ئاپىسىنىڭ قوچىقىغا چىقىۋالىدۇ، ئانا كىيىك بالىسىنى باغرىغا بېسىپ، مۆڭلۈق ئەللەي ئېيتىدۇ.

ئەللەي، قوزام، ئومىغىم،
شىرىن - شېكەر تاتلىغىم.
ئۇخلا ئەمدى جان قوزام،
ئەللەي، ئەللەي شاتلىغىم.
ئەللەي، ئەللەي ئۇخلايەي!

كىيىكچاق ئۇخلاپ قالىدۇ، ئانا كىيىكمۇ ئۇزۇن ئوتمەي ئۇيقۇغا كېتىدۇ..... ئاستا - ئاستا قاراڭغۇ چۈشىدۇ.

2

ئالدىنقى كۈننىڭ ئەتىسى، كۈن يەنە نەيزە بويى ئورلىگەندە ئادەتتى بويىچە ئانا كىيىك يەنە ئوتلاققا قاراپ

ماڭىدۇ. كىيىكچاق ئىشكنى ئېچىدىن چىڭ ئېتىۋالىدۇ.

3

كوز ئالدىمىزدا مۇقەددىمىدە كىيىكلەر سۇ ئىچكەن ئېرىق بويى نامايەن بولىدۇ. كەچقۇرۇن گۈگۈم چۈشۈشكە باشلىغان چاغ، كورۇنۇش ئاستا-ئاستا تاغ قاپتىلىغان يوتكىلىپ، بىر قىيا تاشنىڭ كەينىدىكى بورنىڭ ئۈۋىسى كورۇنىدۇ، ئۈۋىنىڭ ئېچىدىن كۆلرەڭ چىقىدۇ، ئۇ بېشىنى ئىگىز كوتىرىپ، ئوغرى كوزلىرى بىلەن ئەتراپقا قارايدۇ. يوغان ئاغزىنى ئېچىپ، يىرتقۇچ چىشلىرىنى كاسىلدىتىدۇ-دە، ئۇزۇق ئىزلەپ تاغ قاپتىلىدىن پەسكە ــ ئوتلاققا قاراپ ماڭىدۇ. چىلبورە سوكۇلداپ كېتىۋېتىپ يىراقتا ئوتلاۋاتقان ئانا كىيىكنى كورۈپ قېلىپ چىچاڭشىپ كېتىدۇ. ئۇ يىرتقۇچ چىشلىرىنى ھېڭگايتىپ، ئاغزىدىن شۇلگەيلىرىنى ئېقىتىپ، ئانا كىيىككە قاراپ كاسىلدايدۇ-دە، «ھەي كىيىك، ئوتكەن قېتىم سېنى تۇتۇۋېلىپ بىر ناشتا قىلاي دېسەم، تۇتۇق بەرمىدىڭ، سېنىڭ كەينىڭدىن يۈگۈرۈپ ماڭا نىسمە ئاۋارىچىلىق، ئويۇڭدە قالغان بالاڭنى بىر مەززە قىلايچۇ....» ــ دەيدۇ. ئۇ شۇنداق دەپ چىشلىرىنى دەھشەتلىك غۇچۇرلىتىپ، قورقۇنچلىق ھۇۋلايدۇ.

چىلبورە سوكۇلدىغان پېتى بىردەمدىلا كىيىكنىڭ ئوڭكۇرىگە بېيتىپ كېلىدۇ، ئۇ خۇدۇكسىنىپ ئەتراپنى ئوغرىلىقچە كۆزىتىدۇ، ئىشىك ئالدىغا كېلىپ يوچۇقتىن ئىچىگە ماراپ قارايدۇ، ئۇ، كىيىكچاقنىڭ ئويدە يالغۇز ياتقانلىغىنى كورۈپ "تاق-تاق-تاق" قىلىپ ئىشكنى قوپاللىق بىلەن قاتتىق ئۇرىدۇ، ئىشىك ئېچىلمايدۇ، چىلبورە ھىلە-نەيرەڭ

ئىشلىتىپ ئاۋازىنى ئۇزگەرتىپ شۇملۇق بىلەن دەيدۇ:

تېز بول ئاچقىن ئىشىكنى،
ھەي كېيىكجان، بالىجان.
مېھمان كەلدى ئويۇڭگە،
بەكمۇ ياخشى ئاكىجان.

كورۇنۇش ئوي ئىچىگە يوتكىلىدۇ.

كېيىكچاق ئوي ئىچىدە تۇرۇپ بۇ گەپنى ئاڭلاپ، ئىشىكنىڭ قېشىغا كېلىدۇ، ئۇ: ھەي، ئاپام ئەجەپمۇ كەچ قالدىغۇ، ــ دەيدۇ. ئۇ بىردىنلا چاقىرغۇچىنىڭ ئاپىسى ئەمەسلىگىنى سېزىپ ئىشىكنىڭ كىچىككىنە توشۇگىدىن تالاغا قارايدۇ. چاقىرمىغان بۇ قورقۇنچلۇق "مېھمان" نى كورۇپ، پۈتۈن بەدىنى شۇركىنىپ كېتىدۇ.

كېيىكچاق ئاپىسىنىڭ جېكىلەپ ئېيتقان سوزلىرىنى ئەسلەپ، ئوزىنى تۇتۇۋالىدۇ. ئۇ ھۇدۇقماستىن:

ــ ئوزەڭ كىم؟ ــ دەپ سورايدۇ.

كورۇنۇش تېز ئالمىشىدۇ. ئىشىك ئالدىدىكى چىلبورە ھىلىگەرلىك بىلەن بىلجىرلايدۇ:

مېنىڭ ئىسمىم بوردۇاي،
ئوزەم يۇڭاش مېھرىۋان.
قوي، كېيىككە ئامراقمەن،
بولغاچ يېقىن بىر تۇققان.

ئاچ ئىشىكنى كېيىكجان،
ئېلىپ كەلدىم جىق سوغات،
گەر دوست بولساڭ مەن بىلەن،
قىلىمەن كوپ ئىلتىپات.

كېيىكچاق ئىشكىنىڭ يوچۇغىدىن بورىنىڭ ياۋۇزلۇق بىلەن تۇرغان كوزىلىرىنى كورۈپ ئۇنىڭ ياغلىما سوزلىرىگە چۈمپۈتەمەيدۇ. كېيىكچاقنىڭ ھۇشيارلىقى ئېشىپ، ئىشكىنى تېخىمۇ چىڭ تاقايدۇ. ئۇ ئوزىنى تەمكىن تۇتۇپ بورىگە دەيدۇ:

— ماڭا سېنىڭ ھېچنىمەڭ كېرەك ئەمەس، سېنى كو-رۈپلا ئاپامنىڭ سوزلىرى يادىمغا كەلدى، يوقال كوزۈمدىن!

چىلبورە كېيىكچاقنىڭ بۇ سوزلىرىنى ئاڭلاپ چىچاڭ-شىپ كېتىدۇ. ئۇيان - بۇيان سوكۈلدايدۇ. ئۇ بىردەم ئويـ-لىنىپ، كوڭلىگە يېڭى شۇملۇقنى پۈكۈپ، ئوي ئىچىگە قاراپ كېيىك بالىسىغا تەسىرلىك ئاھاڭدا سوزلەيدۇ:

— ھەي بالىچاق، سەن ئۇنچىۋالا تېرىكچە كەتمە. ئويۇڭدە يالغۇزدىن - يالغۇز قامىلىپ ئولتۇرۇپ زېرىكمىدىڭمۇ؟ قورقماي بۇياققا چىق، مەن سېنى تاقا ئەچىقىپ ئاجايىپ قىزىق ئويۇنلارنى كۆرسىتىپ كېلىمەن.

كېيىكچاق چىلبورىنىڭ تەسىرلىك، ياغلىما سوزلىرىنى ئاڭلاپ ئىككىلىنىپ قالىدۇ، ئۇ ئوز - ئوزىگە: "ئىشىكنى ئې-چىپ بىر سىناپ كورەيمۇ - يە؟" دەيدۇ. كېيىكچاقنىڭ يا-يىقى قەتئى پوزىتسىيىسىنىڭ ئوزگەرگەنلىگىنى سېزىۋالغان چىلبورى ئويىناقشىپ كېتىدۇ.

كېيىكچاق ئىشكىنى ئاچماق بولۇپ تاقاقنى تۇتقاندا، تۇشۇكتىن بورىنىڭ يىرتقۇچ چىشلىرىنى ھىگگايىتىپ، قىيـ-قىزىل تىلىنى چىقىرىپ، دەھشەتلىك كوزلىرىدىن ئوت ياندۇ-رۇپ ئوزىگە قاراۋاتقان قورقۇنچلۇق قىياپىتىگە كوزى چۈ-شىدۇ. شۇ چاغدا بىردىنلا ئونىڭ قۇلاق تۇۋىدە ئاپىسىنىڭ "ئەترايتا چىلبورە بار. ئۇ ئەبلەخ ناھايىتى يامان، ئۇنىڭغا ھەرگىزمۇ ئالدانمىغىن!" دىگەن سوزلىرى جاراڭلايدۇ. كې-يىكچاق غەپلەت ئۇيقۇسىدىن ئويغانغاندەك بولۇپ قەتئى ئىرا-

دىگە كېلدۇ. تالاغا قاراپ غەزەپ بىلەن ۋاقىرايدۇ:

ــ ھەي چىلبورە، ئىشىگىمدىن تېز يوقال، مەن بىلدىم، سېنىڭ گېپىڭ يالغان، غەرىزىڭ يامان، مېنى ئالدايمەن دەپ خام خىيال قىلما!

چىلبورە بۇنى ئاڭلاپ ئۇغىسى قاينىاپ ئۇزىنى ھەر تەرەپكە ئاتىدۇ، چىشلىرىنى ھىڭگايتىپ كاسىلدايدۇ، ياۋۇز قىياپىتىنى بىردىنلا ئاشكارىلاپ، دەھشەت بىلەن ھۇۋلايدۇ، ئۆكۈر ئىچىگە قاراپ:

ــ ھەي شۇمتەك، سەن خىيالىڭدا مېنى پالاكەت چاغلاۋاتامسەن؟ ھىلى گوشۇڭنى يەپ، قېنىڭنى ئىچمىسەم، قاراپتۇر.....

كىيىكچاق چىلبورىنىڭ دامىغا چۈشۈشكە تاسلا قالغىنىنى ھىس قىلدى. ئۇنىڭ غەزەپ ـ نەپرىتى تېخىمۇ ئورلەيدۇ. ئۇ ئىشىك تۆۋىدىن ئويىنىڭ ئوتتۇرىسىغا كېلىپ بىردەم ئويلىنىدۇ. ئۇ ئاخىرى قەتئى قارارغا كېلىدۇ. ئۇزىنى قوغداشنىڭ تەييارلىغىنى قىلىپ ئويىنىڭ بۇلۇڭىدىكى تۇقاقنى ئىزلەپ تېپىپ قولىغا ئالىدۇ.

بورە ئىشىكنىڭ يوچۇغىدىن ئوي ئىچىگە كوز تىكىپ مارايدۇ، كىيىكچاقنى كۆرەلمىگەندىن كېيىن، ئۇنى يېنىش قەستىدە ھۇجۇمنى باشلايدۇ. ئۇ ئىشىكنى بار كۈچى بىلەن ئىتتىرىدۇ، ئىشىك ئېچىلمايدۇ. ھېرىپ قالغان چىلبورە تىلىنى ساڭگىلىتىپ ھاسىرىغا پېتى ئىشىك ئالدىدا ئولتۇرىدۇ. ئۇ كوڭلىدە يېڭى بىر شۇملۇقنى پىلانلايدۇ ـ دە، ئوي ئىچىگە قاراپ پەس ئاۋازدا دەيدۇ.

ــ ھەي بالىچاق، قوسىغىم ئېچىپ ھالىمدىن كەتتىم..... مەيلى، كېيىن سىلەرنى يوقلاپ يەنە كېلىمەن.

بورە ھالسىزلانغاندەك قىياپەتتە ئاھ ـ ئۇھلاپ ئىشىك

تىن كەينىگە يانىدۇ.

كىيىكچاق ئىشكىنىڭ توشۇگىدىن قاراپ چىلىۋرىنىڭ ئوز يولىغا كېتىپ بارغانلىغىنى كۆرۈپ، قولىدىكى توخاقنى تاشلاپ قويىدۇ ۋە "ئۇھ" ئەمدى قۇتۇلدۇم بۇ بۇزۇقتىن دەيدۇ - دە، ئۇڭكۇر ئىچىدە دىڭ - دىڭ سەكرەپ ئۇيانىدىن - بۇيانغا ئوتۇپ ئويناىدۇ.

بىر دىنلا بىر نەمىنىڭ ئېغىر ھاسىراپ - خىرىلدىغان يوچۇن تاۋۇشى ئاڭلىنىدۇ، كىيىكچاق ئويىناشتىن چوچۇپ توختاپ، تاشقىرىغا قارايدۇ، خىرىلدىغان تاۋۇش تېخىمۇ كۈچىيىدۇ، كىيىكچاق سەگەكلىشىپ تىڭشاپ، خىرىلدىغان تاۋۇشنىڭ ئوڭكۇرنىڭ تېشىدىن ئاڭلىنىۋاتقانلىغىنى بايقايدۇ. بىر دىنلا ئۇنى قورقۇنچ باسىدۇ. ئۇ بايا تاشلىۋەتكەن توخاقانى قايتا قولىغا ئالىدۇ، بىر دەم تۇرۇۋېلىپ ئىككى سەكرەپ ئوڭكۇرنىڭ تېمىنىڭ تۈۋىگە كېلىدۇ. ئىشىك بېشىدا چىلبۇرىنىڭ ئۇزۇن ئوتكۇر تىرناقلىق ئىككى پۇتى پەيدا بولىدۇ - دە، ئارقىدىنلا ئۇنىڭ بېشى كورۇنىدۇ.

كىيىكچاق بورىنىڭ ئىشىكىگە ئېسىلىپ چىقىۋاتقانلىغىنى كورۇپ، توخاقنى غەزەپ بىلەن ئىگىز كوتىرىدۇ ۋە پۇتۇن كۈچىنى يىغىپ، چىلبورىنىڭ بېشىغا كەينى - كەينىدىن "ۋاق - ۋاق!" ئۇرىدۇ، كۈتۈلمىگەن بۇ زەربىدىن باش كوزى يېرىلغان چىلبورە ھولۇقۇپ ئىشىك بېشىدىن يىقىلىپ چۈشىدۇ. ئۇ يەنە غالجىرلىشىپ ئىشىككە ئېسىلىدۇ.

تەييارلىنىپ تۇرغان كىيىكچاق بورىنىڭ بېشى كورۇنگەن ھامان غەزەپ بىلەن توخاقنى ئىگىز كورۇپ "ۋاق - ۋاق" سالىدۇ، توخاق چىلبورىنىڭ ئىشىككە ئېسىلغان پۇتلىرىغا قاتتىق تېگىدۇ - دە چىلبورە دومۇلاپ چۈشۈپ كېتىدۇ، زارلىنىپ غىڭشىيدۇ.

كېيىكچاق ئوي ئىچىدە غەلىبىدىن شاتلىققا تولۇپ، يايراپ كېتىدۇ، كورۇنۇش ئالمىشىدۇ. مەقسىدىگە يېتەلمىگەن چىلبورە ئوي ئىچىگە قاراپ:

— خەپ سېنى، ئەدىۋىگىنى بەرمىگىنىنى كورگىن، — دەيدۇ ۋە قۇيرۇغىنى قىسىپ تاققا راۋان بولىدۇ.

4

ئىگىز - پەس ئىدىرلىقتا ئوتلاپ يۇرگەن كېيىكلەر كورۈنىدۇ.

ئوتلاقتا ئانا كېيىك ئوت - چوپلەرنىڭ ئۇچىنى، گۈل - چىچەكلەرنى يەپ يۇرىدۇ، ئۇنىڭ قوسىغى تومپىيىپ يېلىنى سۇتكە راسا تولىدۇ، گۈگۈم چۈشۈشكە باشلايدۇ. ئۇ ئوز - ئوزىگە: "ئوتلا - ئوتلا ئەجەپ - يېراققا كېتىپتىمەن، ھەي، قاراڭغۇ چۈشۈپ كەتكىنىمۇ تۇيمىغىنىمنى، بالام تېنچ - ئامان تۇرغانمىدۇ، قوسىغى ئېچىپ قالغانمىدۇ" دەيدۇ - دە، ئويگە قاراپ چاپىدۇ.

ئانا كېيىك ياپ - يېشىل ئوت - چوپلەر، رەڭگا - رەڭ گۈل - چىچەكلەر بىلەن قاپلانغان ئوتلاقنى بېسىپ ئوتۇپ ئۇچقاندەك يۇگۇرۇپ بىر دەمدىلا ئويىنىڭ ئالدىغا يېتىپ كېلىدۇ، ئىشىكنىڭ ئالدىغا كېلىپ ئىشىكنىڭ مەھكەم ئېتىكلىگىنى كورۇپ كوڭلى ئارام تاپىدۇ - دە، يېنىككىنە نەپەس ئالىدۇ، ئۇ ئىشىككە يېقىن كېلىپ "تىك - تىك - تىك!" قىلىپ چېكىدۇ ھەمدە بالىسىنى چاقىرىپ ناخشا ئېيتىدۇ:

ئوماق بالام - جان بالام،
ئىشىكنى ئاچ، كەلدىم مەن.

قوسغىمۇ ئاچقاندۇ،
مەسگىنى ئەمگىن سەن.

ئوي ئىچىدە قۇلاق سېلىپ تۇرغان كېسىكچاق بۇ يېڭى قىملىق ناخشىنى ئاڭلاپ ئاپىسىنىڭ كەلگەنلىگىنى بىلىپ خوشاللىغىدىن دېگۈدەك سەكرەپ ئىشىكنى ئاچىدۇ، ئانا كېسىك ئىشىكتىن كىرىشىگە بالىسى بويىنىغا ئېسىلىدۇ، ئاپىسى بالىسىنىڭ چىرايىغا زەڭ قويۇپ قاراپ بىرەر ئىش بولغانلىغىنى سېزىدۇ - دە:

— جان قوزام، نېمە بولدى، يالغۇز قېلىپ قورقتۇڭمۇ؟ — دەپ سورايدۇ.

كېسىكچاق ئاپىسىنىڭ قۇچىغىدىن دىككىدە يېرگە چۈشۈپ:

— ئەجەپمۇ كەچ قالدىڭ جېنىم ئاپا، يېلۇڭغا قاراپ كۆزۈم توت بولدى، ئاپا - ئاپا، سەن ئوتلىغىلى كەتكەندە ھىلىقى سەن "ھۇشيار بول" دېگەن بۇزۇق كەلدى، — دەيدۇ.

ئانا كېسىك بۇنى ئاڭلاپ "ھە!" دەپ چوچۇپ كېتىدۇ. كېسىكچاق ئاپىسىغا بۇرە بىلەن بولغان ئېلىشىشنى بىرمۇ - بىر سۆزلەپ بېرىدۇ، ئانا كېسىك بالىسىنىڭ گېپىنى ئاڭلاپ بولغاندىن كېيىن مەمنۇن بولىدۇ ۋە:

— مېنىڭ ئۇمىدىمنى ئاقلاپسەن، باتۇرۇم! ئۇنىڭغا ئالدىنىپ ئىشىكنى ئاچقان بولساڭ، ئۇ بۇزۇق ساڭا مېھرى - شەپقەت كۆرسىتىش بۇياقتا تۇرسۇن، ئاللىقاچان قېيما - چېيما قىلىپ يەۋېتەتتى، ئەقىللىغىم، ئېسىگىدە چىڭ ساقلا: بۇرە ھامان بۇرە، ئۇ، كېسىك ياكى قوي بولالمايدۇ. ئۇنىڭدىن رەھىم - شەپقەت كۈتۈش ئەخمىقانە خام - خىيال، — دەيدۇ. كېسىكچاق ئا-

پەسىنىڭ گېپىنى ئەستايىدىل تىڭشايدۇ، ئانا كىيىك بالىسىغا يەنە:

— ئاجىزلارنى بوزەك ئېتىش، كىيىك، قويلارنى يېيىش — چىلبورىنىڭ ئادىتى. ئۇنىڭ بىلەن دەلمۇ - دەل كۆرەش قىلماي بىزگە ئامانلىق يوق، — دەيدۇ - دە، ئورنىدىن تۇرىدۇ، كىيىكچاق بىردەم ئويلان، بىردەم بۇيان ئوتوپ مۇشتۇمىنى چىڭ تۇككەن هالدا:

— چىلبورە دېگەن بۇزۇقنى چوقۇم بوقتىش كېرەك، — دەيدۇ.

5

تاغ قاپتىلىدىكى قىيا تاشىنىڭ كەينىدىكى بوران ئۇۋىسى. بورە ئۇۋىسىدىن چىقىپ يايلاقتا قاراپ دەھشەتلىك هوۋلايدۇ، ئۇ بىر پەس هوۋلىغاندىن كېيىن چىشلىرىنى هېڭگايتىپ كاسىلدايدۇ - دە، پەسكە سوكۇلداپ ماڭىدۇ. ئۇ دەل - دەرەخلەر، ئوت - چۆپلەرنىڭ ئارىسى بىلەن يۇرۇپ، ئوغرىلىقچە ئېرىق بويىغا يېقىنلىشىدۇ. شۇ چاغدا بىرنەچچە قوي ئېرىقتىن سۇ ئىچىۋاتاتتى. چىلبورە پۇرسەتتىن پايدىلىنىپ قويلارغا ئېتىلىدۇ - دە، بىر قوينىڭ قوسىغىنى يېرىۋەتتىدۇ، ئۇنى تاشلاپ يەنە بىرىنى چىشلەپ بوغىدۇ. قالغان قويلار قېچىپ كوزىدىن غايىپ بولىدۇ.

6

يايلاقتىكى دەرتىەنلەر — چىلبورىنىڭ زۇلمىغا ئۇچرىغان قويلار، كىيىكلەر، ئوشكىلەر، ئاتلار، كالىلار تۇشمۇ - تۇشتىن

ئانا كىيىكنىڭ ئۇڭكۇرى ئالدىغا يىغىلىشىدۇ، كىيىكچاقمۇ ئاپىسى بىلەن بىللە ئويدىن چىقىدۇ، ئانا كىيىك كوپچىلىككە قاراپ دەيدۇ:

— ئاكا - ئۇكا بۇرادەرلەر! بۈگۈن يايلاق ئەھلى بۇ يەرگە يىغىلدۇق. چىلبۇرە ياۋۇزلۇقتا تولىمۇ ھەددىدىن ئېشىپ، بىزنى بەك ئازى تېپىۋاتىدۇ، يېقىندا مەن يايلاققا ئوتلىغىلى كەتسەم، ئۇ ئويدە قالغان بالامنى ئالداپ تۇتۇۋالغىلى تاسلا قاپتۇ. ھازىر ئۇ بۇزۇق بىز ئانا - بالا ئىككىمىزنى پايلاپ يۈرۈپتۇ.

ئانا كىيىكنىڭ سوزى مۇشۇ يەرگە كەلگەندە ئەلىمگە چىدىمىغان قوشقار غەزەپ بىلەن سوزلەپ كېتىدۇ:

— چىلبۇرىنىڭ بىزگە سالغان زۇلمى ھەددى - ھىسابسىز. ئۇ ئەبلەخ ئوتكەن يىلى بىزنىڭ قوي توپىمىزدىن بىر قوزىنى يەپ كەتكەن؛ بۇ يىل ئەتىيازدا بىر قېرىندىشىمىزنى تۇتۇپ كەتكىنى ئازدەك، تۇنۇگۈن يەنە ئىككى قېرىندىشىمىزنىڭ بېشىغا چىقتى.

قوشقارنىڭ ئوپكىسى ئاغزىغا تىقىلىپ گەپ قىلالماي قالدۇ. ئۇنىڭ كوزىدىن تارامالاپ ياش توكۈلىدۇ. يايلاق ئەھلى قوشقارغا ئېچىنىدۇ، چىلبۇرىگە غەزەپ - نەپرىتى ئورلەيدۇ.

ئوشكە ساقلىنى سىلكىپ:

— ھەي نىمىسىنى دەيسىلەر، چىلبۇرىنىڭ دەستىدىن كۈن كەچۈرمىگىمىز تەسلىشىپ قالدى، بىر ھەپتە بورۇن، ئۇ بۇزۇق، بالىلىرىمنىڭ ئاتىسىنى تۇتۇپ كەتكەندىن كېيىن، كوپ ئوتمەي، تۇنۇگۈنلا كەينى - كەينىدىن ئىككى بالامنى تۇتۇپ يەپ كەتتى، — دەيدۇ - دە، ئوكسۇپ - ئوكسۇپ يىغلاپ كېتىدۇ.

ھەممەيلەن ئوشكىنىڭ ھالىغا ئېچىنىپ، باشلىرىنى

چايقىشىدۇ.

كالا پوشۇلداپ:

ــ ھەي، چىلبوره دىگەن بو ۋەھشىنىڭ دەستىدىن بىزگە كىچە ـ كۈندۈز ئارام يوق. ئۇ دائىم كىچىسى كىلىپ بىزگە ھۇجۇم قىلىپ پاراكەندىچىلىك سالىدۇ، ــ دەيدۇ.

ــ يېتمىدا، ــ دەپ سوزلەيدۇ بايتال، ــ ئوتلاقتا تايچىغىنى ئېمىتىۋاتسام، چىلبوره تۈيۇقسىز كىلىپ، بالامنىڭ تېقىمىنى چىشلەپ سوره‌پ ئەپكەتمەكچى بولدى، مەن پۈتۈن كۈچۈمنى كەينى پۈتۈمغا يىغىپ بورنىنى بىر تېپىۋ دىم، ئۇ ئەبلەخ نەچچە دوملاپ، غىڭشىغان پېتى قېچىپ كەتتى. مانا قاراڭلار تايچىغىمغا، چىلبوره چىشلىگەن جاراھەت ئەمدى ساقايدى...

بۇ ئەھۋالنى ئاڭلاپ تۇرغانلارنىڭ ھەممىسى تايچاقنىڭ تېقىمىغا قاراپ، جاراھەت ئىزىنى كۆرىدۇ، ئانا كىيىك كوپچىلىككە قاراپ:

ــ بۇرادەرلەر، چىلبورىگە مۇشۇنداق بوزەك بولۇپ ئوتۇۋېرىمزمۇ؟ ــ دەيدۇ.

ــ مېنىڭچە بورنىنى يوقىتىشتا ئىككى چارىنى قوللىنىشىمىز كېرەك، ــ دەيدۇ، بايتال ئەتراپىغا قاراپ، ــ ھەممىمىز بىر نىيەتتە، بىردەك ئىتتىپاقلىشىپغانلا بولساق چىلبۇره بىزنى بوزەك قىلالمايدۇ. كېلىڭلار، چىلبورىگە قانداق تاقابىل تۇرۇشنى مەسلىھەتلىشىۋالايلى .....

يايلاق ئەھلى ئاتنىڭ يېنىغا يىغىلىپ مەسلىھەتلىشىدۇ ...

7

قوي ـ ئوشكىلەر، ئات ـ كالىلار قوللىرىغا جوتۇ ـ كورجەك ئېلىپ، ئانا كىيىك بىلەن بىرلىكتە ئوڭكۇرنىڭ ئەترا‌پىنى چوگۇلىتىپ خەندەك كولاشقا باشلايدۇ. ئانا ـ بالا كـ

يىڭ چوڭقۇر قېزىلغان خەندەكنىڭ ئۈستىنى شاخ - شۇمبىلار، ئوت - چۆپلەر بىلەن بىلىنەر - بىلىنمەس يېپىپ قويىدۇ، ئىش تۈگىگەندىن كېيىن پىشانە تەرلىرىنى ئېرتىشىدۇ ۋە ئوڭكۇر-گە كىرىپ دەم ئالىدۇ، ئاپىسىغا يولىنىپ ئولتۇرغان كىيىك چاقسىڭ كوزى بۇلۇڭغا يولەپ قويۇلغان ھىلىقى توخماقنا چۈشىدۇ، ئۇ ئورنىدىن تۇرۇپ توخماقنى قولىغا ئېلىپ:

— ئاپا، بۇ سېنىڭ قورالىڭ، بۇنى سەن ئال، — دەپ ئانا كىيىككە سۇنىدۇ. ئانا كىيىك توخماقنى قولىغا ئالىدۇ. كىيىكچاق ئويىنى ئاختۇرۇپ ئوزدگە توخماق ئىزلەپ تاپالـ مايدۇ. ئۇ ئانىسىنىڭ ئالدىغا كېلىپ:

— ئاپا، چىلبۇرە دىگەن بۇزۇق كەلگەندە مەن ئۇنى نىمە بىلەن ئۇرىمەن؟ — دەيدۇ، ئانا كىيىك ئويلىنىپ ئور-نىدىن تۇرۇپ:

— مەن ساڭا ئەپچىل كالتەك راسلاپ بېرەي، — دەيدۇ. ئانا - بالا ئىككىسى پالتىنى ئېلىپ تالاغا چىقىدۇ. كورۇنۇش يوتكىلىدۇ. ئۇ ئىككىسى ئويىنىڭ كەينىدىكى دەرەخنىڭ بىر شېخىنى كېسىدۇ، ئانا كىيىك شاخنى پوتاپ كىيىكچاقنا ئەپـ چىلگەنە بىر كالتەك ياساپ بېرىدۇ. كالتەكنى قولىغا ئالغان كىيىكچاق دىڭ - دىڭ سەكرەپ ئوسۇل ئويناپ ناخشا ئېيتىدۇ:

ئورلىمەكتە قەلبىمدە،
غەزەپ - نەپرەت زۇلۇمغا،
قورقمايمەن چىلبۇرىدىن،
قورالىم بار قولۇمدا.
كەلسە ئەگەر ئۇ بۇزۇق،
ئۇرىمەن تازا قاتتىق.

يوقىتىپ چىلبورىنى،
قۇچۇمەن زەپەر شاتلىق.

8

كوپ - كۆك ئاسماندا بۇلۇت كورۇنمەيدۇ، قۇياش ئالتۇن نورىنى يەر - جاھانغا سېخىلىق بىلەن سەپمەكتە. گۈل - چىچەكلەر ئېچىلىپ كەتكەن گۈزەل ياياق. قوي - ئوشكە ۋە باشقا ھايۋاناتلار ئوتلاپ يۈرىدۇ، ئۇلارنىڭ ئىچىدە ئانا كىيىكمۇ كورۇنىدۇ.

بىردىنلا مۇزدەك شامال چىقىدۇ، قويۇق قارا بۇلۇتلار ئاسمانىنى قاپلاشقا باشلايدۇ، ئارقىدىنلا گۈلدۈرماما دەھشەتلىك گۈلدۈرلەپ يەر - جاھاننى زىلزىلىگە كەلتۈرۈۋېتىدۇ. گۈلدۈرماماسنىڭ تاغدىن قايتقان ئەكس ساداسى بىلەن پۈتۈن ياياق جاراڭلاپ كېتىدۇ. قوي، كىيىك، ئوشكىلەر ئەنسىزلىككە چۈشىدۇ ۋە ئويلىرىگە قاراپ چاپىدۇ، گۈلدۈرماما يەنە قاتتىق گۈلدۈرلەيدۇ، ئارقىدىنلا چىلەك بىلەن قۇيغاندەك قاتتىق يامغۇر يېغىپ كېتىدۇ. تاغ قاپتىلىدىن يامغۇر سۈلىرى ئېرىق بولۇپ پەسكە شاقىراپ ئېقىشقا باشلايدۇ، قاتتىق يېغىۋاتقان يامغۇر ئىچىدە قىياتاشنىڭ كەينىدىكى بورانىڭ ئۇۋىسى غۇۋا كورۇنىدۇ. ئۇۋىنىڭ ئىچىدىن چىلبورە بېشىنى چىقىرىپ:

— ھىم مانا ئەمدى پۇرسەت كەلدى، — دەيدۇ - دە، ئاغزىدىن شۇلگەيلىرىنى ئېقىتىپ ئوزىچە كۈلدۇ، بىردىنلا ۋەھشىلىشىپ سىرتقا قاراپ ئېتىلىپ چىقىدۇ، ئۇۋىنىڭ ئالدىدا ئاغزىنى يوغان ئېچىپ، يىرتقۇچ چىشلىرىنى ھېڭ

گايتىپ توختماي كاسلدايدۇ. توۋەن تەرەپكە ــ يايلاققا قاراپ كەينى ـ كەينىدىن دەھشەتلىك ھۇۋلاپ سوكۇلداپ ماڭىدۇ.

9

قاتتىق بېغىۋاتقان يامغۇر بارغانسېرى ئاجىزلاپ سىم ـ سىم يامغۇرغا ئايلىنىپ توختايدۇ. ئېكراندا كىيىكنىڭ ئوڭ كۆرى كورۇنىدۇ. چىلبورە ئېتىلغان پېتى بۇ يەرگە بېتىپ كېلىدۇ، بىردىنلا "يالت ـ يۇلت" قىلىپ چاقماق چېقىپ، ئارقىدىنلا يەر ـ جاھاننى زىلزىلىگە كەلتۈرۈپ گۈلدۈرماما گۈلدۈرلەيدۇ. بۇنىڭدىن ھولۇققان بورە ئىشىككە ئېتىلىدۇ. يامغۇردا ھول بولۇپ قالغان قاشانى مەھكەم تۇتالماي سېرىلىپ يەرگە يىقىلىپ چۈشىدۇ، ئىككىنچى قېتىم ئېتىلىمەن دەپ كەينىگە شۇخشىغاندا "گۈپپىدە" خەندەككە چۈشۈپ كېتىدۇ. چىلبورە خەندەك ئىچىدە سەت چىقرايدۇ.

چىلبورىنىڭ چىقىرىغان ئاۋازىنى ئاڭلىغان ئانا كىيىك بىلەن كىيىكچاق ئاللىقاچان تەييارلاپ قويغان كالتەكلىرىنى قوللىرىغا ئېلىپ ئىشىكنى ئېچىپ تالاغا چىقىدۇ. ئانا كىيىك بار ئاۋازى بىلەن:

ــ دەرتمەن بۇرادەرلەر! چىلبورە كەلدى، تېز كېلىڭلار! ــ دەپ قاتتىق ۋاقىرايدۇ. بۇرۇنلا تەييارلىق كورۇپ قويغان يايلاق ئەھلى كالا، ئات، قوي، ئوشكە، چوڭ ـ كىچىك ھەممىسى تۇشمۇ ـ تۇشتىن "ئۇر ـ ئۇر! ..... " دەپ يىشىپ كالتەكلىرىنى ئويىنتىپ بىردەمدىلا يىتىدۇ كېلىشىدۇ، تەرەپ ـ تەرەپتىن قاپساپ تۇرۇپ، خەندەكتىن چىقىپ قېچىپ

كېتىشكە ئۇرۇنغان چىلبورىگە توخماق - كالتەك تەڭلەيدۇ. ئات ئوشكىنى بېنىغا چاقىرىۋېلىپ دەيدۇ:

— ئوتكەنكى مەسىلىمىتىمىز بويىچە سەن تېز بېرىپ تايغانىنى چاقىرىپ كەل.

ئوشكە يۈگۈرگەن پېتى كوزدىن غايىب بولىدۇ، چىلبوره غال - غال تىترەپ قېچىشقا ئۇرۇنىدۇ، خەتدەك ئىچىده ئوزىنى هەر تەرەپكە ئاتىدۇ. چىلبوره ئېتىلىپ كېيىكنىڭ ئالدىغا كېلىپ يۇقۇرىغا ياماشقانىدا ئانا كېيىك قولىدىكى توخماق بىلەن بورىنىڭ بېشىغا قاتتىق ئۇرىدۇ. چىلبورىگە غەزەپ نەپرىتى قاينىاپ - تاشقان كېيىكچاقمۇ قولىدىكى كالتەكنى ئىگىز كوتىرىپ چىلبورىنىڭ گىرۋەكنى تۇتۇپ تىرمىشىۋاتقان ئالدى پۇتىغا قاتتىق ئۇرىدۇ، تاياق نىڭ زەربىسىگە چىدىمىغان چىلبوره غىڭشىغان پېتى دومىلىنىپ چۇشىدۇ، ئۇ ئولگەن قىياپەتكە كىرىۋېلىپ كوزلىرىنى يۇمۇپ جىم يېتىۋالىدۇ، قوي - ئوشكىلەر بۇنى كورۇپ خوشاللىغىدىن: چىلبوره ئولدى! چىلبوره ئولدى! — دەپ توۇرغان پەيتته هەلىگەر چىلبوره قوي ئوشكىلەرنىڭ دىققەتسىزلىگىدىن پايدىلىنىپ پايلاپ تۇرۇپ تۇيۇقسىزلا ئوزىنى سىرتقا ئېتىپ خەندەكتىن چىقىۋالىدۇ. بۇنى كورگەن قوي - ئوشكىلەر مەڭدەپ قالىدۇ، بوره پۇرسەتنى غەنىمەت بىلىپ بىر ساغلىق قويغا ئېتىلىپ بېرىپ قوسىغىنى يېرىۋېتىدۇ. قوي - ئوشكىلەر قىيا - چىيا مەڑىشىپ پىتىراپ قېچىشقا باشلايدۇ، بوره بىر ئوغلاقنى چىشلەپ قېچىشقا ئورۇنغاندا ئات - كالىلار كەينىدىن قوغلايدۇ، بوره يايلاق ئەھلىنىڭ مۇھاسىرە دائىرىسىدىن چىقىپ كېتەي دەگەن ئاچقۇقلۇق پەيتته ئوشكە بىلەن تايغان يېتىپ كېلىدۇ. تايغانىنى كورگەن چىلبو

بوره قاتتىق هودۇقۇپ كېتىدۇ - دە، ئوله - تىرىلىشىگە باق-
ماي قاچىدۇ، يوغان، كۇچلۇك، سېرىق تايغان ئوقتەك ئېـ
تىلىپ بېرىپ چىلبورۇنىڭ كەينى پۇتىنى چىشلەپ تارتىدۇ.
چىلبوره ئاغزىدىكى ئوغلاقنى تاشلاپ كەينىگە بۇ-
رۇلۇپ تايغانغا قارشىلىق كورسىتىدۇ. ئات، كالا، كىيىكلەر،
قوي، ئوشكىلەر ۋاقىرىشىپ تايغانغا مەدەت بېرىدۇ، كالا
يوغان مۇڭگۈزى بىلەن چىلبورۇنى قاتتىق ئۇسىدۇ، كىيىك
چاق قولىدىكى كالتىگى بىلەن بورۇنى قاتتىق ئۇرىدۇ. تاي-
غان دەر غەزەپ بىلەن ئېلىشىپ چىلبورۇنىڭ كانىيىنى چىش-
لەپ بۇغۇۋالىدۇ. ئات، كالىلار، كىيىك، قوي، ئوشكىلەر
قېچىشقا ئۇرۇنغان چىلبورۇنى غەزەپ بىلەن ئۇرىدۇ.

چىلبوره جان تالىشىپ غالجىرلاشقان هالدا ئوزۇنى
هەر تەرەپكە ئاتىدۇ. تايغان بورۇنى قاتتىق بوغۇپ تالايدۇ،
هالىدىن كەتكەن ۋەهشى چىلبوره غىڭشىپ - غىڭشىپ
تىپىرلاپ ئاخىرى ئاۋازى ئوچۇپ ئولىدۇ.

10

ئېكراندا يايلاق نامايەن بولىدۇ.

يامغۇردىن كېيىن هاۋا ئېچىلىپ بۇلۇتلار تارقاپ قۇ-
ياش چىقىدۇ، يامغۇردا يۇيۇلغان تاغ - ئېدىرلار، يايلاقتىكى
ئوت - چوپلەر، گۈل - چېچەكلەر قۇياشنىڭ ئالتۇن نۇرىدا
چاقناپ خۇددى رەڭدار سۇرەتتەك گۈزەل كورۇنىدۇ. ئاسـ
ماندا دەسلەپتە سۇس، كېيىن بارغانسېرى قېنىق روشەن
پەيدا بولغان هەسەن - هۈسەن يايلاقىقا تېخىمۇ گۈزەللىك
بېغىشلايدۇ.

چىلبورنى يوقىتىپ پۇخادىن چىققان كىيىك، قوي، ئوچكىلەر، ئات - كالىلار شات - خوراملىققا چۆمۈپ، ناخشا ئېيتىپ ئۇسۇل ئويناپىدۇ.

ناخشا (ئومۇمى خور)

ئورمانلىقىمىز دەريادەك،
شاتلىق سىغماس يۈرەككە.
چىمىن ئۈيۈشۈپ جەڭ قىلىپ،
يەتتۇق ئارزۇ - تىلەككە.

بىزگە ئەمدى تۇغۇلدى،
كۈنلەرنىڭ ئەڭ ياخشىسى.
جارانلايدۇ يايلاقتا،
ئىتتىپاقلىق ناخشىسى.

قايتۇرما

ئىشلەيلى دوستلار،
كۈلەيلى دوستلار.
ئانا ماكانىنى
گۈللەيلى دوستلار.

ناخشا ئېيتىپ ئۇسۇل ئويناشۇاتقان توپنىڭ ئىچىدە ئانا كىيىك ۋە كىيىكچاقمۇ كورۇنىدۇ. خوشال بولغان كىيىكچاق دىڭ - دىڭ سەكرەپ ئويناقلىشىپ، ئۇسۇل ئويناپىدۇ.

خوشال ناخشا ساداسى ئىچىدە فىلىم ئاخىرلىشىدۇ.

تاشۋاي

*

شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى نەشر قىلدى
(ئۈرۈمچى شەھەر ئازاتلىق كوچا №306)
شىنجاڭ شىنخۇا كىتاپخانىسىدىن تارقىتىلدى
شىنجاڭ شىنخۇا باسما زاۋۇدىدا بېسىلدى
فورماتى: 1/32 787×1092 ملليمېتىر
باسما تاۋىغى: 8.75 قىستۇرما ۋاراقى: 1
1983 - يىل 6 - ئاي 1 - نەشرى
1983 - يىل 11 - ئاي 1 - بېسىلىشى
كىتاپ نومۇرى: M10098·776
تىراژى: 1—12,300
باھاسى: 0.44 يۈەن

塔什瓦依（维吾尔文）

新疆人民出版社出版
（乌鲁木齐市解放路306号）
新疆新华书店发行　新疆华印印刷厂印刷
787×1092毫米32开本　8.75印张　1插页
1983年6月第1版　1983年11月第1次印刷
印数：1——12,300

统一书号：M10098·776　　定价：0.44元

مۇقاۋىسنى لايىھالىگۈچى: جالالىدىن بەھرام

نومۇرى: M10098-776
باھاسى: 0.44 يۈەن